Alexandre Dumas

Conjuraţii

Volumul 2

Continuarea romanului: "Conjuraţii vol.1".

Capitolul XXIX Poştalionul de Geneva

Cam pe la ceasul când Roland intra în Nantes, un poştalion greu încărcat se opri la hanul "Crucea de Aur" drept în mijlocul străzii mari din Châtillon-sur-Seine.

În epoca aceea, poştalioanele se alcătuiau numai din două despărţituri, cupeul şi compartimentul interior. Rotonda, cu alte cuvinte compartimentul dindărătul vehiculului, e un adaos născocit de curând.

De cum s-a oprit poştalionul, surugiul descăleca şi deschise portierele vehiculului. Trăsura astfel spintecată lăsă călătorilor ieşirea liberă.

Călătorii, împreună cu călătoarele, numărau în total şapte inşi.

În compartimentul interior trei bărbaţi, două femei şi un copil sugaci.

În cupeu, o mamă cu fiul ei.

Cei trei bărbaţi din compartimentul interior erau: unul, medicul din Troyes, altul, un ceasornicar din Geneva şi al treilea, un arhitect din Bourg.

Cele două femei erau, una, o cameristă, ce se ducea să-şi găsească stăpâna la Paris, cealaltă o doică. Pruncul sugea la aceasta din urmă şi ea îl ducea îndărăt părinţilor.

Cât despre mamă şi fiul din cupeu, ea era o femeie de vreo patruzeci de ani, păstrându-şi încă trăsăturile de o mare frumuseţe, iar el un copilandru de unsprezece-doisprezece ani.

Al treilea loc din cupeu era ocupat de conductor.

Prânzul era gata pregătit, ca de obicei, în încăperea cea mare a hotelului. Unul din prânzurile acelea la care conducătorul, de acord fără îndoială cu hotelierul, nu le lasă niciodată călătorilor timpul de trebuinţă ca să le ducă până la capăt.

Femeia şi doica coborâră din trăsură ca să se ducă la brutar şi la fiecare câte o pâinişoară caldă, căreia dădaca îi adăugă un cârnat cu usturoi şi, amândouă, se urcară iarăşi în trăsură, unde se aşezară liniştite să mănânce, economisindu-şi astfel cheltuielile dejunului de la hotel, bineînţeles prea mari pentru bugetul lor.

Medicul, arhitectul, ceasornicarul, mama împreună cu fiul intrară în hotel şi, după ce se încălziră în grabă trecând pe lângă plita mare din bucătărie, intrară în sufragerie şi se aşezară la masă.

Mama se mulţumi cu o ceaşcă de cafea cu frişca şi câteva fructe.

Băiatul, încântat să constate că era bărbat, cel puţin că poftă de mâncare, se repezi cu vitejie la bucate cu furculiţa în mână.

Prima clipă fu dăruită, ca totdeauna, potolirii foamei. Ceasornicarul din Geneva luă cel dintâi cuvântul.

— Pe cuvântul meu, cetăţene, zise el (în locurile publice oamenii îşi mai spuneau încă "cetăţene"), am să-ţi mărturisesc pe şleau ci nici prin minte nu-mi trecu să-mi pară rău dis-de-dimineaţă când văzui că vine ziua.

— Domnul nu poate dormi în trăsură? întrebă medicul.

— Ba, cum de nu, domnule, răspunse compatriotul lui Jean-Jacques[1]. De obicei, dimpotrivă, o ţin numai într-un soma, dar îngrijorarea mi-a fost mai tare că oboseala.

— Te-ai temut să nu se răstoarne trăsura? întrebă arhitectul.

— Da de unde! În asemenea privinţă am noroc şi cred că-i destul să mă urc în trăsură ca să nu se mai răstoarne. Nu, nu-i nici asta!

— Care fu pricina atunci? întrebă medicul.

— Ei, se spune la noi, la Geneva, că drumurile în Franţa nu-s sigure.

— Aşa e! zise arhitectul.

— Vai! Chiar aşa e! exclamă genovezul.

— Da, urmă arhitectul, uite, dacă de exemplu, am duce cu noi banii guvernului am putea fi foarte siguri că vom fi opriţi sau, mai curând, chiar am fi fost opriţi până acum.

— Crezi? întrebă genovezul.

— E sigur. Nu ştiu cum naiba fac diavolii aceia de confraţi ai lui Iehu de sunt atât de bine informaţi, dar nu le scapă nici un prilej.

Medicul încuviinţă, dând din cap.

— Vai! Aşadar, îl întrebă genovezul pe medic şi dumneata eşti de părerea dumnealui?

— Întocmai.

— Şi, ştiind că în poştalion sunt banii guvernului, ai fi făcut imprudenţa să te urci în vehicul?

— Trebuie să mărturisesc, răspunse medicul, că m-aş fi uitat de două ori înainte de a păşi.

— Şi dumneata, domnule? îl întrebă omul nostru pe arhitect.

— A, eu, răspunse el, dat fiind că am fost chemat în mare grabă într-o afacere foarte urgentă, aş fi plecat totuşi.

— Tare îmi vine, continuă genovezul, să-mi dau jos valiză şi lăzile şi s-aştept diligenţa de mâine, pentru că în lăzi am ceasornice de vreo douăzeci de mii de franci. Am avut eu noroc până acum, dar nu-i bine să-l înfrunţi pe Dumnezeu.

— Dar n-aţi auzit, domnule, zise mama, amestecându-se în discuţie, că nu riscăm să fim opriţi — cel puţin aşa spun domnii aici de faţă — decât în cazul în care am transporta banii guvernului?

[1] Aluzie la Jean Jacques Rousseau (1712-1778), care s-a născut la Geneva. (n.t.)

— Ei, păi tocmai asta e, urmă ceasornicarul, privind cu nelinişte în juru-i avem bani de-aceia cu noi!

Mama păli uşor, uitându-se la fiul ei. Orice mamă se teme pentru copilul ei înainte de a se teme pentru ea.

— Cum? Duceam bani de-aceia? întrebară în acelaşi timp şi cu vocea schimbată în feluri diferite, medicul şi arhitectul. Eşti sigur de ceea ce spui?

— Sigur cum nu se mai poate, domnule.

— Atunci ar fi trebuit să ne fi spus mai din timp sau dacă ne spui acuma, ar trebui să ne-o spui în şoaptă.

— Dar, adăugă medicul, poate că domnul nu e chiar sigur de ceea ce spune?

— Sau poate că domnul glumeşte? Îşi dădu părerea şi arhitectul.

— Să mă păzească Dumnezeu!

— Genovezilor le place grozav să glumească, zise iarăşi medicul.

— Domnilor, exclamă genovezul, jignit peste măsură că cei doi puteau să-şi închipuie că glumeşte, domnilor am văzut cum îi încărca în faţa mea.

— Ce?

— Banii.

— Şi sunt mulţi?

— Am văzut trecând un număr mare de saci.

— Dar de unde vin banii aceia?

— Vin din comoară urşilor din Berna. Desigur ştiţi, domnilor, că urşii din Berna au avut între cincizeci şi şaizeci de mii de lire rentă.

Medicul izbucni în râs.

— Hotărât lucru, spuse el, domnul ne îngrozeşte.

— Domnilor, răspunse ceasornicarul, vă dau cuvântul meu de cinste.

— Urcaţi în trăsură, domnilor! strigă conductorul deschizând uşa. Poftiţi, urcaţi! Avem o întârziere de trei sferturi de oră.

— O clipă, domnule conductor, o clipă, zise arhitectul, ne sfătuim.

— În ce privinţă?

— Închide uşa, domnule conductor şi vino aici.

— Ia şi bea un pahar de vin cu noi, domnule conductor.

— Cu plăcere, domnilor, răspunse conductorul, un pahar de vin, la aşa ceva nu dai cu piciorul.

Conductorul îşi întinse paharul. Cei trei călători ciocniră cu el.

În clipa în care era gata să-şi ducă paharul la buze, medicul îl ţinu de braţ.

— Hai, domnule conductor, spune sincer, e-adevărat?

— Ce?

— Ceea ce spune domnul.

Şi îl arătă pe genovez.

— Domnul Féraud?

— Nu ştiu că domnul se numeşte Féraud.

— Da, domnule, aşa mă cheamă de vreţi să ştiţi, zise genovezul înclinându-se. Féraud şi compania, ceasornicari, strada Meterezului nr. 6, Geneva.

— Domnilor, spuse conductorul, poftiţi, urcaţi în trăsură.

— Da, dumneata nu ne răspunzi.

— Ce naiba vreţi să vă răspund? Nu m-aţi întrebat nimic.

— Ba da, te întrebăm de-i adevărat că duci în diligenţă o sumă considerabilă de bani ce aparţine guvernului francez?

— Flecar! exclamă conductorul către ceasornicar, n-ai putut să-ţi ţii gura...

— Păi, dragă domnule...

— Haideţi, domnilor, urcaţi.

— Dar, înainte de-a urca, am vrea să ştim...

— Ce? Dacă am banii guvernului? Da, îi am. Acuma, dacă suntem opriţi, să nu cumva să deschideţi gura şi totul va merge de minune.

— Eşti sigur?

— Lăsaţi-mă pe mine să pun la cale treburile cu domnii aceia.

— Ce-ai să faci de suntem opriţi? îl întrebă medicul pe arhitect.

— Pe cuvântul meu, voi urma sfatul conductorului.

— E tot ceea ce aveţi mai bun de făcut, îşi dădu cu părerea acesta.

— Aşa că am să stau liniştit, zise arhitectul.

— Şi cu la fel, adăugă ceasornicarul.

— Haideţi, domnilor, urcaţi-vă. Să ne grăbim.

Băiatul ascultase întreaga convorbire cu sprânceana încruntată, cu dinţii încleştaţi.

— Ei, bine, spuse el maică-si, eu ştiu ce-am să fac dacă suntem opriţi.

— Şi ce-ai să faci? îl întrebă ea.

— Ai să vezi.

— Ce zice băieţaşul? Întreba ceasornicarul.

— Zic că toţi sunteţi nişte laşi, răspunse băiatul fără să se codească.

— Dar bine, Edouard! exclamă mama, ce înseamnă asta?

— Eu aş vrea să ne oprească diligenţa, răspunse băiatul, cu privirile scăpărând de dârzenie.

— Haideţi, haideţi, domnilor, pentru numele lui Dumnezeu! Urcaţi-vă în diligenţă, strigă conductorul pentru ultima oară.

— Domnule conductor, spuse medicul, presupun că nu ai arme.

— Ba da, am pistoale.

— Nenorocitule!

Conductorul se plecă la urechea lui şi îi şopti:

— Fiţi liniştit, domnule doctor, nu-s încărcate decât cu pulbere.

— Slavă Domnului!

Şi închise portiera vehiculului pe dinăuntru.

— Hai, surugiu, la drum!

Şi în timp ce surugiul biciuia caii şi maşinăria greoaie se porni din loc, închise şi portiera cupeului.

— Nu urcaţi aici cu noi, domnule conductor? întrebă mama băiatului.

— Nu, vă mulţumesc, doamnă de Montrevel, răspunse conductorul, am treabă sus, pe imperială.

Apoi, trecând prin faţa ochiului de geam care era deschis, adăugă:

— Luaţi seama că domnul Edouard să nu pună mâna pe pistoalele care sunt în buzunarul de la uşa trăsurii, ar putea să se rănească.

— Ei na! exclamă băiatul, parcă n-aş şti ce-s acelea pistoale! Am unele mai frumoase decât ale dumitale, ca să ştii, pe care mi le-a adus din Anglia prietenul meu, *sir* John. Nu-i aşa, mamă?

— N-are a face! răspunse doamna de Montrevel. Te rog, Edouard, să nu pui mâna pe nimic.

— Ei! Fii pe pace, măicuţă.

Numai că mai adăugă cu jumătate de glas:

— Mi-e tot una, dacă domnii confraţi ai lui Iehu ne opresc, eu unul ştiu bine ce am de făcut.

Poştalionul îşi reluă mersu-i greoi, înaintând spre Paris.

Era o zi frumoasă de iarnă, una dintr-acelea ce-i fac să priceapă pe cei ce cred natură moartă, că natura nu moare ci doarme numai. Omul ce trăieşte şaptezeci sau optzeci de ani, în lungii săi ani are nopţi de zece până la douăsprezece ceasuri şi se plânge că lungimea nopţilor sale îi mai scurtează încă viaţa şi-aşa destul de scurtă. Natura, care are o existenţă fără de sfârşit, arborii care au vieţi milenare, dorm câte cinci luni în şir, care

pentru noi sunt ierni, dar care pentru ei nu-s decât nopţi. Poeţii cânta, în versurile lor pizmaşe, nemurirea naturii, zicând că moare în fiece toamnă şi reînvie în fiecare primăvară. Poeţii se înşeală. Natura nu moare în fiecare toamnă, ci adoarme; natura nu reînvie în fiecare primăvară ci se trezeşte. Ziua în care globul nostru va muri cu adevărat, va fi mort de-a binelea şi atunci se va rostogoli în spaţiu sau va cădea în abisurile haosului, inert, mut, pustiu, fără copaci, fără flori, fără verdeaţă, fără poeţi.

Ori, în ziua aceea frumoasă de 23 februarie 1800, natura adormită părea că visează la primăvară. Soarele strălucitor, aproape bucuros, scânteia pe vârfurile ierbii de pe şanţul dublu ce însoţea drumul în toată lungimea lui, în mărgelele înşelătoare de promoroacă ce se topesc pe degetele copiilor şi care bucură ochiul plugarului atunci când tremură pe capetele firelor de grâu răsărite cu voinicie din pământ. Ferestrele poştalionului fuseseră deschise, ca să dea drumul acelui surâs precoce al lui Dumnezeu, iar razei ce lipsea de atâta vreme i să spunea: "Fii bine venită, tu, călătoare, pe care te crezusem pierdută în norii de nepătruns din răsărit sau în valurile pline de tumult ale oceanului."

După ce mersese aproape un ceas de Châtillon, deodată, ajungând la un cot al râului, vehiculul se opri fără vreo pricină vădită, numai că patru călăreţi se-apropiau liniştiţi, în pasul cailor şi unul din ei, care mergea cu doi-trei paşi înaintea celorlalţi, făcuse surugiului semn cu mâna să se oprească.

Surugiul ascultase.

— O! Mamă, exclamă micul Edouard care, în picioare, cu toate mustrările doamnei de Montrevel, se uita prin deschizătura geamului coborât; o, mamă, ce cai frumoşi! Dar, de ce călăreţii poartă măşti? Doar nu suntem în carnaval.

Doamna de Montrevel era cufundată în visuri. Femeia visează câte puţin totdeauna: când e tânără, la viitor, când a bătrâna, la trecut.

Întrebată, se deşteptă din visare, scoase şi ea, la rândul ei, capul afară din diligenţă şi dădu un ţipăt.

Edouard se întoarse numaidecât pe loc.

— Ce-i cu tine, mamă? O întrebă el.

Doamna de Montrevel, pălind la faţă, îl cuprinse în braţa fără să-i răspundă.

Se auzeau strigăte de spaimă din interiorul poştalionului.

— Dar, ce se-ntâmplă? întrebă micul Edouard, zbătându-se în strânsoarea braţului maică-si, ce-l cuprinsese ca un lanţ pa după gât.

— Se întâmplă, micuţul meu amic, spuse cu vocea plină de duioşie unul dintre oamenii mascaţi, vârându-şi capul în cupeu, că avem de pus la punct cu conductorul o socoteală ce nu-i priveşte nicidecum pe domnii călători. Spune-i aşadar doamnei, măicuţei tale, să binevoiască a primi expresia respectului nostru şi a nu ne acorda nici un pic de atenţie, exact ca şi cum n-am fi aici de faţă.

Apoi, intrând înăuntru, continuă:

— Domnilor, sluga domniilor-voastre! Nu vă temeţi câtuşi de puţin pentru pungile cu bani sau giuvaerurile ce vă aparţin şi potoliţi doica; n-am venit aici ca să-i întoarcem laptele.

Apoi, către conductor:

— Hei! Taică Jérôme, avem o sută de mii de franci pe imperială în cufere, nu-i aşa?

— Domnilor, vă încredinţez...

— Banii sunt ai guvernului şi provin din comoară urşilor din Berna: şaizeci de mii de franci în monezi de aur şi restul în argint; argintul este deasupra, pe diligenţi, iar aurul în cufărul cupeului. Nu-i aşa? Nu suntem noi bine informaţi?

La cuvintele *în cufărul cupeului*, doamna de Montrevel dădu încă un ţipăt de groază. Avea să vină în contact direct cu oamenii aceia care, cu toată politeţea lor, îi insuflau o spaimă cumplită.

— Dar ce-i cu tine, mamă? Ce ai? întrebă băiatul neliniştit.

— Taci, Edouard, taci!

— De ce să tac?

— O, tu nu-nţelegi?
— Nu.
— Diligenţa ne-a fost oprită.
— De ce? Dar spune-mi o dată, de ce?... Ah! Mamă, înţeleg.
— Nu, nu, răspunse doamna de Montrevel, tu nu înţelegi!
— Domnii care ne-au oprit sunt nişte tâlhari.
— Păzeşte-te să mai spui aşa ceva.
— Cum! Nu sunt tâlhari? Uite-i că iau banii conductorului.

Într-adevăr, unul din ci încărca pe crupa calului său sacii cu argintii pe care conductorul îi arunca de deasupra imperialei.

— Nu, urmă doamna de Montrevel, nu, nu-s tâlhari. Apoi, coborând vocea:
— Sunt *confraţii lui Iehu*.
— Ah! exclamă copilul, va să zică ăştia l-au asasinat pe prietenul meu *sir* John?

Şi copilul, la rândul său, se făcu alb ca varul, iar răsuflarea prinse a-i şuiera printre dinţii încleştaţi.

În aceeaşi clipă, imul din oamenii mascaţi deschise portiera cupeului şi, cu cea mai desăvârşită politeţe, spuse:

— Doamnă contesă, spre marea noastră părere de rău ne vedem siliţi să vă tulburăm, dar avem, sau mai bine zis conductorul are ceva treabă în cufărul cupeului. Fiţi aşadar atât de bună şi coborâţi o clipă: Jérôme are să termine ce are de făcut într-o clipă.

Apoi, cu o urmă de haz ce nu lipsea niciodată din vocea 1ui gata să râdă, exclamă:

— Nu-i aşa, Jérôme?

Jérôme răspunse de sus, de pe diligenţă, confirmând spusele celui ce-l întrebase.

Cu o mişcare instinctivă, de parcă ar fi vrut să se aşeze între primejdie şi fiul ei, dacă ar fi fost să fie vreo primejdie, doamna de Montrevel, ascultând de invitaţie, îl trecu pe Edouard în spatele ei.

Clipa aceea îi fu de ajuns băiatului că să pună mâna pe pistoalele conductorului.

Tânărul, cu vocea plină de haz, o ajută cu cea mai mare atenţie şi consideraţie pe doamna de Montrevel să coboare din vehicul, făcu semn unuia dintre confraţii lui să-i ofere braţul şi se întoarse spre trăsură.

Dar, în aceeaşi clipă, se auzi o îndoită detunătură: Edouard ţintise cu amândouă mâinile pe confratele lui Iehu, care dispăru într-un nor de fum.

Doamna de Montrevel scoase un ţipăt şi leşină.

Multe alte strigăte răspunseră ţipătului matern, văding fel urâte simţăminte.

Înlăuntrul diligentei izbucni un strigăt de spaimă: se în voiseră cu toţii să nu opună nici o rezistenţă şi iată că cineva se împotrivise.

Ceilalţi trei tineri scoaseră un strigăt de uimire: întâia oară li se întâmpla asemenea lucru.

Se repeziră la camaradul lor, pe care-l credeau făcut praf şi pulbere.

Îl găsiră însă în picioare, neatins, râzând în hohote, în timp ce conductorul, cu mâinile împreunate, striga:

— Domnule, vă jur că nu erau gloanţe. Domnule, vă încredinţez că erau încărcate numai cu pulbere.

— Bineînţeles, răspunse tânărul, doar am văzut că erau încărcate numai cu pulbere, dar intenţia cea bună nu lipsea... nu-i aşa, micuţule Edouard?

Apoi, întorcându-se către ceilalţi confraţi, spuse:

— Recunoaşteţi, domnilor, că avem de-a face cu un copil minunai. Se vede ce tată a avut şi ce frate are. Bravo, Edouard, într-o zi ai să fii cineva!

Şi, luând copilul în braţe, îl sărută, cu toată împotrivirea lui, pe amândoi obrajii.

Edouard se zbătea ca un diavol, găsind fără îndoială că-i umilitor să fie îmbrăţişat de un om asupra căruia tocmai trăsese două focuri de pistol.

Între timp, unul din ceilalţi trei confraţi o dusese pe mama lui Edouard la câţiva paşi de diligenţa şi o culcase pe o mantie, la marginea unui şanţ.

Cel ce-l îmbrăţişase pe Edouard cu atâta dragoste şi stăruinţă o căută o clipă din ochi şi, zărind-o, spuse:

— Cu toate acestea, doamna de Montrevel nu-şi vine în fire. Domnilor, nu putem lăsa o femeie în asemenea hal. Domnule conductor, ai grijă de domnul Edouard.

Dădu copilul în braţele conductorului şi, adresându-se unuia dintre confraţi, spuse:

— Ei, tu, omul cel prevăzător, n-ai cumva la ţine vreun flacon cu săruri sau vreo sticlă cu apă de melisă?

— Uite aici, răspunse cel căruia i se adresase.

Şi scoase din buzunar un flacon de oţet aromat englezesc.

— Ei! Acum, continuă tânărul ce părea şeful bandei, isprăveşte fără mine cu meşterul Jérôme, eu trebuie să-i dau ajutor doamnei de Montrevel.

Era şi timpul de altfel. Leşinul doamnei de Montrevel lua încetul cu încetul forma unei crize de nervi. Mişcări scurte şi întrerupte îi scuturau tot trupul şi nişte strigăte surde îi izbucneau din piept.

Tânărul se aplecă asupra ei şi-i dădu să respire sărurile.

Doamna de Montrevel deschise nişte ochi buimăciţi şi, chemând într-una: "Edouard! Edouard!", cu o mişcare fără voie lovi masca, ce căzu de pe faţa celui care-i dădea primele ajutoare.

Chipul tânărului rămase descoperit.

Tânărul curtenitor şi hazliu — cititorii noştri sigur că l-au şi recunoscut — era Morgan.

Doamna de Montrevel rămase uluită în faţa unor asemenea ochi albaştri atât de frumoşi, a frunţii lui înalte, a buzelor cu contur atât de graţios, a dinţilor săi albi întredeschişi într-un surâs. Şi înţelese că în mâinile unui asemenea om n-o păştea nici o primejdie şi că nimic rău nu i se putea întâmpla lui Edouard.

Şi, socotindu-l pe Morgan nu drept tâlharul care-i pricinuise leşinul ci omul curtenitor ce sare în ajutorul femeii leşinate, exclamă:

— Vai! Domnule, cât de bun sunteţi!

În acele câteva cuvinte, în mlădierea glasului cu care fuseseră rostite, se desluşea un univers întreg de mulţumiri nu numai pentru ea, ci şi pentru copil.

Cu o cochetărie ciudată, strâns îmbinată cu firea-i de cavaler, Morgan, în loc să ridice repede masca şi să-şi acopere numaidecât chipul pentru ca doamna de Montrevel să nu rămână decât cu o amintire fugară şi învălmăşită, Morgan răspunse cu o plecăciune complimentului, lăsând înfăţişării sale tot timpul de care avea nevoie ca să-şi producă efectul şi, numai după ce trecu flaconul de săruri al lui d'Assas în mâinile doamnei de Montrevel, îşi înnodă şireturile măştii.

Doamna de Montrevel înţelese asemenea delicateţe din partea tânărului.

— Vai, domnule, spuse ea, să nu aveţi nici o grijă. În orice loc şi-n orice împrejurare va fi să vă regăsesc, veţi fi pentru mine un necunoscut.

— Atunci, doamnă, răspunse Morgan, eu se cuvine să vă mulţumesc şi să vă spun, la rândul meu, cât sunteţi de bună!

— Haideţi, domnilor călători, urcaţi în trăsură! spuse doctorul, cu vocea-i obişnuită, de parcă nimic extraordinar nu s-ar fi petrecut.

— V-aţi revenit, doamnă, sau mai aveţi nevoie încă de câteva clipe? întrebă Morgan. Diligenţa mai poate aştepta.

— Nu, domnule, ar fi de prisos. Vă mulţumesc călduros, dar mă simt cât se poate de bine.

Morgan îşi oferi braţul doamnei de Montrevel, care se sprijini de el ca să parcurgă drumul înapoi şi să urce în diligenţă.

Conductorul îl şi suise pe micul Edouard.

După ce doamna de Montrevel îşi reluă locul, Morgan, care se împăcase cu mama, dori să se împace şi cu fiul.

— Hai, tinere erou, să batem palma fără pică, zise el întinzându-i mâna copilului.
Dar băiatul se trase înapoi.
— Nu dau mâna cu un tâlhar de drumul mare, spuse el.
Doamna de Montrevel tresări de spaimă.
— Aveţi un copil minunat, doamnă, zise Morgan. Numai că are prejudecăţi.
Şi, salutând cu cea mai profundă curtenire adăugă, închizând portiera vehiculului:
— Drum bun, doamnă!
— Mână! strigă conductorul.
Trăsura se urni din loc.
— Oh, scuzaţi, domnule! strigă doamna de Montrevel, flaconul dumneavoastră! Flaconul dumneavoastră!
— Păstraţi-l, doamnă, răspunse Morgan, deşi nădăjduiesc să vă simţiţi destul de bine ca să nu mai aveţi nevoie de el.
Dar copilul, smulgând flaconul din mâinile mamei lui, îi strigă:
— Mama nu primeşte daruri de la tâlhari!
Şi aruncă flaconul prin portieră.
— Drace! murmură Morgan scoţând şi primul suspin, pe care i-l auziră ceilalţi confraţi, cred că fac bine că n-o cer pe biata mea Amélie în căsătorie.
Apoi, le spuse însoţitorilor săi:
— Ei, domnilor! S-a terminat?
— Da, răspunseră aceştia într-un singur glas.
— Atunci, pe cai şi la drum! Să nu uităm că în seara asta la ceasurile nouă trebuie să fim la Operă.
Şi, săltând în şa, se repezi primul peste şanţ, ajunse pe malul râului şi, fără să şovăiască, intră în vadul însemnat pe harta lui Cassini şi arătat de falsul curier.
Ajuns pe celălalt mal şi în timp ce tinerii se grupau, d'Assas îl întrebă pe Morgan:
— Ia spune, nu cumva ţi-a căzut masca?
— Ba da, dar numai doamna Montrevel mi-a văzut faţa.
— Hm! Mormăi d'Assas, ar fi fost mai bine să nu ţi-o fi văzut nimeni.
Şi toţi patru, luând-o la galop, dispărură peste câmpii înspre Chaource.

Capitolul xxx Raportul cetăţeanului Fouché

Sosind a doua zi, către ceasurile unsprezece dimineaţa, la hotelul Ambasadorilor, doamna de Montrevel fu cât se poate de uimită să găsească în locul lui Roland un străin care o aştepta.
Străinul se apropie de ea.
— Sunteţi văduva generalului de Montrevel, doamnă? O întrebă el.
— Da, domnule, răspunse doamna de Montrevel, destul de mirată.
— Şi-l căutaţi pe fiul dumneavoastră?
— Chiar aşa şi nu înţeleg, după scrisoarea pe care mi-a scris-o...
— Omul propune şi primul consul dispune, glumi străinul, râzând. Primul consul a dispus de fiul dumneavoastră pentru câteva zile şi m-a trimis pe mine ca să vă primesc în locul lui Roland.
Doamna de Montrevel se înclină...
— Şi am cinstea să vorbesc cu...? întrebă ea.

— Cu cetăţeanul Fauvelet de Bourrienne, primul secretar al primului consul, răspunse străinul.

— Să-i mulţumiţi din parte-mi primului consul, replică doamna de Montrevel şi veţi avea bunătatea de a-i exprima, nădăjduiesc, adânca-mi părere de rău pe care o încerc, că nu-i pot mulţumi chiar eu.

— Dar nimic nu vă va fi mai uşor ca asta, doamnă.

— Cum aşa?

— Primul consul mi-a dat ordin să vă conduc la Luxembourg.

— Pe mine?

— Pe dumneavoastră şi pe domnul, fiul dumneavoastră.

— O! Am să-l văd pe generalul Bonaparte, am să-l văd pe generalul Bonaparte, exclamă copilul. Ce fericire!

Şi sărea de bucurie, bătând din palme.

— Ei, ei, Edouard, destul! Îl dojeni doamna de Montrevel.

Apoi, întorcându-se spre Bourrienne, adăuga:

— Iertaţi-l, domnule, e un sălbatic din munţii Jura. Bourrienne întinse copilului mâna.

— Sunt un prieten al fratelui tău, îi spuse el, vrei să mă săruţi?

— O, din toată inima, domnule, răspunse Edouard, dumneata nu eşti un tâlhar!

— Sigur că nu, după cât nădăjduiesc, se grăbi să adauge secretarul, râzând.

— Încă o dată să-l iertaţi, domnule, dar am fost atacaţi pa drum.

— Cum, atacaţi?

— Da.

— De tâlhari?

— Nu chiar.

— Domnule, întrebă Edouard, oare cei ce pun mâna pe banii altora nu-s tâlhari?

— În general, dragă copile, aşa sunt numiţi.

— Na! Vezi mamă?

— Ascultă, Edouard, taci din gură, te rog.

Bourrienne aruncă o privire spre doamna de Montrevel şi văzu limpede, după expresia feţei sale, ca subiectul convorbirii îi era neplăcut, de aceea nu mai stărui.

— Doamnă, spuse el, aş îndrăzni să vă reamintesc că mi s-a dat ordin să vă însoţesc până la palatul Luxembourg, cum am şi avut cinstea să v-o spun şi să mai adaug că doamna Bonaparte vă aşteaptă acolo.

— Domnule, numai cât îmi schimb rochia şi-l îmbrac pe Edouard.

— Şi aşa ceva, doamnă, cât poate dura?

— Ar fi prea mult de v-aş cere o jumătate de ceas?

— O! Nu, iar dacă o jumătate de ceas vă e destul, găsesc că ceea ce aţi cerut e cât se poate de potrivit.

— Fiţi pe pace, domnule, jumătate de ceas mi-ajunge.

— Atunci, doamnă, spuse secretarul făcând o plecăciune, mă duc să fac un drum şi după o jumătate de ceas vin şi vă stau la dispoziţie.

— Mulţumesc, domnule.

— Să nu-mi purtaţi pică dacă sunt punctual.

— N-am să vă fac să aşteptaţi.

Bourrienne plecă.

Doamna de Montrevel îl îmbrăcă mat întâi pe Edouard, pe urmă se îmbrăcă şi ea şi când Bourrienne se arătă din nou, era gata de vreo cinci minute.

— Luaţi seama, doamnă, zise Bourrienne, râzând, să nu-i aduc la cunoştinţă primului consul cât sunteţi de punctuală.

— Dar ce-aş avea de temut în asemenea caz?

— Să nu vă oprească pe lângă el, ca să-i daţi lecţii de exactitate doamnei Bonaparte.

— O! exclamă doamna de Montrevel, trebuie să trecem cu vederea creolelor câte ceva.

— Dar şi dumneavoastră sunteţi o creolă, doamnă, după câte cred.

— Doamna Bonaparte, răspunse râzând doamna de Montrevel îşi vede soţul în fiecare zi, pe câtă vreme eu am să-l văd acuma pe primul consul pentru întâia oară.

— Să plecăm, mamă, să plecăm! Dădu zor Edouard.

Secretarul se trase într-o parte, ca să facă loc de trecere doamnei de Montrevel.

După un sfert de oră se aflau la Luxembourg.

Bonaparte ocupa în micul Luxembourg apartamentul de la parter, din partea dreaptă; Joséphine îşi avea camera şi buduarul la primul etaj; un culoar ducea de la cabinetul primului consul la ea.

Joséphine fusese prevenită, aşa că, zărind-o pe doamna de Montrevel, se repezi la ea cu braţele deschise, ca la o prietenă. Doamna de Montrevel se oprise în chip respectuos la uşă.

— Oh! Dar veniţi, veniţi, doamnă! exclamă Joséphine. Nu vă cunosc doar de astăzi, ci din ziua în care l-am cunoscut pe vrednicul şi minunatul dumneavoastră Roland. Ştiţi care-i lucrul ce mă linişteşte când Bonaparte pleacă de lângă mine? E că Roland pleacă cu el şi, când îl ştiu pe Roland lângă el, cred că nu mai poate să i se întâmple vreo nenorocire... Ei, cum, nu vreţi să mă îmbrăţişaţi?

Doamna de Montrevel părea încurcată de atâta bunăvoinţă.

— Suntem compatriote, nu-i aşa? Urmă Joséphine. Vai! Îmi aduc preabine aminte de domnul de la Clémencière, care avea o grădină atât de frumoasă şi nişte fructe minunate. Îmi amintesc c-am zărit o fată frumoasă, ce părea să fie regina locului. V-aţi căsătorit tare de tânără, doamnă?

— La paisprezece ani.

— Aşa şi trebuia ca să puteţi avea un fiu de vârsta lui Roland. Dar, poftiţi, luaţi loc!

Şi dădu exemplu, făcând semn doamnei de Montrevel să se aşeze alături de ea.

— Şi copilul ăsta drăgălaş, urmă ea arătându-l pe Edouard, e tot fiul dumneavoastră?

Joséphine lăsă să-i scape un oftat.

— Dumnezeu a fost generos cu dumneavoastră, doamnă, continuă ea şi deoarece face tot ceea ce doriţi, ar trebui să-l rugaţi să-mi trimită şi mie unul.

Şi-şi lipi buzele, cu invidie, pe fruntea lui Edouard.

— Soţul meu va fi foarte încântat să vă vadă, doamnă. Îi iubeşte atât de mult pe fiul dumneavoastră! De aceea, nici n-aţi fi fost condusă chiar de la început aici, la mine, dacă el n-ar fi fost cu ministrul poliţiei... De altfel, adaugă ea râzând, aţi sosit într-o clipă destul de nepotrivită, e furios!

— Vai! exclamă doamna de Montrevel, aproape înspăimântată, dacă e aşa, ar fi mai bine să aştept.

— Nicidecum, nicidecum! Văzându-vă, se va linişti. Nu ştiu ce să întâmplat. După cât se pare, diligentele sunt jefuite ca-n Pădurea Neagră, ziua în amiaza mare, în mijlocul drumului. Dacă lucrul se repetă, nu ştiu cum are să se mai ţină Fouché.

Doamna de Montrevel era gata să răspundă, dar în clipa aceea uşa se deschise şi un uşier se arătă, spunând:

— Primul consul o aşteaptă pe doamna de Montrevel.

— Duceţi-vă, duceţi-vă repede, zise Joséphine. Timpul îi e atât de preţios lui Bonaparte încât e aproape la fel de nerăbdător ca şi Ludovic al XIV-lea, care n-avea nimic de făcut. Nu-i place să aştepte.

Doamna de Montrevel se ridică în grabă şi voi să-şi ta şi fiul cu ea.

— Nu, se împotrivi Joséphine, lăsaţi-mi-l mie pe băiatul ăsta frumos. Rămâneţi să luaţi masa cu noi. Bonaparte are să-l vadă pe la orele şase. De altfel, dacă ar pofti să-l vadă, îl va chema; deocamdată îi sunt mama lui de-a doua. Hai, ia spune, ce să facem ca să te înveselim?

— Primul consul trebuie să aibă arme grozav de frumoase, doamnă? întrebă copilul.

— Da, foarte frumoase, uite, avem să-i arătăm armele primului consul.

Joséphine ieşi pe o uşă luând cu ea copilul, iar doamna de Montrevel pe alta, luându-se după uşier.

În drum, contesa întâlni un om blond, cu faţa palidă şi cu privirea posomorâtă, care se uită la ea cu o îngrijorare ce părea că-i este în fire.

Ea se trase repede într-o parte ca să-i facă loc să treacă.

Uşierul îi surprinse mişcarea.

— E ministrul poliţiei, îi şopti el încet.

Doamna de Montrevel îl privi depărtându-se, cu oarecare curiozitate. Fouché, la vremea aceea, devenise inevitabil celebru.

În acelaşi moment, uşa de la cabinetul lui Bonaparte se deschise şi capul său apăru, conturându-se în întredeschiderea uşii.

O zări pe doamna de Montrevel.

— Doamnă de Montrevel, exclamă el, poftim, poftim!

Doamna de Montrevel grăbi pasul şi intră în cabinet.

— Poftim, adăugă Bonaparte, închizând uşa după dânsul. Te-am făcut să aştepţi, dar s-a întâmplat fără să vreau. Mă răfuiam tocmai cu Fouché. Ştii că sunt foarte mulţumit de Roland şi mă gândesc să-l fac general la primul prilej. La ce oră ai sosit?

— Chiar acuma, generale.

— De unde vii? Roland mi-a spus, dar am uitat.

— De la Bourg.

— Pe ce cale?

— Prin Champagne.

— Prin Champagne! Atunci ai ajuns la Châtillon când...

— Ieri dimineaţă pe la nouă.

— În cazul acesta trebuie să fi auzit vorbindu-se de jefuirea unei diligenţe?

— Generale...

— Da, o diligenţă a fost jefuită pe la orele zece dimineaţa, între Châtillon şi Bar-sur-Seine.

— Generale, tocmai a noastră a fost.

— Cum asta?

— Da.

— Erai în diligenţă care a fost jefuită?

— Da, eram.

— Ei, voi avea în sfârşit amănunte precise! Te rog să mă ierţi, dar înţelegi cât de mult doresc să fiu informat, nu-i aşa? Într-o ţară civilizată, în care generalul Bonaparte e primul magistrat, nu se poate jefui fără urmări grave o diligenţă la drumul mare, în plină zi, sau atunci...

— Generale, nu vă pot spune nimic, decât că cei care au oprit diligenţa erau călări şi mascaţi.

— Câţi erau?

— Patru.

— Câţi bărbaţi erau în diligenţă?

— Patru cu conductorul.

— Şi nu s-au apărat?

— Nu, generale.

— Raportul poliţiei arată că totuşi au fost trase două focuri de pistol.

— Da, generale, dar cele două focuri de pistol...

— Ei, ce-i cu de?

— Au fost trase de fiul meu.

— Fiul dumitale! Dar fiul dumitale e în Vendeea.

— Roland, da, însă Edouard era cu mine.

— Edouard! Dar cine-i Edouard?

— Fratele lui Roland.

— Roland mi-a vorbit de el. Dar e un copil!
— Încă n-a împlinit doisprezece ani, generale.
— Şi el a tras cele două focuri de pistol?
— Da, generale.
— De ce nu mi l-ai adus?
— E cu mine.
— Dar unde e?
— L-am lăsat cu doamna Bonaparte.
Bonaparte sună. Un uşier se arăta.
— Spune-i Joséphinei să vină cu copilul.
Pe urmă, plimbându-se prin cameră, murmură:
— Patru bărbaţi! Şi tocmai un copil să le dea exemplu de curaj. Şi nici unul din bandiţii aceia n-a fost rănit?
— În pistoale nu erau gloanţe.
— Cum asta de nu erau gloanţe?
— Nu: pistoalele erau ale conductorului şi el avusese grijă să nu le încarce decât cu pulbere.
— Bine, avem să-i aflăm noi numele!
În clipa aceea, uşa se deschise şi doamna Bonaparte se arătă, ţinând băiatul de mână.
— Vino aici, îi spuse Bonaparte băiatului.
Edouard se apropie fără sfială şi făcu un salut milităresc.
— Tu eşti deci cei care trage cu focuri de pistol în tâlhari?
— Vezi, mamă, că sunt tâlhari? Îl întrerupse copilul.
— Sigur că-s tâlhari. Tare aş mai vrea să mi se spună că nu-i aşa! În sfârşit, tu eşti cel ce trage focuri de pistol asupra tâlharilor, în timp ce bărbaţilor li-e frică?
— Da, eu sunt, generale, dar, din nenorocire, fricosul de conductor nu-şi încărcase pistoalele decât cu pulbere, altcum, l-aş fi ucis pe şeful lor.
— Ţie, aşadar, nu ţi-a fost frică?
— Mie? Nu, răspunse copilul, mie nu mi-e frică niciodată.
— Ar trebui să te cheme Cornelia, doamnă, spuse Bonaparte, întorcându-se spre doamna de Montrevel, ce se sprijinea de braţul Joséphinei.
Apoi se adresă iar copilului, îmbrăţişându-l:
— Foarte bine: vom avea grijă de tine. Ia spune, ce vrei lă te faci?
— Mai întâi soldat.
— Cum asta, mai întâi?
— Da. Şi-apoi, mai târziu, colonel, ca fratele meu şi general, ca tatăl meu.
— Nu va fi din vina mea dacă n-ai să-ajungi, zise primul consul.
— Dar nici dintr-a mea, răspunse copilul.
— Edouard! exclamă doamna de Montrevel plină de temeri.
— Să nu mi-l ocărăşti, fiindcă a răspuns cum trebuie.
Apoi luă copilul, îl ridică la înălţimea capului său şi-l sărută.
— Acum rămâneţi amândoi să luaţi masa cu noi, continua îl, iar deseară, Bourrienne, care a fost să vă caute la hotel, ne să vă instaleze în casa din stradă Victoriei. Rămâneţi acolo până se întoarce Roland, care are să vă caute o locuinţă după placul său. Edouard are să intre în şcoala militară pregătitoare, iar eu am să-ţi mărit fiica.
— Generale!
— Ne-am înţeles cu Roland.
Apoi, întorcându-se către Joséphine, îi spuse:
— Ia-o pe doamna de Montrevel şi ai grijă să nu-i fie prea urât. Doamnă de Montrevel, dacă *prietena dumitale* (Bonaparte apăsă pe aceste două cuvinte) vrea să intre într-o prăvălie de mode, s-o opreşti. N-are nevoie de pălării. A cumpărat luna trecută treizeci şi opt.

Şi, dându-i o pălmuţă amicală lui Edouard, le făcu semn femeilor să plece.

Capitolul XXXI Fiul morarului din Le Guérno

Am spus că tocmai în momentul în care Morgan şi cei trei însoţitori ai săi jefuiau diligenţa de Geneva, între Bar-sur-Seine şi Châtillon, Roland intra în Nantes.

De voim să ştim rezultatul misiunii sale trebuie, nu să-l urmărim pas cu pas, în toiul dibuielilor cu care abatele Bernier îşi ascundea năzuinţele-i ambiţioase, ci să-l surprindem în satul Muzillac, aşezat între Ambon şi Guernic, la două leghe deasupra micului golf în care se varsă apa Vilaine.

Acolo suntem în plin Morbihan, adică în locul în care a luat naştere organizaţia şuanilor. Aproape de Laval, pe ferma mică a familiei Poiriers, s-au născut din Pietre Cottereau şi Jeanne Moyné cei patru fraţi şuani. Unul din strămoşii lor, de felul lui tăietor de lemne, un om ce ura omenirea, ţăran morocănos, se ţinea la o parte de ceilalţi cum se ţine cucuveaua la o parte de celelalte păsări: de aici, din cucuvaie, căreia în franţuzeşte i se spune *chat-huant*, prin denaturare a ieşit cuvântul *şuan*.

Cuvântul de mai sus a ajuns să fie numele unui partid întreg. Pe malul drept al Loarei li se spunea *şuani* bretonilor, după cum pe malul stâng li se spunea *briganzi* celor din Vendeea.

Nu nouă ne e dat să povestim moartea şi distrugerea unei asemenea familii eroice şi să urmărim până la eşafod cele două surori şi un frate, sau pe câmpurile de lupta unde s-au culcat răniţi sau morţi Jean şi René, martiri ai credinţei lor. De la execuţiile Perrinei, a lui René şi a lui Pierre, de la moartea lui Jean, s-au scurs o grămadă de. Ani, iar supliciul surorilor şi isprăvile fraţilor au intrat în legendă.

Noi, cu urmaşii lor avem de-a face.

E drept că flăcăii de-aici sunt credincioşi tradiţiilor. La fel s-au arătat luptând alături de la Rouërie, Bois-Hardy sau Bernard de Villeneuve. La fel luptă şi alături de Bourilont de Frotté şi de Georges Cadoudal. Tot acelaşi curaj, acelaşi devotament; tot aceiaşi soldaţi, creştini şi regalişti înfocaţi, înfăţişarea lor e aceeaşi, primitivă şi sălbatică; armele lor sunt aceleaşi, flinta sau bâta; tot aceeaşi îmbrăcăminte, adică o cuşmă de lână cafenie sau o pălărie cu marginile largi, abis acoperiri dude părul lung şi netezit, care le cade la voia întâmplării pe umeri. Au rămas aceiaşi străvechi *Aulerci Cenomani*, ca pe vremea lui Cezar, *promisso capillo*[2]; au rămas aceiaşi bretoni cu nădragii largi, despre care Marţial a spus:

Tam laxa est...

Quam veteres braccae Britonis pauperis[3].

Ca să se apere de ploaie şi de frig, poartă un soi de bluză, ca o cazacă, din piele de capră garnisită cu blană miţoasa şi drept semn de raliere, unii au la piept o bucăţică de postav sfinţit şi mătănii, iar alţii o inimioară, inima lui Isus, semn distinctiv al unei confrerii care se supunea în fiecare zi unei rugi în comun.

Aşa sunt oamenii care, la ceasul trecerii noastre peste limita ce desparte Loara inferioară de Morbihan, stau împrăştiaţi de la Roche-Bernard la Vannes şi de la Questemberg la Billiers, încercuind prin urmare satul Muzillac.

Numai c-ar trebui ochiul vulturului care se roteşte în înaltul cerului său cel alcucuvaiei care vede prin întuneric, ca să-i desluşeşti pe sub arbuşti, printre buruienişuri şi tufişuri, pe unde stau tupilaţi.

---

[2] Cu părul crescut lung. (lat.)

[3] Atât de largi le e... cât vechii nădragi pe calicii britoni. (lat.)

Să trecem prin mijlocul unei asemenea reţele de sentinele nevăzute şi, după ce vom fi trecut prin vadul a două râuleţe, afluenţe ale fluviului fără nume ce vine de se varsă în mare lângă Billiers, între Arzal şi Damgan, să intrăm cu îndrăzneală în satul Muzillac.

Peste tot domneşte întunericul şi liniştea; o singură lumină scânteiază printre crăpăturile obloanelor unei case, sau mai curând unei colibe care, de altfel, nu se deosebeşte cu nimic de celelalte.

E a patra pe dreapta, cum intri.

Să ne-apropiem ochiul de unul din geamurile de după oblon şi să privim.

Avem să vedem un bărbat îmbrăcat în haina ţăranilor bogaţi din Morbihan; numai că, un galon de fir de aur, lat de un deget, îi mărgineşte cuierul şi butonierele haine, precum şi marginile pălăriei.

Restul costumului i se întregeşte cu o pereche de pantaloni de piele şi nişte cizme cu carâmbii răsfrânţi.

Pe un scaun stă aruncată sabia lui.

O pereche de pistoale îi stau la îndemână.

În vatră, ţevile de la două sau trei carabine oglindesc un foc bine încins.

Stă pe scaun în faţa unei mese. O lampă îi luminează nişte hârtii pe care le citeşte cu cea mai mare încordare şi îi luminează totodată şi chipul.

Chipul lui e cel al unui om de treizeci de ani. Când grijile unui război de partizani nu-l întunecă, se vede că înfăţişarea lui trebuie să fie deschisă şi veselă. Un păr frumos, blond, îi încadrează chipul pe care-l însufleţesc doi ochi mari albaştri; capul are forma aceea specifică tuturor capetelor de breton, datorită, de trebuie să credem în sistemul lui Gali, unei dezvoltări exagerate a tuturor organelor încăpăţânării.

De aceea, omul nostru are două nume.

Numele-i obişnuit, cel sub care îl ştiu soldaţii săi: *Tigvă rotundă*.

Apoi, numele-i adevărat, cel pe care l-a primit de la vrednicii şi curajoşii lui părinţi, Georges Cadudal sau mai curând Georges Cadoudal, întrucât tradiţia a schimbat ortografia numelui său ajuns istoric.

Georges e fiul unui cultivator din parohia Kerléano, cuprinsă în parohia Brech. Legenda spune că acel cultivator ar fi fost în acelaşi timp şi morar. Băiatul tocmai isprăvise de primit o educaţie serioasă şi solidă în colegiul din Vannes — de care Brech nu se desparte decât prin câteva leghe — când cele dintâi chemări ale răzvrătirii regaliste izbucniră în Vendeea. Cadoudal le auzi, adună câţiva dintre tovarăşii lui de vânat şi de petreceri, trecu peste fluviul Loara în fruntea lor şi veni să-şi ofere serviciile lui Stofflet; dar Stofflet îi ceru să-l vadă la lucru, înainte de a şi-l alătura; doar asta cerea şi Georges. Asemenea prilejuri în armata din Vendeea nu se lăsau mult timp aşteptate. Chiar de-a doua zi se şi iscă bătălia. Georges se puse pe treabă şi se înverşuna atât de straşnic, încât fostul paznic de vânătoare al domnului Maulevrier, văzându-l cum atacă cu atâta patimă pe albaştri[4], nu se putu stăpâni să-i spună în gura mare lui Bonchamp, care era lângă el:

— Dacă vreo ghiulea de tun nu-i zboară *tigva-i rotundă şi mare*, vă prezic că omul nostru ajunge departe. Numele acesta îi rămase lui Cadoudal.

Cu cinci secole mai înainte, nobilii feudali de Malestroît, de Penhoet, de Beaumanoir şi de Rochefort îl numeau tot aşa pe marele conetabil[5], pentru a cărui răscumpărare, femeile din Bretania au trudit din greu torcând lână.

"Iată tigva rotundă şi mare, spuneau ei; ce-avem să ne mai batem cu englezii în săbii."

Din nenorocire, de data aceasta n-aveau să se mai împungă în săbii englezii şi bretonii, ci francezii cu francezii.

Georges rămase în Vendeea până ce deruta pătrunse în arondismentul Savenay.

Armata din Vendeea căzu în întregime pe câmpul de luptă sau se topi ca un fum.

---

[4] Trupele revoluţionare.

[5] În evul mediu, comandantul suprem al armatelor regelui.

Timp de aproape trei ani de zile Georges făcuse minuni de curaj, dibăcie şi forţă. Trecu iarăşi peste fluviul Loara şi se întoarse în Morbihan numai cu unul din cei ce-l urmaseră.

Acela avea să-i fie la rândul său aghiotant, sau mai curând camarad de luptă. N-avea să-l mai părăsească, iar în schimbul campaniei aspre pe care au făcut-o împreună avea să-i schimbe numele din Lemercier în cel de Tiffauges. L-am văzut de altfel la Balul Victimelor, însărcinat cu o misiune pentru Morgan.

Întors pe pământu-i natal, Cadoudal unelteşte de-aici înainte răzvrătirea numai pe socoteala lui. Ghiulele i-au respectat tigva-i mare şi rotundă, iar tigva mare şi rotundă, adeverind prezicerile lui Stofflet, luând locul lui La Rochjaquelain, lui d'Elbée, lui Bonchamp, lui Lescure şi chiar al lui Stofflet însuşi, ajunse rivalul lor în glorie şi superiorul lor în putere, căci se pusese să lupte — lucru ce poate vădi măsura forţei sale — aproape singur împotriva guvernului lui Bonaparte, care, de trei luni de zile, fusese numit prim consul.

Frotté şi Bourmont erau cei doi şefi rămaşi alături de el credincioşi dinastiei Bourbonilor.

În clipa în care ne aflăm, adică la 26 ianuarie 1800, Cadoudal are sub comandă trei sau patru mii de oameni, cu care se pregăteşte să-l blocheze în oraşul Vannes pe generalul Hatry.

Tot timpul cât a aşteptat răspunsul primului consul la scrisoarea lui Ludovic al XVIII-lea, el suspendase ostilităţile, dar de două zile Tiffauges sosise şi i-o înmânase.

Scrisoarea fusese numaidecât expediată în Anglia, de unde avea să ajungă la Mitau; şi, devreme ce primul consul nu vrea cu nici un chip pacea în condiţiile dictate de Ludovic al XVIII-lea, Cadoudal, generalul şef al lui Ludovic al XVIII-lea, în vest, avea să continue războiul împotriva lui Bonaparte, chiar de-ar fi fost să-l poarte numai el cu prietenul său Tiffauges, aflat de altfel, în clipa de faţă la Pouancé, unde se ţin sfaturile dintre Châtillon, d'Autichamp, abatele Bernier şi generalul Hédouville.

Stă pe gânduri, în ceasul de faţă, acel ultim supravieţuitor dintre măreţii luptători ai războiului civil, fiindcă veştile pe care le aflase au într-adevăr a-ţi da de gândit.

Generalul Brune, învingătorul de la Alkmaar şi de la Castricum, salvatorul Olandei, tocmai fusese numit general şef d armatelor republicane din vest şi sosise la Nantes de trei rile; el trebuie cu orice preţ să-l zdrobească pe Cadoudal şi pe şuanii săi.

Tot cu orice preţ, şuanii şi Cadoudal trebuie să-i dovedească noului general şef că ei nu se tem şi că nici el n-are nimic de aşteptat de la plănuita intimidare.

În clipa aceea răsună galopul unui cal. Fără îndoială călăreţul ştie lozinca de trecere fiindcă se strecoară fără piedică prin mijlocul patrulelor rânduite pe drumul dinspre La Roche-Bernard şi fără piedică a pătruns în satul Muzillac.

Se opreşte în faţa uşii de la colibă în care se află Georges. El înalţă capul, ascultă şi, fie ce-o fi, pune mâna pe pistoale, cu toate că, după cât se pare va avea de-a face cu un prieten.

Călăreţul descălecă, o apucă pe potecă şi deschide uşa încăperii în care se găseşte Georges.

— Ei! Tu eşti, Inimă-de-Rege! exclamă Cadoudal. De unde vii?

— De la Pouancé, generale.

— Ce noutăţi?

— O scrisoare de la Tiffauges.

— Dă-o!

Georges luă la repezeală scrisoarea din mâinile lui Inimă-de-Rege şi o citi.

— Aha! făcu el.

Apoi o citi a doua oară.

— L-ai văzut pe cel a cărui sosire mi-o vesteşte? întrebă Cadoudal.

— Da, generale, răspunse ştafeta.

— Ce fel de om e?

— Un tânăr frumos, între douăzeci şi şase şi douăzeci şi şapte de ani.
— Înfăţişarea lui?
— Hotărâtă.
— Atunci aşa e; când soseşte?
— Se vede că la noapte.
— L-ai dat în grijă pe tot parcursul drumului?
— Da. Va trece nestingherit de nimeni.
— Mai dă-l odată în grijă. Nu trebuie să i se întâmple nici un rău: e ocrotit de Morgan.
— Am înţeles, generale!
— Mai ai ceva să-mi spui?
— Avangarda republicanilor se află la Roche-Bernard.
— Câţi oameni?
— Vreo mie de oameni, cam aşa ceva. Au cu ei o ghilotină şi pe Millière, comisarul puterii executive.
— Eşti sigur?
— I-am întâlnit pe drum, comisarul mergea călare, lângă colonel. L-am recunoscut, bine înţeles. Datorită lui a fost executat fratele meu şi-am jurat să nu moară decât de mâna mea.
— Şi-ai să-ţi rişti viaţa ca să-ţi ţii jurământul?
— Cu primul prilej.
— Poate că n-are să se lase aşteptat deloc.
În aceeaşi clipă, galopul unui cal răsună pe drum.
— Ei! făcu Inimă-de-Rege, se vede că vine cel pe care-l aşteptaţi.
— Nu, spuse Georges. Călăreţul ce ne soseşte vine dinspre Vannes.
Într-adevăr, zgomotul se făcuse mai desluşit şi s-a putut vedea că Georges Cadoudal avea dreptate.
Ca şi cel dintâi, călăreţul de-al doilea se opri în faţa uşii. Ca şi cel dintâi, descălecă. Ca şi cel dintâi, intră.
Şeful regaliştilor îl recunoscu de îndată, cu toate că era înfăşurat într-o mantie mare.
— Tu eşti, Binecuvântate? îl întrebă el.
— Da, generale!
— Dincotro vii?
— Dinspre Vannes, unde m-aţi trimis să-i supraveghez pe albaştri.
— Ei, ia spune, ce fac albaştri?
— Se tem să nu moară de foame dacă aveţi să blocaţi oraşul şi, ca să-şi facă rost de merinde, generalul Hatry a plănuit să ia cu japca tot ce se află în magaziile din Granchamp. Generalul are să comande chiar el în persoană operaţia şi ca să fie efectuată cât mai repede, coloană, s-a hotărât să fie alcătuită dintr-o sută de oameni numai.
— Eşti ostenit, Binecuvântate?
— Nicidecum, generale.
— Dar calul?
— A venit în goană, dar mai poate face încă patru, cinci leghe tot atât de iute fără să cra-pe.
— Lasă-i două ceasuri de odihnă, dă-i raţie dublă de ovăz şi să facă zece.
— În asemenea condiţii are să le facă.
— Peste două ceasuri ai să pleci. Ai să fii la Grandchamp când se crapă de ziuă. În numele meu ai să dai ordin de evacuarea satului; şi iau eu asupră-mi pe generalul Harty cu coloana lui cu tot. E tot ce ai a-mi spune?
— Nu, am să vă dau o veste.
— Care?
— La Vannes a venit un episcop nou.
— Ei! Ni se dau aşadar episcopii noştri?

— Se pare, dar dacă-s toţi ca acela, n-au decât să şi-i păstreze.
— Dar cine-i acela?
— Audrein!
— Asasinul regelui?
— Audrein, renegatul.
— Şi când soseşte?
— În noaptea asta sau mâine.
— N-am să-i ies înainte, dar să-l ferească sfântul să cadă în mâinile oamenilor mei!
Binecuvântatul şi Inimă-de-Rege scoaseră câte un hohot de râs ce întregea gândurile lui Georges.
— Sst! făcu Cadoudal.
Cei trei bărbaţi ciuliră urechile.
— De data asta se vede că-i el, zise Georges.
Se auzea galopul unui cal venind dinspre la Roche-Beinard.
— E el, cu siguranţă, repetă şi Inimă-de-Rege.
— Atunci, dragi prieteni, lăsaţi-mă singur... Tu, Binecuvântate, la Grandchamp cât mai repede cu putinţă, iar tu, Inimă-de-Rege, în curte cu vreo treizeci de oameni. S-ai putea să am de trimis soli pe felurite căi. Dar, fiindcă veni vorba, fă în aşa fel ca să mi se aducă tot ce se găseşte mai bun de mâncare în sat.
— Pentru câte capete, generale?
— Ei! Pentru doi inşi.
— Plecaţi?
— Nu, ies în calea celui ce soseşte.
Doi sau trei flăcăi scoaseră numaidecât în curte caii celor doi soli.
Solii o şterseră şi ei la rândul lor.
Georges ajunse la poarta de la stradă tocmai în clipa în care un călăreţ, oprindu-şi calul şi aruncând căutături în toate părţile, părea că şovăie.
— E aici, domnule, spuse Georges.
— Cine e aici? întrebă călăreţul.
— Cel pe care-l căutaţi.
— De unde ştii dumneata cine-i cel pe care-l caut?
— Presupun că-i Georges Cadoudal, zis şi Tigvă-rotundă.
— Întocmai.
— Fiţi bine venit atunci, domnule Roland de Mentrevel, căci eu sunt cel pe care-l căutaţi.
— Ah! exclamă tânărul uimit.
Şi, descălecând, păru să caute din ochi pe cineva căruia să-i încredinţeze calul.
— Aruncaţi hăţul pe după gâtul calului şi nu-i mai purtaţi de grijă. Când veţi avea nevoie de el aveţi să-l regăsiţi. În Bretania nu se pierde nimic, aici sunteţi pe pământul lealităţii...
Tânărul nu deschise gura, aruncă hăţul pe după gâtul calului, aşa cum fuse poftit şi se luă după Cadoudal care o porni înaintea lui.
— Ca să vă arăt drumul, colonele, zise şeful şuanilor.
Şi amândoi intrară în colibă, unde o mână nevăzută aţâţase iarăşi focul.

Capitolul XXXII Alb şi albastru

Roland intra, aşa cum am spus, după Georges şi, pătrunzând înăuntru, aruncă în juru-i o privire în care se desluşea o curiozitate nepăsătoare.

Dar privirea aceea îi fu de ajuns să vadă că erau singuri cu desăvârşire.

— Aici e cartierul dumneavoastră general? întrebă Roland cu un surâs, apropiindu-şi de flacără tălpile cizmelor.

— Da, colonele.

— E păzit într-un chip ciudat.

Georges zâmbi şi el la rândul său.

— Îmi puneţi asemenea întrebare, zise el, pentru că de la La Roche-Bernard până aici aţi găsit drumul liber?

— Cu alte cuvinte, n-am întâlnit un suflet de om.

— Aşa ceva nu dovedeşte nicidecum că drumul nu era păzit.

— Numai dacă nu socotiţi că era păzit de cucuvăi şi de bufniţe, ce păreau că zboară din pom în pom, ca să mă însoţească, generale... dacă-i aşa, atunci îmi retrag cele ce-am spus.

— Întocmai, răspunse Cadoudal, cucuvelele şi bufniţele sunt sentinelele mele; sentinele ce au ochi buni, deoarece ochii lor au faţă de-ai oamenilor privilegiul de-a vedea noaptea.

— Nu-i mai puţin adevărat că, din fericire, în La Roche-Bernard am putut culege informaţii, fără de care n-aş fi găsit nici măcar o pisică să-mi spună unde să vă aflu.

— Oriunde aţi fi întrebat pe drum în gura mare: "Unde-l găsesc pe Georges Cadoudal o voce v-ar fi răspuns: "În satul Muzillac, a patra casă pe dreapta". N-aţi văzut pe nimeni, colonele, numai că în clipa de faţă aproape o mie cinci sute de oameni ştiu că domnia-sa colonelul Roland, aghiotantul primului consul, se află în conferinţă cu fiul morarului din Le Guerno.

— Dar, devreme ce ştiu că sunt colonel în slujba Republicii şi aghiotant al primului consul, cum de m-au lăsat să trec?

— Pentru că primiseră ordin.

— Aşadar, ştiaţi că vin?

— Ştiam nu numai că veniţi, dar încă şi pentru ce veniţi.

Roland se uită ţintă la gazda sa.

— Atunci e de prisos să vă mai spun de ce-am venit! Şi dumneavoastră îmi veţi răspunde chiar dacă aş tăcea?

— Oarecum da.

— Ei! Fire-ar să fie! Tare-aş mai fi curios să am dovada unei asemenea superiorităţi a poliţiei dumneavoastră faţă dr cea a noastră!

— Sunt gata să v-o dau, colonele!

— Ascult cu-atât mai bucuros, mai ales dacă stau în preajma unui asemenea foc minunat, ce pare şi el că mă aştepta.

— Nici nu v-ar veni a crede cât de mult adevăr aţi spus, colonele şi nu numai focul îşi va da osteneala să vă ureze un bine-aţi venit.

— Da, dar nici el, nici dumneavoastră nu-mi spuneţi scopul misiunii mele.

— Misiunea dumneavoastră, pe care-mi faceţi cinstea s-o extindeţi până la mine, colone-le, era la bun început numai pentru abatele Bernier singur. Din nenorocire, abatele Bernier, în scrisoarea pe care i-o trimise prietenului său, Martin Duboys, s-a bizuit cam prea mult pe puterile sale; se oferea să mijlocească pentru primul consul.

— Iertaţi-mă, îl întrerupse Roland, dar îmi aduceţi la cunoştinţă un lucru pe care nu-l ştiam: cum că abatele Bernier ar fi scris generalului Bonaparte.

— Am spus c-a scris lui Martin Duboys, prietenul său, ceea ce-i cu totul altceva... Oamenii mei au interceptat scrisoarea şi mi-au adus-o. Am scos o copie după ea şi pe urmă am trimis scrisoarea şi sunt sigur c-a ajuns la destinaţie. Că-i aşa, mărturiseşte vizita dumneavoastră la generalul Hédouville.

— Ştiţi că la Nantes nu mai comandă generalul Hédouville, ci generalul Brune.

— Puteţi spune chiar care comandă La Roche-Bernard, căci o mie de soldaţi republicani şi-au făcut intrarea în oraşul acela tocmai în seara asta pe la ceasurile şase, însoţiţi de o ghilotină şi de cetăţeanul comisar general Thomas Millière. Având instrumentul, le mai lipsea călăul.

— Aşadar, dumneavoastră spuneţi, generale, că am venit pentru abatele Bernier?

— Da. Abatele Bernier se oferise ca să fie mijlocitor, dai a uitat că astăzi Vendeea se împarte în două: Vendeea de pe malul sting şi Vendeea de pe malul drept; că, dacă e cu putinţă de-a porni tratative cu d'Autichamp, Châtillon şi Suzannet la Pouancé, mai rămâne a se duce tratative şi cu Frotté, Bourmont şi Cadoudal... dar unde? Iată ceea ce nimeni nu poate spune...

— Decât dumneavoastră, generale.

— Atunci, cu cavalerismul care vă stă în fire, v-aţi luat sarcina de-a veni să-mi aduceţi tratatul semnat la 25. Abatele Bernier, d'Autichamp, Châtillon şi Suzannet v-au semnat un permis de liberă trecere şi iată-vă aici.

— Într-adevăr, generale, trebuie să vă spun că sunteţi cât se poate de bine informat. Primul consul doreşte pacea din tot sufletul său. Ştie că are în dumneavoastră un adversar viteaz şi leal şi, neputând să vă vadă, devreme ce aproape sigur dumneavoastră nu veţi veni nicicând la Paris, m-a trimis în grabă mare la dumneavoastră.

— Adică la abatele Bernier.

— Generale, ar trebui să vă pese prea puţin de rest, dacă făgăduiesc că-l voi face pe pri-mul consul să ratifice ceea ce vom hotărî între noi. Care sunt condiţiile dumneavoastră de pace?

— Ei! Sunt cât se poate de simple, colonele. Mai întâi, primul consul să predea tronul Majestăţii-Sale Ludovic al XVIII-lea; apoi, să fie comandantul suprem al armatelor regale, locotenentul său general, şeful trupelor sale de uscat şi de apă, şi-atunci eu am să-i fiu cel dintâi soldat.

— Primul consul a şi răspuns la asemenea propunere.

— Şi iată de ce sunt hotărât să răspund şi eu la acel răspuns.

— Când?

— Chiar în noaptea asta, dacă se prezintă ocazia.

— În ce fel?

— Pornind din nou ostilităţile.

— Dar ştiţi că Châtillon d'Autichamp şi Suzannet au depus armele?

— Ei sunt şefii celor din Vendeea şi, în numele lor, pot să facă ce vor. Eu sunt şeful şuanilor şi, în numele lor, am să fac ce socot că-mi convine.

— Atunci, condamnaţi ţinutul acesta nefericit la un război de exterminare, generale!

— Ba dimpotrivă, îi chem pe creştini şi pe regalişti la martiriu.

— Generalul Brune este la Nantes cu cei opt mii de prizonieri pe care englezii tocmai ni i-a înapoiat după înfrângerile lor de la Alkmaar şi Castricum.

— E cea din urmă oară că vor fi avut asemenea noroc. Albaştrii ne-au deprins cu prostul obicei de a nu face prizonieri. Cât despre numărul inamicilor noştri, nouă prea puţin ne pasă, e o chestie de amănunt.

— Dacă generalul Brune cu cei opt mii de prizonieri ai săi adăugaţi la cei douăzeci de mii de soldaţi, pe care-i ia din mâinile generalului Hédouville, nu-s de-ajuns, primul consul e hotărât să pornească el însuşi împotriva dumneavoastră cu o sută de mii de oameni.

Cadoudal zâmbi.

— Vom încerca, spuse el, să-i dovedim că suntem demni să-i ţinem piept.

— Vă va incendia oraşele!

— Ne vom retrage în colibele noastre.

— Vă va arde colibele!

— Vom trăi în pădurile noastre.

— Să vă mai gândiţi, generale.

— Făceţi-mi cinstea de a rămâne cu mine patruzeci şi opt de ore, colonele şi veţi vedea că m-am gândit îndeajuns.

— Chiar îmi vine să primesc.

— Numai să nu mi cereţi mai mult decât vă pot da, colonele. Somnul sub un acoperiş de paie, sub o mantă, sau sub crengile unui stejar; un cal de-ai mei ca să mă urmaţi şi-un permis de liberă trecere ca să mă părăsiţi.

— Primesc.

— Pe cuvântul dumneavoastră, colonele, că nu vă veţi împotrivi cu nimic ordinelor pe care le voi da, că nu-mi veţi stingheri în nici un fel reuşita surprizelor pe care le voi încerca.

— Sunt mult prea curios să vă văd cum le faceţi, ca să încerc să vă stingheresc. Vă dau cuvântul meu, generale.

— Orice s-ar petrece sub ochii dumneavoastră?

— Orice s-ar petrece sub ochii mei. Renunţ la rolul de actor ca să mă mărginesc la cel de spectator. Doresc să-i pot spune primului consul: "Am văzut!"

Cadoudal zâmbi.

— Ei bine, aveţi să vedeţi, zise el.

În clipa aceea, uşa se deschise şi doi ţărani aduseră o masă gata pusă, pe care aburea o supă de varză şi o halcă de slănină; între două pahare o oală uriaşă de cidru, care tocmai fusese tras din butoi, se revărsa şi făcea spumă.

Nişte turte de hrişcă aveau menirea de-a sluji drept desert la asemenea masă modestă. Pe masă se aflau două tacâmuri.

— Vedeţi, domnule de Montrevel, zise Cadoudal, flăcăii mei nădăjduiesc că-mi veţi face cinstea să cinaţi cu mine.

— Şi, pe cuvântul meu că nu se-nşeală. V-aş fi cerut-o de nu mă pofteaţi, iar dacă nu-mi veţi da partea mea, voi încerca să mi-o iau cu de-a sila.

— Atunci, poftiţi la masă!

Tânărul colonel se aşeză bucuros.

— Îmi cer iertare pentru masa pe care v-o servesc, urmă Cadoudal, eu n-am, ca generalii dumneavoastră, indemnizaţii de campanie, pe mine mă hrănesc soldaţii mei. Ce mai ai să ne dai împreună cu asta, Zefir-Albastru?

— O tocană de pui, generale.

— Iată lista de bucate a cinei dumneavoastră, domnule de Montrevel.

— Un adevărat ospăţ! Acum nu mai am decât o singură temere, generale.

— Care?

— Totul merge de minune, cât timp mâncăm, dar când va fi să bem?...

— Nu vă place cidrul? Ei! La naiba, mă puneţi în încurcătură. Sau cidru sau apă. Atâta am în pivniţă.

— Nu de asta-i vorba. Într-a cui sănătate bem?

— Nu-i decât atât, domnule? întrebă Cadoudal cu supremă, demnitate. Avem să bem în sănătatea mamei noastre a tuturor, în sănătatea Franţei. O slujim amândoi, fiecare cu o convingere diferită, dar cu tot atâta tragere de inimă, nădăjduiesc. Aşadar, în sănătatea Franţei! Domnule, zise Cadoudal umplând paharele.

— În sănătatea Franţei, generale! răspunse Roland ciocnind paharul cu cel al lui Georges.

Şi, bucuroşi, se aşezară la masă şi prinseră a sorbi din supă, cu conştiinţa în repaos şi cu pofta celora ce n-au împlinit nici măcar treizeci de ani.

Capitolul XXXIII Legea talionului

— Acum, generale, porni să vorbească Roland, după ce termină cina şi când cei doi tineri, cu coatele pe masă, întinşi în faţa unui foc mare, începuseră să guste acea stare plăcută ce firesc urmează după un ospăţ ale cărui condimente au fost poftă şi tinereţea, acum mi-aţi făgăduit că-mi arătaţi lucruri pe care să le pot povesti primului consul.

— Iar dumneavoastră mi-aţi făgăduit că n-aveţi să vă împotriviţi.

— Da, însă îmi rezerv dreptul de-a mă retrage dacă cele ce-mi veţi arăta îmi vor răni prea adânc conştiinţa.

— Nu veţi avea alta de făcut decât să aruncaţi şaua pe spatele calului dumneavoastră, colonele, sau pe spatele calului meu în cazul în care al dumneavoastră ar fi prea obosit şi sunteţi liber.

— Foarte bine.

— Tocmai că împrejurările, urmă să spună Cadoudal, vă slujesc. Aici nu sunt numai ge-neral, ci încă şi înaltul magistrat şi de multă vreme am de făcut dreptate într-o cauză. Mi-aţi spus, colonele, că generalul Brune ar fi la Nantes. Ştiam. Mi-aţi spus că avangardă lui ar fi la patru leghe de aici. Şi asta ştiam. Dar un lucru pe care dumneavoastră poate nu-l ştiţi e că acea avangardă nu-i comandată de un soldat ca dumneavoastră sau ca mine, ci e comandată de cetăţeanul Thomas Millière, comisar al puterii executive, încă un lucru pe care nu-l cunoaşteţi, poate, e că cetăţeanul Thomas Millière nu se bate nicidecum că noi, cu tunuri, "puşti, baionete, pistoale şi săbii, ci cu un instrument născocit de unul dintre filantropii dumneavoastră republicani şi care poartă numele de ghilotină.

— E cu neputinţă, domnule, izbucni Roland, ca sub conducerea primului consul să se poarte asemenea soi de luptă.

— E! Să ne înţelegem, colonele. Eu nu spun că primul consul face aşa ceva. Spun doar că se face în numele său.

— Şi cine-i mizerabilul care abuzează în asemenea hal de autoritatea ce i-a fost acordată ca să poarte războiul, ajutat de un stat major de călăi?

— V-am mai spus, se numeşte cetăţeanul Thomas Millière. Luaţi-vă informaţiile de cuviinţă, colonele şi, în toată Vendeea precum şi în toată Bretania, n-aveţi să aflaţi decât o singură părere în privinţa acelui om. Din ziua celei dintâi răscoale izbucnite în Vendeea şi în Bretania, cu alte cuvinte de şase ani, acest Millière a fost neîntrerupt şi peste tot unul dintre cei mai activi agenţi ai Teroarei. Pentru el Teroarea nu s-a încheiat nicidecum cu Robespierre. Denunţând autorităţilor superioare sau meşteşugind să i se denunţe lui însuşi soldaţii bretoni şi vendeeni, sau părinţii, prietenii, fraţii, surorile, soţiile şi fiicele acestora, până şi răniţii, până şi muribunzii, dădea ordin să-i împuşte pe toţi sau să-i ghilotineze pe toţi, fără judecată. La Daumerey, spre pildă, a lăsat o dâră de sânge care încă nu s-a şters, care n-are să se şteargă niciodată: mai mult de optzeci de localnici au fost măcelăriţi sub ochii lui. Pruncii au fost loviţi în braţele măicuţelor lor care, până în clipa de faţă, zadarnic şi-au ridicat braţele însângerate spre cer ca să ceară răzbunare. Potolirile succesive din Vendeea sau din Bretania nici gând să îi domolească o sete de omor ca aceea ce-i pârjoleşte măruntaiele, în 1800 e acelaşi om din 1793. Ei bine, pe individul acesta...

Roland se uită la general.

— Pe individul acesta, urmă Georges cu cea mai desăvârşită linişte, văzând că societatea nu l-a condamnat, l-am condamnat eu. Individul acesta are să moară.

— Cum! Are să moară în La Roche-Bernard, în mijlocul republicanilor, în ciuda gărzii sale de ucigaşi, în ciuda escortei sale de călăi?

— I-a sunat ceasul şi are să moară.

Cadoudal rosti cuvintele de mai sus cu asemenea solemnitate, încât nici un pic de îndoială nu mai rămăsese în sufletul lui Roland, nu numai în privinţa sentinţei rostite, dar şi în privinţa executării ei.

O clipă rămase pe gânduri.

— Şi credeţi că aveţi dreptul să judecaţi şi să condamnaţi pe omul acela, oricât de vinovat ar fi el?

— Da, pentru că omul acela a judecat şi condamnat nu vinovaţi, ci nevinovaţi.

— Dacă v-aş spune: "La întoarcerea mea la Paris voi cere punerea sub acuzare şi judecarea omului acestuia", n-aţi avea încredere în cuvântul meu?

— Aş avea încredere în cuvântul dumneavoastră, dar am să vă răspund: "Se-ntâmplă ca un animal turbat să scape din cuşcă şi un ucigaş să fugă din închisoare. Oamenii sunt oameni, supuşi greşelilor. Uneori condamnă nevinovaţi. Tot atât de bine pot cruţa un vinovat." Judecata mea e mai sigură decât a dumneavoastră, colonele, căci e judecata Celui-de-Sus. Individul acesta are să moară!

— Şi cine vă dă dreptul să spuneţi că judecata dumneavoastră, un om supus greşelilor ca şi ceilalţi oameni, este judecata dreaptă a Celui-de-Sus?

— Spun aşa, pentru că în judecata mea l-am pus pe jumătate şi pe Dumnezeu. Ei! Doar nu-i judecat el de azi, de ieri.

— Cum aşa?

— În mijlocul unei vijelii, când trăsnetele vuiau şi bubuiau fără oprire, când fulgerele scăpărau clipă după clipă, am ridicat braţele spre cer şi i-ară spus lui Dumnezeu: "Doamne, Dumnezeul meu! Tu, cel a cărui voce e tunetul, dacă individul acela trebuie să moară, stinge preţ de zece minute fulgerele şi amuţeşte tunetele. Tăcerea văzduhului şi întunericul cerului îmi vor fi răspunsul tău!" şi, cu ceasul în mână, am numărat unsprezece minute fără fulgere şi fără tunete... Aflându-mă pe vârful unui munte înalt, pe o furtună groaznică, am văzut pe mare o barcă, mânată de un singur om, care era ameninţată în fiecare clipă să fie înghiţită de valuri. Un talaz o ridică în sus, aşa cum suflarea unui copil înalţă un puf şi-o lăsă să cadă pe o stâncă. Barca se sfărâmă şi zbură în bucăţi. Omul se agăţă de stâncă. Toată lumea strigă: "Bietul om e pierdut!" Taică-său era acolo de faţă. Doi fraţi de-ai lui erau şi ei acolo de faţă, dar nici tatăl nici fraţii nu îndrăzniră să-i sară în ajutor. Ridicai braţele către Domnul Dumnezeu şi strigai: "Doamne, dacă Millière este osândit de tine, ca şi de mine, voi salva pe omul acela de pe stâncă şi, fără de alt ajutor decât cel al Tău, mă voi salva şi pe mine." Mă dezbrăcai, îmi înnodai capătul unei frânghii de braţ şi-o pornii înot până la stânca. Ai fi zis că marea se domolea sub pieptul meu. Ajunsei la omul de pe stânca. Taică-său şi fraţii lui ţineau de celălalt capăt.

Ţinându-se de frânghie, primejduitul ajunse la mal. Puteam să mă întorc şi eu că el, legând ţeapăn frânghia de stâncă. În loc de asta, am aruncat frânghia departe de mine şi m-am lăsat în seama Domnului şi-a valurilor. Şi valurile mă duseră la mal la fel de uşurel şi tot atât de sigur, aşa cum apele Nilului au dus leagănul lui Moise la fiica Faraonului... O sentinelă inamică fusese pusă în faţa satului Saint-Nolf. Eu eram ascuns în pădurea de la Grand-champ cu cincizeci de oameni. Ieşii singur din pădure, încredinţându-mi sufletul celui Atotputernic şi zicând: "Doamne, dacă ai hotărât să moară Millière, sentinela de colo va trage asupra mea, dar nu mă va nimeri, iar eu mă voi întoarce la ai mei fără să-i fac nici un rău sentinelei, pentru că o clipă tu ai fost alături de el." Mă îndreptai spre republican. Ia douăzeci de paşi trase asupra mea fără să mă nimerească. Iată, priviţi gaura glontelui în pălărie, la un deget de ţeastă, însăşi mâna Domnului a abătut arma. Asta mi s-a întâmplai ieri... îl credeam pe Millière la Nantes. În seara asta am fost vestit că Millière, cu ghilotină cu tot, se află în La Roche-Bernard. Atunci mi-am spus: "Dumnezeu mi-l aduce; trebuie să moară!"

Roland ascultă cu un oarecare respect povestirea plină de superstiţii a şefului breton. Nu se miră deloc să afle asemenea credinţă şi poezie într-un om deprins să trăiască în faţa mării sălbatice printre dolmenele din Karnac. Înţelese că Millière era într-adevăr definitiv condamnat şi numai Dumnezeu, care părea că de trei ori încuviinţase sentinţa lui Cadoudal, numai el singur putea să-l salveze.

Îi mai rămăsese să-i pună doar o singură întrebare:

— Cum îl veţi lovi? îl întrebă el aşadar.

— Ei! exclamă Georges, nu-mi fac nici o grijă în asemenea privinţă. Va fi lovit.

Unul dintre cei doi bărbaţi care aduseseră masa cu cina intră în clipa aceea.

— Zefir-Albastru, îl strigă Cadoudal, spune-i lui Inimă-de-Rege că am să schimb două vorbe cu el.

După două minute bretonul se afla în faţa generalului său.

— Inimă-de-Rege, îl întrebă Cadoudal, nu mi-ai spus tu că asasinul Thomas Millière se află în La Roche-Bernard?

— L-am văzut intrând umăr la umăr cu colonelul republican, ce părea prea puţin măgulit de-asemenea vecinătate.

— N-ai adăugat tu că în urma lui venea şi ghilotina?

— V-am spus că ghilotina îl urma între două tunuri şi cred că, dacă tunurile s-ar fi putut desprinde de ea, ar fi lăsat-o să se ducă singură de-a rostogolul.

— Şi ce măsuri ia Millière în oraşele în care locuieşte?

— Se înconjură cu o gardă specială, dă dispoziţii să se baricadeze străzile ce duc la casa în care locuieşte, poartă totdeauna două pistoale pe care le ţine la îndemână.

— Cu toată garda, cu toate baricadele şi pistoalele lui, vrei să-ţi iei sarcina s-ajungi până la el?

— Mi-o iau, generale!

— Din cauza crimelor pe care le-a comis, ham condamnat pe individul acela; trebuie să piară!

— Ah! exclamă Inimă-de-Rege, ziua dreptăţii a sosit în sfârşit!

— Vrei să-ţi iei sarcina să-mi execuţi sentinţa, Inimă-de-Rege?

— Mi-o iau, generale.

— Du-te, Inimă-de-Rege, ia cu tine atâţia oameni cât socoteşti că-ţi trebuie... pune la cale orice şiretlic pofteşti dar vezi s-ajungi până la el şi să-l loveşti.

— Dacă mor, generale...

— Fii pe pace, parohul din Le Guerno va citi destule liturghii pentru ca sărmanul tău suflet să nu rămână neiertat în chinuri; dar tu n-ai să mori, Inimă-de-Rege.

— Prea bine, generale! De vreme ce se vor citi liturghii, nu vă cer nimic altceva. Am eu planul meu.

— Când pleci?

— La noapte.

— Când are să moară?

— Mâine.

— Du-te sănătos şi vezi ca trei sute de oameni să lie gata să meargă cu mine peste o jumătate de ceas.

Inimă-de-Rege ieşi tot atât de simplu cum intrase.

— Vedeţi, spuse Cadoudal, ăştia-s oamenii pe care-i comand. Primul consul al dumneavoastră e tot atât de bine slujit ca mine, domnule de Montrevel?

— De către unii, da.

— Ei bine, eu nu-s numai de unii ci de toţi.

Binecuvântatul intră şi-l întrebă pe Georges din ochi:

— Da, îi răspunse Georges în acelaşi timp cu glasul şi cu capul.

Binecuvântatul ieşi.

— Cinci aţi venit aici, n-aţi văzut nici un om pe drum? întrebă Georges.

— Nici unul.

— Am chemat trei sute de oameni într-o jumătate de ceai şi într-o jumătate de ceas voi fi aici. De-aş fi chemat cinci sute, o mie, două mii, aş fi fost gata tot atât de lepede.

— Dar, îl întrerupse Roland, ca numai cel puţin aveţi limite peste care nu puteţi trece.

— Vreţi să aflaţi efectivul forţelor mele? E destul dă simplu. N-am să vi-l spun eu, pe mine nu m-aţi crede, dai aşteptaţi puţin, am s-aduc pe cineva să vi-l spună.

Deschise uşa şi strigă:

— Creangă-de-aur?

După două clipe, Creangă-de-aur se prezentă.

— El mi-e general-maior, spuse Cadoudal, râzând. Împlineşte pe lângă mine sarcinile pe care le are generalul Berthier pe lângă primul consul. Creangă de aur?

— Da, generale!

— Câţi oameni înşiruiţi ai din La Roche-Bernard până aici, cu alte cuvinte pe drumul urmat de domnul de-aici da faţă care a venit să mă vadă?

— Şase sute în stepa Arzal, şase sute în tufişurile de la Marzan, trei sute în Peaule, trei sute în Billiers.

— În total o mie opt sute. Câţi între Noyal şi Muzillac?

— Patru sute.

— Două mii două sute. Câţi de-aici până la Vannes?

— Cincizeci în Theix, trei sute în La Trinité, şase sute între La Trinité şi Muziliac.

— Trei mii două sute; şi de la Ambon până în Le Guerno?

— O mie două sute.

— Patru mii patru sute. Şi aici, chiar în sat, în jurul meu, în case, în grădini şi în pivniţe?

— Între cinci şi şase sute, generale.

— Mulţumesc, Binecuvântate.

Făcu un semn cu capul şi Binecuvântatul părăsi încăperea.

— Vedeţi, urmă Cadoudal cu simplitate, aproape cinci mii de oameni. Ei bine, cu cei cinci mii de oameni, toţi din partea locului, care ştiu fiecare copac, fiecare piatră, fiecare tufiş, pot duce războiul împotriva celor o sută de mii de oameni cu care mă ameninţă primul consul că mi-i trimite împotrivă.

Roland zâmbi.

— Da, e grozav, nu-i aşa?

— Cred că vă cam lăudaţi, generale, sau mai curând că prea vă lăudaţi oamenii.

— Nu, fiindcă am toată populaţia ca ajutor. Nici unul din generalii dumneavoastră nu poate face o mişcare fără să n-o ştiu. Nu poate trimite o ordonanţă fără ca să n-o surprindă. Nu-şi poate găsi nici un adăpost unde să nu-l urmăresc. Până şi pământul e regalist şi creştin! De n-ar fi locuitorii, chiar pământul ar vorbi ca să-mi spună: "Albaştrii au trecut pe-aici; ucigaşii sunt ascunşi acolo!" De altfel, aveţi să judecaţi singur.

— Cum?

— Plecăm într-o expediţie la şase leghe depărtare de aici. Cât să fie ceasul?

Tinerii îşi scoaseră ceasornicele amândoi în acelaşi timp.

— Miezul nopţii fără un sfert, spuseră ei.

— Bun! făcu Georges, ceasurile noastre arată aceeaşi oră, semn bun. Poate că într-o zi şi inimile noastre se vor potrivi ca şi ceasurile.

— Spuneaţi, generale...

— Spuneam că mai e un sfert de oră până la miezul nopţii, colonele, că la orele şase, mai înainte de-a se face ziuă, ar trebui să fim la şapte leghe de-aici. Doriţi să vă odihniţi?

— Eu?

— Da, puteţi dormi un ceas.

— Mulţumesc, e de prisos.

— Atunci, plecăm când veţi dori.

— Şi oamenii dumneavoastră?

— Ei! Oamenii mei sunt gata.

— Unde?

— Peste tot.

— Aş dori să-i văd.

— Aveţi să-i vedeţi.

— Când?

— Când vă va fi pe plac. Ei! Oamenii mei sunt foarte discreţi, nu se arată decât dacă le fac semn să se arate.

— Aşa încât, când voi dori să-i văd...?

— Îmi veţi spune, eu voi face un semn şi ei se vor arăta.

— Să plecăm, generale.

— Să plecăm.

Cei doi tineri se înfăşurară în mantiile loc şi ieşiră. La uşă, Roland se izbi de o ceată mică de cinci oameni. Cei cinci oameni purtau uniforme republicane. Unul dintre ai avea pe mâneci galoane de sergent.

— Ce-nseamnă asta? întrebă Roland.

— Nimic, răspunse Cadoudal râzând.

— Dar, în sfârşit, cine-s oamenii aceştia?

— Inimă-de-Rege cu ai săi, care pleacă în misiunea pe tare o ştiţi.

— Atunci, cu ajutorul unei asemenea uniforme ei se bizuie să...

— Vai! Aveţi să aflaţi totul, colonele, n-am nici o taină faţă de dumneavoastră.

Şi, întorcându-se spre ceată, Cadoudal strigă:

— Inimă-de-Rege!

Omul ale cărui mâneci erau împodobite cu două galoane se desprinse de ceată şi veni la Cadoudal.

— M-aţi strigat, generale? întrebă falsul sergent.

— Da, vreau să-ţi ştiu planul.

— Ei i planul meu e tare simplu.

— Să-l ascultăm, apoi îmi voi da părerea.

— Strecor hârtia asta în lăcaşul vergelei de la puşcă...

Inimă-de-Rege arătă un plic mare pecetluit cu ceară roşie care, fără îndoială, ţinuse cândva vreun ordin republican căzut în mâinile şuanilor.

— Mă înfăţişez sentinelei spunându-i: "Ordonanţă de la generalul de divizie!" Intru la primul post, cer să mi s-arate casa cetăţeanului comisar, mi se arată şi mulţumesc. Totdeauna trebuie să fii politicos. Ajung la casa cu pricina şi acolo găsesc o a doua sentinelă, îi torn aceeaşi poveste şi lui, ca celui clintii, urc sau cobor la cetăţeanul Millière, după cum trăieşte în pod sau în pivniţă, intru fără nici o greutate, înţelegeţi: Ordin de la *generalul de divizie!* Îl găsesc în camera-i de lucru sau aiurea, îi întind hârtia şi, în vreme ce-o desface, îl ucid cu pumnalul ăsta ascuns în mânecă.

— Da, însă tu şi oamenii care-s cu tine?

— Ei, cei drept, ne lăsăm în paza Domnului! Noi îi apărăm interesele, el trebuie să ne poarte de grijă!

— Ce ziceţi? Îl vedeţi, colonele! exclamă Cadoudal. Nu i se pare cine ştie ce greu. Să-ncălecăm, colonele! Noroc, Inimă-de-Rege!

— Pe care din cei doi cai îl iau eu? întrebă Roland.

— Luaţi unul la-ntâmplare: şi unul şi celălalt sunt la fel de buni şi fiecare din ei poartă în coburii de la şa câte o pereche de pistoale straşnice, de fabricaţie englezească.

— Încărcate?

— Şi încă bine de tot, colonele, e o treabă pentru care nu mă încred în nimeni.

— Atunci, să încălecăm.

Cei doi tineri se urcară în şa şi-o apucară pe drumul ce ducea la Vannes, Cadoudal slujindu-i de călăuză lui Roland, iar Creangă-de-aur, generalul maior al armatei, cum îl numise Georges, mergând cu vreo douăzeci de paşi în urmă.

Ajuns la marginea satului, Roland îşi adânci privirea pe drumul ce se-ntinde drept pe o linie trasă parcă la sfoară de la Muzillac până la Trinité.

Drumul, în întregime descoperit, părea cu desăvârşire singuratic.

Făcură astfel aproape o jumătate de leghe.

La capătul acelei jumătăţi de leghe, Roland întrebă:

— Dar unde dracul sunt oamenii dumneavoastră?

— La dreapta noastră, la stânga noastră, înaintea noastră, îndărătul nostru!

— Ei! Straşnică glumă, exclamă Roland.

— Dar nu-i deloc o glumă, colonele. Mă credeţi atât de nesocotit ca să mă încumet aşa pe-un drum fără de cercetaşi?

— Mi-aţi spus, cred, că de-aş dori să vă văd oamenii, n-am decât să vă spun.

— Da, aşa v-am spus.

— Ei bine, doresc să-i văd.

— Pe toţi sau numai o parte?

— Câţi aţi spus că luaţi cu dumneavoastră?

— Trei sute.

— Ei, atunci aş dori să văd o sută cincizeci.

— Bine. Opriţi-vă! exclamă Cadoudal.

Şi, apropiindu-şi amândouă mâinile de gură, scoase un văietat jalnic de cucuvaie, urmat de-un ţipăt de buhnă; numai că văietatul îl trimise în dreapta, iar ţipătul de buhnă în stânga.

Aproape în aceeaşi clipă, pe amândouă părţile drumului se văzură umbre de oameni frământându-se şi sărind şanţul ce despărţea drumul de crâng ca să vină să se rânduiască de cele două părţi ale cailor.

— Cine comandă în dreapta? întrebă Cadoudal.

— Eu, Mustaţă, răspunse un ţăran, apropiindu-se.

— Cine comandă în stânga? Repetă generalul.

— Eu, Cântă-n-Iarnă, răspunse alt ţăran, apropiindu-se.

— Câţi oameni ai cu tine, Cântă-n-Iarnă?

— O sută.

— Câţi oameni ai cu tine, Mustaţă?

— Cincizeci.

— În total o sută cincizeci, aşadar? întrebă Georges.

— Da, răspunseră cei doi şefi bretoni.

— E numărul cerut de dumneavoastră, colonele? întrebă Cadoudal râzând.

— Sunteţi un vrăjitor, generale.

— Ei! Nu. Nu-s decât un biet ţăran ca şi ei. Numai că sunt în fruntea unei trupe în care fiecare minte îşi dă seama de ceea ce face, în care fiecare inimă bate pentru cele două principii de căpetenie ale lumii: religia şi regalitatea.

Apoi, întorcându-se către oamenii săi, Cadoudal întrebă:

— Cine comandă avangarda?

— Despică-Vânt, răspunseră cei doi şuani.

— Şi ariergardă?

— Patrontaş.

Al doilea răspuns veni de la aceiaşi oameni ca şi primul.

— Atunci, ne putem urma calea în linişte?

— Ei! Generale, ca şi cum v-aţi duce la liturghie în biserica din satul dumneavoastră.

— Să ne urmăm aşadar calea, colonele, îi spuse Cadoudal lui Roland.

Apoi, întorcându-se iarăşi către oamenii săi, le zise:

— Acum, băieţi, împrăştiaţi-vă!

În aceeaşi clipă toţi oamenii săriră şanţul şi parcă intrară în pământ.

Preţ de câteva clipe se mai auzi pârâitul crengilor în crâng şi ropotul paşilor în tufişuri. Pe urmă nu se mai auzi nimic.

— Ei bine, întrebă Cadoudal, credeţi oare că, înconjurat de asemenea oameni, am de ce mă teme de Albaştrii dumneavoastră, oricât ar fi ei de viteji?

Roland scoase un oftat. Era în totul de părerea lui Cadoudal.

Şi merseră mai departe.

Cam la o leghe de Trinité se văzu pe drum ivindu-se un punct negru ce tot creştea cu repeziciune.

Când se mai limpezi, punctul păru deodată că rămâne ca Împietrit.

— Ce să fie asta? întrebă Roland.

— Vedeţi bine, răspunse Cadoudal. E un om.

— Bineînţeles, dar omul acela cine e?

— Aţi putut ghici după iuţeala mersului că e o ştafetă.

— De ce se opreşte?

— Pentru că şi el ne-a zărit şi nu ştie de trebuie să înainteze sau să dea îndărăt.

— Ce are să facă?

— Aşteaptă să se hotărască.

— Ce?

— Un semnal.

— Şi la semnalul acela are să răspundă?

— Nu numai că are să răspundă, dar are să-i dea ascultare. Doriţi să înainteze? Doriţi să se înapoieze? Doriţi să se arunce şi să se facă nevăzut în una din marginile drumului?

— Ba doresc să înainteze. E mijlocul prin care vom afla ştirea pe care o aduce.

Cadoudal scoase un cântec de cuc cu asemenea desăvârşire încât Roland prinse a se uita de jur împrejur.

— Eu am cântat, îi spuse Cadoudal, nu căutaţi zadarnic.

— Atunci, ştafeta are să vină spre noi?

— Nu are să vină, ci chiar vine.

Într-adevăr, ştafeta se şi pornise să meargă şi înainta în grabă mare. În câteva clipe fu lângă generalul său.

— Ei! exclamă el, tu eşti, Urcă-n-Asalt?

Generalul se aplecă spre el. Urcă-n-Asalt îi şopti câteva cuvinte la ureche.

— Aflasem vestea de la Binecuvântat, zise Georges. Apoi, întorcându-se spre Roland îi spuse:

— Într-un sfert de oră are să se petreacă un lucru grozav în satul Trinité, pe care trebuie să-l vedeţi. La galop!

Şi, dând exemplul, porni cu calul în galop.

Roland îl urmă.

Sosind în sat, puteau desluşi de departe o mulţime ce se frământă încoace şi încolo prin piaţa, la lumina torţelor de răşină.

Strigătele şi mişcările mulţimii aceleia vădeau într-adevăr un eveniment grav.

— Să dăm pinteni cailor! Să le dăm pinteni! exclamă Cadoudal.

Roland n-aştepta decât atât: înfipse pintenii în burta calului.

La tropotul cailor, ţăranii se traseră în lături, făcând loc. Erau vreo cinci-şase sute, cel puţin, toţi înarmaţi.

Cadoudal şi Roland se pomeniră deodată în cercul de lumină, în mijlocul frământării şi al zarvei.

Vâltoarea se îndesea, mai cu seamă la intrarea drumului ce ducea spre satul Tridon.

O diligenţă venea pe drumul acela, însoţită de doisprezece şuani: doi se aflau de-o parte şi de alta a surugiului, ceilalţi zece păzeau portierele.

Trăsura se opri în mijlocul pieţei.

Toată lumea era atât de interesată de ce-avea să se întâmple cu diligenţa încât abia de-l băgase în seamă pe Cadoudal.

— Ei, voi de colo! strigă Georges, ce naiba se petrece aici?

La vocea aceea atât de cunoscută, toţi se întoarseră şi capetele se descoperiră.

— Tigva-rotundă! şoptiră toate vocile.

— Da, încuviinţă Cadoudal.

Un bărbat se-apropie de Georges.

— Nu v-a adus la cunoştinţă nici Binecuvântatul şi nici Ia-cu-Asalt? întrebă el.

— Ba da şi atunci, diligenţa pe care o aduceţi aici e cea dintre Ploermel şi Vannes?
— Da, generale. A fost oprită între Treffean şi Saint-Nolff.
— E înăuntru?
— Aşa credem.
— Faceţi cum vă spune conştiinţa. De comiteţi o crimă în faţa lui Dumnezeu, luaţi-o asupra voastră. Eu nu-mi iau asupra-mi decât răspunderea faţă de oameni. Am să stau de faţă la tot ce-are să se petreacă, dar fără să iau parte nici ca să vă împiedic şi nici ca să vă ajut.
— Ei, Vâră-Sabia-n-Tot, întrebară sute de voci, ce-a spus?
— A spus că putem face după cum ne spune sufletul, dar el se spală pe mâini.
— Trăiască Tigva-rotutidă! strigară toţi cei de faţă repezindu-se la diligenţă.
Cadoudal rămase nemişcat în mijlocul torentului aceluia.
Roland sta în picioare, alături de el, încremenit ca şi el, curios cum nu se mai poate, căci habar nu avea despre cine şi despre ce era vorba.
Cel ce venise să stea de vorbă cu Georges Cadoudal, pe care gloata îl strigase pe numele Vâră-Sabia-n-Tot, deschise portiera.
Atunci văzură cum călătorii se înghesuiau, tremurând în fundul diligenţei.
— De n-aveţi nimic pe suflet împotriva regelui şi a religiei, vorbi Vâră-Sabia-n-Tot, cu glas plin şi răsunător, coborâţi fără teamă. Nu suntem tâlhari, suntem creştini şi regalişti.
Fără îndoială, cele spuse de şuan îi liniştiră pe călători, căci un bărbat se înfăţişă la portieră şi coborî, apoi două femei, pe urmă o mamă strângându-şi copilul în braţe şi, în sfârşit, încă un bărbat.
Şuanii îi primeau jos, la scara vehiculului, îi cercetau cu atenţie apoi, nerecunoscându-l pe cel căutat, ziceau: "Treceţi!"
Un singur om rămase în trăsură.
Un şuan vârî o torţă aprinsă înăuntru şi se văzu că omul rămas în diligenţă e preot.
— Părinte, spuse Vâră-Sabia-n-Tot, de ce nu coborî cu ceilalţi? N-ai auzit când am spus că suntem regalişti şi creştini?
Preotul nu se clinti din loc, numai că dinţii îi clănţăneau În gură.
— De ce asemenea spaimă? Urmă Vâră-Sabia-n-Tot. Haina pe care-o porţi nu vorbeşte pentru dumneata?.. Omul care poartă anteriu nu se poate să fi făcut ceva împotriva regelui şi nici a religiei.
Preotul se ghemui în fund şoptind:
— Iertare! Iertare!
— De ce iertare? întrebă Vâră-Sabia-n-Tot. Aşadar, te simţi vinovat, păcătosule?
— Ei! Ei! exclamă Roland. Domnilor regalişti şi creştini, iată cum vorbiţi domniile-voastre cu slujitorii lui Dumnezeu!
— Omul acela, răspunse Cadoudal, nu-i slujitorul lui Dumnezeu, ci slujitorul diavolului!
— Dar, cine e?
— E în acelaşi timp şi ateu şi regicid. S-a lepădat de Dumnezeu şi a votat moartea regelui: e Audrein, membrul Convenţiei.
Roland se cutremură.
— Ce-au să-i facă? întrebă el.
— A dat moarte, va primi moarte, răspunse Cadoudal.
În acel răstimp, şuanii îl trăseseră afară din diligenţă pe Audrein.
— Vai! Aşadar tu eşti, episcope de Vannes! spuse dintr-o suflare Vâră-Sabia-n-Tot.
— Iertare! Se tângui episcopul.
— Aflaserăm c-ai să treci prin partea locului şi pe tine te aşteptam.
— Iertare! repetă episcopul pentru a treia oară.
— Ai cu tine hainele-ţi episcopale?
— Da, dragi prieteni, le am.

— Ei, atunci, hai, îmbracă-te cu de ca o înaltă faţă bisericească; e mult tare de când n-am mai văzut nici una.

Un cufăr cu numele prelatului fu coborât din diligenţă: cufărul fu deschis şi din el fu scos un rând de straie episcopale cu tot ce-i trebuie şi înmânat lui Audrein, care îl îmbrăcă.

Apoi, după ce se îmbrăcă cu toate veşmintele, ţăranii se aşezară roată împrejur, fiecare ţinându-şi puşca în mână.

Lumina torţelor se oglindea pe ţevile puştilor, aruncând nişte străfulgerări sinistre.

Doi oameni îl luară pe episcop şi-l aduseră înăuntrul cercului, susţinându-l pe sub braţe.

Era palid ca moartea.

Se făcu o clipă de tăcere lugubră.

Apoi, un glas rupse tăcerea: era glasul lui Vârâ-Sabia-n-Tot.

— Şi-acum, spuse şuanul, avem să te judecăm. Ca preot ai lui Dumnezeu, ai trădat Biserica, iar ca fiu al Franţei, ţi-ai osândit regele.

— Vai mie! Vai mie! Bolborosi preotul.

— E-adevărat?

— Nu pot să neg.

— Pentru că ţi-e peste putinţă. Ce ai a răspunde că să dovedeşti c-ai fost îndreptăţit?

— Cetăţeni...

— Noi nu suntem cetăţeni, strigă Vârâ-Sabia-n-Tot, cu-o glas ca de tunet, noi suntem regalişti!

— Domnilor...

— Noi nu suntem domni, suntem şuani!

— Prieteni...

— Noi nu-ţi suntem prieteni, îţi suntem judecători! Judecătorii tăi te întreabă, răspunde!

— Mă căiesc de toate câte le-am făcut şi cer iertare Domnului Dumnezeu din Ceruri şi oamenilor.

— Oamenii nu te pot ierta, răspunse aceeaşi voce neîndurătoare căci, iertându-te astăzi, ai s-o iei de la capăt mâine. Pielea ţi-o poţi schimba, dar inima ba. De la oameni n-ai de aşteptat decât moartea. Cât despre Dumnezeu, prosternează-te şi cerci îndurare.

Regicidul plecă fruntea în pământ, renegatul îngenunche. Dar dintr-o dată se ridică, zicând:

— Am votat moartea regelui, e-adevărat, dar sub rezerva...

— Care rezervă?

— Sub rezerva datei la care execuţia trebuie să aibă loc.

— Apropiată sau depărtată, tot moartea regelui ai votat o şi regele era nevinovat.

— E-adevărat, e-adevărat, dar mi-a fost frică.

— Atunci nu eşti numai regicid, nu eşti numai apostat, ba mai eşti şi laş! Noi nu suntem preoţi, dar vom fi mai drepţi ca tine. Tu ai votat moartea unui nevinovat, noi votăm moartea unui vinovat. Mai ai zece minute pentru a te pregăti să te arăţi în faţa lui Dumnezeu.

Episcopul scoase un ţipăt de spaimă şi căzu în genunchi. Clopotele bisericii prinseră a bate, ca şi cum s-ar fi zbătut cu de la sine putere, iar doi dintre oamenii de-acolo, deprinşi cu cântecele bisericeşti, începură să rostească rugăciunile muribunzilor.

Câtva timp episcopul nu mai fu în stare să găsească cuvintele cu care trebuia să răspundă.

Întorcea către judecătorii săi nişte priviri buimace, implorând îndurare de la unii la alţii, dar pe faţa nimănui n-avu mângâierea de-a găsi blânda oglindire a milei.

Dimpotrivă, făcliile ce tremurau în vânt puneau pe feţele tuturor o încruntare sălbatică şi cumplită.

Atunci, se hotărî să-şi amestece şi el glasul cu cele ce se rugau pentru dânsul.

Judecătorii aşteptară până la rostirea celui din urmă cuvânt din rugile funebre.

În acel răstimp, nişte oameni pregăteau un rug.

— Vai! strigă preotul, care văzu pregătirile cu o spaimă din ce în ce mai mare, avea-veţi voi sălbăticia de a-mi hărăzi asemenea moarte?

— Nu, răspunse neînduplecatul acuzator, focul este moartea martirilor şi tu nu meriţi asemenea moarte. Hai! Apostatule, ţi-a sosit ceasul!

— Vai! Doamne! Doamne! strigă preotul, ridicând braţele spre cer.

— Ridică-te! Îi porunci şuanul.

Episcopul încerca să asculte, dar puterile îl părăsiră şi căzu iarăşi în genunchi.

— Şi-aveţi să lăsaţi să se săvârşească asemenea asasinat sub ochii dumneavoastră? întrebă Roland pe Cadoudal.

— Doar am spus că mă spăl pe mâini, răspunse ei.

— Asta e vorbă lui Pilat, iar mâinile lui Pilat au rămas roşii, pătate de sângele lui Isus Cristos.

— Pentru că Isus Cristos era în fruntea drepţilor, dar omul acesta nu-i Isus Cristos, e Barabas în carne şi oase.

— Sărută-ţi crucea, sărută-ţi crucea! Îi strigă Vâră-Sabia-n-Tot.

Prelatul se uită la el cu priviri rătăcite, dar nu-i dădu ascultare. Era limpede că omul nu mai vedea şi nici nu mai auzea.

— Ei! strigă Roland făcând o mişcare ca să sară de pe cal. Nu se va putea spune că un om a fost asasinat în faţa mea şi că eu nu i-am dat nici un ajutor.

Un murmur de şoapte ameninţătoare se ridică în jurul lui Roland. Cuvintele pe care le rostise fuseseră auzite.

Tocmai aşa ceva mai lipsea ca săi aţâţe pe tânărul nostru năvalnic.

— A! Va să zică aşa stau lucrurile? Izbucni el.

Şi-şi duse mâna dreaptă la unul din coburi.

Dar cu o mişcare iute ca gândul, Cadoudal îl prinse de mână şi, în timp ce Roland încerca zadarnic să se desprindă din strânsoarea ca de fier, Cadoudal strigă:

— Foc!

Douăzeci de focuri de puşcă răsunară în acelaşi timp şi, ca o masă inertă, episcopul se prăbuşi trăsnit.

— Ah! strigă Roland, ce-aţi făcut?

— V-am silit să vă respectaţi jurământul, îi răspunse Cadoudal. Aţi jurat că orice aţi vedea şi orice aţi auzi nu vă veţi împotrivi la nimic...

— Astfel pieri-va oricare duşman al regelui şi-ai lui Dumnezeu, glăsui Vâră-Sabia-n-Tot, cu glas solemn.

— *Amen! răspunse*ră toţi cei de faţă într-un unison sinistru.

Pe urmă despuiară cadavrul de vestmintele preoţeşti, pe care le aruncară în flăcările rugului, îi urcară pe ceilalţi călători în poştalion, urcară vizitiul în şa şi, făcându-le loc să treacă, le ziseră:

— Plecaţi cu Dumnezeu! Diligenţa se depărta în grabă mare.

— Să pornim şi noi la drum! spuse Cadoudal, mai avem patru leghe de făcut şi aici am pierdut un ceas.

Apoi, adresându-se făptaşilor, le zise:

— Omul aceia a fost vinovat, omul acela a fost pedepsit. Dreptatea omenească şi dreptatea dumnezeiască s-au împlinit. Pe cadavrul lui să se rostească rugăciunile morţilor şi să i se facă mormânt creştinesc, aţi înţeles?

Şi, încredinţat că i se va da ascultare, Cadoudal dădu pinteni calului şi-o luă la galop.

Roland păru că şovăie o clipă dacă să-l urmeze, apoi, ca şi cum s-ar fi hotărât să-şi împlinească o datorie, zise:

— Haidem, până la capăt!

Şi, îndemnându-şi calul, la rândul său, în direcţia în care o apucase Cadoudal, din câteva salturi îl ajunse din urmă.

Curând, amândoi dispărură în întunericul ce se tot întindea pe măsură ce călăreţii noştri se depărtau de locul în cara făcliile îşi aruncau lumina asupra prelatului mort şi unde focul îi mistuia veşmintele.

Capitolul XXXIV Diplomaţia lui Georges Cadoudal

Sentimentul pe care-l încerca Roland urmându-l pe Georges Cadoudal semăna cu cel al unui om pe jumătate treaz, care se simte încă sub puterea unui vis şi care se apropie încetul cu încetul de hotarele ce despart pentru el noaptea de zi: bietul om caută să-şi dea seama dacă merge pe terenul închipuirii sau pe cel al realităţii şi, cu cât despică bezna din creierul său, cu atât se afundă mai mult în îndoială.

Exista un om pentru care Roland avea un cult aproape divin. Deprins să trăiască în atmosfera glorioasă în care era învăluit omul acela, obişnuit să-i vadă pe ceilalţi cum ascultă de ordinele lui şi cum el însuşi ascultă cu o promptitudine şi abnegaţie aproape orientale, i se părea straniu să găsească la cele două extremităţi ale Franţei, două puteri organizate, duşmane puterii acelui om şi gata să lupte împotriva acelei puteri. Închipuiţi-vă unul dintre iudeii lui Iuda Macabeul slăvindu-l pe Iehova, pe care din copilăria lui l-a ştiut a fi Regele Regilor, Dumnezeu cel atotputernic, Dumnezeu răzbunătorul, Dumnezeul armatelor, Dumnezeu cel Veşnic, în sfârşit şi care deodată se izbeşte de misteriosul Osiris al egiptenilor sau de Jupiter al grecilor, mânuitorul de fulgere.

Aventurile lui de la Avignon şi de la Bourg cu Morgan şi cu Confraţii lui Iehu, aventurile lui de-acum din satul Muziliac şi din satul Trinité, cu Cadoudal şi cu şuanii, îi păreau că o iniţiere stranie într-o religie necunoscută. Dar, la fel cu neofiliţii curajoşi, care riscă să fie ucişi numai ca să cunoască taina iniţierii, Roland era hotărât să meargă până la capăt.

De altfel, nu era lipsit de oarecare admiraţie pentru asemenea făpturi excepţionale. Cu oarecare uimire le măsura puterile acestor titani răzvrătiţi, care luptau împotriva zeului său şi îşi dădea bine seama că nu erau nicidecum nişte oameni de rând cei ce-l străpungeau cu pumnalul pe *sir* John la mânăstirea Seillon şi care-l împuşcau pe episcopul din Vannes în satul Trinité.

Şi-acum, ce-avea să mai vadă? Nu târzie vreme avea s-o afle şi pe asta. Mergeau de cinci ceasuri şi jumătate şi ziua se apropia.

Deasupra satului Tridon o apucară de-a dreptul peste câmp; apoi, lăsând orăşelul Vannes la stânga, ajunseră în Treffléan. La Treffléan, Cadoudal, mereu însoţit de generalul său maior, Creangă-de-Aur, îi regăsi pe Ia-cu-Asalt şi pe Cântă-n-Iarnă, le dădu ordine şi apoi îşi urmă drumul, ţinând-o spre stânga şi ajungând la marginea pădurii ce se întinde între Grandchamp şi Larré.

Acolo, Cadoudal se opri, imită de trei ori la şir ţipătul jalnic al bufniţei şi, într-o clipă, se văzu înconjurat de trei sute de oameni de-ai săi.

O licărire cenuşie se arăta dinspre Treffléan şi Saint-Nolff. Nu erau încă cele dintâi raze de soare, ci primele licăriri ale zilei.

O negură deasă ieşea din pământ, de nu se putea vedea nici la cincizeci de paşi în faţă.

Înainte de a se încumeta să meargă mai departe, Cadoudal parcă că aşteaptă veşti.

Deodată, cam la vreo cinci sute de paşi, se auzi izbucnind un cântec de cocoş.

Cadoudal ciuli urechea. Oamenii săi se priviră, râzând.

Cântecul răsună a doua oară, dar mai aproape.

— El e, zise Cadoudal. Răspundeţi.

Un urlet de câine se auzi la trei paşi de Roland, imitat cu asemenea măiestrie, încât tânărul, deşi prevenit, căută cu ochii animalul ce scotea scheunatul lugubru.

Cam în acelaşi timp se văzu, mişcându-se în inima ceţii, un ins ce se apropia în grabă mare. Forma lui se desenă tot mai precis pe măsură ce se apropia.

Neaşteptatul pedestraş îi zări pe cei doi călăreţi şi se îndreptă spre ei.

Cadoudal făcu câţiva paşi înainte, punând un deget pe buze ca să-i ceară omului ce alerga să vorbească în şoaptă.

Ca atare, noul venit nu se opri decât când fu chiar lângă general.

— Ei bine, Floare-de-Spin, întrebă Georges, am pus mâna pe ei, i-am prins?

— Ca şoarecele în capcană şi dacă voiţi, nici unul din el n-are să se mai întoarcă la Vannes.

— Nici nu poftesc altceva. Câţi sunt?

— O sută de inşi, comandaţi de general în persoană.

— Câte căruţe?

— Şaptesprezece.

— Când se pornesc?

— Apoi trebuie să fie la vreo trei sferturi de leghe de aici.

— Pe ce cale au apucat-o?

— Pe cea de la Grandchamp spre Vannes.

— Aşa încât, dacă ne întindem de la Meucon la Plescop...

— Le tăiem drumul.

— Doar asta şi trebuie.

Cadoudal îşi chemă cei patru locotenenţi: Cântă-n-Iarnă, Ia-cu-Asalt, Despică-Vânt şi Patrontaş.

Pe urmă, după ce veniră la el, le dădu ordine fiecăruia în parte.

Fiecare, pe rând, scoase câte un ţipăt de cucuvaie şi se făcură nevăzuţi luând cu ei câte cincizeci de oameni.

Negura era încă atât de deasă, încât cei cincizeci de oameni ce alcătuiau câte una din cetele acelea, de cum se depărtau vreo sută de paşi, dispăreau ca nişte umbre.

Cadoudal rămase cu o sută de oameni, cu Creangă de Aur şi Floare-de-Spin.

Veni lângă Roland, care-l întrebă:

— Ei, generale, totul merge potrivit dorinţelor dumneavoastră?

— Da, sigur, cam aşa, colonele, răspunse şuanul. Şi după o jumătate de ceas veţi putea aprecia şi dumneavoastră singur.

— Va fi greu de apreciat ceva cu ceaţa asta.

Cadoudal aruncă o privire în jurul său.

— Într-o jumătate de ceas, spuse el, ceaţa se va fi risipit. Nu vreţi să folosiţi această jumătate de ceas îmbucând ceva şi luând o înghiţitură?

— Pe cinstea mea, răspunse tânărul, mărturisesc că mersul mi-a făcut o foame de lup.

— Şi mie de altfel, adăugă Georges, îmi stă în obicei ca înainte de-a mă bate, să mănânc cât se poate mai bine.

— Aveţi, aşadar, să vă bateţi?

— Aşa cred.

— Cu cine?

— Ei, cu republicanii şi cum avem de-a face cu generalul Hatry în persoană, mă îndoiesc c-are să se predea fără să opună rezistenţă.

— Şi republicanii ştiu c-au să se bată cu dumneavoastră?

— Habar n-au.

— Aşa c-o să fie o surpriză.

— Nu chiar, fiindcă ceaţa are să se ridice şi-atunci au să ne vadă aşa cum avem să-i vedem şi noi.

Apoi, întorcându-se către cel ce părea împuternicitul sectorului de merinde, Cadoudal îl întrebă:

— Zefir-Albastru, ai ce ne dă de mâncare?

Zefir-Alb astru făcu un semn de încuviinţare, intră în pădure şi apoi ieşi trăgând după el un asin ce ducea în circa două panere.

Într-o clipă, o mantă fu aşternută pe o movilită de pământ, iar pe manta fură aşezate un pui fript, o bucată de pastrama rece, pâine şi turte de hrişcă.

De data asta, Zefir-Albastru se arăta darnic: făcuse rost de-o sticlă de vin şi de-un pahar.

Cadoudal îi arătă lui Roland masă întinsă şi gustarea înjghebată.

Roland sări de pe cal şi dădu frâul unui şuan. Cadoudal făcu la fel.

— Acum, spuse el întorcându-se către oamenii săi, aveţi o jumătate de ceas să faceţi şi voi ce facem noi. Cei ce nu vor fi prânzit într-o jumătate de ceas, să afle c-au să se bată cu burta goală.

Poftirea părea să fie ca o poruncă, într-atât fu de repede şi precis executată. Fiecare îşi scoase o bucată de pâine sau o turtă de hrişcă din sac sau din buzunar şi imită exemplul generalului lor care desfăcuse puiul spre folosul lui şi al lui Roland.

Cum nu era decât un pahar, amândoi băură din acelaşi.

În timp ce se ospătau unul lângă altul de parcă ar fi fost doi prieteni ce fac un popas la o vânătoare, se lumină de ziuă şi, aşa cum prezisese Cadoudal, ceaţa se subţie din ce în ce mai tare.

Curând începură să se vadă copacii cei mai de aproape, apoi se zări marginea pădurii întinzându-se la dreapta localităţii Meucon spre Grandchamp, în timp ce spre stânga, câmpul de la Plescop, brăzdat de un râuleţ, se prăvălea spre Vannes.

Se simţea înclinarea firească a pământului pe măsură ce se apropie de ocean.

Pe drumul dintre Grandchamp şi Plescop se desluşi curând un şir de căruţe, a cărui coadă se pierdea în pădure.

Şirul de căruţe şedea neclintit. Era lesne de înţeles că o piedică neprevăzută îl oprise din mers.

Într-adevăr, la vreo jumătate de sfert de leghe, în faţa primei căruţe, se puteau desluşi cei două sute de bărbaţi ai lui Ia-cu-Asalt, Cântă-n-Iarnă, Despică-Vânt şi Patrontaş, care tăiaseră trecerea. Republicanii, mai puţini la număr — am spus mai sus că nu erau decât o sută -— se opriseră şi aşteptau să se risipească toată ceaţa ca să-şi dea seama de numărul duşmanilor şi cu ce fel de oameni aveau de-a face.

Republicanii şi căruţele alcătuiau un triunghi iar într-unul din vârfurile triunghiului se afla Cadoudal cu cei o sută de oameni ai săi.

La vederea acelui număr mic de oameni împresuraţi de forţe întreite ca număr, la înfăţişarea acelor uniforme de la a căror culoare li se trăsese republicanilor numele de "albaştri", Roland se ridică cât ai clipi.

Cât despre Cadoudal, el rămase lungit, nepăsător, isprăvind ce mai avea de mâncat.

Din cei o sută de oameni care-l înconjurau pe general, nici unul nu părea că ia aminte la spectacolul pe care-l avea sub ochi; ai fi zis că aşteaptă ordinul lui Cadoudal ca să-l ia în seamă.

Lui Roland nu-i trebui s-arunce decât o singură ochire asupra republicanilor, ca să vadă că erau pierduţi.

Cadoudal urmărea pe faţa tânărului feluritele sentimente ce se perindau unul după altul.

— Ei bine, îl întrebă şuanul după o clipă de tăcere, găsiţi că hotărârile mele au fost bine chibzuite, colonele?

— Aţi putea chiar spune precauţiuni în loc de hotărâri, răspunse Roland cu un surâs ironic.

— Nu-i oare şi obiceiul primului consul, întrebă Cadoudal, de a trage toate foloasele când îi ies în cale?

Roland îşi muşcă buzele, dar, în loc să răspundă la întrebarea şefului regaliştilor, spuse:

— Generale, am a vă cere o favoare pe care nădăjduiesc să nu mi-o refuzaţi.

— Care?

— Îngăduinţa de a mă alătura camarazilor mei ca să mor alături de ei.

Cadoudal se ridică de jos.

— Mă aşteptam la asemenea cerere, spuse el.

— Atunci mi-o acordaţi, exclamă Roland cu ochii scânteind de bucurie.

— Da. Mai întâi însă am a vă cere un serviciu, zise şeful regaliştilor cu supremă demnitate.

— Spuneţi.

— Să fiţi solul meu pe lângă generalul Hatry.

— În ce scop?

— Am să-i fac mai multe propuneri înainte de a începe lupta.

— Presupun că printre propunerile cu care îmi faceţi cinstea de a mă împuternici nu o socotiţi şi pe cea de a depune armele?

— Ba dimpotrivă, colonele, asta vine în fruntea tuturor celorlalte.

— Generalul Hatry o va respinge.

— Probabil.

— Şi atunci?

— Atunci îl voi lăsa să aleagă între alte două propuneri, jpe care le va putea primi, cred, tăia să-şi păteze onoarea.

— Care?

— Vi le voi spune la timpul lor. Începeţi cu cea dintâi.

— Formulaţi-o.

— Iată. Generalul Hatry şi cei o sută de oşteni ai săi sunt înconjuraţi de forţe întreite. Le dăruiesc viaţa, dar să depună armele şi să jure că nu vor mai presta serviciu militar în Vendeea timp de cinci ani.

Roland clătină din cap.

— Aşa ceva tot face mai mult decât să-şi zdrobească oamenii.

— Fie, dar va prefera să-i zdrobească şi să se zdrobească fi el cu ei.

— Oare nu credeţi, totuşi, zise rizând Cadoudal, că în orice caz, ar fi bine înainte de toate să-l întrebaţi?

— Aveţi dreptate, răspunse Roland.

— Atunci, colonele, aveţi bunătatea să încălecaţi, prezentaţi-vă generalului şi transmiteţi-i propunerea mea.

— Fie, făcu Roland.

— Calul colonelului, ordonă Cadoudal făcând semn şuanului care-l ţinea.

I se aduse calul lui Roland.

Tânărul sări pe el şi fu văzut străbătând în goană întinderea de loc care-l despărţea de convoiul oprit.

Un grup se adunase la marginea convoiului. Se vedea cât de colo că era alcătuit din generalul Hatry cu ofiţerii lui.

Roland se îndreptă către grupul acela, aflat doar la o depărtare de trei bătăi de puşcă.

Mare-i fu mirarea generalului Hatry când văzu venind la el un ofiţer purtând uniformă de colonel republican.

Ieşi din grup şi făcu trei paşi în întâmpinarea solului.

Roland se prezentă, povesti cum se face de se afla printre albi şi transmise generalului Hatry propunerea lui Cadoudal.

Aşa cum prevăzuse tânărul, Hatry refuză.

Roland se întoarse la Cadoudal cu sufletul plin de bucurie şi de mândrie.

— Nu primeşte, strigă el cât de departe putu ca să i se audă glasul.

Cadoudal făcu un semn cu capul arătând că nu era câtuşi de puţin mirat de refuzul republicanilor.

— Ei atunci, dacă-i aşa, spuse el, duceţi-i a doua mea propunere. Nu vreau să am nimic a-mi imputa având a răspunde unui arbitru de onoare cum sunteţi dumneavoastră.

Roland se înclină.

— Să vedem care-i a doua dumneavoastră propunere? întrebă el.

— Iat-o: generalul Hatry să vină înaintea mea pe terenul liber dintre trupele noastre. Să aibă aceleaşi arme ca şi mine, adică sabia şi două pistoale. Conflictul se va hotărî între noi doi. Dacă-l ucid, oamenii lui să se supună condiţiilor pe care le-am formulat, căci prizonieri noi nu putem face. Dacă mă ucide, oamenii lui vor trece liberi şi vor ajunge la Vannes, fără să fie hărţuiţi. Eu, colonele, nădăjduiesc că dumneavoastră aţi primi o propunere ca asta, nu-i aşa?

— În ceea ce mă priveşte o şi primesc, răspunse Roland.

— Da, observă Cadoudal, dar dumneavoastră nu sunteţi generalul Hatry. Pentru moment, mulţumiţi-vă doar să fiţi ambasadorul lui şi, dacă şi această propunere, pe care în locul său n-aş lăsa-o să-mi scape, tot nu-i e pe plac, ei bine, eu sunt om împăciuitor! Aveţi să vă întoarceţi la mine şi-am să-i fac şi o a treia.

Roland se depărta pentru a doua oară. Era aşteptat de republicani cu vădită nerăbdare.

Transmise mesajul generalului Hatry.

— Cetăţene, răspunse generalul, eu trebuie să dau socoteală de purtarea mea primului consul. Îi eşti aghiotant şi pe dumneata te împuternicesc, când te vei întoarce la Paris, să-mi fii martor faţă de el. Ce-ai face dumneata în locul meu? Ceea ce ai face dumneata, am să fac şi eu.

Roland tresări. Chipul său luă expresia gravă a omului ce-şi pune o problemă de onoare.

Pe urmă, după câteva secunde, zise:

— Generale, eu aş refuza.

— Din ce pricină, cetăţene? întrebă generalul.

— Şansele unui duel sunt aleatorii şi nu puteţi supune destinul a o şuta de viteji unor asemenea şanse. Într-o împrejurare ca asta, în care fiecare răspunde pentru el, pe contul lui, fiecare trebuie să-şi apere pielea cât mai bine.

— E părerea dumitale, colonele?

— Pe cuvântul meu de onoare!

— Asta-i şi părerea mea: duceţi-i răspunsul meu generalului regalist.

Roland se întoarse în galop la Cadoudal şi-i transmise răspunsul generalului Hatry. Cadoudal zâmbi.

— Am bănuit, zise el.

— Nu puteaţi bănui, deoarece sfatul ăsta eu i l-am dat.

— Ceva mai înainte eraţi totuşi de-o părere contrară.

— Da, însă chiar dumneavoastră mi-aţi atras atenţia că eu nu sunt generalul Hatry... Să vedem şi-a treia dumneavoastră propunere? întrebă Roland cu nerăbdare, pentru că începuse să-şi dea seama sau, mai curând îşi dăduse seama chiar de la început, că rolul cel frumos îl deţinea generalul regalist.

— A treia mea propunere, răspunse Cadoudal, nu mai o o propunere, ci un ordin: ordinul pe care-l dau la două sute din oamenii mei să se retragă. Generalul Hatry are o sută de oameni şi eu păstrez tot o sută. Străbunii mei, bretonii, erau obişnuiţi să se bată piept la piept, om cu om, unul contra unu şi mai curând unul contra trei decât trei contra unul. Dacă generalul Hatry iese învingător, va trece peste trupurile noastre şi va intra liniştit în Vannes. Dacă-i învins, nu va putea spune c-a fost învins de număr... Duceţi-vă, domnule de Montrevel şi rămâneţi cu prietenii dumneavoastră. Le mai dau şi avantajul numărului, căci dumneavoastră singur faceţi cât zece ostaşi.

Roland îşi scoase pălăria.

— Ce faceţi, domnule, întrebă Cadoudal.

— Am obiceiul să salut tot ceea ce mi se pare grandios ş? De aceea vă salut.

— Hai! Colonele, făcu Cadoudal, un ultim pahar de vin! Fiecare din noi îl va bea pentru ceea ce iubeşte, pentru ceea ce regretă că lasă pe pământ, pentru ceea ce nădăjduieşte să revadă în cer.

Pe urmă, luând sticla şi unicul pahar, îl umplu pe jumătate şi-l oferi lui Roland.

— N-am decât un pahar, domnule de Montrevel, beţi dumneavoastră întâi.

— De ce eu întâi?

— Mai întâi pentru că sunteţi oaspetele meu, apoi pentru că este un proverb care spune că oricine bea după un altul îi află gândurile.

După aceea adăugă râzând:

— Vreau să vă aflu gândurile, domnule de Montrevel.

Roland goli paharul şi-l înapoie gol lui Cadoudal.

Cadoudal, aşa cum făcuse pentru Roland, îl umplu pe jumătate şi îl goli la rândul său.

— Ei, acuma mi-aţi aflat gândurile, generale? întrebă Roland.

— Nu, răspunse Cadoudal, proverbul minte.

— Ştiţi, zise Roland cu obişnuita-i sinceritate, gândul meu e că sunteţi un viteaz, generale şi m-aş simţi onorat ca în clipa când luptam unul împotriva celuilalt să binevoiţi să-mi întindeţi mâna, să v-o strâng.

Cei doi tineri îşi întinseră şi-şi strânseră mâinile, mai curând ca doi prieteni ce se despart pentru un lung răstimp, decât ca doi duşmani ce-au să se regăsească pe câmpul de luptă.

O măreţie simplă, totuşi plină de majestate, fusese în tot ceea ce se petrecuse.

Amândoi îşi scoaseră pălăriile.

— Noroc! spuse Roland lui Cadoudal. Dar îngăduiţi-mi să nădăjduiesc că urarea mea nu se va îndeplini. Trebuie să vă mărturisesc, e drept, că o fac din vârful buzelor, nu din inimă.

— Dumnezeu să vă aibă în pază, domnule! spuse şi Cadoudal lui Roland şi eu, unul, nădăjduiesc că urarea mea să se îndeplinească, fiindcă este expresia deplină a gândurilor mele!

— Cu ce fel de semnal ne veţi înştiinţa că sunteţi gata? întrebă Roland.

— Cu un foc de puşcă tras în aer, la care dumneavoastră veţi răspunde tot cu un foc de puşcă, din tabăra dumneavoastră.

— Bine, aşa să fie, generale, încuviinţă Roland.

Şi, dând drumul calului în galop, străbătu pentru a treia oară spaţiul ce se întindea între generalul regalist şi generalul republican.

Atunci, întinzând mâna spre Roland, Cadoudal zise:

— Prieteni, îl vedeţi pe tânărul acela? Toate privirile se îndreptară spre Roland, toate vocile şoptiră *da*.

— Ei, aflaţi, că ne e dat în grijă de fraţii noştri din sud. Viaţa lui să vă fie sacră. Puteţi să-l prindeţi, dar viu şi fără să i se clintească nici măcar un fir de păr de pe cap.

— Bine, aşa vom face, generale, răspunseră şuanii.

— Ei, acuma, prieteni dragi, să nu uitaţi că sunteţi feciorii celor treizeci de bretoni care s-au luptat cu treizeci de englezi între Ploermel şi Josselin, la zece leghe de aici şi i-au învins.

Apoi, cu un suspin şi cu glasul pe jumătate, adăugă:

— Din nenorocire, de data asta n-avem de-a face cu englezii.

Ceaţa se risipise de tot şi, aşa cum se întâmpla totdeauna în asemenea cazuri, câteva raze de soare iernatic brăzdau cu o lumină gălbuie câmpia de lângă satul Plescop.

Se puteau desluşi toate mişcările ce se făceau înlăuntrul celor două trupe.

În timp ce Roland se întorcea spre republicani, Creangă-de-Aur pornea în galop, îndreptându-se către cei două sute de oameni ai săi care le tăiase calea.

De-abia apucase Creangă-de-Aur să vorbească cu cei patru locotenenţi ai lui Cadoudal că se şi văzu cum o sută de oameni se despart şi-o apucă spre dreapta şi alţi o sută de oameni, cu o mişcare contrară, o apucă spre stânga.

Cele două trupe se depărtară fiecare în direcţia sa: una mergând spre Plumergat, cealaltă mergând spre Saint-Ave şi lăsând astfel calea liberă.

Fiecare din de se opri la un sfert de leghe de drum, puse patul puştilor în pământ şi rămase neclintită.

Creangă-de-Aur se întoarse spre Cadoudal.

— Aveţi să-mi daţi ceva ordine deosebite, generale? întrebă el.

— Unul singur, răspunse Cadoudal. Ia opt oameni şi urmează-mă. Când ai să-l vezi pe tânărul republican cu care am luat masa căzând sub calul său, tu cu cei opt oameni ai tăi să te arunci asupra lui, înainte de-a fi avut el timpul să o desprindă de sub cal şi să-l faci prizonier.

— Da, generale.

— Ştii că vreau să-l am întreg şi nevătămat.

— Am înţeles, generale.

— Alege-ţi cei opt oameni. După ce domnul de Montrevel va cădea prizonier şi îşi va da cuvântul de onoare, veţi putea face ce veţi crede de cuviinţă.

— Şi dacă nu vrea să-şi dea cuvântul?

— Aveţi să-l împresuraţi aşa încât să nu poată fugi şi-aveţi să-l păziţi până la sfârşitul luptei.

— Fie! exclamă Creangă-de-Aur scoţând un oftat. Numai c-are să fie cam trist, noi să stăm cu braţele încrucişate în vreme ce ceilalţi vor petrece şi se vor veseli.

— Ei! Cine ştie? răspunse Cadoudal, are să fie, cred, de tot felul pentru toţi.

Apoi, aruncând o privire asupra câmpiei, văzându-şi oamenii de-o parte şi republicanii adunaţi în linie de luptă, zise:

— O puşcă!

I se aduse o puşcă.

Cadoudal o ridică deasupra capului şi slobozi un foc în vânt.

Aproape în aceeaşi clipă, un foc de puşcă slobozit în aceleaşi condiţii din mijlocul republicanilor răspunse ca un ecou împuşcăturii lui Cadoudal.

Se auziră două tobe care băteau pentru atac; o trompetă le însoţea.

Cadoudal se înălţă în scările de la şa.

— Copii! întrebă el, v-aţi făcut cu toţii rugăciunea de dimineaţă?

— Da, da, răspunseră aproape toate vocile.

— Dacă vreunul dintre voi a uitat sau n-a avut timp, s-o facă acuma!

Cinci sau şase ţărani căzură pe loc în genunchi şi prinseră a se ruga.

Se auziră tobele şi trompeta apropiindu-se.

— Generale! Generale! exclamară cu nerăbdare mai multe voci, vedeţi că se apropie.

Generalul le arătă cu un deget şuanii îngenunchiaţi.

— Aveţi dreptate, spuseră nerăbdătorii.

Cei ce se aflau în rugăciune se sculară rând pe rând, după cum rugăciunea le fusese mai lungă sau mai scurtă.

Când şi cel din urmă fu în picioare, republicanii străbătuseră aproape treimea distanţei.

Înaintau, cu baioneta înainte, în câte trei grupe, fiecare grupă având o adâncime de trei rânduri de oameni.

Roland mergea în fruntea primei grupe, generalul Hatry între prima şi a doua.

Amândoi erau lesne de recunoscut, fiind singurii călare.

Dintre şuani, numai Cadoudal era pe cal.

Creangă-de-Aur descălecase, luând comanda celor opt oameni care trebuiau să-l urmeze pe Georges.

— Generale, spuse o voce, rugăciunea s-a terminat şi toată lumea e în picioare.

Cadoudal se încredinţa că cele spuse erau adevărate. Apoi, strigă din toate puterile:

— Haideţi, flăcăi, veseliţi-vă!

Asemenea îngăduinţă, ce pentru şuani şi pentru vendeeni era ca şi semnalul de atac sunat din trompete şi tobe, abia le fusese dată şi şuanii năpădiră câmpia în strigăte de "Trăiască Regele", fluturând pălăriile c-o mână şi puştile cu cealaltă.

Numai că, în loc să stea strânşi, ca republicanii, ei se răspândiră în formaţie de tiraliori, rânduindu-se în forma unei enorme semilune în al cărei centru se afla Cadoudal cu calul său.

Într-o clipă republicanii fură încercuiţi şi împuşcăturile prinseră a trosni.

Aproape toţi oamenii lui Cadoudal erau braconieri, adică trăgători neîntrecuţi, înarmaţi cu carabine englezeşti cu bătaie de două ori mai mare decât a puştilor obişnuite.

Cu toate că cei ce trăseseră primele gloanţe părură a nu fi în bătaia puştilor, câţiva soli ai morţii pătrunseră totuşi în rândurile republicanilor şi trei sau patru oameni se prăbuşiră.

— Înainte! strigă generalul.

Soldaţii merseră mai departe cu baionetele înainte.

Dar în câteva secunde nu mai avură nimic în faţa lor.

Cei o sută de oameni ai lui Cadoudal se preschimbaseră în tiraliori şi dispăruseră ca trupă.

Câte cincizeci de oameni se răspândiră pe fiecare flanc. Generalul Hatry le ordonă dreapta-mprejur şi stânga-mprejur.

Apoi se auzi răsunând comanda:

— Foc!

Două salve se executară cu unitatea şi regularitatea caracteristică unei trupe perfect instruite, dar de fură aproape fără nici un rezultat, republicanii trăgând în oamenii răzleţiţi.

Nu era nicidecum acelaşi lucru cu şuanii, care trăgeau într-o masă de oameni: fiecare foc de-al lor îşi atingea ţinta.

Roland văzu în ce poziţie neprielnică se aflau.

Se uită împrejur şi unde era fumul mai des îl desluşi pe Cadoudal, în picioare, neclintit de parcă ar fi fost o statuie ecvestră.

Înţelese că şeful regalist îl aştepta.

Scoase un strigăt şi dădu pinteni calului drept către el. Şi Cadoudal, dinspre partea lui, ca să-i scutească lui Roland o parte de drum, îşi puse calul în galop.

Dar când fu la o sută de paşi de Roland se opri.

— Luaţi aminte, îi ordonă el lui Creangă-de-Aur şi oamenilor lui.

— Fiţi liniştit, generale, suntem aici, răspunse Creangă-de-Aur.

Cadoudal scoase un pistol din coburii de la şa şi-l încarcă.

Roland apucase sabia în mână şi, culcat pe grumazul calului, se repezi la atac.

Când nu fu decât la douăzeci de paşi de el, Cadoudal ridică încet mâna în direcţia lui Roland.

La zece paşi trase.

Calul pe care-l călărea Roland avea o stea albă în mijlocul frunţii.

Glontele pătrunse în mijlocul stelei.

Calul, rănit de moarte, se prăbuşi cu călăreţ cu tot la picioarele lui Cadoudal.

Cadoudal înfipse pintenii în pântecul calului său şi sări pe deasupra calului căzut şi-a călăreţului.

Creangă-de-Aur şi oamenii lui stăteau gata la pândă. Se repeziră ca o haită de jaguari asupra lui Roland, ţintuit sub trupul calului.

Tânărul aruncă sabia şi voi să pună mâna pe pistoale, dar înainte de-a ajunge cu mâna până la coburi, doi oameni îl apucară de câte un braţ, în timp ce ceilalţi se trudeau să-i tragă calul dintre picioare.

Lucrul se desfăşură cu o exactitate atât de desăvârşită încât se văzu cât de colo că fusese o manevră chibzuită dinainte.

Roland urlă de mânie.

Creangă-de-Aur se apropie de el şi-şi scoase cuşma.

— Nu mă predau! strigă Roland.

— Nici nu-i nevoie să vă mai predaţi, domnule de Montrevel, răspunse Creangă-de-Aur cu cea mai desăvârşită politeţe.

— Şi de ce? întrebă Roland sleindu-şi puterile într-o luptă pe cât de disperată pe atât de zadarnică.

— Pentru că sunteţi prizonier, domnule.

Cele spuse erau atât de-adevărate încât nu se mai putea «pune nimic.

— Ei bine, atunci, ucideţi-mă! exclamă Roland.

— Nu vrem să vă ucidem, domnule, îi răspunse Creangă-de-Aur.

— Atunci ce vreţi de la mine?

— Să ne daţi cuvântul de cinste că nu veţi mai lua parte la luptă. Cu asemenea preţ vă dăm drumul şi sunteţi liber.

— Pentru nimic în lume! strigă Roland.

— Să-mi fie cu iertare, domnule de Montrevel, dar ceea ce faceţi nu e leal.

— Cum! urlă Roland în culmea furiei, nu-i leal? Mă insulţi, nemernicule, pentru că ştii că nici nu mă pot apăra nici nu te pot pedepsi?

— Nici nu sunt nemernic, nici nu vă insult, domnule da Montrevel. Spun numai că nedându-ne cuvântul dumneavoastră de cinste, îl lipsiţi pe generalul nostru de ajutorul a nouă oameni de care poate are nevoie, care vor fi siliţi să stea aici şi să vă păzească. Nu tot aşa a procedat Tigvă-Rotundă faţă de dumneavoastră. Avea două sute de oameni mai mul decât dumneavoastră şi le-a dat drumul. Acuma nu mai suntem decât nouăzeci şi unu împotriva a o sută.

O văpaie se ivi pe faţa lui Roland, apoi, aproape numaidecât se făcu palid ca moartea.

— Ai dreptate, Creangă-de-Aur, îi răspunse el, cu sprijinul său fără sprijinul a lor mei, mă predau. Poţi să te duci şi să te lupţi alături de camarazii tăi.

Şuanii scoaseră un strigăt de bucurie, îi dădură drumul lui Roland şi se năpustiră asupra republicanilor, fluturându-şi pălăriile şi puştile şi strigând:

— Trăiască regele!

Roland, scăpat din strânsoarea lor, dar dezarmat materialmente datorită căderii de pe cal şi moralmente datorită cuvântului dat, se duse de se aşeză pe moviliţa acoperită încă cu mantaua ce servise de faţă de masă pentru prânzişorul lor.

De acolo cuprindea cu privirea lupta, toată încăierarea, fără să piardă nici un amănunt.

Cadoudal sta în picioare pe cal, în mijlocul focului şi al fumului, asemeni demonului războiului, invulnerabil şi înverşunat ca el.

Ici şi colo se vedeau leşurile a vreo doisprezece şuani risipite pe câmp.

Dar era evident că republicanii, tot cu rândurile strânse, pierduseră mai mult decât îndoitul regaliştilor.

Răniţii se târau în spaţiile goale, se adunau, se ridicau ca şerpii zdrobiţi şi se luptau, republicanii cu baionetele, şuanii cu cuţitele.

Cei dintre şuanii răniţi care erau prea departe ca să se poată bate în luptă corp la corp cu regaliştii răniţi, îşi încărcau puştile, se ridicau în genunchi, trăgeau şi cădeau iar la pământ.

De ambele părţi lupta era necruţătoare, neostoită, înverşunată; aveai sentimentul că războiul civil, cu alte cuvinte războiul fără milă şi fără iertare, îşi scutura torţa asupra câmpului de luptă.

Cadoudal dădea târcoale pe cal în jurul redutei de trupuri vii, trăgea de la douăzeci de paşi, când cu pistoalele, când cu o puşcă cu două ţevi, pe care o aruncă după ce trăgea, pentru ca s-o ia încărcată când trecea iarăşi prin locul acela.

La fiecare foc de-al său cădea câte un om.

A treia oară când îşi repetă manevra, îl întâmpină un foc de pluton. Generalul Hatry îi făcuse cinstea numai lui singur.

Dispăru în foc şi-n fum şi Roland îl văzu prăbuşindu-se cu cal cu tot, ca şi cum ar fi fost trăsniţi amândoi.

Zece sau doisprezece republicani se repeziră afară din front împotriva tot atâtor şuani.

Se dezlănţui o luptă cumplită, corp ta corp, din care şuanii, cu cuţitele lor, urmau fireşte să iasă biruitori.

Deodată Cadoudal se ivi iarăşi în picioare, cu câte-un pistol în fiecare mână. Asta însemna moartea a doi oameni şi doi oameni se prăbuşiră.

Apoi, prin spărtura lăsată de cei zece-doisprezece oameni, se năpusti cu treizeci.

Apucase o puşcă obişnuită şi se slujea de ea ca de o măciucă şi de fiecare dată când lovea dobora un om.

Străpunse batalionul şi apăru în cealaltă parte.

Apoi, ca mistreţul ce se-ntoarce asupra vânătorului care l-a trântit la pământ şi care-i scormoneşte măruntaiele, se vârî în rana larg căscată, s-o mai lărgească încă.

Din clipa aceea, totul fu pe sfârşite.

Generalul Hatry adună în juru-i vreo douăzeci de oameni şi, cu baioneta în mână, tăbărî asupra cercului care-l împresura. Mergea pe jos în fruntea soldaţilor săi. Calul îi fusese spintecat.

Zece oameni căzură până să străpungă încercuirea.

Generalul se văzu de partea cealaltă a încercuirii.

Şuanii voiră să se ia după el. Dar Cadoudal le strigă cu un glas ca de tunet:

— Nu trebuia să-l lăsaţi să treacă, dar de vreme ce-a trecut, lăsaţi-l să se retragă nestingherit.

Şuanii ascultară cu sfinţenia pe care o aveau faţă de vorbele şefului lor.

— Şi acum, strigă iarăşi Cadoudal, încetaţi focul! Gata cu morţii, restul să fie făcuţi prizonieri.

Şuanii se adunară, încercuiră grămada de morţi şi cei câţiva în viaţă, mai mult sau mai puţin răniţi, care se răsuceau şi se frământau printre cadavre.

A te preda însemna încă a lupta în asemenea război în care şi de-o parte şi de alta prizonierii erau împuşcaţi: de o parte fiindcă şuanii şi vendeenii erau socotiţi că nişte tâlhari, de cealaltă parte, pentru că nu ştiau ce să facă cu ei.

Republicanii îşi aruncară departe de ei puştile, ca să nu le predea.

Când şuanii s-au apropiat de ei, iau găsit pe toţi cu cartuşierele goale.

Trăseseră şi cel din urmă cartuş. Cadoudal se îndreptă spre Roland.

Cât timp a durat lupta aceea pe viaţă şi pe moarte, tânărul stătuse pe locul în care se aşezase şi, cu ochii aţintiţi asupra încăierării, cu părul ud de sudoare, cu pieptul gâfâind, aşteptase.

Apoi, când văzu că norocul se întoarce, îşi lăsă capul să-i cadă în mâini şi rămase cu fruntea aplecată spre pământ.

Cadoudal ajunse lângă el fără ca Roland să fi părut c-a auzit tropotul paşilor lui. Îl atinse pe umăr. Tânărul ridică încetişor capul, fără a încerca să-şi ascundă două lacrimi ce i se rostogoleau pe obraji.

— Generale! Faceţi cu mine ce credeţi de cuviinţă, vă sunt prizonier.

— Un ambasador al primului consul nu poate fi făcut prizonier, răspunse Cadoudal râzând, dar e rugat să-mi facă un serviciu.

— Ordonaţi, generale!

— N-am ambulanţă pentru răniţi, n-am nici temniţe pentru prizonieri. Luaţi-vă sarcina de-a duce soldaţii republicani la Vannes, atât prizonierii cât şi răniţii.

— Cum, generale? întrebă Roland.

— Vi-i dau dumneavoastră, sau, mai curând, vi-i încredinţez, îmi pare rău că v-a murit calul. Îmi pare rău că şi al meu a fost ucis, dar îl aveţi pe cel al lui Creangă-de-Aur. Primiţi-l.

Tânărul făcu o mişcare.

— Bine înţeles, până când veţi face rost de altul, adăugă Cadoudal înclinându-se.

Roland înţelese că trebuia să fie, cel puţin prin simpatie, la înălţimea celuia cu care avea de-a face.

— Am să vă mai văd, generale? întrebă el sculându-se.

— Mă îndoiesc, domnule. Operaţiile mele strategice mă cheamă pe coastă, la Port-Louis, îndatoririle dumneavoastră vă cheamă la palatul Luxembourg.

— Ce să-i spun primului consul, generale?

— Ceea ce-aţi văzut, domnule. El va cumpăni între diplomaţia abatelui Bernier şi cea a lui Georges Cadoudal.

— După cele ce am văzut, domnule, mă îndoiesc că veţi avea vreodată nevoie de mine, adăugă Roland, dar, în orice caz, să nu uitaţi că aveţi un prieten pe lângă primul consul.

Şi-i întinse mâna lui Cadoudal.

Şeful regalist i-o luă cu aceeaşi lealitate şi cu aceeaşi dăruire cu care o făcuse şi înaintea luptei.

— Adio, domnule de Montrevel, îi spuse el. N-am nevoie să vă mai sfătuiesc, nu-i aşa, să-l justificaţi pe generalul Hatry. O asemenea înfrângere e la fel de glorioasă ca şi o victorie.

În timpul acesta, calul lui Creangă-de-Aur fu adus colonelului republican. El se arunca în şa.

— Ştiţi ce, adăugă Cadoudal, trecând pe la Roche-Bernard, informaţi-vă puţin ce s-a întâmplat cu cetăţeanul Thomas Millière?

— A murit, răspunse o voce.

Inimă-de-Rege, cu cei patru oameni ai lui, uzi leoarcă de sudoare şi mânjiţi de noroi, tocmai sosiseră, dar prea târziu ca să mai ia parte la luptă.

Roland mai preumblă o ultimă privire asupra câmpului de luptă, scoase un suspin şi, rostind un rămas bun lui Cadoudal, o porni în galop de-a dreptul peste câmpuri, ca să aştepte pe drumul spre Vannes căruţa cu răniţi şi prizonieri pe care primise sarcina s-o însoţească până la generalul Hatry.

Cadoudal dăruise câte-un scud de şase livre fiecărui om.

Roland nu se putu împiedica de a gândi că şeful regalist făcea pe mărinimosul din banii Directoratului îndrumaţi spre apus de Morgan şi confraţii săi.

Capitolul xxxv Propunere de căsătorie

Sosind la Paris, Roland se duse mai întâi de toate la primul consul. Îi aducea două veşti: cea a pacificării Vendeei, dar şi cea a răzvrătirii Bretaniei, mai înfocată ca niciodată.

Bonaparte îl cunoştea pe Roland. Triplă povestire a asasinării lui Thomas Millière, a judecăţii episcopului Audrein, precum şi a luptei de la Grandchamp îl impresiona aşadar adânc. De altfel, din povestirea tânărului se desprindea un soi de disperare sumbră în privinţa căreia nu te-ai fi putut înşela.

Roland era disperat că pierduse iarăşi un nou prilej de a-şi găsi moartea.

Apoi, i se părea că o putere necunoscută veghea asupra lui, ferindu-l de nişte primejdii în care alţii îşi pierdeau viaţa. Acolo unde *sir* John găsise doisprezece judecători care-l

condamnaseră la moarte, el dăduse doar peste o fantomă, ce-i drept invulnerabilă, dar inofensivă.

Se învinui cu amărăciune că dorise şi umblase după o luptă în doi cu Georges Cadoudal, luptă pe care adversarul său o prevăzuse, în loc să se fi aruncat în încăierarea generală, în care cel puţin ar fi putut ucide sau ar fi fost ucis.

Primul consul îl privea cu îngrijorare în vreme ce el vorbea, în adâncul sufletului său, Bonaparte descoperea aceeaşi dorinţă stăruitoare de moarte pe care o crezuse vindecată, datorită contactului cu locurile natale şi îmbrăţişărilor cu care l-a primit familia.

Se învinui, ca să-l dezvinovăţească şi să-l ridice în slăvi pe generalul Hatry, dar, drept şi nepărtinitor, ca un adevărat soldat, i-a recunoscut lui Cadoudal curajul şi generozitatea, ceea ce i se cuvenea de altfel generalului regalist.

Bonaparte îl ascultă cu seriozitate, aproape cu tristeţe. Pe cât era de înflăcărat pentru războaiele cu străinii, radiind în juru-i o strălucire glorioasă, pe atât îi era de silă de războiul acela intern în care ţara îşi varsă propriu-i sânge, îşi sfâşie propriile-i măruntaie.

Tocmai în acest caz, se părea că negocierile trebuiau să se substituie războiului.

Dar cum să negociezi cu un om de felul lui Cadoudal?

Bonaparte ştia prea bine de cât farmec personal dispunea atunci când îşi punea în minte să-l folosească. Luă hotărârea să-l întâlnească pe Cadoudal şi, fără să-i spună ceva lui Roland, se bizuia totuşi pe el în reuşita întrevederii, când îi va veni ceasul.

Între timp, voia să ştie dacă Brune, în ale cărui talente militare avea mare încredere, va fi mai norocos decât predecesorii săi.

Îl lăsă pe Roland să plece, după ce-l vesti că i-a venit mama şi că urma să se instaleze în căsuţa din stradă Victoriei.

Roland sări într-o trăsură şi ceru să fie dus acolo, unde o găsi pe doamna de Montrevel, fericită şi mândră atât cât poate fi o femeie şi o mamă.

În ajun Edouard fusese dat la liceul militar La Fléche.

Doamna de Montrevel se pregătea să părăsească Parisul ca să se întoarcă lângă Amélie, a cărei sănătate continua s-o nelinişteascâ.

Cât despre *sir* John, nu numai că era în afară de primejdie, dar aproape se şi vindecase. Se afla la Paris, venise să-i facă o vizită doamnei de Montrevel şi, negăsind-o acasă, întrucât tocmai îl ducea pe Edouard la liceul La Fléche, îi lăsase o carte de vizită.

Pe cartea de vizită era şi adresa. *Sir* John trăsese la hotelul Mirabeau, pe strada Richelieu.

Era ceasul unsprezece de dimineaţă: ora când *sir* John îşi lua dejunul. Roland avea toate şansele să-l întâlnească la asemenea oră. Se urcă iarăşi în trăsură şi porunci vizitiului să-l ducă la hotelul Mirabeau.

Îl găsi într-adevăr pe *sir* John în faţa unei mese servite după obiceiul englezesc, lucru rar pe vremea aceea, bând ceşti mari de ceai şi mâncând cotlete în sânge.

Zărindu-l pe Roland, *sir* John scoase un strigăt de bucurie, se sculă şi-i alergă înainte.

Roland era pătruns de un sentiment profund de afecţiune pentru firea excepţională a englezului la care calităţile sufleteşti păreau că-şi făcuseră o datorie din a se ascunde sub nişte ciudăţenii naţionale.

Sir John era palid şi slăbit, dar, altcum, se simţea minunat.

Rana se cicatrizase cu desăvârşire şi, în afară de o greutate, ce descreştea pe zi ce trece şi care curând avea să dispară de tot, era gata să-şi recapete sănătatea de altădată.

Şi el, la rândul său, îi făcu lui Roland nişte manifestări de dragoste la care nici pe departe nu te-ai fi aşteptat de la asemenea om taciturn şi pretinse că bucuria ce-l copleşise văzându-l, îi redase părticica aceea de sănătate care-i lipsea.

Mai întâi îl pofti pe Roland să-i ţie tovărăşie la masă, făgăduindu-i să-i servească feluri de mâncare franţuzeşti.

Roland primi, dar, ca toţi soldaţii care trecuseră prin războaiele grele din timpul Revoluţiei, când de multe ori lipsea până şi pâinea, nu era mofturos la mâncare şi se

obişnuise cu tot soiul de bucate, mâncând din toate, prevăzând zile în care n-avea să găsească nimic de mâncare.

Atenţia lui *sir* John, de a-i servi un ospăţ franţuzesc, fu aşadar o atenţie aproape neluată în seamă.

Dar gândurile ce-l frământau pe *sir* John nu trecură neobservate de Roland.

Se vedea limpede că prietenul său avea o târnă ps buze şt că se codea s-o dezvăluie.

Roland socoti că trebuie să-l ajute.

De aceea, când masa fu pe sfârşite, Roland, sprijinindu-şi coatele pe masă şi bărbia în mâini, îl întrebă cu acea sinceritate care la el ajungea uneori aproape până la brutalitate.

— Haide, dragă *sir* John, nu cumva ai ceva de spus, prietenului domniei-tale, Roland şi nu îndrăzneşti să deschizi gura?

Sir John tresări şi, din palid cum era, se făcu roşu ca focul.

— Ei, drăcie! Urmă Roland, se vede că îţi vine grozav de greu. Dar, dac-ar fi să-mi ceri o sumedenie de lucruri, *sir* John, prea puţine sunt cele pe care ştiu c-aş avea dreptul să ţi le refuz. Hai, dă-i drumul, te ascult.

Şi Roland închise ochii, Ca pentru a-şi concentra toată atenţia asupra celor ce-avea să-i spună *sir* John.

Într-adevăr, din punctul de vedere al lordului Tanlay, era fără îndoială ceva destul de greu de spus, căci, după vreo zece secunde, văzând că *sir* John rămăsese mut, Roland deschise ochii din nou.

Sir John se făcuse iarăşi palid. Numai că se făcuse mai palid decât era înainte de-a roşi. Roland îi întinse mâna.

— A! exclamă el, văd că ai a te plânge de felul cum ai fost tratat la Negrele-Fântâni.

— Tocmai, dragă prietene, mai ales că o dată cu intrarea mea în castelul acela se statorniceşte fericirea sau nenorocirea vieţii mele.

Roland se uită ţintă la *sir* John.

— Ei! Fire-ar să fie! Izbucni el, fi-voi eu oare atât de fericit?...

Dar se opri, înţelegând că din obişnuitul punct de vedere al bunei creşteri era gata să săvârşească păcatul necuviinţei.

— O! făcu *sir* John, isprăveşte ce-ai început să spui, dragul meu Roland.

— Chiar doreşti?

— Te rog din tot sufletul.

— Şi dacă mă înşel? Dacă spun o prostie?

— Dragul meu, dragul meu, hai, termină.

— Atunci, fie! Mă întrebam, milord, fi-voi eu oare atât de fericit să aflu că Domnia-Ta i-a făcut surorii mele cinstea de a se îndrăgosti de ea?

Sir John scoase un strigăt de bucurie şi, cu o mişcare foarte repede de care nimeni nu l-ar fi crezut în stare pe un om flegmatic ca el, se aruncă în braţele lui Roland.

— Sora dumitale e un înger, Roland, izbucni el şi mi-e dragă din tot sufletul!

— Milord, eşti un om într-adevăr liber?

— Cu desăvârşire. De doisprezece ani, aşa cum ţi-am mai spus, sunt stăpân deplin pe averea mea, care se urcă la un venit de douăzeci şi cinci de mii de lire sterline pe an.

— E mult prea mult, scumpe lord, pentru o fată care nu-ţi poate aduce ca zestre decât vreo cincizeci de mii de franci.

— O! exclamă englezul cu accentul tipic al naţiunii sale pe care-l regăsea uneori când era pradă unor emoţii adânci, de trebuie să mă lepăd de avere, am să mă lepăd.

— Nu! făcu Roland râzând, e inutil. Eşti bogat, e o adevărată nenorocire, dar ce-i de făcut?... Nu, nu asta-i problema! O iubeşti pe sora mea?

— Oh, o ador.

— Dar ea, urmă Roland, sora mea te iubeşte ea?

— Dumneata mă înţelegi doar, răspunse *sir* John, că n-am întrebat-o. Înainte de orice, dragul meu Roland, trebuia să vorbesc cu dumneata şi, clacă aşa ceva ţi-ar fi pe plac, să te rog să-mi pledezi cauza pe lângă doamna de Montrevel, mama dumitale. Apoi, o dată

căpătate încuviinţările amândurora, abia atunci să-mi declar sentimentele sau, mai curând, să mi le declari dumneata, dragă Roland, fiindcă eu n-aş putea cuteza pentru nimic în lume.

— Atunci, eu sunt cel ce primesc prima dumitale destăinuire?

— Doar îmi eşti cel mai bun prieten, aşa se şi cuvine.

— Ei bine! Scumpe *sir* John, în ceea ce mă priveşte, fireşte, ai câştigat procesul!

— Mai rămâne mama dumitale şi apoi şi soră.

— E tot una. Înţelegi, mama îi va lăsa Améliei libertatea deplină de a alege şi nu mai am nevoie să-ţi spun că dacă alesul ei vei fi dumneata, ea va fi cât se poate de fericită. A mai rămas însă cineva pe care l-ai uitat.

— Cine-i acela? întrebă *sir* John, ca omul care a cântărit vreme îndelungată în minte şansele şi neşansele planului său, ca unul ce crede că le-a trecut pe toate în revistă şi căruia i se înfăţişează un obstacol nou la care nu se-aştepta.

— Primul consul, spuse Roland.

— *God...!*[6] Lăsă să-i scape englezul, înghiţind jumătate din blestemul naţional.

— Chiar înainte de a pleca în Vendeea, urmă Roland, mi-a vorbit de căsătoria surorii mele, spunându-mi că asta nu ne mai priveşte pe noi, nici pe mama, nici pe mine, ci numai pe el.

— Atunci! exclamă *sir* John, sunt pierdut.

— De ce?

— Primului consul nu-i sunt dragi englezii.

— Spune mai curând că englezilor nu le e drag primul consul.

— Dar cine va vorbi cu primul consul despre dorinţa mea?

— Eu.

— Şi-i vei vorbi de năzuinţa mea ca de un lucru ce-ţi este dumitale pe plac?

— Am să fac din dumneata porumbelul păcii între cele două naţiuni, spuse Roland, ridicându-se.

— Vai! Cum să-ţi mulţumesc, exclamă *sir* John, prinzându-l pe tânăr de mână.

Apoi, cu părere de rău:

— Pleci?

— Dragul meu prieten, am o permisie de câteva ceasuri. Un ceas l-am dăruit mamei, do-uă dumitale, mai datorez unul prietenului dumitale Edouard... Mă duc să-l îmbrăţişez şi să vorbesc cu profesorii lui să-l lase să se bată cu colegii cât pofteşte; pe urmă mă întorc la palatul Luxembourg.

— Ei, atunci să-i spui complimente din partea mea şi să-i mai spui că i-am comandat o pereche de pistoale ca să nu mai aibă nevoie, când va fi atacat de tâlhari, să se slujească de pistoalele conductorului.

Roland se uită la *sir* John.

— Ce mai e şi cu asta? întrebă el.

— Cum? Nu ştii?

— Nu. Ce să ştiu?

— Un lucru care era s-o ucidă de spaimă pe biata noastră Amélie!

— Ce lucru?

— Atacul diligenţei.

— Care diligenţă?

— Cea în care era mama dumitale.

— Diligenţa în care era mama mea?

— Da.

— Diligenţa în care era mama a fost oprită?

— Ai văzut-o pe doamna de Montrevel şi nu ţi-a spus nimic?

---

[6] Probabil aluzie la "God damn it" (fire-ar al dracului) - engl.

— Cel puţin nu mi-a spus nici un cuvânt despre aşa ceva.

— Atunci, află că dragul meu Edouard a fost un erou. Cum nimeni n-a încercat să se apere, el s-a apărat. A luat pistoalele conductorului şi-a tras.

— Viteaz băiat! strigă Roland.

— Da, însă, din nenorocire sau din fericire, conducătorul avusese grijă să le scoată plumbii: Edouard a fost mângâiat de domnii confraţi ai lui Iehu ca fiind viteazul vitejilor, dar nici n-a ucis şi nici n-a rănit pe nimeni.

— Şi dumneata eşti sigur de toate pe care mi le spui?

— Îţi repet că sora dumitale era gata să moară de frică.

— Bine, făcu Roland.

— Ce vrei să spui? întrebă *sir* John.

— Da... e-un motiv în plus ca să-l văd pe Edouard.

— Ce mai pui la cale?

— Un plan.

— Mi-l spui şi mie?

— Pe cuvântul meu că nu. Planurile mele nu sfârşesc bine pentru dumneata.

— Totuşi, Roland, înţelegi, dacă e de luat o revanşă?

— Atunci am s-o iau eu pentru amândoi. Dumneata eşti îndrăgostit, scumpe lord Tanlay, trăieşte pentru dragostea dumitale.

— Dar îmi făgăduieşti totuşi sprijinul?

— Ne-am înţeles. Am cea mai mare dorinţă să te numesc fratele meu.

— Te-ai săturat să mă numeşti prieten?

— Zău că da. E prea puţin!

— Îţi mulţumesc.

Şi amândoi îşi strânseră mâinile şi se despărţiră.

După un sfert de oră Roland se afla la liceul militar La Fléche, aşezat pe locul pe care se află astăzi liceul Ludovic-cel-Mare, adică spre capătul de sus al străzii Saint-Jacques, în spatele Sorbonei.

De la primul cuvânt pe care i-l spuse directorului, Roland văzu că frăţiorul său îi fusese recomandat în chip deosebit.

Băiatul fu chemat.

Edouard se aruncă în braţele fratelui său mai mare împins de adoraţia pe care o avea faţă de el.

După primele îmbrăţişări, Roland aduse vorba despre oprirea diligentei.

Dacă doamna de Montrevel nu-i spusese nimic, dacă lordul Tanlay fusese zgârcit în privinţa amănuntelor, lucrul nu se petrecu nicidecum la fel cu Edouard.

Oprirea diligentei însemna Iliada lui.

Îi povesti lui Roland lucrurile în cele mai mici amănunte, îi vorbi despre înţelegerea lui Jérôme cu bandiţii, despre pistoalele care erau încărcate numai cu praf de puşcă, despre cum leşinase maică-sa. Îi mai povesti despre ajutoarele date în timpul leşinului tocmai de aceia care îl pricinuise, despre faptul că numele său de botez era ştiut de agresori, în sfârşit, despre masca ce căzuse o clipă de pe faţa celui care sărise în ajutorul doamnei de Montrevel, ceea ce însemna că doamna de Montrevel trebuie să-i fi văzut faţa celui care-i sărise în ajutor.

Roland se opri mai ales asupra ultimului amănunt.

Pe urmă veni relatarea audienţei la primul consul, povestită de băiat, cum Bonaparte îl îmbrăţişase, îl alintase, îl răsfăţase şi, în sfârşit, îl recomandase directorului liceului militar.

Roland află de la copil tot ceea ce voise să ştie şi, cum din stradă Saint-Jacques până la palatul Luxembourg nu-s decât cinci minute, după cinci minute se afla la Luxembourg.

Capitolul XXXVI Sculptură şi pictură

Când Roland ajunse la Luxembourg, pendula palatului arăta ora unu după-amiază.

Primul consul lucra cu Bourrienne.

Dacă n-am scrie decât un simplu roman ne-am grăbi s-ajungem la deznodământ şi, ca s-ajungem mai repede, am trece peste unele amănunte de care, se spune cu certitudine, marile figuri istorice se pot lipsi.

Nu suntem deloc de-asemenea părere.

Din ziua în care am pus mâna pe condei — şi în curând se împlinesc treizeci de ani — fie că gândurile noastre s-au însufleţit într-o dramă, fie că s-au desfăşurat într-un roman, scopul nostru a fost îndoit: să instruim şi să desfătăm.

Şi în primul rând spunem să instruim, fiindcă desfătarea la noi nu-i decât o mască a instruirii.

Reuşit-am oare? Aşa credem.

În curând vom fi parcurs cu povestirile noastre, în oricare epocă s-ar petrece, o imensă perioadă de timp: între *Contesa de Salisbury* şi *Contele de Monte-Cristo* stau închise cinci secole şi jumătate.

Ei bine, despre aceste cinci secole şi jumătate avem pretenţia să spunem că Franţa a învăţat de la noi atât de multă istorie cât nu putea învăţa de la nici un istoric de profesie.

Ba, mai mult: deşi părerile noastre sunt bine cunoscute, deşi le-am declarat sus şi tare, atât sub Bourbonii din ramura primului născut, cât şi sub Bourbonii din ramura mezină, atât sub republică cât şi sub guvernământul actual, nu credem că acele păreri ale noastre să se fi manifestat intempestiv nici în piesele de teatru şi nici în romane.

Îl admirăm pe marchizul de Posa în *Don Carlos* de Schiller, dar în locul lui Schiller, n-am fi anticipat asupra spiritului timpului până într-atât, încât să aşezăm un filozof din secolul al XVIII-lea în mijlocul eroilor din secolul ai XVI-lea, sau un enciclopedist la curtea lui Filip al II-lea.

Astfel, întocmai cum am fost monarhist! Sub monarhie — vorbind din punct de vedere literar — republicani sub republică, astăzi suntem reconstructori sub consulat.

Asemenea lucru nu ne împiedică gândirea să plutească deasupra oamenilor şi deasupra epocii şi să-i atribuim fiecăruia partea de bine ca şi partea de rău ce i se cuvine.

Ori, nimeni n-are dreptul să-şi asume singur asemenea rol în afară de Dumnezeu. Regii aceia din Egipt care, în clipa când erau încredinţaţi necunoscutului, erau judecaţi pe pragul mormântului, nu erau judecaţi de un singur om, ci de poporul întreg.

De aceea a rămas zicala: "Judecata poporului e judecata lui Dumnezeu".

Istoric, romancier, poet, sau autor dramatic, nu suntem nimic altceva decât unul dintre preşedinţii de jurii care, imparţial, rezumă dezbaterile şi-i lasă pe juraţi să-şi rostească sentinţa.

Cartea reprezintă rezumatul.

Cititorii alcătuiesc juriul.

De aceea, având de zugrăvit una dintre cele mai gigantice figuri, nu numai a timpului modern ci a tuturor timpurilor, trebuind s-o zugrăvim în epoca sa de tranziţie, adică în momentul în care Bonaparte devine Napoleon, în care generalul se face împărat, de aceea, spuneam, de teama de a fi nedrepţi, lăsăm la o parte aprecierile şi le înlocuim cu fapte.

Nu suntem de părerea celor care spun, că Voltaire: "Nu poţi să fii erou pentru valetul ce te slujeşte".

Aşa ceva e cu putinţă numai când valetul ce te slujeşte este miop sau invidios, două infirmităţi care se aseamănă mai mult decât s-ar putea crede.

Noi susţinem că eroul poate deveni om blajin şi că omul blajin nu e mai puţin erou dacă este om blajin.

Ce este un erou în faţa publicului?

Un om al cărui geniu, pentru moment, îi biruie simţirea. Ce este un erou în intimitate?

Un om a cărui simţire, pentru moment, îi biruie geniul.

Istoricii să judece geniul.

Poporul să judece simţirea.

Cine l-a judecat pe Carol cel Mare? Istoricii.

Cine l-a judecat pe Henric al IV-lea? Poporul.

Care, după părerile dumneavoastră, e mai bine judecat?

Ei bine, pentru că judecata să fie dreaptă, pentru că instanţa de apel, care nu-i altceva decât posteritatea, să confirme sentinţa contemporanilor, nu trebuie pusă în lumină numai o singură parte a figurii pe care o avem de zugrăvit. Trebuie să i se facă. Ocolul de jur-împrejur şi, acolo unde soarele nu poate ajunge, s-o luminăm cu făclia sau chiar cu o simplă lumânare.

Să ne întoarcem la Bonaparte.

Am spus că lucra cu Bourrienne.

Cum îşi împărţea timpul primul consul la Luxembourg?

Se scula la ceasurile şapte de dimineaţă, chema numaidecât pe unul din secretari — Bourrienne de preferinţă — lucra cu el până la ceasurile zece. La zece i se spunea că micul dejun e gata. Joséphine, Hortense şi Eugène aşteptau sau se aşezau la masă în familie, adică împreună cu aghiotanţii de serviciu şi cu Bourrienne. După micul dejun se purtau discuţii cu comesenii şi cu invitaţii, dacă erau. Un ceas era închinat unor asemenea discuţii la care veneau să ia parte, de obicei, Lucien şi Joseph cei doi fraţi ai primului consul, Regnault de Saint-Jean-d'Angely, Boulay (de la Meurthe), Monge, Berthollet, Laplace şi Arnault. Spre prânz sosea Cambacérès.

În general, Bonaparte îi destina colegului său o jumătate de ceas: pe urmă, aşa deodată, fără nici o legătură, se ridica zicând:

— La revedere Joséphine! La revedere Hortense!... Bourrienne, hai să lucrăm.

După ce rostea vorbele de mai sus — care se repetau aproape cu regularitate şi în aceiaşi termeni în fiecare zi, la aceeaşi oră — Bonaparte ieşea din salon şi intră în cabinetul său.

Acolo nu era adoptată nici o metodă de lucru. Totul era în funcţie de capriciu sau de urgenţă: sau Bonaparte dicta, sau Bourrienne citea ceva; după care, primul consul pleca la consiliu.

În primele luni ca să se ducă acolo, era silit să străbată curtea micului Luxembourg, ceea ce, pe timp de ploaie, îi scotea din fire. Dar, către sfârşitul lui decembrie, hotărâse să acopere curtea. Aşa că, începând de la data aceea, se întorcea aproape totdeauna în cabinetul său cântând.

Bonaparte cânta cam tot atât de fals că şi Ludovic al XV-lea.

De îndată ce se afla iarăşi în birou, cerceta lucrările pe care le ceruse, semna câteva scrisori, se lungea pe fotoliul său şi, tot stând de vorbă, scrijelea cu cuţitaşul unul din braţele fotoliului. De nu avea chef de vorbă, recitea scrisorile din ajun sau broşurile din ziua respectivă, râzând în pauze, cu o înfăţişare naivă şi sănătoasă de copil mare. Apoi, deodată, de parcă s-ar fi deşteptat dintr-un vis, se sculă în picioare zicând:

— Scrie Bourrienne.

Şi atunci indica planul unui monument ce trebuia înălţat, sau dicta vreunul din proiectele acelea imense care au uimit sau, mai bine spus, care au înspăimântat uneori lumea.

La orele cinci se lua cina. După cină, primul consul urca la Joséphine, unde primea de obicei vizitele miniştrilor şi mai cu seamă pe cea a domnului de Talleyrand, ministrul afacerilor externe.

La miezul nopţii, uneori chiar mai devreme, dar niciodată mai târziu, dădea semnalul de retragere, zicând brusc:

— Hai să ne culcăm.

A doua zi, la ceasurile şapte dimineaţa, începea aceeaşi viaţă, tulburată doar de incidente neprevăzute.

După amănuntele ce privesc obiceiurile specifice geniului puternic pe care încercăm să vi-l arătăm sub cel dintâi aspect al său, mi se pare că trebuie să-i urmeze portretul.

Bonaparte, ca prim consul, a lăsat mai puţine monumente ale propriei sale persoane decât Napoleon împăratul. Ori, dat fiind că împăratul din 1812 nu seamănă nici pe departe cu primul consul din 1800, să schiţăm cu condeiul nostru, de e cu putinţă, trăsăturile pe care penelul nu le mai poate traduce, fizionomia pe care nici bronzul şi nici marmură nu le mai poate eterniza.

Cei mai mulţi dintre pictorii şi sculptorii cu care se făleа ilustra perioadă artistică a epocii, care a văzut înflorind operele unor maeştri ca Gros, David, Prud'hon, Giroclet şi Bosio, au încercat să fixeze pentru posteritate trăsăturile omului destinului, din diferitele epoci în care au ieşit la iveală marile proiecte providenţiale pentru care fusese hărăzit. Astfel, avem portretele lui Bonaparte ca general şef, ale lui Bonaparte ca prim consul şi-ale lui Napoleon împărat şi, cu toate că pictorii sau sculptorii au prins mai mult sau mai puţini bine tipul figurii sale, se poate spune că nu există nici un portret şi nici un bust pe deplin asemănător nici cu generalul, nici cu primul consul şi nici cu împăratul.

Nici chiar geniilor nu le e dat să izbutească ceea ce e cu neputinţă. În prima perioadă a vieţii lui Bonaparte, i se putea picta sau sculpta craniul proeminent, fruntea brăzdată de cuta sublimă a gândirii, figura palidă, prelungă, tenul ca de granit şi obiceiul de-a lua o înfăţişare dusă pe gânduri. În a doua, i se putea pictau sau sculpta fruntea lată, sprânceana minunat încondeiată, nasul drept, buzele strânse, bărbia modelată cu o perfecţiune rară, în sfârşit toată figura lui ajunsă să fie că a lui Augustus de pe monede. Dar nici bustul şi nici portretul nu puteau reda ceea ce era peste limitele imitaţiei, adică mobilitatea privirii sale — privirea, care este pentru om ceea ce fulgerul este pentru Dumnezeu, cu alte cuvinte dovada dumnezeirii sale.

Privirea, la Bonaparte, asculta de voinţa lui cu o repeziciune de fulger. În aceeaşi clipită îi ţâşnea din orbite, aci vie şi pătrunzătoare ca lama unui pumnal scos brutal din teacă, aci blândă şi delicată că o rază, sau ca o mângâiere, aci severă ca un interogatoriu, sau teribilă ca o ameninţare.

Bonaparte avea câte o privire pentru fiece fel de gânduri ce-i frământau firea.

La Napoleon, privirea, cu excepţia împrejurărilor ilustre din viaţa sa, încetează de a mai fi mobilă şi devine fixă. Dar, fixă, privirea e cu atât mai greu de redat. E ca un sfredel ce sapă inima celui pe care-l priveşte şi care pare că vrea să pătrundă până-n cel mai tainic gând.

Ori şi daltă şi penelul au putut reda asemenea fixitate, dar nici una nici cealaltă n-au putut reda viaţa, adică puterea pătrunzătoare şi magnetică a privirii sale.

Sufletele tulbure au privirile învăluite.

Bonaparte, chiar pe vremea când era slab, avea mâini frumoase. Le arăta cu o oarecare cochetărie. Când se îngraşă, mâinile i se făcură superbe: avea de de o grijă cu totul deosebită şi, discutând, le privea cu satisfacţie.

Aceeaşi pretenţie o avea şi pentru dinţi. Şi dinţii lui erau într-adevăr frumoşi, dar nici pe departe n-aveau splendoarea mâinilor.

Când se plimba fie singur, fie cu cineva, fie că plimbarea avea loc în apartamentele sale sau într-o grămadă, totdeauna mergea puţin adus de spate, ca şi cum capul i-ar fi fost greu de purtat; şi, cu mâinile încrucişate la spate, făcea deseori o mişcare involuntară din umărul drept, ca şi cum o înfiorare nervoasă i-ar fi trecut prin umăr şi, în acelaşi timp, gura-i făcea o mişcare de la stânga spre dreapta, ce părea că e îngemănată cu cealaltă. Soiul acela de mişcări nu era, cu toate cele ce s-au spus, de natură convulsivă; era un

simplu tic mecanic, vădind la el o preocupare adâncă, un soi de congestie a spiritului. De aceea, ticul i se arăta mat ales în epocile în care generalul, primul consul sau, mai târziu, împăratul urzea proiecte grandioase. După asemenea plimbări, însoţite de îndoita mişcare din umăr şi din gură, se întâmpla să-şi dicteze notele sale cele mai de seamă. În campanie, în armată, pe cal era neobosit şi aproape tot atât de neobosit în viaţa obişnuită, când uneori mergea pe jos cinci sau şase ore fără să se oprească şi fără să-şi dea seama.

Când se plimba aşa, cu careva din cei apropiaţi lui, îi prindea de braţ pe cel care îl întovărăşea şi se sprijinea de el.

Aşa subţire şi slab, cum era la vremea-n care-i aducem sub ochii cititorilor noştri, era tare preocupat să nu se îngraşe în viitor şi de obicei lui Bourrienne îi făcea asemenea de, tăinuire ciudată.

— Vezi Bourrienne, cât sunt de sobru şi subţire. Ei bine, nimeni n-are să-mi scoată din cap că la patruzeci de ani am să fiu un mâncau grozav şi-am să mă îngraş tare. Prevăd c-are să mi se schimbe constituţia şi, totuşi, fac destulă mişcate. Dar, ce vrei? E un presentiment şi nu se poate să nu se întâmple aşa.

Se ştie în ce hal de obezitate ajunsese prizonierul de la Sfânta-Elena.

Nutrea o adevărată pasiune pentru băi, care, fără îndoială, au contribuit destul de mult ca să-i oprească obezitatea. Datorită pasiunii aceleia, baia ajunsese să-i fie o nevoie de neînlăturat. Făcea câte una din două în două zile, stătea în baie câte două ceasuri şi, în timpul acela, cerea să i se citească ziarele şi pamfletele; cât ţinea lectura, deschidea în fiecare clipă robinetul de la apă fierbinte, în aşa fel încât ridica temperatura băii la un grad pe care lectorul nu-l mai putea suferi: de astfel, nici nu mai vedea să citească.

Numai atunci îngăduia să i se deschidă uşa.

S-a vorbit de nişte crize de epilepsie pe care le-ar fi suferit chiar din prima lui expediţie în Italia. Bourrienne a stat unsprezece ani în preajma lui şi niciodată nu l-a văzut cuprins de asemenea boală.

Pe de altă parte, neobosit ziua, avea noaptea o nevoie imperioasă de somn, mai cu seamă în perioada în care ne ocupăm de el. Bonaparte, ca general şi prim consul, punea pe alţii să vegheze, dar el dormea, ba încă dormea bine. Se culca pe la miezul nopţii, uneori chiar mai devreme, aşa cum am mai spus şi când pe la orele şapte, Bourrienne pătrundea în camera lui ca să-l deştepte, totdeauna îl găsea dormind. De cele mai multe ori se trezea de la prima chemare, dar uneori, încă dormind, zicea, bâlbâind:

— Bourrienne, te rog lasă-mă să mai dorm o clipă.

Şi când nu era nici o grabă, Bourrienne se întorcea iarăşi pe la opt. Când trebuia, Bourrienne stăruia şi Bonaparte, tot bombănind, până la urmă se scula.

Dormea şapte ceasuri din douăzeci şi patru, uneori opt ceasuri, făcând atunci o siestă scurtă de după-masă.

Din aceste pricini avea de dat dispoziţii speciale pentru timpul nopţii.

— Noaptea, zicea el, să intraţi în general cât mai puţin cu putinţă în camera mea. Să nu mă treziţi niciodată dacă aveţi a-mi da o veste bună. Vestea bună poate aştepta, dar de e vorba de o veste proastă treziţi-mă numaidecât, căci atunci nu mai e nici o clipă de pierdut ca să poţi face faţă primejdiei.

După ce Bonaparte se scula şi-şi făcea toaleta, totdeauna foarte amănunţit, intra la el feciorul ca să-l bărbierească şi să-l pieptene. În timpul râsului, un secretar sau unul din aghiotanţi, îi citea ziarele, începând totdeauna cu Monitorul. Atenţie reală nu dădea decât jurnalelor engleze şi germane.

— Treci, treci mai departe, spunea el la lectura jurnalelor franceze: *ştiu ce spun ei, pentru că nu spun decât ceea ce vreau eu.*

După ce termina cu îmbrăcatul, în camera de culcare, Bonaparte cobora în cabinetul său de lucru. Am văzut mai sus cu ce se îndeletnicea acolo.

La ceasurile zece i se vestea, am spus, micul dejun.

Şeful personalului venea să-l vestească şi îşi îndeplinea sarcina cu următoarele cuvinte:

— Generalul e servit.

Nici un titlu, după cum se vede, nici măcar cel de prim consul.

Masa era sobră. În fiecare dimineaţă i se servea lui Bonaparte felul de predilecţie, pe care-l mânca aproape în fiecare dimineaţă, adică un pui fript în untdelemn cu usturoi, cel care de atunci a căpătat, pe lista de bucate a restaurantelor, numele de pui *à la Marengo*.

Bonaparte bea puţin, nu bea decât vin de Bordeaux sau de Bourgogne şi de preferat cel din urmă.

După dejun, ca şi după cină, lua o ceaşcă de cafea neagră; niciodată între mese.

Când i se întâmpla să lucreze până la o oră înaintată a nopţii, i se aducea nu cafea ci ciocolată şi secretarul care lucra cu el primea şi el o ceaşcă la fel cu a lui Bonaparte.

Majoritatea istoricilor, cronicarilor şi biografilor, după ce-au spus că Bonaparte bea multă cafea, mai adaugă şi că priza tabac fără măsură.

E o îndoită eroare.

De la vârsta de douăzeci şi patru de ani, Bonaparte deprinsese năravul de-a trage tabac pe nas, dar tocmai cât îi trebuia ca să-şi ţină creierul treaz. Priza de obicei nu din buzunarul jiletcii, cum s-a pretins, ci dintr-o tabacheră, pe care o schimbă aproape în fiecare zi cu una nouă, având, în calitate de colecţionar de tabachere o oarecare asemănare cu Frederic. Dacă, din întâmplare, priza din buzunarul jiletcii, asta se întâmplă numai. În zilele de luptă, când i-ar fi fost greu să ţină în acelaşi timp, trecând prin foc la galop şi hăţul calului şi tabachera. În zilele acelea, purta jiletci cu buzunarul drept căptuşit cu piele parfumată şi, cum răscroială hainei îi îngăduia să-şi vâre degetul cel mare şi arătătorul în buzunar fără să-şi mai descheie haina, putea în orice împrejurare şi în orice postură ar fi fost, să prizeze după poftă.

Ca general sau prim consul nu purta mănuşi pe mâini, mulţumindu-se să le ţină şi să le boţească în mâna stângă. Ca împărat, făcu un progres: trăgea pe mână o singură mănuşă şi, cum schimba mănuşile nu numai în fiecare zi, dar chiar de două, trei ori pe zi, feciorul lui avu ideea să nu-i mai comande decât o singură mănuşă, completând perechea cu cea ce nu slujea.

Bonaparte avea două pasiuni mari, pe care Napoleon le moşteni: războiul şi monumentele.

Vesel, aproape râzând în tabere, devenea visător şi sumbru în repaus. Atunci, ca să scape de asemenea tristeţe, recurgea la magia artei şi visa monumente gigantice, de soiul acelora din care a pornit multe, dar n-a terminat decât câteva. Ştia că monumentele fac parte din viaţa popoarelor; că de sunt istoria scrisă cu litere majuscule a acelei vieţi, că multă vreme după ce generaţiile au dispărut de pe faţa pământului, jaloane de asemenea soi ale feluritelor evuri rămân în picioare; că Roma trăieşte prin ruinele sale, că Grecia vorbeşte prin monumentele sale, că Egiptul cu ale sale apare pe pragul civilizaţiilor ca un spectru splendid şi misterios.

Dar renumele, vâlva şi zvonul îi erau dragi mai presus de orice şi le jinduia înaintea tuturor celorlalte lucruri; de aici, nevoia lui de război şi setea de glorie.

Adeseori spunea:

— O reputaţie mare înseamnă vâlva mare; cu cât faci mai multă, cu atât se întinde mai departe. Legile, instituţiile, monumentele, naţiunile, toate se prăbuşesc, dar vâlva rămâne şi-şi prelungeşte răsunetul şi în sufletul altor generaţii. Babylonul şi Alexandria s-au prăbuşit; Semiramis şi Alexandru au rămas în picioare, mai mari poate datorită ecoului renumelui lor, repetat şi sporit dm ev în ev, cum nici nu erau ei în realitate.

Pe urmă, făcând o legătură între asemenea idei de grandoare şi el însuşi, continua să spună:

— Puterea mea e legată de glorie şi gloria de bătăliile pe care le-am câştigat. Cuceririle m-au făcut ceea ce sunt şi numai cuceririle mă pot menţine. O formă de guvernământ nou-născută are nevoie să uimească, să uluiască. În clipa în care nu mai străluceşte, se stinge. Din clipa în care încetează de a se mări, se prăbuşeşte.

Multă vreme fusese corsican, răbdând cu nelinişte cucerirea patriei sale, dar îndată după 13 vendemiar, se făcu francez adevărat şi ajunsese să iubească Franţa cu pasiune. Visul său era s-o vadă mare, fericită, puternică, în fruntea naţiunilor prin gloria şi arta ei! E-adevărat că, făcând Franţa mare, creştea şi el împreună cu ea şi că îşi lega pe veşnicie numele de mărirea ei. Trăind într-una numai cu asemenea gânduri, pentru el momentul prezent se topea şi dispărea în viitor. Pretutindeni unde-l mâna uraganul războiului, înaintea oricărui lucru, înaintea oricărei ţări, Franţa îi stă prezentă în minte. "Ce vor gândi atenienii?" se întreba Alexandru după Issus şi Arbela[7]. "Nădăjduiesc că francezii vor fi mulţumiţi de mine", spunea Bonaparte după Rivoli şi după Piramide.

Înaintea bătăliei, acest Alexandru modern se gândea prea puţin la ce va face în caz de succes, dar se gândea foarte mult, în ipostaza că ar pierde. Mai mult ca oricare altul, era încredinţat că un fleac hotărăşte uneori soarta marilor evenimente. De aceea căuta mai mult să prevadă asemenea evenimente decât să le provoace. Le privea cum se nasc, le vedea cum devin mature. În sfârşit, când socotea că a sosit momentul, se arăta şi el, punea mâna pe ele, le îmblânzea şi le mâna, aşa cum îşi îmblânzeşte şi îşi mâna un călăreţ dibaci calul nărăvaş.

Ajuns repede la mărire, în viitoarea revoluţiilor, schimbările politice pe care le pregătise sau le văzuse înfăptuindu-se, evenimentele pe care le dominase i-au deşteptat un oarecare dispreţ faţă de oameni, pe care, de altfel, din fire, nu era nicidecum înclinat să-i stimeze. De aceea, adeseori îi stătea pe buze zicala de mai jos, cu atât mai amară cu cât îi recunoscuse adevărul:

— Sunt două pârghii cu care poţi mişca oamenii din loc: frica şi interesul.

Cu astfel de sentimente, Bonaparte nu putea crede şi nici nu credea câtuşi de puţin în prietenie.

"De câte ori, povesteşte Bourrienne, nu mi-a repetat: "Prietenia nu-i decât o vorbă; nu ţin la nimeni, nici măcar la fraţii mei... La Joseph puţin, poate; şi încă, dacă-l iubesc, e din obicei şi fiindcă e fratele meu mai mare... Duroc, da, el mie drag; dar de ce? Pentru că-mi place firea lui! Pentru că e rece, aspru şi sever; pe urmă, Duroc nu plânge niciodată!... De altfel, de ce să iubesc? Crezi că am prieteni adevăraţi? Atâta timp cât am să fiu ceea ce sunt, voi avea cel puţin în aparenţă; dar dacă succesul meu ar înceta, atunci să vezi! Arborii n-au frunze la vreme de iarnă!... Vezi dumneata, Bourrienne, să lăsăm femeile să se smiorcăiască, e treaba lor, dar eu, nu trebuie să am nici o slăbiciune; trebuie să am mâna puternică şi inima tare; altminteri... să n-ai de-a face cu războaie nici cu guverne."

În legăturile sale intime, Bonaparte era ceea ce numim noi la şcoală un farsor, dar farsele lui erau lipsite de răutate şi aproape niciodată grosolane. Proasta-i dispoziţie, de altcum lesne de aţâţat, trecea ca un nor gonit de vânt, se topea în vorbe, se risipea în propriile-i izbucniri. Totuşi, când era vorba de treburile publice, de vreo greşeală a vreunui locotenent său ministru de-al său, îşi dă drumul la nişte furii grave de tot. Glumele lui erau atunci amare, totdeauna dure şi uneori umilitoare. Dădea o lovitură de măciucă sub care trebuia, de voie sau de nevoie, să pleci capul. Aşa a fost scena lui cu Jomini, aşa şi aceea cu ducele de Bellune.

Bonaparte avea două soiuri de duşmani: pe iacobini şi pe regalişti. Pe cei dintâi îi detesta, de cei de-ai doilea se temea. Când vorbea de iacobini, nu le spunea altfel decât asasinii lui Ludovic al XVI-lea. Cu regaliştii era altceva: ai fi zis că prevedea Restaurarea.

Avea alături de el doi oameni care votaseră moartea regelui: pe Fouché şi pe Cambacérès.

Pe Fouché îl scoase de la minister şi pe Cambacérès nu-i păstra decât din pricina serviciilor pe care le putea aduce eminentul legist. Dar nu se putea stăpâni şi, adeseori, luându-şi colegul, al doilea consul, de urechi, îi spunea:

---

[7] De fapt este vorba despre bătălia de la Gaugamela (331 î.e.n.), zdrobitoare înfrângere a lui Darius al III-lea, în urma căreia imperiul macedonean al lui Alexandru devine cel mai mare stat sclavagist din lumea antică. (n. t)

— Sărmane Cambacérès, tare-mi pare rău, dar situaţia ta e limpede: dacă Bourbonii au să se întoarcă vreo dată, au să te spânzure!

Într-o zi, Cambacérès îşi ieşi din fire şl, cu o smucitură a capului, smulgându-şi urechea din cleştele viu care-o prinsese, zise:

— Hai, mai lasă-te de glumele dumitale răutăcioase!

De câte ori Bonaparte scăpa dintr-o primejdie, un obicei din copilărie, un obicei corsican, ieşea la iveală: îşi făcea repede semnul crucii pe piept, cu degetul cel mare.

Când încerca vreo nemulţumire sau cădea pradă unor gânduri neplăcute, atunci fredona: ce melodie? O melodie de-a lui, care nu era un cântec anume, pe care nimenea n-a recunoscut-o vreodată într-atât cânta de fals. Atunci, fredonând întruna, se aşeza în faţa mesei sale de lucru, legănându-se pe fotoliu şi aplecându-se pe spate până era aproape gata să se răstoarne peste cap şi mutila, cum am mai spus, braţul fotoliului cu un cuţitaş pe care nu-l folosea la nimic altceva, dat fiind că niciodată nu-şi tăia singur măcar o pană. Secretarul lui avea asemenea sarcină şi i le tăia cât se poate de bine, având interesul ca scrisul acela înspăimântător al şefului, cunoscut de altfel, să nu fie chiar de tot neciteţ.

Se ştie ce impresie-i făcea lui Bonaparte dangătul clopotelor. Era singura muzică pe care o înţelegea şi care îi mergea la inimă. Dacă şedea jos când li se auzea răsunetul, cu un semn din mână cerea să se facă tăcere şi se aplecă înspre partea de unde venea sunetul. Dacă se întâmpla să le audă în timp ce se plimba, se oprea, înclina capul şi asculta. Cât timp clopotele băteau, rămânea nemişcat. Când sunetul se stingea în spaţiu, îşi relua lucrul, răspunzându-le celor ce-l rugau să le explice asemenea simpatie ciudată pentru glasul bronzului:

— Mi-aduce aminte de primii ani pe care i-am petrecut la Brienne. Pe vremea aceea eram fericit!

În epoca în care am ajuns, preocuparea lui de căpetenie era cumpărarea domeniului Malmaison pe care tocmai o înfăptuise. În fiecare sâmbătă seara se ducea acolo, la ţară şi-şi petrecea, ca un şcolar în vacanţă, ziua de duminică şi adesea chiar şi cea de luni. Acolo, munca era dată uitării pentru plimbare. În timpul plimbărilor supraveghea el însuşi înfrumuseţările pe care le pusese la cale. Uneori şi mai cu seamă la început, plimbările lui se întindeau până dincolo de hotarele proprietăţii pe care se află casa. Rapoartele poliţiei puseră însă curând ordine în excursiile acelea, care de altfel, după conspiraţia lui Aréna şi povestea cu maşina infernală, fură suprimate cu desăvârşire. Venitul proprietăţii Malmaison, socotit de Bonaparte însuşi, presupunând c-ar fi vândut fructele şi legumele, putea să se urce la vreo şase mii de franci.

— Nu e rău, îi spunea lui Bourrienne, dar, adăuga cu un suspin, ar trebui să am o rentă de treizeci de mii de livre pe lângă asta ca să pot trăi acolo.

Bonaparte îmbina şi oarecare poezie în gustul lui pentru peisajul rural: îi plăcea să vadă pe aleile sumbre ale parcului că se plimbă o femeie înaltă şi mlădioasă. Numai că trebuia să fie îmbrăcată în alb. Ura rochiile de culoare închisă şi avea oroare de femeile grase. Cât despre femeile însărcinate, simţea pentru de o atare silă, că foarte rar le-ar fi poftit la seratele sau la serbările sale. De altcum, prea puţin galant din fire, insuflând prea mult respect ca să exercite o atracţie, politicos la limită cu femeile, arareori se îndura să le spună un lucru plăcut, chiar şi celor mai frumoase. Ba chiar, adeseori tresăreai, uimit de complimentele răutăcioase pe care le făcea celor mai bune prietene ale Joséphinei. Cutărei femei îi spusese: "Vai! Ce braţe roşii aveţi!" Alteia: "Vai! Urâtă pieptănătură v-aţi mai făcut!" Sau încă alteia: "Aveţi o rochie destul de murdară, v-am mai văzut cu ea de vreo douăzeci de ori", iar celeilalte: "Ar trebui să vă schimbaţi croitoreasă, căci sunteţi îmbrăcate cum nu se poate mai fără gust."

Într-o zi îi spuse ducesei de Chevreuse, o blondă fermecătoare, căreia toată lumea îi admira pieptănătura:

— Vai! E ciudat cât de roşcată sunteţi!

— S-ar putea să fiu, îi răspunse ducesă, numai că e pentru întâia oară că mi-o spune un bărbat.

Lui Bonaparte nu-i plăceau jocurile şi, când primea să joace la noroc, juca "douăzeci şi unu". De altfel, avea ceva comun cu Henric al IV-lea — trişa; dar la sfârşitul jocului, lăsa toţi banii, aur şi bancnote, pe masă, spunând:

— Sunteţi nişte neghiobi! Am trişat tot timpul cât am jucat şi voi n-aţi băgat de seamă. Cei care-au pierdut, să se despăgubească.

Bonaparte, născut şi crescut în religia catolică, n-avea preferinţă pentru nici o dogmă. Când restabili exercitarea cultului, făcu acest pas ca un act politic şi nu ca un act religios, îi plăceau totuşi discuţiile care îmbrăţişau asemenea temă, dar el îşi delimita dinainte rolul în discuţie, zicând:

— Raţiunea mă sileşte să nu cred multe lucruri, dar impresiile din copilărie şi imboldurile din prima tinereţe mă aruncă în ghearele nesiguranţei.

Totuşi, nici nu voia s-audă vorbindu-se de materialism. Puţin îi păsa de felul dogmei, numai dogma, oricare-ar fi fost, trebuia să recunoască un Creator. Pe-o frumoasă seară din luna messidor[8], în timp ce bastimentul pe care se afla aluneca între albastrul mării şi azurul cerului şi nişte matematicieni susţineau că nu există Dumnezei, ci numai materie însufleţită, Bonaparte se uită la bolta cerească, de o sută de ori mai strălucitoare între Malta şi Alexandria decât e în Europa noastră şi, în clipa când se credea că era foarte departe de cele ce se discutau, exclamă, arătând stelele:

— Puteţi să spuneţi ce poftiţi, dar există un Dumnezeu care a făcut toate astea.

Bonaparte, foarte punctual în plata cheltuielilor sale personale, era infinit mai puţin când era vorba de cheltuielile publice. Era încredinţat că, în convenţiile încheiate între miniştri şi furnizori, chiar dacă ministrul care a încheiat convenţia n-a fost tras pe sfoară, statul, în orice caz, fusese furat. De aceea, amâna pe cât cu putinţă data plăţii; iar atunci nu existau şicane şi greutăţi pe care să nu le fi făcut, nici motive false pe care să nu le fi invocat. Era urmărit de o idee fixă, sau de un principiu fără excepţie, că orice furnizor e pungaş.

Într-o zi îi fu prezentat un om care contractase un angajament scris ce fusese acceptat.

— Cum te numeşti? îl întrebă Bonaparte cu tonu-i repezit ce-i intrase în obicei.

— Furrant, cetăţene prim consul.

— Frumos nume de furnizor.

— Numele meu, cetăţene, se scrie cu doi *rr*.

— Abia ai să poţi fura mai bine, domnule, îi răspunse Bonaparte.

Şi-i întoarse spatele.

Arareori Bonaparte revenea asupra unei hotărâri luate, chiar dacă o recunoscuse nedreaptă. Nimeni nu l-a auzit spunând vreodată: "Am greşit". Dimpotrivă, cuvântul său de predilecţie era: "Totdeauna încep prin a crede răul". Maxima era mai demnă de Timon decât de Augustus.

Dar, cu toate acestea, se simţea că Bonaparte a rea mai curând o idee fixă de a părea că dispreţuieşte oamenii, decât că-i dispreţuia într-adevăr. Nu purta ură, nu era răzbunător; numai că, uneori, credea prea mult în *necesitate*, zeiţa cu colţi de fier. În rest, afară din arenă politică, era sensibil, bun, milos, iubind copiii, dovada cea mai bună a unui suflet blând şi duios, având în viaţa particulară indulgenţă pentru slăbiciunile omeneşti şi uneori o oarecare naivitate, ca cea a lui Henric al IV-lea care se juca cu copiii lui cu toate că sosise ambasadorul Spaniei.

Dacă am face în paginile de faţă istorie, am mai avea încă multe lucruri de spus despre Bonaparte, fără a mai pune la socoteală — când vom fi terminat cu Bonaparte — ceea ce ne-ar mai rămâne de spus despre Napoleon.

[8] A zecea lună din calendarul republican (20 iunie-19 iulie).

Dar noi scriem o simplă cronică în care Bonaparte joacă un rol. Din nefericire, acolo unde se arată Bonaparte, de n-ar fi decât faptul că apare, el devine, chiar fără voia povestitorului, personajul principal.

Să fim iertaţi aşadar c-am alunecat în digresiuni. Asemenea om, care face singur cât o lume întreagă, ne-a târât după sine, fără voia noastră, în viitoarea vârtejului.

Să ne întoarcem la Roland şi, ca atare, la povestirea noastră.

Capitolul XXXVII Ambasadorul

Am văzut că, la întoarcere, Roland ceruse să intre la primul consul şi i se răspunsese că primul consul lucrează cu ministrul poliţiei.

Roland era intimul casei. Oricare ar fi fost funcţionarul cu care lucra Bonaparte, la înapoierea sa dintr-o călătorie sau chiar după o simplă cursă, avea obiceiul să întredeschidă uşa de la cabinetul şefului său şi să-şi strecoare capul.

Adeseori primul consul era atât de adâncit în lucru încât nici nu băga de seamă capul care se strecurase.

Atunci Roland rostea un singur cuvânt: "Generale!", ceea ce însemna în limba lor intimă pe care cei doi foşti colegi de şcoală continuaseră s-o vorbească: "Generale, am sosit. Aveţi nevoie de mine? Vă aştept ordinele!" Dacă primul consul n-avea nevoie de Roland, răspundea: "Bine." Dacă, dimpotrivă, avea nevoie de el, îi spunea doar atât: "Intră".

Atunci Roland intra şi aştepta lângă o fereastră până când generalul îi spunea pentru care pricină l-a chemat înăuntru.

Ca de obicei, aşadar, Roland îşi strecură capul prin deschizătura uşii, zicând:

— Generale!

— Intră, îi răspunse primul consul cu o vădită satisfacţie. Intră! Intră!

Roland intră.

Aşa cum i se spusese, Bonaparte lucra cu ministrul poliţiei.

Problema de care se ocupa primul consul şi care părea că-l preocupă cu deosebire avea şi pentru Roland o parte de interes.

Era vorba de noi opriri de diligenţe, operate de confraţii lui Iehu.

Pe masă şedeau întinse trei procese verbale ce constatau oprirea unui poştalion şi a două furgoane poştale.

Într-unui din furgoanele poştale se afla şi casierul armatei din Italia, Triber.

Opririle avuseseră loc, prima pe şoseaua principală dintre Meximieux şi Montluel, pe porţiunea de drum care străbate teritoriul comunei Bellignieux; a doua, la capătul lacului Si-lans, înspre Nantua şi a treia, pe şoseaua principală dintre Saint-Etienne şi Bourg, într-un loc ce se numeşte Carronnières.

Un fapt deosebit se desprindea dintr-unul din atacurile acelea.

O sumă de patru mii de franci şi o casetă, cu bijuterii fuseseră, din nebăgare de seamă, confundate cu banii ce aparţineau guvernului şi luate şi de de la călători: călătorii le socoteau pierdute când judecătorul de pace din Nantua primi o scrisoare fără semnătură, în care i se indica locul unde fuseseră îngropaţi banii şi bijuteriile, cu rugămintea de a fi remise toate proprietarilor, deoarece confraţii lui Iehu duc război cu guvernul, nu cu particularii.

Pe de altă parte, în afacerea de la Carronnières, — unde tâlharii fuseseră siliţi să împuşte un cal ca să oprească furgonul poştal, căci, cu toate că îi poruncise să oprească,

vizitiul a mânat de două ori mai repede — confraţii lui Iehu crezuseră că datoresc o despăgubire şefului poştaş, care primise cinci sute de franci drept plată pentru calul ucis.

Tocmai atât costase calul, cumpărat cu opt zile mai înainte şi asemenea evaluare dovedea că autorităţile aveau de a face cu oameni ce se pricepeau la cai.

Procesele verbale încheiate de autorităţile locale erau însoţite de declaraţiile călătorilor.

Bonaparte fredona aria aceea necunoscută de care am vorbit, ceea ce arăta că era furios.

De aceea, dat fiind că o dată cu Roland aştepta să-i vină noi informaţii, îi repetase de trei ori să intre.

— Ei, drăcie! făcu el, hotărât lucru, departamentul tău a pornit răscoală împotriva mea. Ia priveşte!

Roland aruncă o privire asupra hârtiilor şi înţelese.

— Tocmai, răspunse el, m-am întors să vorbesc despre asta cu dumneavoastră, generale!

— Atunci, hai să vorbim. Dar, mai înainte, cere-i lui Bourrienne atlasul cu departamentele administrative.

Roland ceru atlasul şi, ghicind ce dorea Bonaparte, îl deschise la departamentul Ain.

— Aşa, zise Bonaparte. Arată-mi acum unde s-au petrecut lucrurile.

Roland puse degetul pe marginea hărţii, spre Lyon.

— Uitaţi-vă, generale, priviţi locul precis al primului atac, aici, în faţa satului Bellignieux.

— Şi-al doilea?

— S-a petrecut aici, răspunse Roland mutându-şi degetul de partea cealaltă a departamentului, înspre Geneva. Aici e lacul Nantua şi, iată-l pe celălalt, Silans.

— Şi-acum al treilea?

Roland îşi trase degetul spre centru! Hărţii.

— Priviţi aici locul precis. Carronnières nu-i însemnat deloc pe hartă, din cauză că-i un loc lipsit de importanţă.

— Ce e aceea Carronnières? întrebă primul consul.

— Generale, la noi le zice "carronnières" la nişte cuptoare de ţiglă şi olane, care sunt ale cetăţeanului Terrier. Iată aici locul pe care-ar trebui să-l ocupe pe hartă.

Şi Roland arătă cu vârful unui creion, care-şi lăsă urmă pe hârtie, locul exact unde trebuie să fi avut loc oprirea vehiculului şi atacul.

— Cum aşa? Se miră Bonaparte, povestea s-a petrecut doar la o jumătate de leghe de Bourg?

— Întocmai, generale. Aşa se explică de ce calul rănit a fost adus la Bourg, unde a murit în grajdurile hanului "*La Frumoasa Alianţă*".

— Ai auzit toate amănuntele, domnule? făcu Bonaparte adresându-se ministrului poliţiei.

— Da, cetăţene prim consul, răspunse el.

— Ştii că eu vreau să înceteze tâlhăriile!

— Îmi voi da toată silinţa.

— Nu-i vorbă să-ţi dai toată silinţa. E vorba să izbuteşti!

Ministrul făcu o plecăciune.

— Numai cu asemenea condiţie, continuă Bonaparte, voi recunoaşte că eşti într-adevăr un om dibăci, aşa cum pretinzi dumneata.

— Vă voi ajuta, cetăţene, zise Roland.

— Nu îndrăzneam să vă cer concursul, răspunse ministrul.

— Da, însă eu vi-l ofer. Să nu faceţi nimic până ce nu ne vom fi sfătuit împreună.

Ministrul se uită la Bonaparte.

— E bine aşa, spuse Bonaparte. Poţi pleca. Roland are să treacă pe la minister, la dumneata.

Ministrul salută şi ieşi.

— Într-adevăr, urmă primul consul, pentru tine e o chestiune de onoare să-i stârpeşti pe bandiţii aceia, Roland. Mai întâi, lucrurile se petrec în departamentul din care eşti tu, pe urmă, se pare că au ciudă mai ales pe tine şi pe familia ta.

— Da de unde! exclamă Roland, dimpotrivă! Şi doar de asta turbez, că mă cruţă şi pe mine şi-mi cruţă şi familia!

— Hai s-o luăm de la capăt, Roland, fiecare amănunt îşi are importanţa lui. Începem iarăşi războiul cu beduinii!

— Luaţi aminte la următoarele, generale: mă duc să petrec o noapte în mânăstirea Seillon, fiindcă mi se spune cu certitudine că ies fantome. Într-adevăr, îmi apare o fantomă, dar cu desăvârşire inofensivă: trag asupra ei două focuri de pistol, dar nici măcar nu se întoarce. Mama se află într-o diligenţă atacată şi leşină: unul dintre tâlhari îi dă cele mai delicate îngrijiri, îi freacă tâmplele cu oţet şi-i dă să respire săruri. Fratele meu se apără atât cât este el în stare: tâlharii îl iau şi îl îmbrăţişează, îi aduc tot soiul de laude pentru curajul său. Puţin lipseşte să nu-i dea şi bomboane pentru frumoasa-i purtare. Dimpotrivă, prietenul meu, *sir* John, mă imită. Se duce şi el unde am fost eu. E judecat ca spion şi înjunghiat cu pumnalul!

— Dar n-a murit cumva din asta?

— Nu, dimpotrivă, îi merge aşa de bine încât vrea să se însoare cu sora mea.

— Ei! Ei! I-a cerut mâna?

— În chip oficial.

— Şi tu i-ai răspuns?

— L-am răspuns că sora mea depinde de două persoane.

— Maică-ta şi cu tine, aşa se şi cuvine.

— Nicidecum; soră-mea însăşi şi... dumneavoastră.

— Ea, înţeleg, dar eu?

— Nu mi-aţi spus, generale, că vreţi s-o măritaţi?

Bonaparte se plimbă o clipă cu braţele încrucişate, gândindu-se. Apoi, deodată, oprindu-se în faţa lui Roland, îl întrebă:

— Ce-i englezul tău?

— L-aţi văzut, generale.

— Nu întreb cum arată la înfăţişare. Toţi englezii seamănă între ei: ochi albaştri, păr roşcovan, pielea albă, falca ieşită-n afară.

— Din pricina lui *the*, zise grav Roland.

— Cum, a lui *the*?

— Da. Aţi învăţat englezeşte, generale?

— Adică, am încercat să învăţ.

— Profesorul trebuie să vă fi spus atunci că *the* se rosteşte apăsând limba pe dinţi. Ei bine, tot rostind cuvântul *the* şi ca atare tot împingându-şi dinţii cu limba, englezii ajung să aibă falca ieşită, aşa cum spuneaţi mai înainte; e una din trăsăturile distinctive ale fizionomiei lor.

Bonaparte se uită la Roland, ca să afle clacă veşnicul zeflemist vorbea în râs său serios.

Roland rămase calm şi nepăsător.

— E părerea ta?

— Da, generale şi cred că din punct de vedere fiziologic merită să stea alături de altele. Am o grămadă de păreri ca asta, pe care le dau la iveală pe măsură ce se prezintă ocazia.

— Să ne întoarcem la englezul tău.

— Bucuros, generale.

— Te-am întrebat, ce e?

— E un excelent gentleman: foarte viteaz, foarte stăpânit, foarte nepăsător, foarte nobil, foarte bogat şi, în plus — ceea ce nu va fi probabil o recomandare pentru dumneavoastră — e nepotul lordului Grenville, primul ministru al Majestăţii-Sale Britanice.

— Cum zici?

— Zic, primul ministru al Majestăţii-Sale Britanice.

Bonaparte reîncepu să se plimbe, apoi, întorcându-se spre Roland, îl întrebă:

— Pot să-ţi văd englezul?

— Doar ştiţi, generale, că puteţi orice.

— Unde e?

— La Paris.

— Du-te de-l caută şi adă-mi-l!

Roland avea obiceiul să asculte fără să replice. Îşi luă pălăria şi se îndreptă spre uşă.

— Trimite-mi-l pe Bourrienne, îi mai spuse primul consul, în clipa în care Roland intra în cabinetul secretarului.

La cinci minute după ce Roland dispăruse, apăru Bourrienne.

— Aşează-te acolo, Bourrienne, zise primul consul şi scrie.

Bourrienne se aşeză, îşi pregăti hârtia, înmuie pana în cerneală şi aşteptă.

— Eşti gata? întrebă Bonaparte aşezându-se chiar pe biroul pe care scria Bourrienne, încă unul din obiceiurile sale, care-l ducea la disperare pe secretar, fiindcă Bonaparte se legăna tot timpul cât dicta şi, cu legănarea lui, zgâlţâia biroul de parc-ar fi fost în mijlocul oceanului pe-o zi de valuri.

— Sunt gata, răspunse Bourrienne, care ajunsese să se deprindă, mai mult sau mai puţin, cu toate extravaganţele primului consul.

— Atunci, scrie.

Şi începu să dicteze.

"Bonaparte, prim consul al Republicii, către Majestatea-Sa regele Mării Britanii şi-al Irlandei.

Chemat prin voinţa naţiunii franceze să ocup locul de frunte al magistraturii Republicii, cred că se cuvine să aduc direct la cunoştinţă Majestăţii Voastre asemenea lucru.

Războiul, care de opt ani de zile pustieşte cele patru părţi ale lumii, trebuie oare să dureze veşnic? Nu-i oare nici un mijloc de a ajunge la o înţelegere?

Cum pot oare două naţiuni ale Europei, cele mai luminate, mai puternice şi mai tari, amândouă mai mult decât le-o cere siguranţa ori neatârnarea lor, să sacrifice unor idei de grandoare zadarnică sau unor antipatii prost chibzuite, binele comerţului, prosperitatea internă, fericirea familiilor? Cum de nu simt de oare că pacea este cea dintâi dintre nevoi precum şi cea dintâi dintre victorii?

Asemenea sentimente nu pot fi străine de sufletul Majestăţii-Voastre, care guvernează o naţiune liberă în scopul unic de a o face fericită.

Majestatea-Voastră să nu vadă în propunerea de faţă decât sincera-mi dorinţă de a contribui cu eficacitate, pentru a doua oară, la o pacificare generală, printr-un demers prompt, făcut cu toată încrederea şi eliberat de acele forme care, necesare poate pentru a disimula dependenţa statelor slabe, la statele puternice vădesc doar dorinţa unilaterală de a se înşela.

Spre nenorocirea tuturor popoarelor, Franţa şi Anglia, abuzând de puterile lor, pot încă multă vreme să-şi întârzie sleirea; dar, îndrăznesc s-o spun, soarta tuturor naţiunilor civilizate este legată de sfârşitul unui război care pârjoleşte lumea întreagă."

Bonaparte se opri.

— Cred că e bine aşa, spuse el. Ia citeşte-mi de la început, Bourrienne.

Bourrienne citi scrisoarea pe care-o isprăvise de scris. După fiecare paragraf, primul consul încuviinţa din cap, spunând:

— Mergi mai departe!

Chiar înainte de ultimele cuvinte, luă scrisoarea din mâinile lui Bourrienne şi o semnă cu o pană nouă.

Era un obicei de-al lui, de a nu se sluji decât o singură dată de aceeaşi pană. Nimic nu-i era mai neplăcut decât o pată de cerneală pe degete.

— E bine, zise el. Lipeşte plicul şi pune adresa: *Lordului Grenville*.

Bourrienne făcu ceea ce i se ordonase.

În acelaşi moment se auzi huruitul unei trăsuri care se opri în curtea palatului Luxembourg.

Apoi, după o clipă, uşa se deschise şi Roland apăru.

— Ei? întrebă Bonaparte.

— Când vă spuneam că puteţi tot ceea ce voiţi, generale.

— L-ai adus pe englezul tău?

— L-am întâlnit la răscrucea Buci şi, ştiind că nu vă place să aşteptaţi, l-am luat aşa cum era şi l-am silit să se urce în trăsură. Pe cuvântul meu, o clipă am crezut că voi fi silit să-l aduc aici cu sentinela din stradă Mazarine; e în cizme şi redingotă.

Bourrienne făcu cea ce i se ordonase.

— Să intre, spuse Bonaparte.

— Intraţi, milord, spuse şi Roland, întorcându-se. Lordul Tanlay se arătă în cadrul uşii.

Bonaparte, cu o singură aruncătură de ochi, recunoscu în şir John pe desăvârşitul gentleman.

Slăbise puţin şi o urmă de paloare îi sporea trăsăturile de o înaltă distincţie.

Se înclină şi, ca un autentic englez ce era, aşteptă să fie prezentat.

— Generale, spuse Roland, am cinstea să vi-l prezint pe *sir* John Tanlay, care, pentru a avea onoarea de-a vă vedea era gata să meargă până la a treia cataractă şi care, astăzi, ca să vină până la Luxembourg, s-a lăsat tare rugat.

— Apropiaţi-vă, milord, apropiaţi-vă, îl întâmpină Bonaparte. Nu-i nici prima oară că ne vedem şi nici prima oară că-mi exprim dorinţa de a vă cunoaşte. Aproape că ar fi fost ingratitudine din partea dumneavoastră să nu consimţiţi la dorinţa mea.

— Dacă am şovăit, generale, răspunse *sir* John într-o franceză excelentă, după obiceiul său, e că nu-mi venea a crede că-mi faceţi asemenea cinste.

— Şi apoi, foarte firesc şi dintr-un sentiment patriotic, mă detestaţi, nu-i aşa? Ca toţi compatrioţii dumneavoastră, de altfel.

— Trebuie să mărturisesc, generale, răspunse *sir* John zâmbind, că n-au ajuns încă decât până la admiraţie compatrioţii mei.

— Şi dumneavoastră împărtăşiţi oaie prejudecata absurdă de a crede că onoarea patriotică cere să urâm astăzi inamicul care mâine poate să ne fie amic?

— Franţa a fost pentru mine ca şi a doua patrie, generale şi prietenul meu Roland vă poate spune că năzuiesc la clipa în care, din cele două patrii ale mele, Franţa va fi cea căreia îi voi datora cel mai mult.

— Aşadar, aţi vedea fără silă cele două ţări ale noastre dându-şi mâna pentru fericirea omenirii?

— Ziua în care aş vedea aşa ceva ar fi pentru mine o zi fericită.

— Şi dacă aţi putea contribui la obţinerea unui asemenea rezultat, v-aţi învoi s-o faceţi?

— Mi-aş expune şi viaţa pentru aşa ceva.

— Roland mi-a spus că vă înrudiţi cu lordul Grenville.

— Sunt nepotul său.

— Sunteţi în buni termeni cu el?

— Îi era foarte dragă mamă, care e sora lui mai mare.

— Aţi moştenit ceva din dragostea-i pe care o purta mamei dumneavoastră?

— Da, cred însă c-o ţine în rezervă pentru ziua când mă voi reîntoarce în Anglia.

— V-aţi lua sarcina să-i duceţi o scrisoare din partea mea?

— Adresată cui?

— Regelui George al III-lea.

— Ar fi o mare cinste pentru mine.

— V-aţi lua sarcina să-i spuneţi prin viu grai unchiului dumneavoastră ceea ce nu se poate scrie într-o scrisoare?

— Fără să schimb nici un cuvânt. Vorbele generalului Bonaparte aparţin istoriei.

— Atunci, spuneţi-i...

Dar, întrerupându-se şi întorcându-se spre Bourrienne, îi spuse:

— Bourrienne, caută-mi ultima scrisoare de la împăratul Rusiei.

Bourrienne deschise un dosar şi, fără să caute, puse mâna pe o scrisoare pe care o ciadu lui Bonaparte.

Bonaparte aruncă o privire asupra scrisorii şi o prezentă lordului Tanlay.

— Să-i spuneţi, continuă el, dintru început şi mai înainte de orice lucru, că aţi citit scrisoarea de faţa.

Sir John se înclină şi citi:

"Cetăţene prim consul,

Am primit, înarmaţi şi îmbrăcaţi din nou fiecare cu o uniformă pe măsura trupului său, pe cei nouă mii de ruşi făcuţi prizonieri în Olanda, pe care mi i-aţi trimis fără preţ de răscumpărare, fără schimb, fără nici o condiţie.

E un adevărat cavalerism şi am pretenţia că sunt şi eu cavaler.

Cred că tot ce vă pot oferi mai bun, cetăţene prim consul, în schimbul acestui dar măreţ, e prietenia mea.

O acceptaţi?

Ca un acont al prieteniei mele, trimit lordului Witworth, ambasadorul Angliei la Sankt-Petersburg, paşaportul pentru întoarcerea sa în patrie.

Pe lângă asta, dacă voiţi să fiţi nici n-aş zice secundul meu, dar martor, provoc la duel personal şi particular pe toţi regii care nu se vor declara împotriva Angliei şi nu-i vor închide porturile.

Încep cu vecinul meu, regele Danemarcei şi puteţi citi în Jurnalul Curţii provocarea pe care i-o trimit,

Mai am oare ceva să vă spun?

Nu.

Afară doar, că noi doi putem face legea lumii întregi.

Şi apoi, că sunt admiratorul şi sincerul dumneavoastră prieten.

PAUL"

Lord Tanlay se întoarse către primul consul.

— Ştiţi că împăratul Rusiei e nebun, spuse el.

— Să fie scrisoarea de faţă care vă face să credeţi, milord? întrebă Bonaparte.

— Nu, însă ea îmi întăreşte convingerea.

— De la un nebun a primit Henric al IV-lea de Lancaster, coroana lui Ludovic al IX-lea cel Sfânt şi stema Angliei poartă încă florile de crin ale Franţei, — până când le voi răzui cu sabia mea.

Sir John zâmbi. Mândria lui naţională se revoltă în faţa unei asemenea pretenţii a învingătorului de la Piramide.

— Dar, reluă Bonaparte, astăzi nu-i nicidecum vorba de aşa ceva. Fiece lucru vine la timpul său.

— Da, şopti *sir* John, suntem încă prea aproape de Aboukir[9].

[9] Aluzie la înfrângerea flotei franceze, în 1798, când a fost distrusă de amiralul Nelson la Abukir, în Egipt. (n. t.)

— Ei! Dar eu n-am să vă bat pe mare, răspunse Bonaparte. Mi-ar trebui cincizeci de ani ca să fac din Franţa o forţă maritimă. Priviţi, acolo e locul...

Şi, cu mâna, arătă Orientul.

— Pentru moment, vă repet, e vorbă nu de război, ci de pace. Am nevoie de pace ca să înfăptuiesc visul care mă urmăreşte şi, mai cu seamă, de pacea cu Anglia. Vedeţi că joc cu cărţile pe faţă: sunt destul de tare ca să fiu sincer. În ziua în care un diplomat va spune adevărul, va fi cel mai mare şi primul diplomat din lume, pentru că nimeni nu-l va crede şi, de aceea, îşi va atinge scopul fără piedică.

— Voi avea aşadar de spus unchiului meu că dumneavoastră vreţi pacea?

— Spunându-i totodată că nu mă tem de război. Ceea ce nu fac cu regele George, după cum vedeţi, pot s-o fac cu împăratul Paul, dar Rusia nu se află la gradul de civilizaţie la care aş vrea-o ca să-mi fac din ea o aliată.

— Un instrument face uneori mai mult decât un aliat.

— Da, însă chiar dumneavoastră aţi spus că împăratul e nebun şi, în loc să înarmezi nebunii, e mai bine să-i dezarmezi. Aşadar, vă spuneam că două naţiuni că Franţa şi Anglia trebuie să fie doi prieteni de nedespărţit, sau doi duşmani înverşunaţi. Ca prieteni, de devin cei doi poli ai pământului, echilibrându-i mişcarea prin ponderea lor egală. Ca duşmani, tre-buie ca una s-o distrugă pe cealaltă, devenind astfel, axul de sprijin al lumii.

— Şi dacă lordul Grenville, fără să se îndoiască de geniul dumneavoastră, v-ar pune la îndoială puterea? Dacă e cumva de aceeaşi părere cu Coleridge, poetul nostru şi crede şi el că Oceanul, cu murmuru-i aspru, îşi păzeşte insula şi-i slujeşti de zid de apărare, ce-am să-i mai spun?

— Bourrienne, desfă o hartă a lumii, ceru Bonaparte.

Bourrienne desfăcu harta. Bonaparte se apropie.

— Vedeţi aceste două fluvii? întrebă el. Şi-i arăta lui *sir* John Volga şi Dunărea.

— Iată drumul spre India, adăugă el.

— Am crezut că e vorba de Egipt, generale, zise *sir* John.

— O clipă şi eu am crezut că dumneavoastră sau, mai curând, am apucat-o pe drumul acela fiindcă n-aveam altul. Ţarul mi-l deschide pe celălalt. Să nu mă silească guvernul dumneavoastră să-l iau. Mă urmăriţi?

— Da, cetăţene, mergeţi înainte.

— Ei bine, dacă Anglia mă sileşte să mă războiesc cu ea, dacă mă voi vedea silit să pri-mesc alianţa cu succesorul Caterinci, iată ce-am să fac: îmbarc patruzeci de mii de ruşi pe Volga, îi pun să coboare fluviul până la Astrahan, apoi îi trec peste Marea Caspică şi-i las să mă aştepte la Asterabad.

Sir John se înclină în semn de profundă atenţie. Bonaparte urmă.

— Îmbarc patruzeci de mii de francezi pe Dunăre.

— Mă iertaţi, cetăţene prim consul, dar Dunărea e un fluviu austriac.

— Voi fi cucerit Viena.

Sir John se uită lung la Bonaparte.

— Voi fi luat Viena, urmă dânsul. Aşadar îmbarc patruzeci de mii de francezi pe Dunăre. La vărsarea ei în mare găsesc vase ruseşti, care-i transportă până la Taganrog. Îi pun să urce pe uscat cursul Donului până la Pratisbianskaia, de unde se duc la Tariţîn. Acolo, coboară la rândul lor Volga, cu aceleaşi ambarcaţii care i-au dus pe cei patruzeci de mii de ruşi la Asterabad. După cincisprezece zile am optzeci de mii de oameni în Persia occidentală. De la Asterabad, cele două corpuri de armată reunite se vor îndrepta către fluviul Indus. Persia, duşmana Angliei, e aliata noastră firească.

— Da, însă o dată ajuns în Pendjab, veţi fi lipsit de alianţa Persiei şi o armată de optzeci de mii de oameni nici vorbă să târască uşor aprovizionarea după ea.

— Uitaţi un lucru, îl întrerupse Bonaparte, de parcă expediţia era şi făcută, că am lăsat bancheri la Teheran şi Caboul. Ori, amintiţi-vă ce s-a întâmplat acum nouă ani, în războiul

lordului Cornwallis împotriva lui Tippo-Saib: generalul şef n-avea merinde, un simplu căpitan... nu-mi mai amintesc numele...

— Căpitanul Malcolm, spuse lordul Tanlay.

— Da, chiar el, exclamă Bonaparte. Ştiţi povestea? Căpitanul Malcolm a cerut ajutorul castei biliarilor, acei nomazi din India care acoperă cu corturile lor peninsula hindustană, unde fac numai comerţ cu grâne. Ei bine, nomazii aceia sunt credincioşi până la ultimul ban faţă de cei ce-i plătesc. Ei au să mă hrănească.

— Va trebui să treceţi peste Indus.

— Aşa-i! zise Bonaparte. Îmi pot desfăşura trupele pe şaizeci de leghe între Déra-Ismaël-Kahn şi Attok. Cunosc Indusul ca pe Sena. E un fluviu leneş, care face o leghe pe ceas, a cărui adâncime mijlocie, acolo unde spun, e între douăsprezece şi cincisprezece picioare şi care are cam la vreo zece vaduri, poate, pe linia mea de operaţiune.

— Aşadar, v-aţi şi fixat linia de operaţie? întrebă *sir* John surâzând.

— Da, dat fiind că se desfăşoară în faţa unui masiv neîntrerupt de ţinuturi fertile şi bine irigate, dat fiind că, mergând pe ea, ocolesc deserturile nisipoase care despart cursul inferior al fluviului Indus de Radjeputanah. În sfârşit, dat fiind că pe această linie s-au făcut toate invaziile din India, care au avut oarecare succes, de la Mahmud din Ghizni, în anul 1000, până la Nadir-Şah, în 1739; şi citi încă, între aceste două epoci, au făcut acelaşi drum pe care mi-am pus în mintă să-l fac! Să-i trecem în revistă... După Mahmud din Ghizni vine Mahomed Guri, în 1184, cu o sută douăzeci mii de oameni; după Mahomed Guri vine Timur-Lenk sau Timur-Şchiopul, căruia noi îi spunem Tamerlan, cu şaizeci de mii da oameni; apoi, după Timur-Lenk vine Babur; după Babur, Humayun; şi câţi alţii! India nu-i oare a celui ce vrea sau ştie s-o ia?

— Uitaţi, cetăţene prim consul, că toţi cuceritorii pe care l-aţi înşirat n-au avut de-a face decât cu populaţiile indigene, pe câtă vreme dumneavoastră veţi avea de-a face cu englezii. Avem în India...

— Între douăzeci şi douăzeci şi două de mii de oameni.

— Şi o sută de mii de soldaţi autohtoni.

— M-am gândit şi la unii şi la ceilalţi. Angliei îi port respect, cât despre India, tot dispre-ţul pe care-l merită. Pretutindeni unde dau de infanterie europeană pregătesc o a doua, o a treia şi, dacă trebuie, chiar şi o a patra linie de rezervă, presupunând că primele trei pot să îngenunche în faţa baionetei engleze. Dar acolo unde nu întâlnesc decât soldaţi autohtoni, pentru mişeii aceia nu-mi trebuiesc decât bice de surugiu. Mai aveţi şi alte întrebări să-mi puneţi, milord?

— Una singură, cetăţene prim consul: doriţi pacea în mod serios?

— Iată scrisoarea prin care o cer regelui dumneavoastră, milord. Şi, ca să fiu cât mai sigur că va fi înmânata Majestăţii Sale Britanice, îl rog pe nepotul lordului Grenville să fie mesagerul meu.

— Se va face potrivit dorinţei dumneavoastră, cetăţene, iar dacă aş fi unchiul şi nu nepotul, aş făgădui mai mult.

— Când puteţi pleca?

— Peste un ceas.

— N-aveţi a-mi comunica nici o dorinţă înainte de plecare?

— Nici una. În orice caz, dacă aş avea, îi las prietenului meu Roland depline puteri.

— Daţi-mi mâna, milord, va fi de bun augur, fiindcă reprezentăm ambele naţiuni — dumneavoastră Anglia şi eu Franţa.

Sir John primi cinstea pe care i-o făcea Bonaparte, cu măsura justă ce vădea în acelaşi timp simpatia sa pentru Franţa, dar şi rezervele sale pentru onoarea naţională.

Apoi, după ce strânse şi mâna lui Roland cu o efuzie frăţească, îl mai salută pentru ultima oară pe primul consul şi ieşi.

Bonaparte îl urmări cu privirea şi păru că se gândeşte o clipă. Apoi, aşa deodată, zise:

— Roland, nu numai că îmi dau consimţământul la căsătoria surorii tale cu lordul Tanlay, dar chiar o doresc. Auzi tu? O doresc!

Şi apasă atât de tare pe fiecare din cele două cuvinte încât pentru oricine-l cunoştea pe primul consul de însemnau limpede de tot, "o vreau", nu numai "o doresc".

Pentru Roland însă asemenea tiranie era blândă şi de aceea o primi cu o mulţumire plină de recunoştinţă.

Capitolul XXXVIII Cele două semnale

Acum să vă spunem ce se petrecea la castelul Negrelor-Fântâni, la trei zile după ce se petrecuseră evenimentele de la Paris pe care tocmai vi le-am povestit.

După ce-apucaseră rând pe rând drumul Parisului, mai întâi Roland, apoi doamna de Montrevel cu fiul ei şi, în sfârşit şi *sir* John — Roland ca să se-ntâlnească cu generalul său, doamna de Montrevel ca să-l însoţească pe Edouard la colegiu, iar *sir* John că s-o ceară lui Roland pe soră-sa în căsătorie — Amélie rămăsese singură cu Charlotte la castelul Negrelor-Fântâni.

Spunem *singure*, fiindcă Michel cu fiul său Jacques nu locuiau chiar la castel, ci stăteau într-o căsuţă mică de lângă poarta de intrare, drept care, pe lângă slujba de grădinar, în sarcina lui Michel mai cădea şi cea de portar.

Ca urmare, seara — în afară de camera Améliei ce se afla, aşa cum am spus, la etajul întâi, dând spre grădină şi de cea a Charlottei, ce se afla la mansardă, la etajul al treilea — cele trei rânduri de ferestre ale castelului rămâneau în întuneric.

Doamna de Montrevel luase cu ea pe-a doua cameristă.

Cele două feţe erau poate cam prea singure în asemenea corp de clădire alcătuit din douăsprezece camere şi trei etaje, mai ales în clipa în care, din zvon public, se semnalau atâtea atacuri la drumul mare. De aceea, Michel spusese tinerei sale stăpâne că el e gata să se culce în corpul de clădire principal, ca să fie în stare să-i sară în ajutor dac-ar fi nevoie. Dar că, cu glas hotărât, îi răspunse că nu se teme şi că dorea să nu se schimbe absolut nimic din rânduielile obişnuite ale castelului.

Michel n-a mai stăruit deloc şi s-a retras, spunând că domnişoara putea de altfel să doarmă liniştită, fiindcă el şi Jacques vor face de rond în jurul castelului.

Rondurile acelea ale lui Michel păruseră o clipă s-o neliniştească pe Amélie, dar curând îşi dădu seama că Michel se mărginea să se ducă împreună cu Jacques şi să stea la pândă în marginea pădurii Seillon şi ivirea pe masă adeseori a unei spinări de iepure, sau a unui but de căprioară, vădea că Michel se ţinea de cuvânt în privinţa rondurilor făgăduite.

Amélie încetase aşadar să se mai neliniştească de rondurile lui Michel, care se înfăptuiau tocmai pe partea opusă aceleia pe care se temuse ea la început să nu le facă.

Ori, aşa cum am spus. la trei zile după întâmplările pe care le-am povestit sau, ca să vorbim corect, în timpul nopţii ce urmă celei de-a treia zi, cei ce erau obişnuiţi să nu vadă lumină decât la două ferestre ale castelului Negrelor-Fântâni, adică la fereastra Améliei de la etajul întâi şi la fereastra Charlottei de la al treilea, ar fi putut observa cu uimire că, de la orele unsprezece seara până la miezul nopţii, cele patru ferestre de la etajul întâi erau luminate.

E drept că fiecare din de nu era luminată decât de-o singură lumânare.

Ar mai fi putut vedea şi umbra unei fete tinere care, prin perdea, îşi aţintea ochii în direcţia satului Ceyzériat.

Tânăra fată era doar Amélie — Amélie, palidă, cu pieptul apăsat de-o greutate, părând că aşteaptă cu îngrijorare şi nelinişte un semnal.

După câteva minute îşi şterse fruntea şi-şi trase sufletul aproape cu bucurie.

O flacără se aprinse tocmai în direcţia în care i se pierdea privirea.

Îndată trecu din cameră în cameră şi stinse celelalte trei lumânări, rând pe rând, nelăsând să ardă decât cea care se afla în camera ei.

Ca şi cum flacăra din depărtare n-ar fi aşteptat decât întunecarea celor trei camere, se stinse la rându-i şi ea.

Amélie se aşeză lângă fereastra ei şi rămase neclintită, cu ochii aţintiţi asupra grădinii.

Era o noapte întunecată, fără stele, fără lună şi, totuşi, după vreun sfert de ceas, văzu sau mai curând ghici o umbră care se strecura străbătând peluza şi apropiindu-se de castel.

Atunci aşeză singură lumânare rămasă aprinsă în cel mai îndepărtat ungher al camerei şi se întoarse ca să deschidă fereastra.

Cel pe care-l aştepta se şi urcase pe balcon.

Ca şi în prima noapte când l-am văzut cum s-a căţărat, el cuprinse cu braţu-i mijlocul feţei şi-o duse în cameră.

Dar fata se împotrivi uşurel. Căută cu mâna şnurul de la stor, îl desprinse din cuiul în care era agăţat şi storul căzu cu prea mult zgomot care poate că, pentru precauţie, n-ar fi fost de dorit.

Pe după stor ea închise fereastra.

Pe urmă se duse să ia lumânarea din colţul în care o ascunsese.

Lumânarea îi lumină atunci faţa.

Tânărul scoase un strigăt de spaimă. Obrazul Amélei era scăldat tot în lacrimi.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— O mare nenorocire! exclamă ea.

— Vai! Mă aşteptam, văzând semnalul cu care mă chemai când abia noaptea trecută mă primiseşi. Dar, spune-mi, nenorocirea e de neîndreptat?

— Ca şi cum ar fi, răspunse ea.

— Cel puţin, nădăjduiesc că nu mă ameninţă decât pe mine.

— Ba ne ameninţă pe amândoi.

Tânărul îşi trecu mâna pe frunte ca să-şi şteargă sudoarea.

— Hai, spuse el, am destul putere.

— Dacă tu ai putere s-asculţi, eu nu am atâta cât să-ţi spun totul.

După aceea, luând o scrisoare de pe poliţa căminului, îi spuse:

— Citeşte! Iată ce-am primit cu poşta de seară.

Tânărul luă scrisoarea şi, deschizând-o, căută cu ochii semnătura.

— E de la doamna de Montrevel, spuse el.

— Da, cu un post scriptum de la Roland.

Tânărul citi:

"Fetiţa mea scumpă,

Aş dori ca vestea pe care ţi-o trimit să-ţi aducă o bucurie la fel cu cea pe care am simţit-o eu şi dragul nostru Roland. Sir John, căruia îi tăgăduiai sufletul şi despre care ziceai că nu-i decât o păpuşă mecanică ieşită din atelierul lui Vaucanson[10] recunoaşte că oricine ar fi avut dreptate să-l judece ca atare până-n ziua în care te-a văzut pe tine; dar de-atunci, din ziua aceea, el susţine că are într-adevăr un suflet şi că sufletul acela te adoră.

Ai fi bănuit tu, draga mea Amélie, după felul lui aristocratic şi politicos, în care nici măcar ochiul măicuţei tale n-a fost în stare să descopere nici un fir de duioşie?

Azi dimineaţă, pe când îşi lua micul dejun cu Roland, i-a cerut oficial mâna ta. Fratele tău a primit propunerea lui cu bucurie: totuşi n-a făgăduit nimic. Primul consul, înainte de plecarea lui Roland în Vendeea, îi spusese că-şi ia el sarcina să te căsătorească. Dar iată că primul consul a dorit să-l vadă pe lordul Tanlay, l-a văzut şi lordul Tanlay, chiar de la

[10] Jacques de Vaucanson (1709-1782), meşter mecanic ce făcea păpuşi automate, printre care au ajuns vestite "Flautistul" şi "Raţa". (n.t.)

început, cu toată naţionalitatea lui, i-a intrat în graţii primului consul, în aşa măsură încât i-a dat pe loc o misiune pentru lordul Grenville, unchiul lui. Drept care sir John a şi plecat în Anglia.

Nu ştiu câte zile va lipsi el acolo dar, cu siguranţă, la întoarcere va cere îngăduinţa de a se prezenta în faţa ta ca logodnic.

Lordul Tanlay e încă tânăr, cu înfăţişarea plăcută şi imens de bogat. În Anglia are extraordinare legături de rudenie. E şi prieten cu Roland. Nu ştiu nici un alt bărbat care să aibă mai multe drepturi, n-am să spun cumva la dragostea ta, draga mea Amélie, dar la stima ta profundă.

Şi-acum, în două cuvinte, restul.

Primul consul e grozav de bun şi cu mine şi cu cei doi fraţi ai tăi, iar doamna Bonaparte m-a lăsat să înţeleg că abia aşteaptă să te căsătoreşti ca să te cheme lângă ea.

Se vorbeşte c-au să părăsească palatul Luxembourg şi-au să se instaleze la Tuileries. Înţelegi tu tot răsunetul pe care îl va avea schimbarea asta de locuinţă?

Măicuţa ta, care te iubeşte,

Clotilde de Montrevel."

Fără să se oprească, tânărul trecu la post-scriptum-ul scris de Roland.

Era conceput în termenii de mai jos:

"Ai citit, scumpă surioară, ce-ţi scrie bună noastră mamă. Asemenea căsătorie e potrivită în toate privinţele. Nu mai merge, de data asta, să faci pe fetiţa; primul consul ***doreşte*** *ca tu să fii lady Tanlay; asta înseamnă că vrea.*

Plec din Paris pentru câteva zile; dar dacă nu te văd, ai să auzi vorbindu-se de mine. Te îmbrăţişez,

Roland."

— Ei, Charles, întrebă Amélie după ce tânărul termină de citit scrisoarea, ce spui de asta?

— Că e un lucru la care trebuia să ne aşteptăm de la o zi la alta, sărman îngeraş, dar care pentru asta nu-i mai puţin îngrozitor.

— Ce-i de făcut?

— Sunt trei lucruri de făcut.

— Spune.

— Înainte de toate, să te opui, dacă ai putere. E cel mai scurt şi cel mai sigur.

Amélie îşi plecă în jos capul.

— N-ai să cutezi niciodată, nu-i aşa?

— Niciodată.

— Totuşi, eşti soţia mea, Amélie. Un preot ne-a binecuvântat unirea în căsătorie.

— Dar ei spun că asemenea căsătorie e nulă în faţa legii, pentru că n-a primit decât doar binecuvântarea unui preot!

— Şi ţie, spuse Morgan, ţie, soţie de proscris, asta nu ţi-e de ajuns?

Vorbind astfel, vocea-i tremura.

Améliei îi veni să i se arunce în braţe.

— Dar mamă! exclamă ea. Mama n-a fost de faţă să ne binecuvânteze.

— Pentru că erau primejdii de înfruntat şi am vrut să le înfruntăm singuri.

— Şi omul acela, mai ales... n-ai auzit că fratele meu zice că *el vrea*.

— Vai! Dacă mă iubeşti, Amélie, omul acela ar vedea bine că poate schimba faţa unui stat, poate duce război dintr-un capăt ai lumii în celălalt, poate întemeia o legislaţie, poate înălţa un tron, dar nu poate sili o gură să zică da, când inima zice nu.

— Dacă te iubesc! exclamă Amélie cu un ton de blândă mustrare. E miezul nopţii, te afli în camera mea, plâng în braţele tale, sunt fiica generalului de Montrevel şi sora lui Roland şi tu îmi spui: "Dacă mă iubeşti!"

— N-am dreptate, n-am dreptate, Amélie, iubita mea scumpă. Da, ştiu că tu ai crescut preaslăvindu-l pe omul acela. Nu înţelegi că cineva i s-ar putea împotrivi şi oricine i s-ar împotrivi ajunge să fie în ochii tăi un rebel.

— Charles, ai spus că avem trei lucruri de făcut. Care-i al doilea?

— Să primeşti, în aparenţă, căsătoria ce ţi se propune, dar să câştigi timp întârziind-o sub tot soiul de pretexte. Omul nu-i nemuritor.

— Nu, dar e prea tânăr ca să ne putem bizui pe moartea lui. Al treilea lucru, dragul meu?

— Să fugim... dar la această ultimă soluţie, Amélie, sunt două piedici: mai întâi sila pe care o ai faţă de asemenea lucruri.

— Sunt a ta Charles. Îmi voi înfrânge sila.

— Apoi, adăugă tânărul, obligaţiile mele.

— Obligaţiile tale?

— Confraţii mei sunt legaţi de mine, dar şi eu sunt legat de ei. Şi noi avem un om pe care-i sprijinim, un om căruia i-am jurat ascultare. Omul acela e viitorul rege al Franţei. Dacă înţelegi devotamentul fratelui tău faţă de Bonaparte, înţelege-l şi pe-al nostru faţă de Ludovic al XVIII-lea.

Amélie îşi lăsă capul să-i cadă în mâini, scoţând un suspin.

— Atunci, exclamă ea, suntem pierduţi.

— De ce? Sub felurite pretexte, mai ales sub cel al sănătăţii tale, poţi să câştigi un an. Până-ntr-un an, el va fi silit să înceapă iarăşi un război, după cât se pare, în Italia. O singură înfrângere şi-şi pierde tot prestigiul. În sfârşit, într-un an multe lucruri se pot întâmpla.

— Se vede că n-ai citit post-scriptumul lui Roland, Charles?

— Ba da, dar n-am văzut în el nimic mai mult decât în scrisoarea măicuţei tale.

— Mai citeşte ultima frază.

Şi Amélie îi puse scrisoarea sub ochi tânărului.

Charles citi:

"Părăsesc Parisul pentru câteva zile; dar, dacă nu mă vezi, ai s-auzi vorbindu-se de mine."

— Ei şi?

— Ştii tu ce vrea să spună asta?

— Nu.

— Asta vrea să spună că Roland e în urmărirea ta.

— Ce importanţă are, de vreme ce nu poate muri de mâna nici unuia din noi.

— Dar tu, nefericitule, tu poţi muri de-a lui.

— Crezi tu c-ar trebui să-mi fie tare ciudă pe el dacă m-ar ucide, Amélie?

— Vai! Aşa ceva încă nu mi-a venit în minte nici în spaimele mele cele mai sumbre.

— Aşadar, crezi că fratele tău e în urmărirea noastră?

— Sunt sigură.

— De unde-ţi vine asemenea siguranţă?

— A jurat să-l răzbune pe *sir* John când era pe moarte şi când el îl credea mort.

— De-ar fi fost mort în loc să fie pe moarte, n-am fi unde suntem acum, Amélie, spuse cu amărăciune tânărul.

— Dumnezeu l-a salvat, Charles, i-a fost aşadar scris să nu moară.

— Şi noi?...

— Nu caut să aflu căile Domnului. Îţi spun doar atât, scumpul meu Charles, păzeşte-te de Roland; Roland e pe-aici pe aproape.

Charles surâse cu un aer de îndoială.

— Îţi spun că nu e numai pe-aici pe-aproape, ci chiar aici. A fost văzut.

— A fost văzut? Unde? Cine?

— Cine l-a văzut?

— Da, cine?

— Charlotte, femeia de serviciu, fiica paznicului de la închisoare. Mi-a cerut voie să se ducă să-şi vadă părinţii ieri, duminică. Trebuia să mă văd cu tine, i-am dat liber până azi dimineaţă.

— Ei şi?

— Şi-a petrecut aşadar noaptea la părinţi. La unsprezece noaptea, căpitanul de jandarmi a venit să aducă deţinuţi. În timp ce-i trecea în registru, a sosit un bărbat înfăşurat într-o mantie şi l-a chemat pe căpitan. Charlottei i s-a părut că-i recunoaşte vocea noului sosit. S-a uitat cu atenţie şi, la un moment dat, când mantia i s-a dat la o parte de pe obraz, l-a recunoscut pe fratele meu.

Tânărul păru că tresare.

— Înţelegi, Charles? Fratele meu, care vine aici, la Bourg, care vine în taină, fără să mă înştiinţeze că se află aici, fratele meu care îl cheamă pe căpitanul de jandarmi, care se duce cu el până în închisoare, care nu vorbeşte decât cu el şi apoi se face nevăzut? Nu-i asta o ameninţare groaznică pentru dragostea mea, spune?

Şi, într-adevăr, pe măsură ce Amélie vorbea, fruntea iubitului ei părea că se acoperă cu un nor întunecat.

— Amélie, începu el să spună, când ne-am hotărât să facem pasul pe care l-am făcut, nici unul din noi nu s-a ferit să recunoască primejdiile pe care le-avea de înfruntat.

— Dar v-aţi schimbat măcar adăpostul, aţi părăsit mânăstirea Seillon? întrebă Amélie.

— Numai morţii noştri au rămas acolo, ei singuri o locuiesc în clipa de faţă.

— Şi peştera Ceyzériat e un adăpost destul de sigur?

— Atât cât poate fi de sigur un adăpost ce are două ieşiri.

— Şi mânăstirea Seillon avea două ieşiri şi totuşi, aşa cum singur spui, v-aţi lăsat acolo morţii.

— Morţii sunt mai în siguranţă decât viii. Sunt siguri că n-au să moară pe eşafod!

Amélie simţi cum un fior îi trecu prin tot trupul.

— Charles! şopti ea.

— Ascultă, Amélie, urmă tânărul, Dumnezeu mi-e martor şi tu la fel, că totdeauna, la întâlnirile noastre, mi-am pus masca zâmbetului şi a veseliei între presimţirile tale şi temerile mele. Dar astăzi lucrurile şi-au schimbat înfăţişarea. Ajungem în faţa luptei. Ne apropiem de deznodământ, oricare ar fi el. Nu-ţi cer deloc, Amelia mea, lucruri de-acelea prosteşti şi egoiste pe care îndrăgostiţii ameninţaţi de câte o mare primejdie le pretind iubitelor lor, nu-ţi cer să-ţi legi inima de-un mort, să-ţi legi dragostea de-un cadavru...

— Iubitule, exclamă fata punându-i mâna pe braţ, ia aminte, ai să-ţi pierzi încrederea în mine.

— Nu. Socot că meritul ţi-e mai mare lăsându-te liberă să-ţi împlineşti sacrificiul în toată întinderea lui, dar nu vreau să te lege vreun jurământ, nici să te încătuşeze vreun legământ.

— Bine, exclamă Amélie.

— Dar îţi cer, urmă tânărul şi te pun să juri pe dragostea noastră, vai! Atât de funestă pentru tine, de voi fi arestat, de voi fi dezarmat, de voi fi întemniţat şi condamnat la moarte, îţi cer şi pretind de la tine, Amélie, ca prin toate mijloacele cu putinţă să-mi strecori arme nu numai mie, dar şi confraţilor mei, ca să putem rămâne până la urmă stăpâni pe vieţile noastre.

— Cum şi atunci, Charles, n-ai să-mi îngădui să spun totul, să fac apel la duioşia fratelui meu, la generozitatea primului consul?

Fata n-apucă să termine şi iubitul ei o prinse cu putere de încheietura mâinii.

— Amélie, îi spuse el, nu-ţi cer numai un jurământ, îţi cer două. Să-mi juri mai întâi şi-nainte de orice, că n-ai să implori cumva iertare pentru mine. Jură, Amélie, jură!

— Am nevoie să jur, iubitule? zise fata izbucnind în hohote de plâns. Îţi făgăduiesc.

— Pe clipa-n care ţi-am spus că te iubesc, pe clipa-n care mi-ai spus că sunt iubit?

— Pe viaţa ta, pe viaţa mea, pe trecutul nostru, pe viitorul nostru, pe zâmbetele noastre, pe lacrimile noastre!

— Tot voi muri, Amélie, vezi tu, chiar de-ar trebui să-mi fărâm capul de-un zid. Numai că aş muri dezonorat.

— Îţi făgăduiesc, Charles.

— Rămâne a doua-mi rugăminte, Amélie. De suntem prinşi şi condamnaţi, trimite-mi arme sau otravă, un mijloc de-a muri, un mijloc oricare-ar fi el! Venindu-mi de la tine, moartea îmi va fi o fericire.

— De aproape sau de departe, liber sau închis, viu sau mort, tu eşti stăpânul meu şi eu sunt sclava ta. Porunceşte şi te voi asculta.

— Asta e tot, Amélie. Vezi, e simplu şi limpede. Nu iertare, ci arme.

— Simplu şi limpede, dar îngrozitor.

— Şi aşa are să fie, nu-i aşa?

— Tu vrei aşa?

— Te implor.

— Poruncă sau rugăminte, Charles dragul meu, voia ta se va face.

Tânărul o sprijini cu braţu-i stâng pe fată, care părea gata să leşine şi-şi apropie gura de-a ei.

Dar, în clipa în care buzele lor aveau să se împreuneze, ţipătul cucuvelei se auzi atât de-aproape de fereastră, încât Amélie tresări, iar Charles îşi înălţă capul.

Ţipătul se auzi a doua oară, apoi a treia oară.

— Vai! şopti Amélie, auzi ţipătul păsării ce prevesteşte nenorocire! Suntem condamnaţi, iubitule.

Dar Charles clătină din cap.

— Nu-i ţipătul cucuvelei, Amélie, îi răspunse el. E chemarea unuia dintre confraţi. Stinge lumânarea.

Amélie suflă în lumânare în vreme ce iubitul ei deschidea fereastra.

— Vai! Chiar până aici! şopti ea. Vin să te caute chiar şi aici!

— E prietenul nostru, confidentul nostru, contele de Jayat. Nimeni altul în afară de el nu ştie unde sunt.

Apoi, de pe balcon, întrebă:

— Tu eşti, Montbar?

— Da, tu eşti Morgan?

— Da.

Un bărbat se ivi dintr-un pâlc de arbori.

— Veşti de la Paris. Nici o clipă de pierdut. E în joc viaţa noastră, a tuturora.

— Auzi, Amélie?

Şi, cuprinzând fata în braţe, o strânse pătimaş la piept.

— Du-te, spuse ea c-o voce stinsă, du-te! N-ai auzit că-i în joc viaţa voastră a tuturora?

— Adio, scumpă şi draga mea Amélie, adio!

— Vai! Nu spune adio!

— Nu, nu, la revedere!

— Morgan! Morgan! şopti vocea celui ce aştepta sub balcon.

Tânărul îşi apăsă o ultimă oară buzele pe gura Améliei şi, repezindu-se la fereastră, încalecă peste balcon şi dintr-un salt se află alături de prietenul său.

Amélie scoase un strigăt şi se duse până la balustradă balconului, dar nu mai apucă să vadă decât două umbre care se pierdeau în întunericul mai adânc şi mai de nepătruns în vecinătatea arborilor mari din parcul castelului.

Capitolul XXXIX Peştera Ceyzériat

Cei doi tineri se cufundară în umbra deasă a copacilor mari; Morgan îşi călăuzi camaradul, mai puţin obişnuit decât el cu aleile şerpuite ale parcului şi-l îndrumă drept la locul din care avea el obiceiul să sară peste zid.

Fiecare dintre ei n-a avut nevoie decât câte o clipită ca să înfăptuiască asemenea ispravă.

După o secundă se aflau pe malurile râului Reyssouse.

O barcă aştepta la rădăcina unei sălcii.

Săriră amândoi în ea şi din trei lovituri de vâsla ajunseră pe celălalt mal.

O cărare cotea de-a lungul malului apei şi ducea la o pădurice ce se întinde de la Ceyzériat până la Étrez, adică pe o lungime de trei leghe, făcând astfel pe partea cealaltă a râului Reyssouse o pădure pereche cu cea de la Seillon.

Ajunşi la marginea pădurii se opriră. Până acolo merseră cât se poate de repede, fără să alerge şi nici unul nici celălalt nu rostise nici un cuvânt.

Toată calea străbătută era pustie. Era probabil, chiar sigur, că nu fuseseră văzuţi de nimeni.

Aici puteau să-şi tragă sufletul.

— Unde sunt confraţii? întrebă Morgan.

— În peşteră, răspunse Montbar.

— Şi de ce nu ne ducem acolo chiar acum?

— Pentru că la rădăcina fagului ăstuia trebuie să găsim pe unul de-ai noştri care ne va spune dacă putem merge mai departe fără primejdie.

— Cine?

— D'Assas.

O umbră se ivi în spatele arborelui şi se desprinse de el.

— Iată-mă! spuse umbra.

— A! Tu eşti, exclamară cei doi tineri.

— Ce-i nou? întrebă Montbar.

— Nimic. Sunteţi aşteptaţi pentru a lua o hotărâre.

— Atunci, haidem repede.

Cei trei tineri o luară la fugă, dar, după vreo trei sute de paşi, Montbar se opri din nou.

— Armand! zise el cu glasul scăzut.

La chemarea lui se auzi foşnetul frunzelor uscate şi o a patra umbră ieşi dintr-un pâlc de copaci şi se apropie de cei trei confraţi.

— Nimic nou? întrebă Montbar.

— Ba da, un trimis al lui Cadoudal.

— Cel care a mai venit?

— Da.

— Unde e?

— Cu fraţii, în peşteră.

Mortbar se repezi cel dintâi. Cărarea se făcu atât de îngustă încât cei patru tineri nu mai puteau merge decât unul după altul.

Drumul urcă cam vreo cinci sute de paşi, pe un suiş destul de blând, dar întortocheat.

Ajuns într-o poiană, Montbar se opri şi scoase de trei ori acelaşi ţipăt de cucuvaie care-l înştiinţase pe Morgan că se află acolo.

Îi răspunse un singur strigăt de bufniţă.

Apei, din mijlocul crengilor unui stejar stufos, un bărbat îşi dădu drumul să alunece pe pământ. Era paznicul ce veghea la deschizătura peşterii.

Deschizătura aceea era la zece paşi de stejar.

Prin felul în care erau înlănţuite culmile, trebuia să fii aproape deasupra ca s-o zăreşti.

Paznicul schimbă câteva vorbe în şoaptă cu Montbar care, îndeplinind sarcinile de şef, părea că vrea să-l lase pe Morgan singur cu gândurile lui. Apoi, cum ceasurile lui de pânda nu se încheiaseră, tâlharul se urcă iarăşi între crengile stejarului şi, după o clipă numai, făcu atât de bine un singur trup cu tulpina copacului încât cei din văzul cărora scăpase, zadarnic îl mai căutară în bastionul său aerian.

Defileul se făcea tot mai îngust pe măsură ce se apropiau de intrarea peşterii.

Montbar pătrunse primul şi dintr-un ungher, unde ştia că le găseşte, scoase un amnar, o cremene şi o bucată de iască, apoi chibrituri şi o torţă.

Scânteia ţâşni, iasca se aprinse, chibritul îşi răspândi flacăra-i albăstruie, nesigură, căreia îi urmă flacăra vie, de răşină, a torţei.

Trei sau patru drumuri le stăteau în faţă. Montbar apucă pe unul, fără să şovăie.

Drumul acela se învârtea în juru-i, înfundându-se în inima pământului. Ai fi zis că tinerii reluau, sub faţa pământului, urmele paşilor lor şi străbăteau pe dos drumul care-i adusese până acolo.

Era limpede că umblau pe ocolişurile unei vechi cariere, poate cea din care se înălţaseră acum o mie nouă sute de ani cele trei oraşe romane, pe locul cărora astăzi nu mai sunt decât nişte sate şi tabăra lui Caezar care era aşezată mai sus, deasupra lor.

Din loc în loc, cărarea subterană pe care mergeau era tăiată în toată lăţimea ei de câte un şanţ lat, peste care se putea trece numai cu ajutorul unei scânduri pusă de-a latul şi pe care o puteau face să cadă în fundul şanţului cu o simplă lovitură de picior.

Din loc în loc, de asemenea, se aflau parapete întărite, în dosul cărora se puteau retrage şi deschide focul, fără să-şi expună vederii duşmanului nici o parte din trupurile lor.

În sfârşit, la vreo cinci sute de paşi de la intrare, sau cam aşa ceva, o baricadă înaltă cât omul era durată să fie un ultim obstacol pentru cei ce-ar fi vrut să ajungă la un soi de rotondă, unde şedeau tolăniţi sau în capul oaselor vreo zece oameni, omorându-şi timpul unii citind iar alţii jucând.

Nici unul din cei ce citeau sau jucau nu s-au tulburat la zgomotul de paşi al celor ce soseau, sau la văzul luminii care tremura jucăuşă pe pereţii carierei, până într-atât erau de încredinţaţi că numai prietenii puteau pătrunde până la ei, păziţi cum erau.

În rest, aspectul pe care-l oferea tabăra lor era din cele mai pitoreşti. Lumânările care ardeau din belşug — confraţii lui Iehu erau prea aristocraţi ca să se lumineze cu alt soi de lumină decât cea de la luminări — se reflectau pe trofeele armelor de tot, felul, printre care puştile cu două ţevi şi pistoalele stăteau în primul rând. Florete şi măşti din pânză metalică pentru faţă erau risipite din loc în loc. Câteva instrumente muzicale se aflau aşezate ici şi colo. În sfârşit, o oglindă, două, în rame aurite, arătau că îngrijirea trupului şi găteala nu era o pierdere de vreme din cele mai puţin apreciate de ciudaţii locuitori ai acelui lăcaş subteran.

Toţi păreau atât de liniştiţi de parcă vestea care îl smulsese pe Morgan din braţele Améliei le-ar fi fost necunoscută, sau socotită ca fără importanţă.

Totuşi când, la apropierea micului grup ce venea de afară se auziră cuvintele: "— Căpitanul! Căpitanul!", toţi se sculară, dar nu cu slugărnicia soldaţilor ce-şi văd şeful venind, ci cu respectul plin de afecţiune a oamenilor inteligenţi şi puternici pentru cel mai inteligent şi mai puternic decât ei.

Atunci Morgan clătină din cap, ridică fruntea şi, trecând înaintea lui Montbar, pătrunse în centrul cercului ce se formase la vederea lui.

— Ei, prieteni, întrebă el, se pare că avem noutăţi?

— Da, căpitane, răspunse o voce, se dă drept sigur că poliţia primului consul ne face cinstea de a se ocupa de noi.

— Unde-i vestitorul? întrebă iarăşi Morgan.

— Iată-mă, aici sunt, zise un tânăr îmbrăcat în uniforma curierilor de cabinet, plin încă de praf şi de noroi.
— Ai veşti oficiale?
— Scrise nu, verbale da.
— De unde-au pornit?
— De la cabinetul particular al ministrului.
— Atunci, pot fi crezute?
— Răspund de-aşa ceva. E tot ce poate fi mai oficial.
— E bine să ai prieteni pretutindeni, spuse Montbar în chip de paranteză.
— Şi mai cu seamă în preajma domnului Fouché, adăugă Morgan. Să vedem veştile.
— Trebuie să le spun în gura mare sau numai dumneavoastră?
— Cum presupun că îi interesează pe toţi, eu zic să le spui în gura mare.
— Ei bine, primul consul l-a chemat pe cetăţeanul Fouché la palatul Luxembourg şi i-a tras o săpunealã în privinţa noastră.
— Bine! Şi după aceea?
— Cetăţeanul Fouché a răspuns că suntem nişte daţi dracului, grozav de dibaci, foarte greu de găsit, dar mai greu încă de pus mâna pe noi după ce-am fost cumva găsiţi. Pe scurt, ne-a adus cel mai mare elogiu cu putinţă.
— Foarte amabil din partea lui. Şi pe urmă?
— Pe urmă, primul consul a răspuns că asta nu-l priveşte, că suntem nişte tâlhari şi că noi, cu tâlhăriile noastre, susţinem războiul din Vendeea; că în ziua cînd n-om mai trimite bani în Bretania, nu vor mai exista şuani.
— Un raţionament ce-mi pare admirabil.
— Că vestul trebuie lovit în est şi în sud.
— Ca Anglia în India.
— Că, în consecinţă, îi dă mâna liberă cetăţeanului Fouché şi că are nevoie de capetele noastre, chiar de-ar trebui să cheltuiască un milion şi să ucidă cinci sute de oameni.
— Ei bine, ştie el cui le cere, rămâne de văzut de-i vom lăsa să ni le ia.
— Atunci, cetăţeanul Fouché s-a întors furios şi a declarat că până-n opt zile trebuie să nu mai rămână în Franţa nici un confrate al lui Iehu.
— Termenul e scurt.
— În aceeaşi zi au plecat curieri la Lyon, Mâcon, Lons-le-Saulnier, Besançon şi Geneva, cu ordine către şefii garnizoanelor, să facă personal tot ce sunt în stare ca să ajungă să ne distrugă, dar, în afară de asta, să-l asculte fără să crâcnească pe domnul Roland de Montrevel, aghiotantul primului consul şi să-i pună la dispoziţie toate trupele de care ar putea avea nevoie ca să le folosească cum va crede de cuviinţă.
— Şi eu pot să mai adaug, spuse Morgan, că domnul Roland de Montrevel şi a pornit la luptă. Ieri, la închisoarea din Bourg a ţinut sfat cu căpitanul de jandarmi.
— Se ştie în ce scop? întrebă o voce.
— Bineînţeles! exclamă altă voce, ca să ne reţină acolo camere.
— Acum, tot ai să-l mai ocroteşti? întrebă d'Assas.
— Mai mult ca oricând.
— Ei! Asta-i prea mult! şopti o voce.
— De ce? întrebă Morgan cu un glas poruncitor, nu-i dreptul meu ca simplu confrate?
— Ba, sigur că da, spuseră alte două voci.
— Ei, atunci mă folosesc de acest drept şi ca simplu confrate şi în calitate de căpitan al vostru.
— Şi totuşi, în toiul încăierării, un glonte se rătăceşte! spuse o voce.
— În cazul acesta nu mai poate fi vorba de un drept pe care-l cer, nici de un ordin pe care vi-l dau, ci de-o rugăminte pe care v-o fac. Prieteni dragi, făgăduiţi-mi pe cuvânt de onoare că nu vă veţi atinge de viaţa lui Roland de Montrevel.

Într-un singur glas, toţi cei ce erau de faţă răspunseră, întinzând mâinile:

— Pe onoarea noastră, jurăm!

— Acum, continuă Morgan, trebuie să judecăm şi să analizăm poziţia noastră sub adevăratu-i aspect şi să nu ne tăcem iluzii. În ziua în care o poliţie inteligentă va începe să ne urmărească şi va porni un război în toată regulă, e cu neputinţă să rezistăm. Vom umbla cu şiretlicuri ca vulpile, ne vom întoarce să-i înfruntăm ca mistreţii, dar rezistenţa noastră e o chestiune de timp şi asta-i tot. Cel puţin asta e părerea mea.

Morgan îşi întrebă din ochi confraţii şi adeziunea fu unanimă; însă recunoşteau că merg la pieire sigură cu zâmbetul pe buze.

Aşa era în epoca aceea stranie: primeai moartea fără temere şi ucideai fără emoţie.

— Şi acum, întrebă Montbar, nu mai ai nimic de adăugat?

— Ba da, răspunse Morgan. Mai am de adăugat că nimic nu-i mai uşor decât să ne facem rost de cai sau chiar s-o pornim pe jos. Cu toţii suntem vânători şi mai mult sau mai puţin oameni de munte. Călări, avem nevoie de şase ceasuri ca să ajungem dincolo de graniţele Franţei. Pe jos avem nevoie de douăsprezece. Ajunşi în Elveţia, îi dăm cu tifla cetăţeanului Fouché cu toată poliţia lui. Iată ce aveam de adăugat.

— Are haz să ne batem joc de cetăţeanul Fouché, zise Adler, dar e foarte plicticos să părăsim Franţa.

— De aceea, nici nu vom pune la vot această hotărâre extremă decât după ce-l vom asculta pe trimisul lui Cadoudal.

— A! E-adevărat, exclamară două-trei glasuri, bretonul! Unde să fie bretonul?

— Dormea când am plecat, zise Montbar.

— Şi încă mai doarme, adăugă Adler, arătând cu degetul un om culcat pe un pat de paie într-o scobitură a peşterii.

Îl deşteptară pe breton, care se ridică în genunchi freeîn-du-se la ochi cu o mână, iar cu cealaltă căutându-şi din obicei carabina.

— Te afli între prieteni, îi spuse un glas, nu-ţi fie frică.

— Frică! răspunse bretonul. Cine-i cel ce crede că mi-ar putea fi frică?

— Cineva care se vede că nu ştie cu cine vorbeşte, dragul meu Creangă-de-Aur, spuse Morgan (căci îl recunoscu pe mesagerul lui Cadoudal ca unul care mai venise o dată şi pe care-l primiseră în mănăstire în noaptea aceea când şi el sosise de la Avignon) şi în numele căruia îţi cer iertare.

Creangă-de-Aur privi grupul de tineri în faţa căruia se găsea, cu o expresie care nu lăsa loc la vreo îndoială în privinţa silei cu care primea un anume soi de glume. Dar, cum grupul nu părea să aibă chef de gâlceavă şi fiindcă se vedea cât de colo că veselia lor nu avea nici urmă de zeflemisire în ea, întrebă cu un ton destul de binevoitor:

— Mă rog, care dintre dumneavoastră e şeful, domnilor? Am să-i înmânez o scrisoare din partea generalului meu.

Morgan făcu un pas înainte.

— Eu sunt, zise el.

— Cum vă numiţi?

— Am două nume.

— Numele de război.

— Morgan.

— Da, de ăsta a spus şi generalul. De altfel, vă recunosc. Dumneavoastră mi-aţi dat un sac cu şaizeci de mii de franci în seara când am fost primit de călugări. Aşa, am o scrisoare pentru dumneavoastră.

— Dă-mi-o.

Ţăranul îşi luă pălăria, îi smulse căptuşeala şi, dintre căptuşeală şi fetrul pălăriei scoase o bucată de hârtie care avea aerul să fie o a doua căptuşeală şi care părea albă în primul moment.

Apoi, cu un salut milităresc, înmâna hârtia lui Morgan.

Acesta începu prin a o suci şi a o învârti, dar, văzând că nimic nu era scris, cel puţin care să se vadă, ceru:

— O lumânare!

I se aduse o lumânare. Morgan expuse hârtia la flacără.

Puţin câte puţin, hârtia prinse a se acoperi cu litere şi, la căldură, scriitura apăru de-a bine! Ea.

Asemenea experienţă părea obişnuită tinerilor de acolo, numai bretonul o privi cu oarecare surprindere...

Pentru mintea lui naivă putea să i se pară cine ştie ce magie în asemenea operaţie, dar devreme ce şi diavolul slujea cauza regalistă, şuanul era gata să pactizeze chiar şi cu diavolul.

— Domnilor, începu Morgan, doriţi să ştiţi ce ne spune şeful!

Cu toţii plecară capetele, ascultând.

Tânărul citi:

"Dragul meu Morgan,

De ţi se va spune că m-am lepădat de cauza noastră şi că am pactizat ca guvernul primului consul în acelaşi timp cu şefii vendeeni, să nu crezi nici un cuvânt: sunt din Bretania bretonilor şi, ca atare, încăpăţânat ca un adevărat breton. Primul consul mi-a trimis pe unul dintre aghiotanţii lui ca să-mi ofere amnistie deplină pentru toţi oamenii mei şi mie gradul de colonel. Nici măcar nu mi-am întrebat oamenii şi am respins ofertă şi pentru ei şi pentru mine.

Acum, totul depinde de voi: cum nu primim de la prinţi nici bani, nici încurajare, dumneata eşti singurul nostru vistiernic. Închide-ne casa, sau mai curând încetează de a ne-o mai deschide pe cea a guvernului şi opoziţia regalistă, a cărei inimă nu mai bate decât în Bretania, se împuţinează din ce în ce şi termină prin a se stinge cu desăvârşire.

Nu mai am nevoie să-ţi spun că atunci când se va stinge, inima mea va fi încetat să mai bată.

Misiunea noastră e plină de primejdii. Probabil ne vom pierde capetele, dac nu găseşti că va fi mai frumos pentru noi s-auzim spunându-se după noi, dacă se mai poate auzi ceva dincolo de mormânt: "Toţi îşi pierduseră speranţa, numai ei nu şi-au pierdut-o!"

Unul din noi va supravieţui celuilalt, dar ca să piară şi el la rândul său; acela, murind să spună: Etiamsi omnes, ego non![11]

Ai încredere în mine aşa cum am eu în dumneata.

Georges Cadoudal."

"P.S. Ştii că poţi să-i încredinţezi lui Creangă-de-Aur toţi banii pe care-i ai pentru cauză; mi-a făgăduit că nu se va lăsa prins şi am toată încrederea în cuvântul lui."

Un murmur de entuziasm se stârni printre toţi tinerii după ce Morgan isprăvi ultimele cuvinte ale scrisorii.

— Aţi auzit, domnilor? întrebă el.

— Da, da, da, repetară toate vocile unele după altele.

— Mai întâi, ce sumă avem să-i dăm lui Creangă-de-Aur?

— Treisprezece mii de franci de la lacul Silans, douăzeci şi două de mii de la Carronnières, paisprezece mii de la Meximieux, în total patruzeci şi nouă de mii, spuse Adler.

[11] "Chiar dacă toţi ceilalţi au făcut-o, eu nu!" (lat.) Vorbele Sfântului Petru către Isus, pe muntele Măslinilor.

— Ai auzit, dragul meu Creangă-de-Aur? întrebă el iarăşi. Nu e mare lucru şi suntem pe jumătate mai săraci decât. Ultima dată. Dumneata însă ştii proverbul: "Nici cea mai frumoasă fată din lume nu-ţi poate da decât cea ce are".

— Generalul ştie ce riscuri întâmpinaţi ca să câştigaţi banii ăştia şi a zis că, oricât de puţin i-aţi putea trimite, puţinul acela îl va primi cu recunoştinţă.

— Cu atât mai mult cu cât transportul viitor va fi mai bun, se auzi glasul unui tânăr care tocmai se amestecase în grup fără să fie văzut, până într-atât atenţia tuturor se concentrase asupra scrisorii lui Cadoudal şi asupra celui ce o citise — mai cu seamă de vrem să spunem două vorbe sâmbăta viitoare furgonului poştal din Chambèry.

— Ei! Tu eşti, Valensolle, exclamă Morgan.

— Fără nume proprii, te rog, baroane. Putem să ne lăsăm împuşcaţi, ghilotinaţi, traşi pe roată, sfârtecaţi, dar să salvăm cinstea familiei. Mă numesc Adler şi nu răspund la alte nume.

— Iertare: am greşit. Aşadar ziceai...

— Că diligenţa poştală de la Paris la Chambèry ar trece sâmbătă pe drumul dintre La Chapelle-de-Guinchay şi Belleville, ducând cincizeci de mii de franci ai guvernului călugărilor de la mânăstirea de pe muntele Saint-Bernard, la care aş mai adăuga că între cele două localităţi se află un loc numit Casa-Albă, care îmi pare tocmai potrivit pentru a întinde o cursă.

— Ce-aveţi de spus, domnilor? întrebă Morgan. Îi facem cinstea cetăţeanului Fouché să ne fie teamă de poliţia lui? Plecăm? Părăsim Franţa? Sau rămânem credincioşii confraţi ai lui Iehu?

Un singur strigăt răspunse:

— Să rămânem!

— Bravo! exclamă Morgan. Vă recunosc, fraţilor. Cadoudal ne-a arătat drumul în minunata scrisoare pe care tocmai am primit-o de la el. Să-i adoptăm deviza eroică: *Etiamsi omnes, ego non.*

Apoi, îndreptându-se către ţăranul breton, îi spuse:

— Creangă-de-Aur, cei patruzeci şi nouă de mii de franci îţi stau la dispoziţie. Poţi să pleci când vrei. Făgăduieşte în numele nostru ceva mai bun pentru data viitoare şi spune-i generalului din partea mea că, oriunde se va duce, pretutindeni, chiar şi la eşafod, îmi voi face o cinste din a veni după el, sau din a merge înaintea lui. La revedere, Creangă-de-Aur!

Apoi, se întoarse către tânărul care părea că doreşte în-tratât să i se respecte numele conspirativ.

— Dragul meu Adler, îi spuse el ca unul ce-şi regăsise bună dispoziţie de care fusese lipsit câteva clipe, îmi iau sarcina să te hrănesc şi să te culc în noaptea asta, dacă totuşi vei binevoi să mă accepţi că gazdă.

— Cu toată recunoştinţa, prietene Morgan, răspunse noul sosit, trebuie să te previn doar că sunt gata să primesc orice pat s-ar găsi, dat fiind că sunt frânt de oboseală, dar nu orice listă de bucate, dat fiind că sunt mort de foame.

— Ai să te bucuri de un pat bun şi de o cină excelentă.

— Ce trebuie să lac ca să le capăt?

— Să mă urmezi.

— Sunt gata.

— Atunci vino! Noapte bună, domnilor! Tu eşti de veghe, Montbar?

— Da.

— Atunci, putem dormi liniştiţi.

Drept care, Morgan îşi trecu un braţ pe sub braţul prietenului său, iar cu cealaltă mână apucă o torţă care i se oferi şi înainta în adâncurile peşterii, unde avem să-l urmărim dacă cititorul nu-i prea obosit de-o şedinţă atât de lungă.

Pentru întâia oară Valensolle, care era, după cum am văzut, de prin vecinătăţile localităţii Aix, avea prilejul să vadă peştera Ceyzériat, de curând adoptată de confraţii lui Iehu ca loc de refugiu. La întrunirile dinainte, avusese prilejul să exploreze numai

ocolişurile şi ascunzişurile mânăstirii Seillon, pe care ajunsese s-o cunoască destul de amănunţit, pentru că la comedia jucată în faţa lui Roland să i se fi încredinţat rolul fantomei.

Totul era aşadar ciudat şi necunoscut pentru el în noul domiciliu unde avea să tragă primu-i somn şi care părea fie, cel puţin timp de câteva zile, cartierul general al lui Morgan.

Aşa cum se întâmplă cu toate carierele părăsite, care seamănă la prima vedere cu o cetate subterană, diferitele căi săpate pentru scoaterea pietrei se terminau totdeauna într-o fundătură, adică în locul acela al minei unde munca fusese întreruptă.

O singură cărare părea că se prelungeşte la infinit.

Totuşi, se ajungea într-un punct unde şi ea trebuise să se oprească într-o zi, dar, către unghiul impasului, se săpase — în ce scop? Lucrul a rămas un mister chiar şi pentru localnici — o deschizătură cu două treimi mai strâmtă decât galeria din care începea, putând îngădui trecerea cam doi oameni unul lângă altul.

Cei doi prieteni pătrunseră în deschizătura aceea.

Aerul se împuţina din ce în ce, încât torţa ameninţa la fiecare pas să se stingă.

Valensolle simţi picături de apă îngheţată căzându-i pe umeri şi pe mâini.

— Ia te uită! exclamă el, ce? Aici plouă?

— Nu, răspunse Morgan râzând, numai că trecem pe sub apă Reyssouse.

— Atunci, mergem la Bourg?

— Cam pe aproape.

— Fie! Tu mă duci, tu mi-ai făgăduit să-mi dai cina şi un loc unde să dorm. N-am de ce să mă îngrijorez în afară doar că văd cum ni se stinse lampa, adăugă tânărul urmărind cu ochii lumina torţei ce pălea.

— Şi nici aşa n-am avea de ce ne tulbura, dat fiind că ne-am regăsi totuşi până la urmă.

— În sfârşit! exclamă Valensolle şi când te gândeşti că pentru nişte prinţi, care nici măcar nu ne ştiu numele în care, de le-ar afla într-o zi, le-ar uita a doua zi după ce le-au ştiut, că pentru ei ne plimbăm noi la ceasurile trei de noapte printr-o peşteră şi trecem pe şub râuri şi mergem să ne culcăm fără ca să ştim unde, cu perspectiva de a fi prinşi, judecaţi şi ghilotinaţi într-o bună dimineaţă. Ştii tu, Morgan, că aşa ceva e cam stupid?

— Dragul meu, răspunse Morgan, ceea ce trece drept stupid şi ceea ce nu-i înţeles de vulg, în asemenea cazuri, are multe şanse să fie sublim.

— Hai, lasă, făcu Valensolle, văd că tu pierzi şi mai mult decât mine în meseria pe care-o facem. Eu nu pun decât devotament şi tu pui şi entuziasm.

Morgan scoase un suspin.

— Am ajuns, spuse el, lăsând convorbirea să cadă ca o sarcină ce-l apăsa de-ar fi fost s-o poarte mai mult.

Într-adevăr, se izbise cu piciorul de primele trepte ale unei scări.

Morgan, luminând şi mergând înaintea lui Valensolle, urcă zece trepte şi dădu de-un grilaj cu o poartă de fier.

Cu ajutorul unei chei, pe care-o scoase din buzunar, deschise poarta.

Se pomeniră într-un cavou funerar.

De cele două părţi ale cavoului, două sicrie se sprijineau pe trepiede de fier. Coroane ducale şi blazonul de azur cu crucea de argint arătau că sicriele de-acolo trebuie să fi avut înăuntru oarecare membri ai familiei de Savoia, mai înainte ca familia respectivă să fi ajuns să poarte coroana regală.

În fundul cavoului se făcea o scară ce ducea la un etaj superior.

Valensolle aruncă o privire curioasă în jurul lui şi, la lumina şovăielnică a făcliei, îşi dădu seama în ce loc funebru se afla.

— Drace! exclamă el, după cât se pare, suntem exact pe dos decât spartanii.

— Prin aceea că ei erau republicani şi noi regalişti? întrebă Morgan.

— Nu: prin aceea că ei aduceau un schelet la sfârşitul ospăţului lor, pe când noi îl aducem înainte de ospăţ.

— Eşti chiar sigur că spartanii erau cei ce-au dat asemenea dovadă de filozofie? întrebă Morgan închizând uşa după el.

— Ei sau alţii, puţin îmi pasă, răspunse Valensolle. La drept vorbind, am citat ce-am avut de citat: nici abatele Vertot, celebrul istoric, nu o lua de la capăt cu asediile imaginate de el, chiar dacă documentele vădeau că povestirile lui sunt fanteziste, nici eu nu-mi modific citatul.

— Ei bine, altădată s-o pui pe seama egiptenilor.

— Bine! răspunse Valensolle cu o nepăsare nu lipsită de oarecare melancolie, dar e pro-babil c-am să fiu chiar eu schelet înainte de-a mai avea prilejul să-mi arăt erudiţia pentru a doua oară. Dar, ce dracu faci? Şi de stingi torţa î Doar nu mi-i da să mănânc aici şi să mă culci tot aici, cred?

— Într-adevăr, Morgan stinsese tocmai torţa pe prima treaptă a scării ce ducea la un etaj mai sus.

— Dă-mi mâna, îi răspunse tânărul.

Valensolle îl apucă pe prietenul său de mână c-o asemenea grabă ce vădea lipsa dorinţei sale de a prelungi pe întuneric o şedere în cavoul ducilor de Savoia, oricare ar fi fost cinstea unui om viu de a avea legături cu nişte decedaţi atât de iluştri.

Morgan urcă treptele.

Pe urma păru că face o sforţare, judecând după încordarea mâinilor lui.

Într-adevăr, o lespede se ridică şi, prin deschizătura ei, o lumină crepusculară pâlpâi în faţa ochilor lui Valensolle, în timp ce un miros plin de arome, urmând atmosferei infecte din cavou, veni să-i gâdile nasul.

— Ah! exclamă el, aici ne aflăm într-o lură. Zău, îmi place mai mult aici!

Morgan nu răspunse nimic. Îşi ajută camaradul să iasă din cavou şi lasă lespedea să cadă la loc.

Valensolle se uită jur-împrejurul său: se găsea în mijlocul unei clădiri vaste, plină cu fân şi în care lumina pătrundea prin nişte ferestre atât de minunat tăiate încât nu puteau fi ferestrele unei şuri.

— Dar, urmă Valensolle, nu ne aflam într-o şură?

— Caţără-te pe fânul de colo şi du-te de reaşază lângă fereastra aceea, îi răspunse Morgan.

Valensolle ascultă, se urcă pe fân ca un şcolar în vacanţă şi se duse, aşa cum îi spusese Morgan, să se aşeze lângă fereastră.

O clipă după aceea, Morgan aşează în faţa prietenului său un şervet în care se afla un pateu, pâine, o sticlă cu vin, două pahare, două cuţite şi furculiţe.

— Ei, drăcie! zise Valensolle, Lucullus cinează la Lucullus.

Apoi, pironindu-şi privirea prin vitraliile ferestrei într-o clădire cu un număr mare de ferestre, ce părea o aripă a imobilului în care se aflau cei doi prieteni, dar în faţa căreia se plimba o sentinelă, zise:

— Hotărât lucru, mâncarea are să-mi cadă greu dacă nu ştiu în ce loc ne aflăm. Ce clădire e aceea? Şi de ce se preumbla sentinela aceea prin faţa uşii?

— Ei bine! răspunse Morgan, pentru că ţii neapărat, am să ţi-o spun: suntem în biserica din Brou, pe care o decizie a Consiliului Municipal a preschimbat-o în magazie de furaje.

Clădirea aceea de care suntem lipiţi e cazarma jandarmeriei, iar soldatul de colo e sentinela ce a primit ordin să nu lase pe nimeni să ne tulbure în timpul cinei sau să ne surprindă în timpul somnului.

— Ce jandarmi cumsecade! zise Valensolle umplându-şi paharul. În sănătatea lor, Morgan!

— Şi într-a noastră! răspunse tânărul râzând. Să mă ia dracul dacă le trece lor prin minte să ne caute aici!

De-abia avu Morgan timpul să-şi golească paharul şi, ca şi cum diavolul ar fi acceptat provocarea ce-i fusese aruncată, se auzi glasul strident al sentinelei care striga: "Cine-i acolo?"

— Ei! exclamară amândoi tinerii, ce mai înseamnă şi asta?

Într-adevăr, o trupă de vreo treizeci de oameni venea dinspre Pont-d'Ain şi, după ce schimba parola cu sentinela, se împărţi: o parte, cea mai mare, îndrumată de doi bărbaţi ce păreau a fi ofiţeri, intră în cazarmă; cealaltă îşi continuă drumul.

— Atenţie! exclamă Morgan.

Şi amândoi, aşezaţi în genunchi, cu urechea la pândă, cu ochii lipiţi de geamuri, aşteptară.

Să explicăm lectorului ce pricinuise întreruperea unui ospăţ care, cu toate că era luat la ceasurile trei de noapte, n-a fost, aşa cum se vede, lipsit de emoţii.

Capitolul XL Desiş pustiu

Fiica paznicului nici gând să se fi înşelat: chiar pe Roland îl văzuse vorbind în temniţă cu căpitanul de jandarmi.

În ceea ce o privea, Amélie avea de ce se teme, căci tocmai pe urmele lui Morgan se pornise Roland.

Nu trecuse pe la castelul Negrelor-Fântâni, nu c-ar fi bănuit cât de cât că sora lui i-ar fi purtat vreun interes şefului confraţilor lui Iehu, dar se temea de vreo indiscreţie a vreunui slujitor.

O recunoscuse foarte bine pe Charlotte la tatăl ei, dar devreme ce ea nu se arătase nici pe departe mirată, Roland crezu că nu fusese recunoscut, ba, mai mult chiar, după ce schimbase câteva cuvinte cu căpitanul de jandarmi, se duse să-l aştepte în piaţa Bastionului, foarte pustie la asemenea oră.

După ce termină controlul registrului închisorii, căpitanul de jandarmi se duse şi el să-l întâlnească.

Îl găsi pe Roland plimbându-se în sus şi-n jos, aşteptându-l cu nerăbdare.

La paznic, Roland se mulţumise doar să se legitimeze, aici însă putea să intre în materie.

Aşadar, îl iniţie pe căpitanul de jandarmi asupra scopului călătoriei sale.

După cum în adunările publice poţi să ceri cuvântul pentru un fapt personal şi îl obţii fără să întâmpini contestaţii, tot aşa şi Roland ceruse primului consul şi asta pentru un fapt personal, că urmărirea Confraţilor lui Iehu să-i fie încredinţată lui — şi obţinuse asemenea favoare fără greutate.

Un ordin al ministrului de război îi punea la dispoziţie garnizoanele nu numai din Bourg, dar şi din oraşele înconjurătoare.

Un ordin al ministrului poliţiei ordona tuturor ofiţerilor de jandarmi să-i dea tot ajutorul.

Se gândise, bine înţeles şi mai întâi de toate, să se adreseze căpitanului de jandarmi din Bourg, pe care-l cunoştea de multă vreme şi pe care-l ştia om de curaj şi de acţiune.

Găsise tocmai ce căuta: căpitanul de jandarmi din Bourg era îngrozitor de pornit împotriva Confraţilor lui Iehu, care prădau diligentele la un sfert de leghe de oraş şi pe care nu mai ajungea nicicum să pună mâna.

Ştia raporturile trimise ministrului poliţiei cu privire la ultimele trei opriri de diligente şi înţelegea prea bine furia acestuia.

Dar rămase uimit la culme când Roland îi povesti ceea ce i se întâmplase lui în mânăstirea Seillon în noaptea în care veghease şi mai ales ce i se întâmplase lui *sir* John în noaptea următoare în aceeaşi mânăstire.

Căpitanul ştiuse bine, din zvon public, că oaspetele doamnei de Montrevel primise o lovitură de pumnal. Cum nimeni însă nu făcuse plângere, nici el nu se crezuse în drept să pătrundă în negura în care părea că Roland doreşte să lase învăluită toată povestea.

În epoca aceea tulbure, forţa armată avea anumite toleranţe pe care nu le-ar fi avut nicidecum în alte timpuri.

Cât despre Roland, el nu spusese nimic, dorind să-şi păstreze mulţumirea de a-i urmări pe oaspeţii mânăstirii, mistificatori sau asasini, în timpul şi la locul potrivit.

De data aceasta însă venea cu toate mijloacele să-şi pună planul în execuţie şi, foarte hotărât, să nu se mai întoarcă în faţa primului consul până ce nu-l va fi îndeplinit.

De altfel, era una dintre aventurile pe care Roland le căuta. Nu era oare, în acelaşi timp şi primejdie şi pitoresc?

Nu era oare un prilej de a-şi pune viaţa în joc, împotriva unor oameni care, necruţându-şi-o pe-a lor, n-au să i-o cruţe poate nici pe-a lui?

Lui Roland nici prin minte nu-i trecea să atribuie adevăratei cauze — adică ocrotirii întinsă asupra lui de către Morgan — norocul de a fi scăpat de primejdie atât în noaptea în care veghease în mânăstire cât şi în ziua în care se luptase împotriva lui Cadoudal.

Cum putea presupune că o simplă cruce fusese făcută deasupra numelui său şi că, pe-o distanţă de două sute cincizeci de leghe, semnul acela al mântuirii îl ocrotise de la un capăt la celălalt al Franţei?

În rest, primul lucru ce-avea de făcut era să încercuiască mânăstirea Seillon şi s-o scotocească până-n ungherele cele mai tainice — ceea ce Roland se socotea deplin îndreptăţit s-o facă.

Numai că noaptea era pe trecute şi asemenea expediţie nu mai putea avea loc înaintea nopţii următoare.

Între timp, Roland avea să se ascundă în cazarmă jandarmeriei şi să stea în camera căpitanului, pentru ca nimeni din Bourg să nu-i bănuiască prezenţa şi nici pricina ce-l aducea. A doua zi, el avea să călăuzească expediţia.

În cursul zilei următoare, un jandarm ce era croitor avea să-i confecţioneze o uniformă completă de subofiţer de jandarmerie.

Va trece drept ataşat pe lângă brigada din Lons-le-Saulmier şi, datorită uniformei celei noi, va putea dirija percheziţia în mânăstire, fără să fie recunoscut.

Totul se desfăşură şi se îndeplini după planul stabilit.

Către ora unu noaptea, Roland reintră în cazarmă cu căpitanul, urcă în camera acestuia, îşi aşeză un pat de campanie şi dormi ca unul ce petrecuse două zile şi două nopţi în poştalion.

A doua zi, se înarma cu răbdare ca să facă, pentru instruirea căpitanului, un plan al mânăstirii Seillon, datorită căruia, chiar şi fură ajutorul lui Roland, mândrul ofiţer ar fi putut conduce expediţia, fără să se rătăcească nici măcar cu un pas.

Cum căpitanul nu dispunea decât de optsprezece soldaţi sub ordinele sale, care n-ar fi fost nicidecum de ajuns ca să împresoare mânăstirea în întregime sau, mai curând, să-i păzească cele două ieşiri şi s-o scotocească pe dinăuntru; şi cum ar mai fi trebuit încă două-trei zile ca să întregească brigada răspândită prin împrejurimi şi să aştepte numărul de oameni necesari, căpitanul, din ordinul lui Roland, se duse în cursul zilei să-l pună la curent cu evenimentele pe colonelul de dragorii al cărui regiment se afla în garnizoană la Bourg şi să-i ceară doisprezece oameni care, împreună cu cei optsprezece ai căpitanului, ar fi făcut un total de treizeci.

Colonelul nu numai că îi dădu cei doisprezece oameni, dar aflând pe deasupra că expediţia avea să fie condusă de şeful de brigada Rol anei de Montrevel, aghiotantul primului consul, declară că voia neapărat să ia parte şi el, comandând cei doisprezece oameni ai săi.

Roland îi primi ajutorul şi se stabili că el, colonelul — folosim şi titlul de colonel şi cel de şef de brigadă, fiindcă şi unul şi altul reprezintă acelaşi grad — şi se stabili, după cum ziceam, ca el, colonelul, cu cei doisprezece dragoni, să-i ia în trecere pe Roland, pe căpitan şi pe cei optsprezece jandarmi, cazarma jandarmeriei aflându-se chiar în drumul ce ducea la mânăstirea Seillon.

Plecarea era hotărâtă pentru ora unsprezece.

La ora unsprezece, ora militară, cu alte cuvinte ora unsprezece precis, colonelul de dragoni cu cei doisprezece oameni ai lui se alăturară jandarmilor şi cele două trupe reunite într-una singură porniră în marş.

Roland, în costumu-i de subofiţer de jandarmerie, s-a lăsat recunoscut de colegul său, colonelul de dragoni; dar pentru dragoni şi pentru jandarmi el era, după cum se convenise, subofiţerul detaşat de la brigada din Lons-le-Saulmier.

Dar, întrucât oamenii s-ar fi putut mira că un subofiţer, străin de localitate, le-a fost dat să-i călăuzească, li s-a spus că, în tinereţea lui, Roland fusese novice la Seillon, ucenicie datorită căreia era în stare să recunoască mai bine decât oricine ungherele cele mai misterioase ale mânăstirii.

Primul sentiment pe care-l încercară bravii militari fu acela de a se simţi oarecum umiliţi să fie îndrumaţi de un fost călugăr. Însă, — dat fiind că fostul călugăr purta pălăria în trei colţuri într-un chip destul de cochet şi apoi că înfăţişarea lui era aceea a unui om care, purtând uniforma, părea că uitase cu desăvârşire c-ar fi purtat cândva rasă de călugăr — până la urmă se resemnară cu toţii, rezervându-şi dreptul de a-şi face o părere definitivă despre subofiţer după felul în care va mânui muscheta pe care-o purta sub braţ, pistoalele pe care le purta la centiron şi sabia pe care o purta la şold.

Şi-au luat cu ei făclii şi au pornit-o la drum în cea mai adâncă tăcere, într-o formaţie de trei plutoane: unul de opt oameni, comandat de căpitanul de jandarmerie, altul de zece oameni, comandat de colonel şi, în sfârşit, ultimul de doisprezece, comandat de Roland.

La ieşirea din oraş se despărţiră.

Căpitanul de jandarmi, care cunoştea mai bine locurile decât colonelul de dragoni, îşi luă sarcina de a păzi fereastra aşa numitei Correrii, adică a pavilionului mânăstirii, fereastra ce dă spre pădurea Seillon. Avea cu el opt jandarmi.

Colonelul de dragoni primi sarcina de la Roland să păzească poartă mare de la intrarea mânăstirii. Avea ca ei cinci dragoni şi cinci jandarmi.

Roland se hotărî să cerceteze cu de-amănuntul interiorul. El dispunea de cinci jandarmi şi şapte dragoni.

I se dădu fiecăruia câte o jumătate de ceas ca să fie la postul respectiv. Mai mult decât le trebuia.

La unsprezece şi jumătate, când urma să bată clopotul de la biserica Peronnas, Roland cu oamenii lui trebuiau să se caţere peste zidul livezii.

Căpitanul de jandarmi, o apucă pe drumul dinspre Pont-d'Ain până la marginea pădurii şi, trecând pe lângă lizieră, îşi ocupă postul ce-i fusese destinat.

Colonelul de dragoni o luă pe scurtătura ce se împreuna cu drumul spre Pont-d'Ain şi care ducea la poarta mânăstirii.

În sfârşit, Roland o tăie de-a dreptul peste ogoare şi ajunse la zidul livezii pe care, în alte împrejurări, după cum ne amintim, îl mai sărise de două ori.

Exact la unsprezece şi jumătate dădu semnalul oamenilor lui, se caţără şi sări peste zidul livezii. Jandarmii şi dragonii îl urmară. Ajunşi de partea cealaltă a zidului, oamenii nu ştiau încă dacă Roland e viteaz, dar ştiau că e sprinten.

Roland le arătă prin întuneric poarta spre care trebuiau să se îndrepte, adică cea care dădea din livadă în mânăstire.

Apoi se repezi el cel dintâi printre buruienile înalte, el cel dintâi împinse poarta, el cel dintâi pătrunse în locaşul mânăstirii.

Totul zăcea în întuneric, tăcere şi singurătate. Roland, slujind într-una de călăuză oamenilor săi, intră în trapeza mânăstirii.

Peste tot pustiu, peste tot linişte.

O porni pe sub bolta piezişă şi ieşi din nou în grădină, fără să fi înspăimântat alte fiinţe vii în afară de cucuvele şi lilieci.

Rămânea de cercetat cisterna subterană, cripta mortuară şi pavilionul sau, mai curând, capela dinspre pădure.

Roland străbătu locul pustiu care-l despărţea de cisternă. Ajuns la capătul de jos al scărilor, aprinse trei torţe, păstră una iar pe celelalte două le dădu, una în mâinile unui dragon, iar cealaltă în mâinile unui jandarm. Apoi ridică piatră care ascundea scara.

Jandarmii care-l urmau pe Roland începură să creadă că e tot atât de viteaz pe cât se arătase de sprinten.

Străbătură coridorul subteran şi dădură de prima poartă cu gratii. Era împinsă dar nu încuiată.

Intrară în cripta funerară.

Acolo nu era numai singurătate, numai tăcere; acolo era moartea.

Chiar şi cei mai viteji simţiră cum li se face părul măciucă. Roland merse de la un mormânt la altul, cercetându-le cu patul pistolului pe care-l ţinea în mână. De nicăieri nici un răspuns.

Străbătură cripta, dădură şi de a doua poartă cu grilaj şi pătrunseră în capelă.

Aceeaşi tăcere, aceeaşi pustietate. Totul era lăsat în părăsire, ai fi zis de ani de zile.

Roland merse de-a dreptul la strane. Văzu sângele pe lespezi. Nimeni nu-şi dăduse osteneala să-l şteargă.

Acolo ajunsese la capătul cercetărilor şi părea că nu mai este nimic de făcut.

Roland nu se putea hotărî să se retragă.

Se gândi că poate nu fusese atacat, din pricina prea numeroasei sale escorte. Lăsă zece oameni cu o torţă în capelă, le dădu ordin să intre în legătură, prin fereastra în ruină, cu căpitanul de jandarmi ce şedea la pândă în pădure, la câţi va păşi de fereastra aceea şi se întoarse cu doi oameni.

De data asta, cei doi oameni ce-l urmau pe Roland îl găsiră mai mult decât viteaz, îl socotită cutezător.

Dar Roland, neţinând seama nici măcar dacă era însoţit sau ba, o luă înapoi pe propria-i urmă în lipsa vreunei urme a bandiţilor.

Celor doi oameni le fu ruşine şi îl urmară.

Hotărât lucru, mânăstirea era părăsită.

Ajuns în faţa porţii celei mari, Roland îl chemă pe colonelul de dragoni. Colonelul cu cei zece oameni era la postul său.

Roland deschise poarta şi făcu joncţiunea cu ei.

Nici ei nu văzuseră şi nu auziseră nimic.

Intrară cu toţii împreună, închizând şi baricadând poarta în urma lor, ca să le taie retragerea bandiţilor, dacă ar fi avui fericirea să-i întâlnească.

Pe urmă plecară cu toţii să se-ntâlnească cu ceilalţi camarazi, care şi ei se alăturaseră căpitanului de jandarmi şi celor opt oameni ai lui.

Aceştia toţi îl aşteptau în strane.

Trebuiau să se hotărască pentru retragere: tocmai bătuse ceasurile două de noapte. De-aproape trei ceasuri se aflau în căutare, iară să fi găsit nimic.

Roland, reabilitat în cugetele jandarmilor şi ale dragonilor, care vedeau că nu e de glumit cu fostul călugăr, dădu, spre marea lui părere de rău, semnalul de retragere, deschizând uşa capelei ce dădea înspre pădure.

De data asta, cum nu mai trăgea nădejde să mai întâlnească pe careva, Roland se mulţumi doar s-o tragă după el.

Apoi, în pas forţat, trupa cea mică porni înapoi spre Bourg.

Căpitanul de jandarmi cu cei optsprezece oameni şi cu Roland se întoarseră la cazarmă lor, după ce schimbară parolă cu sentinela.

Colonelul de dragoni şi cei doisprezece oameni ai lui îşi urmară drumul şi se înapoiară în oraş.

Tocmai strigătul sentinelei când opri soldaţii la poarta cazărmii atrăsese atenţia lui Morgan şi lui Valensolle. Intrarea celor optsprezece soldaţi în cazarmă le întrerupsese cina. În sfârşit, tocmai împrejurarea aceea neprevăzută îl făcuse pe Morgan să exclame: "Atenţie!".

Într-adevăr, în situaţia în care se aflau cei doi tineri, orice lucru merita atenţie.

De aceea masa fu întreruptă, fălcile încetară să mai mestece ca să lase ochii şi urechile să-şi împlinească menirea cu toată puterea.

Se văzu curând că numai ochii vor avea de furcă.

Fiecare jandarm intră în încăperea-i respectivă fără lumină. Nimic nu atrase aşadar atenţia tinerilor noştri pe la numeroasele ferestre ale cazărmii, drept care se putură concentră numai asupra unui singur punct.

În mijlocul tuturor ferestrelor acelora întunecate, două din de se luminară. În raport cu restul clădirii, de erau situate oarecum într-o latură şi drept în faţa aceleia unde cei doi prieteni îşi luau masa.

Amândouă ferestrele erau la primul etaj, dar, din poziţia pe care o ocupau, adică de pe coama mormanelor de nutreţ, Morgan şi Valensolle nu numai că se găseau la aceeaşi înălţime cu ferestrele, ci chiar se uitau de deasupra lor.

Ferestrele acelea erau de la camera căpitanului de jandarmi.

Fie din nepăsarea bravului căpitan, fie din lipsurile mari de care suferea statul, ferestrele nu aveau perdele, aşa că, datorită celor două sfeşnice aprinse de ofiţerul de jandarmi în cinstea oaspetelui, Morgan şi Valensolle puteau să vadă tot ce se petrecea în camera aceea.

Deodată Morgan îl prinse de braţ pe Valensolle şi-l strânse cu toată puterea.

— Ei! exclamă Valensolle, dar ce s-a mai întâmplat? Roland îşi aruncase tricornul pe un scaun şi Morgan îl recunoscuse.

— Roland de Montrevel! zise el, Roland în uniformă de subofiţer de jandarmi! De data asta, noi suntem pe urmele lui, în timp ce el le mai caută pe-ale noastre. Să nu cumva să i le pierdem.

— Ce faci? întrebă Valensolle simţind că prietenul lui plecase de lângă el.

— Mă duc să-i înştiinţez pe confraţi. Tu rămâi pe loc şi nul pierde din ochi. Îşi leapădă sabia, îşi scoate pistoalele de la cingătoare, se vede că-şi va petrece noaptea în camera căpitanului. Mâine îl desfid s-o apuce pe vreun drum, oricare ar fi, fără să aibă pe unul de-ai noştri pe urme.

Şi Morgan, dându-şi drumul s-alunece pe povârnişul nutreţului, dispăru din văzul camaradului său care, chircit ca un sfinx, nu-l mai scapă din ochi pe Roland de Montrevel.

După un sfert de ceas, Morgan se întoarse, iar ferestrele ofiţerului de jandarmi erau, ca toate celelalte ferestre ale cazărmii, cufundate în întuneric.

— Ei, ce-i? întrebă Morgan.

— Ce să fie? răspunse Valensolle. Totul s-a terminat în chipul cel mai prozaic din lume. Şi-au lepădat hainele de pe ei, au stins luminările şi s-au culcat: căpitanul în patul său, iar Roland pe o saltea. Se vede treaba că în clipa de faţă sforăie care mai de care.

— Ei, atunci, spuse Morgan, noapte bună lor şi nouă la fel. După zece minute, urarea de mai sus era împlinită şi cei doi tineri dormeau de parcă nu s-ar fi culcat cu primejdia în pat.

Capitolul XLI Hotelul Poştei

În aceeaşi zi, către ceasurile şase de dimineaţă, cu alte cuvinte în zorii cenuşii şi reci ai unei zile de la sfârşitul lui februarie, un călăreţ, dând pinteni unui căluţ de poştă, precedat fiind de un surugiu ce trebuia să aducă înapoi calul şi să-l predea în mână, ieşea din oraşul Bourg pe drumul spre Mâcon sau spre Saint-Jullien.

Spunem pe drumul spre Mâcon sau spre Saint-Jullien, fiindcă la o leghe depărtare de Bourg, capitala provinciei Bresse, drumul se bifurcă şi unul, urmând în linie dreaptă, duce la Saint-Jullien, iar celălalt, abătându-se către stânga, se îndreaptă spre Mâcon.

Ajuns la răspântia celor două drumuri, călăreţul era gata s-o apuce pe drumul spre Mâcon, când o voce care părea că iese de sub o căruţă răsturnată îi ceru îndurare.

Călăreţul porunci vizitiului să vadă ce se întâmplase.

Un biet zarzavagiu fusese prins într-adevăr sub căruţa încărcată cu legume. Fără îndoială, voise s-o sprijine în clipa când roata, alunecând în şanţ, căruţa se prăvăli. Din fericire căruţa căzuse peste el în aşa fel, încât omul nădăjduia, spunea dânsul, să nu se fi ales cu nici o fractură şi nu cerea decât un lucru, să i se dea o mână de ajutor ca să-şi pună căruţa iarăşi pe roate. Atunci nădăjduia el că se va putea ridica şi pune pe picioare.

Călăreţul, om milos faţă de aproapele său, nu numai că-i îngădui vizitiului să se oprească şi să-l scoată pe zarzavagiu din încurcătura în care se găsea, dar chiar el sări jos de pe cal şi, cu o putere la care nici pe departe nu te-ai fi aşteptat de la un bărbat de statură mijlocie, aşa cum era el, ajută vizitiul să pună căruţa iarăşi pe roate şi nu numai atât, ci s-o şi tragă pe drumul pietruit.

După care voi să-l ajute pe om să se ridice, dar omul spusese drept: era teafăr şi nevătămat. E drept că-i mai rămăsese un soi de tremur în picioare, dar numai ca să se adeverească proverbul ce pretinde că există un Dumnezeu şi pentru beţivi.

Zarzavagiul nu mai contenea cu mulţumirile şi prinse calul de căpăstru, dar mai mult — şi lucrul era lesne de văzut — ca să se sprijine, decât ca să mâne animalul pe drumul cei drept.

Cei doi călăreţi încălecară iarăşi, o luară cu caii în galop şi curând şe făcură nevăzuţi la cotul pe care-l face drumul cu cinci minute înainte de-a intra în pădurea Monnet.

Dar, de cum dispărură, o schimbare demnă de luat în seama se petrecu în înfăţişarea zarzavagiului: îşi opri calul, se îndreptă, duse la buze muştiucul unei goarne mici şi sună de trei ori.

Un soi de rândaş de cai ieşi din pădurea ce mărgineşte drumul, ducând de căpăstru un cal înşeuat ca pentru un stăpân.

Zarzavagiul îşi dezbrăcă repede bluză de pe el, îşi lepăda pantalonii de pânză groasă şi rămase în vestă, pantalon de piele de căprioară şi cizme cu marginea răsfrântă.

Scotoci în căruţă, scoase un pachet pe care-l desfăcu, scutură o haină verde, de vânătoare, cu brandemburguri de aur, o trase pe el, pe deasupra îmbrăcă o mantie îmblănită, cafenie, luă din mâna grăjdarului o pălărie pe care el i-o dădu şi care se potrivea cu costumu-i elegant, îşi fixă pintenii la cizme şi, sărind pe cal cu uşurinţa şi dibăcia unui călăreţ încercat, îi spuse grăjdarului:

— Să fii deseară pe la şapte între Saint-Just şi Ceyzériat. Ai să te-ntâlneşti cu Morgan. Spune-i că cel *pe care-l ştie el* se duce la Mâcon, dar c-am să fiu acolo înaintea lui.

Şi, în adevăr, fără să-i mai pese de căruţa de legume pe care de altfel o lăsa în paza slujitorului său, fostul zarzavagiu, care nu era altcineva decât vechea noastră cunoştinţă Montbar, îşi întoarse calul în direcţia în care se afla pădurea Monnei şi-l puse-n galop.

Calul lui nu era un nenorocit de căluţ de poştă, ca cel pe care-l încălecase Roland, ci, dimpotrivă, un minunat cal de curse. Aşa încât, între pădurea Monnet şi Polliat, Montbar îi ajunse din urmă pe cei doi călăreţi şi îi şi întrecu.

În afară de o scurtă oprire la Saint-Cyr-sur-Menthon, calul făcu dintr-o singură bucată şi-n mai puţin de trei ceasuri, cele nouă sau zece leghe ce despart oraşul Bourg de Mâcon.

Sosit la Mâcon, Montbar trase la hotelul Poştei, singurul care, la vremea aceea, avea reputaţia de a-i atrage pe toţi călătorii de soi.

Dealtminteri, după felul în care Montbar fu primit în hotel, se vedea că patronul hotelului avea de-a face cu o veche cunoştinţă.

— A, dumneavoastră eraţi, domnule de Jayat! exclamă hotelierul. Chiar ieri ne întrebam, ce vi s-o fi întâmplat. Iată, e mai bine de-o lună de când n-aţi mai fost văzut prin părţile noastre.

— Crezi că-i chiar aşa de mult timp, amice? zise tânărul, afectând graseierea la modă. Da, da, e chiar adevărat. Am fost pe la nişte prieteni, pe la Treffort, pe la Haulccourt. Îi cunoşti pe domnii aceştia după nume, nu-i aşa?

— O! Şi după nume şi personal.

— Am vânat cu gonaci. Au nişte trăsuri minunate, pe cuvântul meu! Dar se poate mânca la dumneata în dimineaţa asta?

— De ce nu?

— Ei, atunci pune să-mi aducă un pui, o sticlă de vin de Bordeaux, două cotlete, nişte fructe, o nimica toată!

— Într-o clipă. Doriţi să fiţi servit în camera dumneavoastră sau în sala de mese?

— În sala de mese, e mai vesel, numai serveşte-mă la o masă de-o parte. Ah! Nu uita de calul meu. E un animal minunat, care mi-e mai drag decât mulţi creştini, pe cuvânt *d'onoae!*

Hotelierul dădu comanda, Montbar se aşeză în faţa căminului, îşi ridica mantia-i îmblănită ca să-şi încălzească picioarele.

— Tot dumneata ţii poşta? îl întrebă el pe hangiu, ca să nu întrerupă vorba începută.

— Bine înţeles!

— Atunci, la dumneata se schimbă caii diligenţelor?

— Nu ai diligenţelor, ci ai furgoanelor poştale.

— A! Ia spune, trebuie să mă duc la Chambèry întruna din zilele acestea. Câte locuri sunt în furgon?

— Trei, două înăuntru şi unul cu factorul.

— Şi am noroc să găsesc un loc liber?

— Aşa ceva se mai poate uneori, dar, cel mai sigur, vedeţi, e s-aveţi o caleaşca sau o gabrioletă personală.

— Nu poţi să-ţi reţii locul dinainte?

— Nu, căci trebuie să înţelegeţi, domnule de Jayat, dacă sunt călători care şi-au luat locul de la Paris la Lyon, ei au întâietate.

— Ca să vezi, aristocraţii, zise Montbar râzând. Şi, fiindcă veni vorba de aristocraţi, îţi soseşte unul după mine, cu poşta. I-am luat-o înainte la vreun sfert de leghe după Poluat. Mi s-a părut că era călare pe-un căluţ ce sufla din greu.

— Ei! exclamă hangiul, nu-i de mirare. Confraţii mei nu prea au cai buni!

— Şi na, iată-l tocmai pe omul nostru, reîncepu să vorbească Montbar. Credeam că i-am luat-o înainte mai mult de-atât.

Într-adevăr, chiar în clipa aceea Roland trecu în galop prin faţa ferestrelor şi intră în curte.

— Luaţi tot camera numărul 1, domnule Jayat? întrebă hangiul.

— De ce mă întrebi?

— Păi, fiindcă e cea mai bună şi, de n-o luaţi dumneavoastră, am da-o persoanei ce soseşte, în cazul în care rămâne mai mult.

— Ei! Nu te ocupa de mine. Abia în cursul zilei am să ştiu dacă rămân sau dacă plec. Dacă noul sosit stă mai mult, aşa cum spui, dă-i camera numărul 1. Eu mă voi mulţumi şi cu numărul 2.

— Masa e servită, domnule, spuse ospătarul arătându-se pe pragul uşii ce ducea de la bucătărie în sala de mese.

Montbar făcu un semn din cap şi răspunse invitaţiei, intra în sala de mese tocmai în clipa în care Roland intra în bucătărie.

Într-adevăr i se pusese masa. Montbar îşi schimbă tacâmul şi se aşează în aşa fel, încât să fie cu spatele spre uşă.

Măsura să de precauţie fu zadarnică: Roland nu intră deloc în sala de mese şi clientul îşi isprăvi dejunul fără să fie tulburat.

Numai la, desert, hangiul veni el însuşi să-i aducă cafeaua.

Montbar înţelese că onorabilul personaj avea chef de vorbă. Aşa ceva se potrivea de minune. Dorea el însuşi să al le anumite lucruri.

— Ei? întrebă Montbar, ce se-ntâmplă cu omul nostru? A venit numai ca să schimbe calul?

— Nu, nu, răspunse hangiul. Aşa precum aţi spus, e un aristocrat. A cerut să-i fie servit prânzul în camera lui.

— În camera lui sau într-a mea? întrebă Montbar. Fiindcă sunt foarte sigur că i-ai dat faimoasa cameră numărul 1.

— Păi, domnule de Jayat, e greşeala dumneavoastră. Mi-aţi spus că pot dispune de ea.

— Şi m-ai crezut pe cuvânt. Bine ai făcut însă. Am să mă mulţumesc cu numărul 2.

— Vai! N-o să vă simţiţi prea bine. Camera nu-i despărţită de numărul 1 decât printr-un perete subţire şi tot ceea ce se face sau se spune se aude dintr-o cameră în cealaltă.

— Ei! Hangiule dragă, crezi oare c-am venit la dumneata să fac lucruri ce nu se cuvin, sau să cânt cântece instigatoare, de te temi aşa tare să nu se audă ce-am să spun sau ce-am să fac?

— Vai! Dar nu-i asta!

— Atunci ce-i?

— Nu mă tem că dumneavoastră aveţi să tulburaţi pe cineva. Mă tem să nu fiţi dumneavoastră tulburat.

— Bine! Deci tânărul dumitale e un scandalagiu?

— Nu, dar seamănă a fi ofiţer.

— Ce te-a putut face să crezi aşa ceva?

— Mai întâi de toate înfăţişarea lui. Apoi, a întrebat ce regiment se află în garnizoană la Mâcon. I-am spus că-i regimentul 7 vânători călare. "A! Bine, făcu el, îl cunosc pa şeful bri-găzii, e un prieten de-al meu. Poate un slujitor de-al dumitale să-i ducă din partea mea cartea de vizită şi să-i întrebe de vrea să vină să prânzească cu mine?"

— Ăla!

— Aşa că, înţelegeţi dumneavoastră, ca ofiţerii între ei. Înseamnă c-o să fie zgomot, scan-dal! Poate n-au să prânzească numai, dar au să şi cuteze, au să ospăteze şi-n puterea nopţii.

— Ţi-am spus, dragă hangiule, că nu credeam să am plăcerea să-mi petrec noaptea la dumneata. Aştept scrisori de la Paris, post-restant, care vor hotărî ce am de făcut, în aşteptare, aprinde-mi focul în camera numărul 2, făcând zgomot cât mai puţin cu putinţă, ca să nu-mi tulburi vecinul. Totodată pune să-mi ducă în cameră o pană, cerneală şi hârtie. Am de scris.

Poruncile lui Montbar fură îndeplinite întocmai şi chiar el urcă în urma valetului de serviciu să vadă dacă nu cumva Roland ar putea fi incomodat de vecinătatea lui.

Camera era chiar aşa cum spusese hotelierul-poştaş şi nici o mişcare nu se putea face, nici un cuvânt nu se putea rosti în una, fără să nu se audă în cealaltă.

Aşa că Montbar auzi cât se poate de bine pe feciorul de la hotel vestindu-i lui Roland sosirea şefului de brigadă Saint-Maurice, apoi pasul răsunător al acestuia pe coridor şi, în sfârşit, exclamaţiile celor doi amici, încântaţi că se revăd.

Cât despre Roland, deranjat o clipă de zgomotul ce se făcuse în camera vecină, uitase de el îndată ce nu se mai auzi şi nu mai exista nici o primejdie că s-ar mai repeta. Montbar, cum rămase singur, se aşează la masa pe care se pusese cerneală, pană şi hârtie şi stătu nemişcat.

Cei doi ofiţeri se cunoscuseră cândva în Italia şi Roland se aflase sub ordinele lui Saint-Maurice pe vremea când acesta din urmă era căpitan, iar Roland nu era decât locotenent.

Astăzi erau egali în grad. Mai mult încă, Roland avea dublă misiune şi din partea primului consul şi din cea a ministrului de poliţie, care îi dădeau dreptul de-a comanda ofiţerii în acelaşi grad cu el, ba chiar în limitele misiunii sale şi ofiţerii cu un grad mai mare.

Morgan nu se înşelase bănuind că fratele Améliei era în urmărirea confraţilor lui Iehu. Dacă percheziţiile nocturne întreprinse la mânăstirea Seillon nu i-ar fi dovedit-o, dovada ar fi reieşit din convorbirea tânărului ofiţer cu colegul său, presupunând că asemenea convorbire ar fi fost auzită.

Aşadar, primul consul trimitea în mod efectiv călugărilor de la Saint Bernard cincizeci de mii de franci în dar, iar cei cincizeci de mii de franci erau de fapt trimişi prin poştă. Insă cei cincizeci de mii de franci nu erau decât un soi de capcană cu ajutorul căreia se făceau presupuneri că se vor prinde jefuitorii de diligente, dacă nu se punea mâna pe ei în mânăstirea Seillon sau într-un alt loc în care s-ar fi putut retrage.

Acum, rămânea de văzut cum îi vor prinde.

Tocmai acest lucru se dezbătu pe larg între cei doi ofiţeri în timpul cât au luat masa.

La sfârşitul mesei ajunseseră la un acord şi planul era stabilit.

În aceeaşi seară, Morgan primi o scrisoare, concepută în termenii următori:

"Aşa cum ne-a spus şi Adler, vinerea viitoare pe la ceasurile cinci spre seară, furgonul poştal va pleca de la Paris cu cincizeci de mii de franci destinaţi călugărilor de la mânăstirea Saint-Bernard.

Cele trei locuri, locul din cupeu şi cele două locuri din interiorul furgonului, sunt reţinute de trei călători care vor urca primul la Sens, iar ceilalţi doi la Tonnerre.

Călătorii de mai sus sunt: cel din cupeu, unul dintre cei mai bravi agenţi ai cetăţeanului Fouché, iar în interior domnul Roland de Montrevel şi şeful de brigadă al regimentului 7 vânători în garnizoană la Mâcon.

Vor fi în haine burgheze ca să nu trezească bănuieli, dar înarmaţi până-n dinţi.

Doisprezece vânători călări, cu muschete cu ţeava scurtă, pistoale şi săbii, vor escorta furgonul, dar de la distanţă şi în aşa fel ca să ajungă tocmai când va fi operaţia în toi.

Primul foc de pistol trebuie să le dea semnalul ca să-şi pună caii în galop şi să cadă asupra tâlharilor.

Acum, eu sunt de părere că, în ciuda măsurilor de precauţie luate, ba chiar din pricina tuturor acestor măsuri de precauţie, atacul să fie menţinut şi să se petreacă la locul hotărât, adică la Casa-Albă.

Dacă şi confraţii sunt de aceeaşi părere, să fiu înştiinţat. Eu voi mâna furgonul poştal ca vizitiu de la Mâcon la Belleville.

Şefului de brigadă îi fac eu de petrecanie. Unui din voi să-l ia în seama lui pe agentul cetăţeanului Fouché.

Cât despre domnul Roland de Montrevel, nu i se va întâmpla nimic, dat fiind că-mi iau răspunderea ca, printr-un mijloc cunoscut şi inventat de mine, să-l împiedic să coboare din vehicul.

Ora precisă la care furgonul de Chambèry trece pe la Casa-Albă e la şase seara, sâmbăta.

Un răspuns de două-trei cuvinte, conceput. În termenii următori: ***sâmbăta seara la ceasurile şase*** *şi totul va merge ca pe roate.*

Montbar."

Pe la miezul nopţii Montbar, care se plânsese cu adevărat de zgomotul făcut de vecinul lui şi fusese instalat într-o cameră situată la celălalt capăt al hotelului, fu deşteptat de un curier care era tot rândaşul de cai care-i adusese pe drum calul înşeuat.

Scrisoarea adusă de curier cuprindea doar cuvintele de mai jos, urmate de un post-scriptum:

"Sâmbăta seara, la ceasurile şase.

Morgan."

"P.S. A nu se uita, chiar în toiul luptei şi mai ales în toiul luptei, că viaţa lui Roland de Montrevel este pusă sub semnul ocrotirii."

Tânărul citi răspunsul cu o bucurie vădită. De data aceasta, n-avea să mai fie o simplă oprire de poştalion, ci un soi de chestiune de onoare între bărbaţi de păreri deosebite, o întâlnire între viteji.

Pe drum n-avea să se răspândească numai aur, ci şi sânge.

N-aveau să aibă de-a face numai cu nişte pistoale cu cartuşe oarbe, mânuite de mâinile unui copil, ci aveau să se slujească de armele ucigaşe ale unor soldaţi deprinşi să le mânuiască.

De altfel, avea înaintea lui toată ziua care abia începuse să se desfăşoare şi pe cea de-a doua întreaga, ca să-şi ia măsurile de trebuinţă. Montbar se mulţumi aşadar să-l întrebe deocamdată pe grăjdar cine era vizitiul de serviciu care avea să ia în primire la ceasurile cinci furgonul poştal de la Mâcon şi să facă distanţa de o poştă sau chiar de două poşte, ce se întindea între Mâcon şi Belleville.

Pe lângă asta, îi ceru să cumpere patru şuruburi cu belciuge şi două lanţuri cu încuietori.

Ştia dinainte că furgonul soseşte la patru şi jumătate la Mâcon, ia cina acolo şi pleacă mai departe la orele cinci precis.

Fără îndoială, toate măsurile lui Montbar erau luate dinainte căci, după ce i-a dat slujitorului său indicaţiile de mai sus, îl lăsă să plece şi adormi ca un om ce are de împlinit nişte resturi de somn.

A doua zi nu se deşteptă sau, mai curând, nu coborî decât pe la ceasurile nouă dimineaţa. Îi ceru hangiului, fără să dea de bănuit noutăţi despre vecinul său scandalagiu.

Călătorul plecase la Paris de la orele şase dimineaţa cu furgonul poştal, de Lyon, împreună cu prietenul său, şeful de brigadă de la vânători şi hangiului i se părea c-a auzit că nu-şi reţinuseră locurile decât până la Tonnerre.

De altfel, după cum domnul de Jayat se interesa de tânărul ofiţer, tot aşa şi tânărul ofiţer se interesase de dânsul. Întrebase cine era, dacă venea de obicei la hotel şi dacă se credea c-ar consimţi să-şi vândă calul.

Hangiul răspunsese că-l cunoaşte foarte bine pe domnul de Jayat; că domnia sa avea obiceiul să tragă la hotel acolo ori de câte ori afacerile sale îl aduceau la Mâcon şi că, în privinţa calului, nu crede c-ar consimţi să se lipsească de el, orice preţ 1 s-ar oferi, datorită afecţiunii pe care tânărul gentilom i-o păstra.

Drept care, călătorul plecă fără să stăruie mai mult.

După prânz, domnul de Jayat, ce părea că n-are nimic de făcut, ceru să i se pună şaua pe cal, încalecă şi ieşi din Mâcon pe drumul dinspre Lyon. Cât fu în oraş, lăsă calul să meargă în pasul care-i plăcea elegantului animal, dar de îndată ce se văzu afară din oraş, puse mâna pe hăţuri şi-şi strânse genunchii.

Animalului i-a fost destul asemenea semn ca s-o la la galop.

Montbar străbătu satele Varennes, Crêche, La Chapelle-de-Guinchay şi nu se opri decât la Casa-Albă.

Locul era chiar aşa cum spusese Valensolle, minunat de bine ales pentru o ambuscadă.

Casa-Albă era aşezată în fundul unei vâlcele, între un coborâş şi un urcuş; la marginea grădinii sale trecea un pârâu fără nume, care se vărsa în Saône, în dreptul localităţii Challe.

Arbori stufoşi şi înalţi străjuiau de-a lungul cursului apei şi, descriind un semicerc, învăluiau casa.

Cât despre casă, după ce fusese odinioară han, al cărui hangiu nu izbutise să câştige ca să-l ţină, fusese închisă cu vreo şapte-opt ani în urmă şi începuse să cadă în ruină.

Înainte de-a ajunge aici, venind de la Mâcon, drumul făcea un cot.

Montbar cercetă locurile dimprejur cu grija unui inginer ce primise sarcina de a alege terenul pentru un câmp de luptă, scoase un creion şi un carneţel din buzunar şi schiţă un plan exact al poziţiei.

Pe urmă se întoarse la Mâcon.

După două ore, rândaşul de la cai plecă, ducându-i lui Morgan planul şi lăsând stăpânului său numele vizitiului care trebuia să mâne furgonul; îl chema Antoine. În afară de asta, rândaşul cumpărase cele patru şuruburi cu belciuge şi cele două lanţuri cu lacăte.

Montbar ceru să i se aducă sus, în cameră, o sticlă cu vin vechi de Bourgundia şi-l chemă pe Antoine.

După zece minute, Antoine intră în cameră.

Era un băiat voinic şi frumos, de vreo douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de ani, înalt aproape cât Montbar, lucru de care eroul nostru, după ce la măsurat din creştet până-n tălpi, a luat act cu satisfacţie.

Vizitiul se opri în pragul uşii şi, ducându-şi mâna la pălărie, după obiceiul milităresc, zise:

— Cetăţeanul m-a chemat?

— Pe dumneata te cheamă Antoine? întrebă Montbar.

— Precum ziceţi şi-s gata să vă slujesc de sunt în stare, pe dumneavoastră şi pe cei ce vă însoţesc.

— Ei uite, amice, mă poţi sluji... închide dar uşa şi vino-n-coace!

Antoine închise uşa, se apropie până la doi paşi de Montbar şi, ducând iarăşi mâna la pălărie, zise:

— Iată-mă, stăpâne.

— Mai întâi de toate, începu Montbar, dacă nu ai nimic împotrivă, să bem un pahar de vin în sănătatea drăguţei tale.

— Of! Of! Drăguţei mele! făcu Antoine. Ce? Oamenii ca noi au drăguţe? Aşa ceva se potriveşte la domnişori ca dumneavoastră, să aibă drăguţe.

— Lasă, n-ai să mă faci tu să cred, şmecherule, spuse Montbar, că te-ai jurat să mori călugăr, când eşti atât de chipeş.

— Vai! Nu vreau să spun că sunt călugăr în asemenea privinţă; mai avem noi pe ici pe colo câte-o fetiţă în drum.

— Da, da, la fiecare crâşmă. De-aceea doar ne-oprim atât de des cu caii de întors, ca să bem un păhăruţ şi să ne-aprindem pipa.

— Păi, exclamă Antoine cu o mişcare din umeri de nedescris, omul trebuie să mai şi râdă.

— Ei, ia gustă tu vinul ăsta, băiete! Pun capul că n-ai să plângi din pricina lui.

Şi, luând un pahar plin, Montbar făcu semn vizitiului să ia celălalt pahar.

— Aşa cinste mai zic şi eu... în sănătatea dumneavoastră şi a celor ce vă-nsoţesc!

Era expresia obişnuită a vizitiului nostru cumsecade, un soi de extindere a politeţei ce n-avea nevoie de justificarea unor însoţitori.

— Ei, da, exclamă el după ce bău, plescăind din limbă. Ce mai vin vechi! Şi cu care l-am înghiţit fără să-l gust, de parc-ar fi fost un vin oarecare.

— Ai greşit, Antoine.

— Păi da, am greşit.

— Lasă! spuse Montbar umplând din nou paharul. Din fericire, greşeala se poate îndrepta.

— Numai pân-la deget, domnule dragă, zise vizitiul poznaş întinzând paharul dar având grijă să-şi ţină degetul sus, pe marginea paharului.

— O clipă, zise Montbar tocmai când Antoine era gata să ducă paharul la gură.

— Drept la timp, spuse vizitiul, era gata să fie înghiţit, nenorocitul! Ce s-a-ntâmplat?

— N-ai vrut să beau în sănătatea drăguţei tale, dar n-ai să te dai în lături, nădăjduiesc, să bei în sănătatea drăguţei mele.

— O! Aşa ceva nu se refuză, mai ales cu un asemenea vin. În sănătatea drăguţei dumneavoastră şi a celor ce-o însoţesc.

Şi cetăţeanul Antoine înghiţi licoarea roşie, degustând-o de rândul acesta.

— Ei na, făcu Montbar, te-ai prea grăbit şi acum, amice.

— De! făcu vizitiul.

— Păi, da... ia gândeşte-te că am mai multe drăguţe. Devreme ce n-am numit-o pe cea în sănătatea căreia bem, cum vrei tu să-i fie cu folos?

— I-adevărat, zău!

— Îmi pare rău, dar trebuie s-o luăm de la capăt, amice.

— Ei! Păi s-o luăm! Cu un om ca dumneavoastră nu trebuie să facem lucrurile pe dos. Am făcut greşeala, hai s-o bem!

Şi Antoine întinse paharul, pe care Montbar i-l umplu ochi.

— Acuma, zise el aruncând o privire la sticlă şi încredinţându-se dintr-o ochire că e goală, nu mai merge să ne înşelăm. Cum o cheamă?

— În sănătatea frumoasei Joséphine! făcu Montbar.

— În sănătatea frumoasei Joséphine! repetă Antoine.

Şi înghiţi vinul de Bourgundia cu o satisfacţie ce părea că tot creşte.

Apoi, după ce bău şi se şterse pe buze cu mâneca, în clipa în care punea paharul pe masă, zise:

— Ei! O clipă, meştere.

— Na! exclamă Montbar. Mai e ceva ce nu merge?

— Păi, cred şi eu! Am făcut treabă prost, dar e prea târziu.

— De ce?

— Sticla e goală.

— Asta da, dar nu şi cealaltă.

Şi Montbar luă din colţul căminului o sticlă gata desfundată.

— Ai! Ai! făcu Antoine al cărui obraz se lumină de un zâmbet radios.

— Avem leac? întrebă Montbar.

— Avem, răspunse Antoine. Şi îşi întinse paharul.

Montbar îl umplu tot atât de conştiincios cum făcuse şi în primele trei rânduri.

— Ei iată! Urmă vizitiul cercetând în zare lichidul rubiniu care strălucea în pahar, ziceam că am băut în sănătatea frumoasei Joséphine...

— Da, spuse Montbar.

— Dar, continuă Antoine, sunt al dracului de multe Joséphine în Franţa.

— E-adevărat. Şi cam câte crezi tu că sunt, Antoine.

— Ei! Păi trebuie să fie vreo sută de mii.

— Să zicem că-i aşa. Şi după aceea?

— Dintr-aceste o sută de mii cred că nu-s decât a zecea parte frumoase.

— E mult.

— Să zicem, a douăzecea parte.

— Fie!

— Asta face cinci mii.

— Drace! Dar ştii că eşti tare la aritmetică?

— Păi sunt fiu de învăţător.

— Ei şi-apoi?

— Ei, în sănătatea căreia din cele cinci mii am băut?... Ei?

— Ai dreptate, Antoine, zău! Trebuie să adăugăm numele de familie la numele de botez, în sănătatea frumoasei Joséphine...

— Aşteptaţi, paharul e început, nu mai poate sluji scopului. Pentru ca închinarea să fie cu folos trebuie să-l golesc şi pe urmă să-l umpleţi.

Antoine duse paharul la gură.

— Iată-l gol, zise el.

— Şi iată-l şi plin, adăugă Montbar punând paharul în legătură cu sticla.

— Atunci aştept. În sănătatea frumoasei Joséphine...?

— Frumoasei Joséphine... Lollier!

Şi Montbar goli paharul.

— Ei, drăcia dracului! exclamă Antoine. Dar staţi puţin, pe Joséphine Lollier, o cunosc şi eu!

— Nu zic ba.

— Joséphine Lollier doar e fiica dirigintelui poştalioanelor din Belleville.

— Întocmai.

— Ei, firc-ar să fie! exclamă vizitiul. Dar ştiţi că nu sunteţi de plâns, dom'le meşter! Frumos boboc de fată! În sănătatea frumoasei Joséphine Lollier!

Şi dădu peste cap al cincilea pahar cu vin de Bourgundia.

— Ei? Acuma, îl întrebă Montbar, înţelegi tu de ce te-am chemat sus, băiete?

— Nu, totuşi n-am să vă port pică.

— Drăguţ din partea ta.

— O! Eu sunt băiat bun, dar dat dracului!

— Ei, hai să-ţi spun de ce te-am chemat sus.

— V-ascult, sunt numai urechi.

— Aşteaptă! Cred c-ai să înţelegi mai bine cu paharul plin decât gol.

— Aţi fost cumva, din întâmplare, doctor de surzi dumneavoastră? întrebă vizitiul făcând pe mucalitul.

— Nu, dar am trăit mult printre beţivi, răspunse Montbar, umplând din nou paharul lui Antoine.

— Nu-nseamnă că eşti beţiv dacă ţi-e drag vinul, zise Antoine.

— Sunt de-o părere cu tine, dragă băiete, răspunse Montbar. Beţiv eşti numai când nu ştii să duci vinul.

— Bine grăit! făcu Antoine, care părea că şi-l duce pe-al său de minune. Vă ascult!

— Mi-ai spus că nu înţelegi de ce te-am chemat sus?

— Aşa am spus.

— Totuşi, trebuie să fi bănuit că am avut un scop?

— Orice om are un scop, bun sau rău, după cum pretinde preotul nostru, răspunse sentenţios Antoine.

— Ei, află atunci, amice, urmă Montbar, c-al meu e să pătrund noaptea, fără să fiu recunoscut, în curtea meşterului Nicolas-Denis Lollier, dirigintele poştalioanelor de la Belleville.

— De la Belleville, repetă Antoine, care urmărea vorbele lui Montbar cu toată atenţia de care mai era în stare. Înţeleg... Şi voiţi să pătrundeţi fără să fiţi recunoscut în curtea meşterului Nicolas-Denis Lollier, dirigintele poştalioanelor din Belleville, ca s-o puteţi vedea după placul inimii pe frumoasa Joséphine? Ai! Ce mai pui de lele îmi sunteţi!

— Ai nimerit-o, dragă Antoine. Şi vreau să pătrund fără să fiu recunoscut, pentru că bătrânul Lollier a descoperit toată povestea şi nu-i mai îngăduie fiică-si să mă mai primească.

— Ca să vezi! Şi ce pot eu face în treaba asta?

— Ţi-e mintea încă înnegurată, Antoine, ia mai bea paharul ăsta de vin ca să te limpezeşti.

— Aveţi dreptate, exclamă Antoine.

Şi dădu peste cap al şaselea pahar de vin.
— Ce poţi face tu, Antoine?
— Da, ce pot face eu? Asta vă şi întreb.
— Tu poţi face totul, amice.
— Eu?
— Tu.
— Vai! Tare-aş mai fi curios să aflu. Lamuriţi-mă, hai, lămuriţi-mă!
Şi întinse paharul.
— Mâine, tu ai să mâni furgonul poştal de Chambèry?
— Cam aşa ceva. La ceasul şase.
— Ei bine, să ne-nchipuim că Antoine e băiat de treabă.
— Ce să ne mai închipuim, că este!
— Ei, atunci, iată ce face Antoine...
— Să vedem, ce face?
— Mai întâi îşi goleşte paharul.
— Aşa ceva nu-i greu... S-a făcut!
— Apoi ia ăşti zece ludovici!
Montbar înşirui zece ludovici pe masă.
— Ai! Ai! făcu Antoine, gălbiori adevăraţi? Credeam c-au emigrat cu toţii, dracii ăştia îrnpieliţaţi!
— Vezi bine c-au mai şi rămas!
— Şi ce trebuie să facă Antoine că ei să-i intre în buzunar?
— Trebuie ca Antoine să-mi împrumute cel mai frumos costum al lui de vizitiu.
— Dumneavoastră?
— Şi să-mi dea locul lui mâine seară.
— Ei! Da, ca s-o vedeţi pe frumoasa Joséphine fără să fiţi recunoscut.
— Păi vezi? Sosesc pe la opt la Belleville, intru în curte, zic că sunt caii osteniţi şi-i las să se odihnească până la zece ţi, de la opt la zece...
— Nu ştiu, n-am văzut şi te-am dus de nas, tată Lollier.
— Ei, s-a făcut Antoine?
— S-a făcut! Sunt tânăr, ţin cu tinerii, sunt flăcău, ţin cu flăcăii. Când voi fi bătrân şi tată, voi ţine cu taţii şi cu bătrânii şi-atunci am să strig: "Trăiască babalâcii!"
— Aşadar, dragă Antoine, îmi împrumuţi vestonul tău cel nai frumos şi cei mai frumoşi pantaloni?
— Tocmai am o haină şi-o pereche de pantaloni pe care nu le-am îmbrăcat încă.
— Şi-mi dai locul?
— Cu plăcere.
— Şi eu îţi dau mai întâi cinci ludovici ca arvună.
— Şi restul?
— Mâine, când îmi trag cizmele. Numai să ai grijă...
— Care grijă?
— Se spun multe despre tâlhari care pradă poştalioanele. Să ai grijă să pui oblâncuri la şaua vizitiului.
— Dar de ce?
— Ca să-mi strecor pistoalele în ele.
— Haida-de! Nu cumva să le faceţi vreun rău tinerilor acelora viteji!
— Cum! Tu le spui tineri viteji tâlharilor care pradă diligenţele?
— Na! Nu poţi fi tâlhar pentru că furi banii guvernului.
— Asta-i părerea ta?
— Cred şi eu şi pe deasupra e şi părerea multor altora. Cât despre mine, eu ştiu bine, că de-aş fi judecător, nu i-aş condamna.
— Poate c-ai şi bea în sănătatea lor?
— Ei, ba bine că nu, mai ales dacă vinul ar fi bun!

— Atunci, te provoc, zise Montbar turnând în paharul lui Antoine tot ce mai rămăsese în a doua sticlă.

— Ştiţi proverbul? întrebă vizitiul.

— Care?

— Nu trebuie să-l îndemni pe-un nebun să-şi înfăptuiască nebunia. În sănătatea confraţilor lui Iehu!

— Amin! zise Montbar.

— Şi, cei cinci ludovici? întrebă Antoine aşezând paharul pe masă.

— Iată-i.

— Vă mulţumesc! Veţi avea oblâncuri la şa, dar ascultaţi la mine, nu puneţi pistoale înăuntru sau, dacă totuşi puneţi pistoalele înăuntru, faceţi ca moş Jérôme, vizitiul din Geneva, nu puneţi gloanţe în pistoale.

Şi cu-n asemenea sfat filantropic, vizitiul îşi luă rămas bun de la Montbar şi coborî scara cântând cu o voce de om beat:

Dis-de-dimineaţă m-apuc de mă scol
Şi-n pădure-ndată pe loc o pornesc,
Colo păstoriţa visând mi-o găsesc
Şi blând mi-o trezesc făr' de vreun ocol.

— "Păstoriţă-i zic, dulce-ncântătoare.
Fi-ţi-ar fie oare teamă de-un păstor?"
— "Teamă de-un păstor? Mie? De ce oare?
Taci din gură, dragă domn înşelător."

Montbar îl ascultă cu toată atenţia pe cântăreţ până la capătul strofei a doua, dar, cu tot interesul pe care-l avu pentru romanţa meşterului Antoine, eroul nostru se văzu silit să se lase păgubaş de restul cântecului, vocea vizitiului pierzându-se în depărtare.

Capitolul XLII Furgonul poştal de Chambéry

A doua zi la orele cinci după-amiază Antoine, bine înţeles ca să nu fie în întârziere, puse hamurile în curtea hotelului poştei pe cei trei cai ce trebuiau să pornească cu furgonul mai departe.

O clipă după aceea, furgonul intra în galop mare în curtea hotelului şi se opri sub ferestrele camerei ce părea că-i preocupase atât de mult pe Antoine, cu alte cuvinte la trei paşi de la ultima treaptă a scării de serviciu.

Dacă, fără a avea un interes pozitiv, s-ar fi putut da atenţie unui amănunt atât de neînsemnat, s-ar fi observat că perdeaua ferestrei se dădu în lături într-un fel aproape nesocotit, îngăduind persoanei ce locuia în cameră să vadă cine coboară din furgonul poştal.

Coborâră trei bărbaţi care, cu graba călătorilor flămânzi, se îndreptară spre ferestrele viu luminate ale sălii de mese.

De-abia intraseră ei să se ospăteze şi pe scara de serviciu se văzu cum coboară un vizitiu elegant, purtând pur şi simplu nişte pantofi fini de bal, peste care îşi făcuse el socoteala să-şi tragă nişte cizme mari.

Elegantul vizitiu îşi trase în sfârşit cizmele cele mari ale lui Antoine, îi strecură cinci ludovici în mână, pe urmă se întoarse pentru ca Antoine să-i arunce pe umeri mantaua-i, aproape necesară din pricina asprimei anotimpului.

După ce isprăvi să-l îmbrace, Antoine intră repede şi sprinten în grajd, unde se ascunse în colţul cel mai întunecos.

Cât despre cel căruia îi cedase locul, liniştit fără doar şi poate din pricină că gulerul foarte înalt de la manta îi acoperea pe jumătate chipul, se duse de-a dreptul la cei trei cai cu hamurile puse pe ei încă mai dinainte de Antoine, strecură o pereche de pistoale cu câte două focuri fiecare în oblâncurile de la şa şi, profitând de faptul că nu mai era nici ţipenie de om în preajma furgonului după dezhămarea cailor cu care venise şi plecarea vizitiului din Tournus, cu o dăltiţă ascuţită, ce la nevoie putea sluji şi de pumnal, înfipte în lemnul vehiculului cele patru şuruburi cu verigi, deci câte unul de fiecare uşă şi pe celelalte două în faţă, în lemnul caroseriei.

După care, se apucă să înhame caii cu o iuţeală şi o dibăcie care vădeau omul deprins din copilărie cu toate amănuntele meşteşugului împins atât de departe în zilele noastre de acea clasă onorabilă a societăţii pe care noi o numim a gentilomilor *riders*[12].

De îndată ce isprăvi, aşteptă, domolindu-şi caii nerăbdători cu ajutorul cuvântului şi al biciului, savant combinate sau folosite pe rând.

Se ştie cu ce iuţeală se consumau mesele nenorociţilor condamnaţi la regimul furgoanelor poştale. Nici nu se scursese jumătate de oră şi vocea conductorului se şi auzi strigând:

— Haideţi, cetăţeni călători, urcaţi în vehicul.

Montbar se ţinu lângă portieră şi, cu toată deghizarea lor, îi recunoscu destul de uşor pe Roland şi pe şeful de brigadă de la regimentul al 7-lea de vânători, care se urcară şi luară loc în interiorul furgonului, fără să dea atenţie vizitiului.

Acesta închise portiera după ei, trecu lacătul prin cele două belciuge şi-l încuie.

Apoi, înconjurând furgonul şi făcându-se că scapă biciul jos în faţa celeilalte portiere, trecu, aplecându-se, al doilea lacăt prin celelalte două belciuge, îl încuie şi pe acesta, ridicându-se cu biciul şi, fiind sigur că cei doi ofiţeri erau bine zăvorâţi, încăleca pe cal bodogănindu-l pe conductor că lăsase pe el să facă ceea ce nu era de datoria lui.

Într-adevăr, călătorul din cupeu era şi el la locul său conductorul încă se mai ciorovăia de la un rest de socoteală cu birtaşul.

— Plecăm în astă seară, la noapte sau mâine dimineaţă moş François? strigă falsul vizitiu imitând cât putu mai bine vocea celui adevărat.

— Bine, bine, iată că plecăm, răspunse conductorul. Pe urmă, uitându-se în juru-i, întrebă:

— Na! Dar unde-s călătorii?

— Suntem aici, ziseră toţi deodată, cei doi ofiţeri din interiorul furgonului poştal şi agentul din cupeu.

— Portiera e bine închisă? Stărui moş François.

— Ei na! De asta răspund eu, făcu Montbar.

— Atunci, mână gloabele! strigă conductorul, urcând scăriţa vehiculului, luând loc alături de călător şi trăgând portiera după el.

Vizitiul n-aşteptă să i se spună de două ori. Îşi porni caii, înfingându-şi pintenii în burta celui pe care-l călărea şi ciupindu-i pe ceilalţi doi cu câte o puternică lovitură de bici.

Furgonul poştal o porni în galop.

Montbar mâna de parcă toată viaţa lui n-ar fi făcut altceva. Străbătu oraşul în asemenea goană de dârdâiau ferestrele şi se cutremurau casele. Nicicând un vizitiu adevărat nu-şi pocnise biciul într-un chip mai savant.

La ieşirea din Mâcon văzu un grup mic de oameni călări. Erau cei doisprezece vânători care trebuiau să urmărească diligenţa fără să aibă acrul c-o escortează.

---

[12] Rider - călăreţ (engl.) În cazul de faţă, "gentilomi călăreţi". (n.t.)

Şeful de brigadă scoase capul pe fereastra de la portieră şi făcu semn subofiţerului care-i comanda.

Montbar se prefăcu a nu băga nimic de seamă, dar după vreo cinci sute de paşi, executând o adevărată simfonie cu biciul lui, întoarse capul şi văzu că escorta o pornise din loc.

— Staţi puţin, copilaşii mei, făcu Montbar, am să vă dau eu acum de furcă!

Şi îndoi loviturile de pinteni şi loviturile de bici.

Caii parcă prinseseră aripi, diligenţa zbura pe caldarâm, ai fi spus că trece carul diavolului cu tunete.

Conductorul fu cuprins de nelinişte.

— Ei! Meştere Antoine, strigă el, nu cumva neam îmbăiat din întâmplare?

— Îmbătat? A! Sigur că da, răspunse Montbar, cu salata de sfeclă pe care-am avut-o la cină!

— Dar, ce dracul? De goneşte aşa, strigă Roland, scoţând şi el capul pe portieră, escorta n-are să ne poată urmări.

— Auzi ce ţi se spune! strigă conductorul.

— Nu, răspunse Montbar, n-aud.

— Ei, află că ţi se pune în vedere că, de goneşti aşa, escorta n-are să ne poată urmări.

— E aşadar o escortă? întrebă Montbar.

— Ei, da! Pentru că avem cu noi bani de-ai guvernului.

— Atunci se schimbă lucrurile. Trebuia să-mi spună asta de la început.

Dar, în loc să încetinească alergătura, furgonul goni mai departe la fel şi altă schimbare nu se făcu decât că mai câştiga în viteză.

— Să ştii că dacă ni se întâmplă vreun accident, zise conductorul, îţi sfărâm ţeasta cu-n foc de pistol.

— Haida-de! făcu Montbar, vă. Ştim noi pistoalele, n-au cartuşe înăuntru.

— Se poate, dar într-ale mele sunt! strigă agentul de poliţie.

— O să vedem când se va ivi ocazia, răspunse Montbar.

Şi-şi văzu de drum fără să-i mai pese de mustrări.

Străbătură cu viteza fulgerului satul Varennes, apoi satul Crêches şi orăşelul La Chapelle-de-Guinchay.

Mai rămăsese doar un sfert de leghe până să ajungă la Casa-Albă.

Caii erau lac de năduşeală şi nechezau de furie, împroşcând spumă pe gură.

Montbar îşi aruncă ochii în spate. La mai bine de o mie de paşi de furgon, ţâşneau scânteile de sub copilele cailor din escortă.

În faţa lui se prăvălea panta muntelui.

Îşi făcu vânt în vale, prinzând însă hăţurile în aşa fel încât să poată stăpâni caii când vă voi.

Conductorul încetă să mai strige, întrucât îşi dădu seama că echipajul era mânat de-o mână dibace şi totodată puternică.

Numai din când în când, şeful de brigadă privea pe fereastra portierei ca să vadă la ce depărtare erau oamenii lui.

Pe la jumătatea văii, Montbar era stăpân pe cai, fără să fi părut nici o clipă că le-a încetinit galopul.

Atunci se apucă să cânte din răsputeri *Deşteptarea poporului*, cu alte cuvinte cântecul regaliştilor, aşa cum *Marseillaisa* era cântecul iacobinilor.

— Ce dracul face nătărăul ăsta? strigă Roland scoţând capul pe portieră. Spune-i să tacă, conductorule, sau îi vâr un glonte în şale.

Poate conductorul avea să-i repete vizitiului ameninţarea lui Roland, dar i se păru că vede un brâu negru care le tăia drumul.

În aceeaşi clipă, o voce ca de tunet strigă:

— Opreşte, conductore!

— Surugiu! Treci peste trupurile bandiţilor acelora! strigă agentul de poliţie.

— Na! Cum te mai grăbeşti şi dumneata! răspunse Montbar. Ce? Aşa crezi dumneata că se trece peste trupurile prietenilor?... P-r-r-r-r! S-s-s-st!

Poştalionul se opri ca prin minune.

— Dă-i drumul înainte! Mână mai departe! strigară Roland şi şeful de brigadă, amândoi înţelegând deodată că escorta era prea departe ca să-i sprijine.

— Ei! Tâlhar de vizitiu! strigă agentul de poliţie sărind jos din cupeul diligentei şi îndreptând un pistol asupra lui Montbar, ai să plăteşti tu pentru toţi.

Dar n-apucă să isprăvească şi Montbar, luându-i-o înainte, trase asupra lui şi agentul se rostogoli, rănit de moarte, sub roţile poştalionului.

Degetul lui, încordat de agonie, apăsă pe trăgaci, arma se descarcă, dar la întâmplare, fără ca glontele să nimerească pe cineva.

— Conductorule! Strigau cei doi ofiţeri, pentru numele lui Dumnezeu, deschide o dată!

— Domnilor, spuse Morgan făcând un pas către ei, n-avem nimic cu domniile-voastre ci numai cu banii guvernului. Aşa, că, domnule conductor, dă cele cincizeci de mii de lire şi încă repede!

Două focuri de armă, trase dinăuntrul vehiculului, fură răspunsul celor doi ofiţeri care, după ce zgâlţâiră zadarnic portierele, încercau tot atât de zadarnic să iasă prin deschizătura ferestrelor.

Fără îndoială, unul din focuri nimeri, căci se auzi un strigăt de furie şi, în acelaşi timp, o străfulgerare lumină drumul.

Şeful de brigadă scoase un suspin şi se prăbuşi peste Roland. Fusese ucis pe loc.

Roland trase cu cel de al doilea pistol al său, dar nimeni nu i răspunse.

Amândouă pistoalele îi erau descărcate. Închis cum era, nu se putea sluji de sabie şi urlă de mânie.

În timpul acesta, conductorul, era silit cu pistolul la gât, să dea banii. Doi bărbaţi luară sacii în care se aflau cei cincizeci de mii de franci şi-i încărcară pe calul lui Montbar, pe care grăjdarul său i-l adusese gata înşeuat şi închingat ca la o întâlnire vânătorească.

Montbar îşi lepădase cizmele-i grosolane şi sări în şa încălţat cu pantofi.

— Toate cele bune primului consul, domnule de Montrevel! strigă Morgan.

Apoi, întorcându-se către însoţitorii săi, le zise:

— Fugiţi, copii, fiecare pe drumul pe care-l doreşte. Ştiţi unde ne întâlnim. Pe mâine seară!

— Da, da, răspunseră zece ori douăsprezece voci.

Şi toată bandă se risipi ca un stol de păsări, dispărând în vale sub umbra arborilor care mărgineau râuşorul ce ascundea privirilor Casa-Albă.

În clipa aceea se auzi galopul cailor şi escorta, atrasă de focurile de armă, apăru în vârful urcuşului pe care îl coborî, năpustindu-se ca o avalanşă.

Dar ajunse prea târziu. Nu mai găsi decât conductorul aşezat pe marginea şanţului, cele două cadavre ale agentului de poliţie şi şefului de brigadă şi pe Roland, prizonier în diligenţă, mugind ca un leu ce muşcă gratiile cuştii.

Capitolul XLIII Răspunsul lordului Grenville

În timp ce evenimentele pe care tocmai le-am povestit se desfăşurau, preocupând spiritele şi gazetele din provincie, alte evenimente grave, cu totul în alt sens, se pregăteau la Paris şi aveau să preocupe spiritele şi gazetele lumii întregi.

Lordul Tanlay se întorsese cu răspunsul unchiului său, lordul Grenville.

Răspunsul lui consta dintr-o scrisoare adresată domnului de Talleyrand şi dintr-o notă scrisă, pentru primul consul. Scrisoarea era concepută în termenii următori:

"Downing-street, 14 februar 1800

Domnule,

Am primit şi pus sub ochii regelui scrisoarea pe care mi-aţi trimis-o prin intermediul nepotului meu, lordul Tanlay. Majestatea Sa negăsind aici o raţiune de a se depărta de la formele care au fost statornicite de mult timp în Europa pentru a duce tratative cu Statele străine, mi-a dat ordin să vă înaintez în numele său răspunsul oficial pe care vi-l trimit astfel inclus.

Am cinstea de a fi domnule, cu înaltă consideraţie, al dumneavoastră prea umil şi prea supus slujitor.

Grenville"

Răspunsul era sec, nota precisă.

Mai mult, o scrisoare *autografă* fusese scrisă de primul consul regelui George şi regele George *nerenunţând nicidecum la formele statornicite în Europa pentru a duce tratative cu Statele străine*, răspundea printr-o simplă notă scrisă de nuna primului secretar venit.

Drept e că nota era semnată de Grenville.

De fapt, nu era decât o amplă învinuire împotriva Franţei, împotriva spiritului de dezordine ce-o frământă, împotriva temerilor pe care un asemenea spirit de dezordine îl insufla întregii Europe şi o pledoarie asupra necesităţii, impusă tuturor suveranilor domnitori şi dictată de grija propriei lor conservări, de a reprima un asemenea spirit. În rezumat, aşa ceva însemna continuarea războiului.

La citirea unui atare document, în ochii lui Bonaparte scânteie flacăra aceea care la el era premergătoare marilor hotărâri, aşa cum fulgerul e premergător trăsnetului.

— Aşadar, domnule, zise el întorcându-se spre lordul Tanlay, asta e tot ce ai putut obţine?

— Da, cetăţene prim consul.

— Deci, nici gând să-i repeţi în vorbe unchiului dumneatale tot ceea ce te împuternicisem să-i spui?

— N-am uitat nici măcar o silabă.

— Nu i-ai spus oare că locuieşti în Franţa de doi sau de trei ani, că ai văzut-o, ai studiat-o, că e tare, puternică, fericită, dornică de pace, dar pregătită de război?

— I le-am spus pe toate.

— Nu i-ai spus că războiul pe care ni-l face Anglia e un război nesăbuit; că spiritul de dezordine despre care vorbesc domniile-lor şi care, la drept vorbind, nu-i decât doar o digresiune de la libertatea prea multă vreme încătuşată, ar trebui încercuit în Franţa chiar printr-o pace universală; că o asemenea pace ar fi fost unicul cordon sanitar care ar fi putut să-l împiedice să păşească în afara frontierelor noastre; că aprinzând în Franţa vulcanul războiului, Franţa, ca o lavă, se va năpusti asupra străinătăţii?... Italia e dezrobită, zice regele Angliei, dar scoasă din robia cui? Din a liberatorilor ei! Italia e dezrobită, dar de ce? Pentru că atunci cuceream Egiptul din Deltă până la Cataracta a treia? Italia e dezrobită fiindcă nu eram în Italia... Dar iată-mă: într-o lună pot fi iarăşi acolo, în Italia şi ca s-o cuceresc iarăşi din Alpi şi până la Adriatica ce-mi trebuie? O bătălie. Ce crezi dumneata oare că face Masséna apărând Genova? Mă aşteaptă... Vai! Suveranii Europei au nevoie de război ca să-şi asigure coroanele! Ei bine, milord, să nu zici că nu v-am spus o! Am să scutur Europa aşa de bine, de-are să le tremure coroanele pe frunte. Le trebuie război? Aşteaptă... Bourrienne! Bourrienne!

Uşa de comunicare dintre cabinetul primului consul şi cel al primului secretar se deschise în grabă mare şi Bourrienne apăru cu faţa năucită de parcă ar fi crezut că Bonaparte strigă după ajutor.

Îl văzu pe primul consul foarte pornit, bătând cu o mână nota diplomatică, iar cu cealaltă izbind în birou şi pe lordul Tanlay liniştit, în picioare, tăcut, la trei paşi departe de el.

Înţelese numaidecât că răspunsul Angliei îl înfuriase pe primul consul.

— M-aţi strigat, generale! zise el.

— Da, făcu primul consul. Aşează-te acolo şi scrie!

Şi, cu glas tăios şi sacadat, fără să caute cuvintele ci, dimpotrivă, ca şi cum cuvintele dădeau năvală la porţile spiritului său, dictă următoarea proclamaţie:

"Soldaţi!

Făgăduind poporului francez pacea, n-am fost decât glasul vostru; vă ştiu de ce sunteţi în stare.

Voi sunteţi aceiaşi bărbaţi care au cucerit Rinul, Olanda, Italia şi care au dictat pacea sub zidurile Vienei uimite!

Soldaţi! Nu numai frontierele voastre trebuie să le apăraţi; ci trebuie să invadaţi şi să ocupaţi şi statele duşmane.

Soldaţi! Când va fi timpul, mă voi afla în mijlocul vostru şi Europa uluită îşi va aduce aminte că faceţi parte din neamul vitejilor!"

Bourrienne înălţă capul, aşteptând, după aceste cuvinte din urmă scrise.

— Ei! Asta-i tot, spuse Bonaparte.

— Să adaug şi cuvintele sacramentale de "Trăiască Republica"?

— De ce mă întrebi aşa ceva?

— Pentru că n-am mai redactat proclamaţii de patru luni de zile şi ceva din formulele obişnuite s-ar fi putut schimba.

— Proclamaţia e bine făcută aşa cum e, răspunse Bonaparte, nu mai adaugă nimic.

Şi, luând o pană, îşi puse semnătura, strivind-o mai mult decât scriind-o, jos, sub proclamaţie.

Pe urmă, dându-i-o iarăşi lui Bourrienne îi spuse:

— Să apară mâine în Monitorul. Bourrienne ieşi, luând cu el proclamaţia.

Bonaparte, rămas cu lordul Tanlay, se plimbă o clipă în lung şi-n lat, ca şi cum ar fi uitat de prezenţa lui, dar deodată, oprindu-se în faţa lui, îi spuse:

— Milord, crezi că ai obţinut de la unchiul dumitale tot ceea ce un altul în locul dumitale ar fi putut căpăta?

— Mai mult decât atât, cetăţene prim consul.

— Mai mult! Mai mult!... Ce-ai obţinut mă rog?

— Cred că cetăţeanul prim consul n-a citit nota regelui cu toată atenţia pe care o merită.

— Ei asta-i! făcu Bonaparte, o ştiu pe de rost.

— Atunci, cetăţeanul prim consul n-a cântărit spiritul unui paragraf anume, n-a cântărit cuvintele.

— Crezi?

— Sunt încredinţat... şi, dacă cetăţeanul prim consul mi-ar îngădui să-i citesc paragraful la care lac aluzie...

Bonaparte desfăcu mâna în care strânsese nota boţită, o dezdoi şi o dădu lordului Tanlay, spunându-i:

— Citeşte.

Sir John aruncă ochii asupra notei, care-i părea foarte bine cunoscută, se opri la paragraful al doilea şi citi:

"Cea mai bună şi cea mai sigură garanţie a înfăptuirii păcii cât şi a duratei sale ar fi restaurarea acelei familii de prinţi care, timp de secole i-au asigurat şi păstrat naţiunii franceze prosperitatea înăuntru, consideraţia şi respectul în afară. Un asemenea eveniment ar fi înlăturat şi va înlătura de-a pururi piedicile care se află în calea negocierilor păcii, i-ar asigura Franţei deplină şi liniştita posesiune a vechiului ei teritoriu şi le-ar aduce tuturor celorlalte naţiuni ale Europei, prin linişte şi pace, securitatea pe care în clipa de faţă sunt silite s-o caute prin alte mijloace."

— Ei şi? exclamă Bonaparte nelinişti, citisem foarte bine şi înţelesesem la perfecţie. Să te pui în locul lui Monk, să fi muncit pentru altul şi ţi se vor ierta victoriile, faima, geniul. Apleacă-te şi ţi se va îngădui să rămâi mare!

— Cetăţene prim consul, urmă lordul Tanlay, nimeni nu ştie mai bine decât mine deosebirea ce există între dumneavoastră şi Monk şi cu cât îl întreceţi în geniu şi renume.

— Atunci, ce-mi citeşti dumneata mă rog?

— Nu v-am citit paragraful de mai sus, răspunse *sir* John, decât ca să vă rog să daţi celui ce urmează adevărata lui valoare.

-— Să-l vedem pe cel ce urmează, zise Bonaparte cu o nerăbdare stăpânită.

Sir John continuă:

"Dar oricât de dorit ar fi un asemenea eveniment pentru Franţa şi pentru toată lumea. Maiestatea Să nu îngrădeşte putinţa unei pacificări solide şi sigure exclusiv numai la această modalitate..."

Sir John apăsă pe cuvintele din urmă:

— A! A! exclamă Bonaparte. Şi se apropie iute de *sir* John. Englezul continuă:

"Majestatea Să n-are pretenţia să prescrie Franţei care să-i fie forma de guvernământ şi nici în ale cui mâini să fie încredinţată autoritatea necesară de a conduce treburile unei naţiuni mari şi puternice."

— Mai citeşte odată, domnule, spuse repede Bonaparte.

— Mai bine citiţi chiar dumneavoastră, răspunse *sir* John. Şi îi întinse nora.

Bonaparte o reciti.

— Dumneata, domnule, zise el, ai pus de s-a adăugat paragraful de mai sus?

— În orice caz, am stăruit să fie pus. Bonaparte rămase pe gânduri.

— Ai dreptate, zise el, s-a făcut un pas uriaş. Întoarcerea Bourbonilor nu mai este o con-diţie *sine qua non*. Sunt acceptat nu numai ca exponent al puterii militare, ci şi al puterii politice.

Apoi, întinzând mâna lui *sir* John, îl întrebă:

— Ai să-mi ceri ceva, domnule?

— Singurul lucru la care năzuiesc, v-a fost cerut de către prietenul meu, Roland.

— Şi i-am şi răspuns, domnule, că te-aş vedea cu plăcere devenind soţul surorii lui... Dac-aş fi mai bogat, sau dumneata mai puţin, cu plăcere m-aş oferi s-o înzestrez...

Sir John făcu un gest.

— Ştiu însă că averea dumitale poate îndestula pe doi, adăugă Bonaparte zâmbind, ba poate ajunge şi la mai mulţi, îţi las aşadar bucuria de a dărui nu numai fericire, ci încă şi bogăţie femeii pe care o iubeşti.

Apoi, strigând:

— Bourrienne!

Bourrienne se arată.

— A plecat, generale, zise el.

— Bine, răspunse primul consul, dar nu ce asta te-am chemat.

— Aştept ordinele dumneavoastră.

— La orice oră din zi sau din noapte s-ar prezenta lordul Tanlay, îl voi primi bucuros şi încă fără să aştepte. Auzi, dragă Bourrienne? Ai auzit, milord?

Lordul Tanlay se înclină în semn de mulţumire.

— Şi acum, urmă Bonaparte, presupun că abia aştepţi să pleci la castelul Negrelor-Fântâni. Eu nu te mai reţin şi nu pun decât o condiţie:

— Care, generale?

— Dacă mai am nevoie de dumneata, pentru o nouă misiune...

— Dar nu-i deloc o condiţie, cetăţene prim consul, e o favoare.

Lordul Tanlay re înclină şi ieşi.

Bourrienne se pregătea să-l urmeze.

Dar, Bonaparte, chemându-şi secretarul, îl întrebă:

— Avem vreun vehicul gata înhămat?

Bourrienne se uită în curte.

— Da, generale.

— Ei, atunci fii gata. Ieşim împreună.

— Sunt gata, generale. N-am de luat decât pălăria şi redingota, ce sunt în cabinetul meu.

— Atunci, să plecăm, adaugă Bonaparte.

La rândul său, îşi luă pălăria şi mantaua, apoi mergând el întâi, coborî pe scara cea mică şi făcu semn trăsurii să se apropie.

Oricâtă grabă pusese Bourrienne ca să-l urmeze, n-ajunse decât în urma lui.

Lacheul deschise portiera, Bonaparte sări în vehicul.

— Unde mergem, generale? întrebă Bourrienne.

— La palatul Tuileries, răspunse Bonaparte.

Bourrienne, cât se poate de mirat, repetă ordinul şi se întoarse înspre primul consul, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară lămuriri. Bonaparte parcă însă cufundat în gânduri din care secretarul, care la vremea aceea îi era bun prieten, nu socoti cu cale să-l scoată.

Vehiculul porni în galopul cailor — aşa mergea totdeauna Bonaparte — şi se îndreptă spre Tuileries.

Palatul Tuileries, locuit de Ludovic al XVI-lea după zilele de 5 şi 6 octombrie, ocupat apoi succesiv de Adunarea Convenţiei şi de consiliul celor Cinci Sute, era pustiu şi devastat din ziua de 18 brumar.

După 18 brumar, Bonaparte aruncase ochii nu numai o dată asupra vechiului palat al regalităţii, dar era foarte important să nu lase să se bănuiască cum că un viitor rege ar putea locui în palatul regilor înlăturaţi.

Bonaparte adusese din Italia un bust minunat al lui Iunius Brutus. Nu i se găsea loc la Luxembourg şi, către sfârşitul lui noiembrie, primul consul îl chemase pe republicanul David şi-i dăduse sarcina să aşeze bustul în galeria de la Tuileries.

Cum s-ar fi putut crede că David, prietenul lui Marat, pregătea sălaşul unui viitor împărat, aşezând în galeria palatului Tuileries bustul ucigaşului lui Cezar?

De aceea, nu numai că nimeni nu crezuse c-ar fi cu putinţă, dar nici habar n-a avut.

Ducându-se să vadă dacă bustul era bine aşezat în galerie, Bonaparte îşi dădu seama de distrugerile săvârşite în palatul Caterinei de Medicis. Palatul Tuileries nu mai era lăcaşul regilor, e adevărat, dar era un palat naţional şi naţiunea nu putea lăsa unul din palatele sale în ruină.

Bonaparte îl chemă pe cetăţeanul Lecomte, arhitectul palatului şi-i ordonă să *cureţe* palatul Tuileries.

Cuvântul putea fi luat în acelaşi timp şi în înţelesul său fizic şi în înţelesul său moral.

Un deviz fu cerut arhitectului, ca să se ştie cât ar costa *curăţatul*.

Devizul urca la cinci sute de mii de franci.

Bonaparte întrebă dacă, datorită unui asemenea curăţat, palatul Tuileries ar putea deveni *palatul guvernului*.

Arhitectul răspunse că suma arătată ar ajunge nu numai ca să readucă palatul în vechea lui stare, ci încă să-l facă bun de locuit.

Asta voia şi Bonaparte, un palat de locuit. Avea oare nevoie, ca republican, de luxul regalităţii?... Pentru *palatul guvernului* trebuiau podoabe grave şi severe, marmuri, statui. Numai că, se statui? Primul consul trebuia să le aleagă.

Bonaparte le alese din trei secole mari şi de la trei naţiuni mari: de la greci, de la romani, de la francezi şi de la rivalii lor.

De la greci îi alese pe Alexandru şi pe Dcmostcnc, geniul cuceririlor şi geniul elocvenţei.

De la romani îi alese pe Scipio, Cicero, Cato, Brutus şi Cezar, aşezând marea victima alături de ucigaş, aproape tot atât de mare cât şi victima.

Din lumea modernă îi alese pe Gustav-Adolf, Turenne, marele Condé, Duguay-Trouin, Marlborough, prinţul Eugeniu de Savoia şi mareşalul de Saxa, în sfârşit pe Frederic cel Mare şi pe Washington, adică falsa filozofie aşezată pe tron şi adevărata înţelepciune întemeind un stat liber.

Apoi, acestor ilustrări războinice le mai adăugă pe Dampierre, Dugommier şi Joubert, ca să arate că, după cum nu-l speria amintirea unui Bourbon în persoana marelui Condé, tot aşa nu-i rodea invidia pe gloria celor trei fraţi de arme, victime ale unei cauze care de astfel nu mai era a lui.

Cam aşa stăteau lucrurile în epoca în care am ajuns, adică spre sfârşitul lui februarie 1800. Palatul Tuileries fusese curăţat, busturile se aflau pe soclurile lor, stauiile pe piedestalele lor. Nu se mai aştepta decât o împrejurare favorabilă.

Împrejurarea sosi. Tocmai se primise vestea morţii lui Washington.

Întemeietorul libertăţii Statelor Unite încetase din viaţă la 14 decembrie 1799.

Tocmai la asta se gândea Bonaparte când Bourrienne recunoscuse, după înfăţişarea lui, că trebuia lăsat singur cu gândurile care-l preocupau.

Vehiculul se opri în faţa palatului Tuileries. Bonaparte coborî din el cu aceeaşi vioiciune grăbită cu care se suise, urcă repede scările, trecu prin apartamente, le cercetă, mai cu deosebire pe cele în care locuiseră Ludovic al XVI-lea şi Maria-Antoaneta.

Apoi, oprindu-se în cabinetul de lucru al lui Ludovic al XVI-lea, zise dintr-o dată:

— Aici ne mutăm, Bourrienne, ca şi cum secretarul l-ar fi putut urmări în labirintul în care se rătăcea cu acel fir al Ariadnei pe care-l numim gândire. Da, aici ne mutăm. Al treilea consul va locui în pavilionul Florei, iar Cambacérès va rămâne la Cancelarie.

— Asta înseamnă, îi răspunse Bourrienne, că o dată ziua sosită, n-o să mai aveţi decât unul singur de înlăturat.

Bonaparte îl apucă pe Bourrienne de ureche.

— Ei da, exclamă el, nu-i rău!

— Şi noi când ne mutăm, generale? întrebă Bourrienne.

— Ei! Nu chiar mâine, căci ne trebuie cel puţin opt zile ca să-i pregătim pe parizieni să mă vadă părăsind Luxembourg-ul şi venind la Tuileries.

— Opt zile putem aştepta! exclamă Bourrienne.

— Mai ales dacă ne punem numaidecât pe treabă. Hai, Bourrienne, la Luxembourg.

Şi, cu iuţeala care-i stăpânea toate mişcările când era vorba mai cu seamă de interese grave, trecu iarăşi prin şirul de apartamente pe care le cercetase, coborî scara şi sări în vehicul, strigând:

— La Luxembourg.

— Vai, vai! exclamă Bourrienne, care de-abia ajunsese în vestibulul palatului, iarăşi nu mă aşteptaţi, generale!

— Molâule! făcu Bonaparte.

Şi trăsura o porni, aşa cum venise, adică în galop.

Intrând în cabinetul său de lucru, Bonaparte îl găsi pe ministrul poliţiei care-l aştepta.

— Ei! întrebă el, ce s-a întâmplat, cetăţene Fouché? Ţi-e faţa foarte tulburată! Nu cumva am fost asasinat?

— Cetăţene prim consul, începu ministrul, mi s-a părut că atribuiţi o importanţă deosebită distrugerii acelor bande ce poartă numele de confraţii lui Iehu.

— Da, de vreme ce l-am trimis chiar pe Roland în urmărirea lor. Ai ştiri în privinţa lor?

— Da, am.

— Prin cine?

— Chiar prin şeful lor.

— Cum prin şeful lor?

— A avut îndrăzneala să-mi raporteze ultimul atac.

— Contra cui?

— Contra celor cincizeci de mii de franci pe care i-aţi trimis călugărilor de la Saint-Bernard.

— Şi ce s-a întâmplat cu ei?

— Cu cele cincizeci de mii de franci?

— Da.

— Au trecut în mâinile tâlharilor şi şeful lor mă vesteşte că în curând vor fi în mâinile lui Cadoudal.

— Atunci, Roland e ucis?

— Nu.

— Cum, nu?

— Agentul meu a fost ucis, şeful de brigadă, Saint-Maurice, a fost ucis, dar aghiotantul dumneavoastră e teafăr şi nevătămat.

— Atunci are să se spânzure, zise Bonaparte.

— La ce bun? Se rupe streangul: ştiţi doar ce noroc îl urmăreşte.

— Sau nenoroc, da... Unde-i raportul acela?

— Voiţi să spuneţi, scrisoarea?

— Scrisoare, raport, lucrul acela în sfârşit, fie ce-o fi, care-ţi dă ştirile pe care mi le-aduci.

Ministrul poliţiei îi înmâna primului consul o hârtiuţă îndoită elegant şi pusă într-un plic parfumat.

— Ce-i asta?

— Ceea ce-aţi cerut.

Bonaparte citi: *"Cetăţeanului Fouché, ministru al poliţiei, la locuinţa sa din Paris."*

Desfăcu scrisoarea, care cuprindea cele ce urmează:

"Cetăţene ministru, am cinstea să vă aduc la cunoştinţă că cei cincizeci de mii de franci destinaţi sfinţilor părinţi din mânăstirea Saint-Bernard au trecut în mâinile noastre în cursul serii de 25 februarie 1800 (stil vechi) şi că, de azi în opt zile, vor fi în mâinile cetăţeanului Cadoudal.

Operaţia s-a desfăşurat de minune, în afară doar de moartea agentului dumneavoastră şi de cea a şefului de brigadă, Saint-Maurice. Cât despre domnul Roland de Montrevel, am mulţumirea de a vă face cunoscut că nu i s-a întâmplat nimic neplăcut. N-am uitat nici o clipă că datorită lui am fost introdus în palatul Luxembourg.

Vă scriu eu, cetăţene ministru, deoarece îmi închipui că în clipa de faţă domnul Roland de Montrevel trebuie să fie mult prea ocupat cu urmărirea voastră ca să vă mai scrie el însuşi.

Dar în prima clipă da răgaz pe care şi-o va îngădui, sunt încredinţat că veţi primi de la dânsul un raport în care va consemna toate amănuntele, pe care nu le pot menţiona din lipsă de timp şi de confort necesar scrisului.

În schimbul serviciului pe care vi-l fac, cetăţene ministru, v-aş ruga să-mi faceţi şi dumneavoastră unul: s-o liniştiţi fără întârziere pe doamna de Montrevel în privinţa vieţii fiului ei.

Morgan"

"De la Casa-Albă, pe drumul de la Mâcon spre Lyon, sâmbătă, la orele nouă seara."

-— Ei drăcie! exclamă Bonaparte, iată un cutezător plin de haz!
Apoi, cu un suspin, adăugă:
— Ce căpitani şi ce colonei aş mai face din toţi bărbaţii ăştia!
— Ce ordin dă primul consul? întrebă ministrul poliţiei.
— Nimic. Asta îl priveşte pe Roland. Onoarea lui e în joc şi, de vreme ce nu-i mort, îşi va lua revanşa.
— Atunci, primul consul nu se mai ocupă de afacerea asta.
— Nu, cel puţin în momentul de faţă.
Apoi, întorcându-se spre secretarul său, zise:
— Avem multe alte treburi de făcut, nu-i aşa, Bourrienne?
Bourrienne dădu din cap în semn de încuviinţare.
— Când doreşte primul consul să mă primească iarăşi? întrebă ministrul.
— În astă seară la orele zece să fii aici. Peste opt zile ne mutăm.
— Unde vă mutaţi?
— La Tuileries.
Fouché tresări de stupoare.
— E împotriva părerilor dumitale, ştiu asta, zise primul consul, dar am să-ţi dau mură-n gură şi n-ai să ai alta de făcut decât să te supui.
Fouché salută şi se pregătea să plece.
— Ascultă! Fiindcă veni vorba! Adăugă Bonaparte.
Fouché se întoarse.
— Nu uita să o înştiinţezi pe doamna de Montrevel că ţiul ei este teafăr şi nevătămat. Măcar atâta lucru să faci şi dumneata pentru cetăţeanul Morgan după serviciul pe care ţi l-a făcut.
Şi întoarse spatele ministrului de poliţie, care plecă muşcându-şi buzele până la sânge.

Capitolul XLIV Mutare

Tat în ziua aceea primul consul, rămas cu Bourrienne, îi dictă ordinul următor, adresat gărzii consulilor şi armatei:

"Washington a murit! Acest mare om s-a bătut împotriva tiraniei şi a consolidat libertatea Americii. Memoria lui va fi de-a pururi scumpă poporului francez, cât şi tuturor oamenilor liberi din cele două lumi şi, mai cu seamă, soldaţilor francezi care, asemenea lui şi soldaţilor americani, s-au luptat pentru libertate şi egalitate. Ca atare, primul consul dă ordin ca timp de zece zile văluri negre să fie atârnate la toate drapelele şi fanioanele republicii."

Dar, primul consul nu socotea să se mărginească numai la ordinul de zi de mai sus.

Printre mijloacele sortite să-i înlesnească trecerea din Luxembourg la Tuileries figura şi una din sărbătorile acelea menite, o ştia el prea bine, nu numai să desfete ochii, ci să pătrundă şi în cugete. Serbarea aceea trebuia să se ţină la Domul Invalizilor sau, mai curând, în *templul lui Marte*, cum i se zicea pe atunci. Era vorba în acelaşi timp să se inaugureze bustul lui Washington şi să se primească din mâinile generalului Lannes drapelele de la Abukir.

Era una dintre acele ticluiri la care numai Bonaparte se pricepea, un fulger scos din ciocnirea a două contraste.

Astfel lua un mare om din lumea nouă, o victorie din lumea veche şi umbrea America cea tânără cu izbânzile glorioase de la Teba şi Memfis!

În ziua fixată pentru ceremonie, şase mii de cavalerişti erau înşiruiţi de la palatul Luxembourg până la Domul Invalizilor.

La ceasurile opt, Bonaparte încăleca în curtea mare a palatului consular şi, prin strada Tournon, se îndrepta spre cheiuri, însoţit de-un stat major de generali, din care cel mai vârstnic n-avea nici treizeci şi cinci de ani.

Lannes mergea în frunte. În spatele lui, şaizeci de capete de coloană purtau cele şaizeci de drapele cucerite. Pe urmă venea Bonaparte, cu două lungimi de cal înaintea statului său major.

Ministrul de război, Berthier, aştepta cortegiul sub bolta templului. Se sprijinea de o statuie a lui Marte în repaus. Toţi miniştrii şi consilierii de stat stăteau adunaţi în jurul lui. De coloanele ce susţineau bolta se şi atârnaseră drapelele de la Denain şi Fontenoy, precum şi cele din prima campanie din Italia. Doi invalizi centenari, care luptaseră alături de mareşalul de Saxa, stăteau, unul în stânga şi celălalt în dreapta lui Berthier, ca nişte cariatide din zilele de demult, privind peste crestele secolelor. În sfârşit, la dreapta, pe o estradă, era aşezat bustul lui Washington care trebuia să pălească în umbra drapelelor de la Abukir. Pe altă estradă, în faţa primei, era fotoliul lui Bonaparte.

De-a lungul zidurilor templului se înălţau amfiteatre în care toată societatea elegantă a Parisului — cel puţin cea care se încadrase în principiile ideologice ce se sărbătoreau în asemenea zi măreaţă — venise să ia loc.

La ivirea drapelelor, fanfarele militare izbucniră cu notele lor metalice sub boltele templului.

Lannes intră cel dintâi şi făcu semn capetelor de coloană care, urcând doi câte doi treptele estradei, vârâră cozile drapelelor în nişte suporturi dinainte pregătite.

Între timp Bonaparte, în mijlocul aplauzelor, luase loc în fotoliu.

Atunci Lannes înainta către ministrul de război şi, cu glasul lui puternic, ce ştia atât de bine să strige: "Înainte" pe câmpurile de luptă, spuse:

— Cetăţene ministru, iată toate drapelele armatei otomane, distruse sub ochii domniei voastre la Abukir. Armata din Egipt, după ce a străbătut pustiuri încinse, după ce a răpus foamea şi setea, se află în faţa unui duşman mândru de numărul şi de izbânzile sale, care socotea că trupele noastre istovite de oboseală şi de luptele ce renasc fără încetare, la tot pasul sunt o pradă uşoară. El n-a aflat că soldatul francez este mare şi preţios pentru că ştie să sufere şi nu pentru că ştie să învingă, iar curajul şi îndrăzneala lui se atâta şi creşte cu cât e primejdia mai mare. Trei mii de francezi, cum de altfel ştiţi, se năpustesc atunci peste optsprezece mii ce barbari, îi străpung, îi dau peste cap, îi strâng ca-n cleşte între rândurile lor şi malul mării şi groaza pe care le-o deşteaptă baionetele noastre este atât de mare încât musulmanii, siliţi să-şi aleagă singuri moartea, se năpustesc în abisurile Mediteranei.

În ziua aceea memorabilă au fost cântărite destinele, Egiptului, ale Franţei şi al Europei, salvate de curajul domniei-voastre.

Puteri coalizate! Dacă voi aţi îndrăzni să călcaţi pământul Franţei, iar dacă generalul, care ne-a fost dăruit prin victoria de la Abukir, ar face un apel către naţiune, puteri coalizate! Succesele voastre v-ar fi mai funeste decât înfrângerile! Care francez n-ar vrea

să mai învingă o dată sub stindardele primului consul, sau să-şi facă sub îndrumarea lui ucenicia gloriei?

Apoi, îndreptându-şi cuvântul către invalizi, cărora le fusese rezervată toată tribuna din fund, urmă cu glas mai puternic:

— Şi voi, voi, bravi veterani, victime de onoare ale soartei bătăliilor, voi n-aţi fi cei din urmă să zburaţi sub ordinele celui care vă mângâie nenorocirile şi gloria şi care aşază în mijlocul vostru şi sub paza voastră trofeele de faţă, cucerite prin meritul vostru! O! Ştiu prea bine, bravi veterani, că ardeţi de nerăbdare să vă sacrificaţi jumătate din viaţa ce vă mai rămas, pentru patria şi libertatea voastră!

Asemenea probă de elocvenţă militară a învingătorului de la Montebello fu întreruptă într-una de aplauze. De trei ori ministrul de război încercă să-i răspundă şi de trei ori strigătele de bravo, în semn de recunoştinţă, îi tăiară cuvântul.

În sfârşit, liniştea se aşternu şi Berthier dădu curs vorbirii sale în termenii de mai jos:

— Să înalţi pe malurile Senei trofeele cucerite pe malurile Nilului; să atârni sub bolţile templelor noastre, alături de drapelele de la Viena, Petersburg şi Londra, stindardele sfinţite în moscheele din Bizanţ şi Cairo; să le vezi aici, dăruite patriei de aceiaşi războinici, tineri de ani, bătrâni în glorii, pe care izbânda i-a încoronat atât de des, asemenea înfăptuirii numai Franţa republicană le poate izbuti.

De altfel, astea nu-s decât o parte din toate câte le-a înfăptuit, în floarea vârstei sale, eroul care, acoperit de laurii Europei, se vădi învingător în faţa acelor Piramide din vârful cărora patruzeci de secole îl contemplaţi, eliberând prin victorie pământul natal al artelor şi aducând acolo, însoţit de savanţi şi de războinici, luminile civilizaţiei.

Soldaţi, depuneţi în templul virtuţilor războinice stindardele cu semiluna pe ele, smulse de trei mii de francezi pe stâncile de la Canope de la optsprezece mii de războinici pe cât de viteji pe atât de sălbatici. Fie ca de să păstreze amintirea expediţiei celebre, al cărei scop şi reuşită par să absolve războiul de relele pe care le pricinuieşte. Fie ca de să confirme nu vitejia soldatului francez, de care vuieşte întregul univers, ci statornicia lui de neclintit, ci sublimu-i devotament. Fie ca vederea acestor stindarde să vă bucure şi să vă mângâie pe voi, luptători ale căror trupuri mutilate glorios pe câmpurile de onoare, nu mai îngăduie vitejiei voastre decât urări şi amintiri. Fie ca din înaltul bolţilor de aici, aceste stindarde, pe care le vederi, să le arate duşmanilor poporului francez puterea geniului şi valoarea eroilor ce le-au cucerit şi să le prevestească toate grozăviile războiului ce-i aşteaptă dacă rămân surzi la glasul care le dăruieşte pacea. Da, căci dacă vor război, îl vom face şi-l vom face în toată grozăvia lui.

Patria, mulţumită, contemplă armata din Orient, cu un sentiment de mândrie.

Această armată de neînvins să afle cu bucurie că vitejii care au învins cu că i-au fost braţul. Să fie încredinţată că primul consul veghează asupra copiilor gloriei. Să ştie totodată că ea e obiectul celor mai vii preocupări ale Republicii. Să ştie c-am cinstit-o în templele noastre, aşteptând să dăm dovadă iarăşi, dacă e nevoie, pe câmpiile Europei, de nenumăratele virtuţi războinice pe care le-am văzut desfăşurându-se în pustiurile arzătoare ale Asiei şi Africii.

— Vino, în numele ei, neînfricat general! Vino, în numele tuturor eroilor în mijlocul cărora te araţi, ca să primeşti prin îmbrăţişarea mea zălogul recunoştinţei naţionale.

Dacă însă furia oarbă a regilor refuză lumii pacea pe care noi i-o dăruim, atunci când vom pune mâna pe armele ce ne ocrotesc neatârnarea, să aruncăm, dragi camarazi, o ramură de laur peste cenuşa lui Washington, acel erou ce-a dezrobit America de jugul celor mai neîndurători duşmani ai libertăţii noastre şi a cărui ilustră umbră ne arată, dincolo de mormânt. Gloria ce însoţeşte memoria liberatorilor patriei.

Bonaparte coborî de pe estradă pe care se afla şi, în numele Franţei, tu îmbrăţişat de Berthier.

Domnul de Fontanes, având sarcina de a rosti elogiul lui Washington, lăsă cu toată curtenirea să se scurgă până la cea din urmă picătură torentul de aplauze ce părea să cadă în cascade din imensul amfiteatru.

În mijlocul acelor personalităţi glorioase, domnul de Fontanes era o ciudăţenie pe jumătate politică, pe jumătate literară.

După 18 fructidor fusese proscris o dată cu Suard şi Laharpe, dar, ascuns cât se poate de bine la unul dintre prietenii lui, neieşind decât seara, găsise mijlocul de-a nu părăsi Parisul.

Un accident, cu neputinţă de prevăzut, îl denunţă totuşi.

Răsturnat în piaţa Carrousel de o gabrioletă al cărei cal îşi luase vânt, fu recunoscut de un agent de poliţie care-i alergase în ajutor. Totuşi, Fouché, înştiinţat nu numai de faptul că se afla la Paris, dar şi de adresa ascunzătorii în care locuia, se făcuse că nu ştie nimic.

La câteva zile după 18 brumar, Măreţ, care după aceea ajunse duce de Bassano, Laplace, care rămase pur şi simplu om de ştiinţă şi Regnault de Saint-Jean-d'Augely, care muri nebun, îi vorbiră primului consul despre domnul de Fontanes, despre prezenţa lui la Paris.

— Aduceţi-l la mine, răspunse simplu primul consul.

Domnul de Fontanes fu prezentat lui Bonaparte care, cunoscându-i firea mlădioasă şi darul retoric cu dibăcie linguşitor, îl alesese să facă elogiul lui Washington şi poate chiar puţin şi pe-al său în acelaşi timp.

Discursul domnului de Fontanes fu prea lung ca să-l reproducem aici, dar putem spune că a fost aşa cum îl dorea Bonaparte.

Seara, la palatul Luxembourg, avu loc o mare recepţie. În timpul ceremoniei umblase zvonul despre instalarea probabilă a primului consul la Tuileries. Cei mai îndrăzneţi sau cei mai curioşi s-au încumetat să arunce câteva cuvinte Joséphinei, dar biata femeie, care mai avea încă sub ochi şareta şi eşafodul Mariei-Antoaneta, din instinct înlătura tot ce o putea apropia de regalitate; aşadar şovăia să răspundă, trimiţându-i pe cei ce-ntrebau la soţul ei.

Apoi urmă o altă ştire care prinsese să circule şi care era o contrapondere a primei.

Murat o ceruse în căsătorie pe domnişoara Caroline Bonaparte.

Ori, această căsătorie, de trebuia să se facă, nu se făcea singură.

Bonaparte avusese o ceartă de-o clipă, de fapt ar trebui să spunem, o ceartă de-un an, cu cel ce aspiră la cinstea de a-i deveni cumnat.

Pricina certei aceleia va părea puţin cam ciudată cititorilor neutri.

Murat, leul armatei. Murat al cărui curaj ajunsese proverbial, Murat pe care l-ai fi dat unui sculptor ca model pentru statuia zeului războiului, Murat, într-o zi în care dormise prost sau mâncase prost, avusese o slăbiciune.

Era în faţa Mantovei, în care Wurmser, după bătălia de la Rivoli, fusese silit să se închidă cu douăzeci şi opt de mii de oameni. Generalul Miollis, cu patru mii numai, trebuia să menţină blocada poziţiei. Ori, în timpul unei recunoaşteri pe care o încercau austriecii, Murat, în fruntea a cinci sute de oameni, primi ordinul să atace puternic o armată de trei mii.

Murat a atacat, dar moale.

Bonaparte, căruia Murat îi era aghiotant, se înfurie atât de tare încât îl alungă din preajma persoanei sale.

Murat fu cuprins de o disperare fără de seamăn, cu atât mai profundă cu cât chiar de prin epoca aceea nutrea dorinţa, de nu speranţa, de a deveni cumnatul generalului său: era îndrăgostit de Caroline Bonaparte.

Cum i-a venit asemenea dragoste pe cap?

Avem să v-o spunem în două cuvinte.

Poate că cei ce citesc cărţile noastre câte una, pe sărite, se vor fi mirând că stăruim uneori asupra unor anumite amănunte ce par cam dezvoltate pentru cartea în care se află.

Dar noi nu scriem o carte izolată, ci, aşa cum am mai spus-o, acoperim, sau încercăm să acoperim un cadru imens.

Pentru noi, prezenţa personajelor nu se limitează nicidecum la apariţia pe care şi-o fac într-o carte: cel pe care-l vedeţi aghiotant în operă de faţă, îl veţi regăsi rege într-a a doua, proscris şi executat prin împuşcare într-o a treia.

Balzac a creat o operă mare şi frumoasă, cu o sută de feţe, intitulată *Comedia umană.*

Opera noastră, începută o dată cu a lui, dar pe care, bineînţeles, n-o vom califica, se poate intitula *Drama Franţei*.

Să ne întoarcem la Murat.

Să spunem cum dragostea aceea, care a înrâurit într-un chip atât de glorios şi poate atât de fatal soarta lui, s-a cuibărit în sufletul lui.

Murat, în 1796, fusese trimis la Paris şi împuternicit să depună la Directorat drapelele cucerite de armata franceză în luptele de la Dego şi Mondovi. În timpul acelei călătorii, o cunoscu pe doamna Bonaparte şi pe doamna Tallien.

La doamna Bonaparte o regăsi pe domnişoara Caroline Bonaparte.

Spunem o *regăsi*, căci nu era nici vorbă prima oară c-o întâlnea pe cea cu care avea să împartă coroana Neapolului. O văzuse la Roma, la fratele ei Joseph şi acolo, cu toate că se găsea în rivalitate cu un prinţ roman tânăr şi frumos, Murat fusese cel luat în seamă de ea.

Cele trei femei se uniră şi obţinură de la Directorat gradul de general de brigadă pentru Murat.

Murat se întoarse la armata din Italia mai îndrăgostit ca niciodată de domnişoara Bonaparte şi, cu toate că avea gradul de general de brigadă, solicită şi obţinu favoarea imensă pentru el de a rămâne aghiotant al generalului şef.

Din nenorocire, se ivi misiunea aceea fatală de la Mantova, în urma căreia căzu în dizgraţia lui Bonaparte.

Dizgraţia aceea avu un timp toate însuşirile unei adevărate duşmănii.

Bonaparte îi mulţumi pentru serviciile aduse ca aghiotant şi-l vărsă în divizia lui Neille, apoi în cea a lui Baraguay — d'Hilliers.

Ca urmare, când Bonaparte se întoarse la Paris după tratatul de la Tolentino, Murat nu mai făcea parte din suită.

Aşa ceva nu putea fi pe placul triumfeminatului, care îl luase sub protecţie pe tânărul general de brigadă.

Cele trei frumoase solicitante porniră la luptă şi, cum la ordinea zilei era expediţia din Egipt, obţinută de la ministerul de război ca Murat să facă parte din expediţie.

Se îmbarcă pe acelaşi vas cu Bonaparte, adică la bordul *Orientului*, dar în timpul călătoriei, nici măcar o singură dată Bonaparte nu-i adresă cuvântul.

Debarcat la Alexandria, Murat nu putu de la început să sfărâme bariera de gheaţă care-l despărţea de generalul său care, mai mult ca să-l îndepărteze decât să-i dea prilej de a se evidenţia, îl puse faţă în faţă cu Murad-Bey.

Dar, în lupta aceea, Murat făcu adevărate minuni de vitejie. Prin curajul şi îndrăzneala lui, şterse amintirea unei clipe de slăbiciune. La AJoukir porni la atac atât de vitejeşte, atât de nebuneşte, încât Bonaparte nu mai avu tăria să-i mai poarte pică.

Ca atare, Murat se întorsese în Franţa cu Bonaparte, Murat cooperase în mare măsură la 18 şi mai ales la 19 brumar. Murat reintrase aşadar pe deplin în graţii şi, ca dovadă că era aşa, primise comandamentul gărzii consulilor.

Crezuse că venise clipa în care să-şi destăinuiască dragostea pentru domnişoara Bonaparte, dragoste prea bine ştiută de Joséphine, care de altfel o şi ocrotise.

Joséphine avusese două motive să o facă:

Mai întâi era femeie, în toată fermecătoarea accepţiune a cuvântului, adică simpatiza cu toate pasiunile de dragoste ale femeii. Joachim Murat o iubea pe Caroline, Caroline îl

iubea pe Murat şi lucrul acesta era deajuns pentru ca ea să ocrotească asemenea dragoste.

Apoi, Joséphine era detestată de fraţii lui Bonaparte. Joseph şi Lucien îi erau duşmani înverşunaţi. S-ar fi bucurat să-şi poată face doi prieteni devotaţi din Murat şi Caroline.

Aşa că îl îndemnă pe Murat să se destăinuie lui Bonaparte.

Cu trei zile înainte de ceremonia pe care am povestit-o mai sus, Murat intrase aşadar în cabinetul de lucru al lui Bonaparte şi, după lungi şovăieli şi ocolişuri iară de sfârşit, ajunsese să-i expună cererea.

După cât se pare, dragostea celor doi tineri unul faţă de celălalt nu era nicidecum o noutate pentru primul consul.

Bonaparte primi propunerea cu o gravitate severă şi se mulţumi să-i răspundă că va reflectă.

Într-adevăr, lucrul merita gândire: Bonaparte cobora dintr-o familie nobilă, Murat era fiul unui hangiu. Asemenea alianţă într-un atare moment putea avea o mare semnificaţie.

Primul consul, cu toată originea nobilă a familiei sale, cu tot rangul înalt pe care şi-l cucerise, era oare, nu numai destul de republican, dar şi destul de democrat ca să-şi amestece sângele cu un sânge plebeu?

Nu reflectă mult timp. Simţul său de adâncă dreptate, mintea sa de-o logică perfectă, îi spuseră că avea tot interesul s-o facă şi, chiar în ziua aceea, îşi dădu consimţământul la căsătoria lui Murat şi a Carolinei.

Cele două ştiri, cea a căsătoriei acesteia şi a mutării în palatul Tuilcries, fură aşadar răspândite în public în acelaşi timp. Una trebuia să slujească de contrapondere celeilalte.

Primul consul avea să locuiască în reşedinţa vechilor regi, avea să se culce în patul Bourbonilor Cum se spunea pe atunci, dar îşi mărita sora cu fiul unui hangiu!

Acum, ce zestre aducea viitoarea regină a Neapolului eroului de la Abukir?

Treizeci de mii de franci în argint şi un colier de diamante pe care primul consul, fiind prea sărac ca să cumpere imul nou, îl luă de la soţia lui. Aşa ceva o făcu pe Joséphine să cam strâmbe din nas pentru că ţinea foarte mult la colierul ei de diamante, dar gestul răspunde de minune tuturor celor ce spuneau că Bonaparte se îmbogăţise în Italia. Şi pe urmă, de ce ţinuse Joséphine atât de mult la planurile viitorilor soţi! Voise să-i căsătorească, trebuia să contribuie şi la zestrea lor.

Rezultatul acestei combinaţii dibace fu că în ziua în care *consulii* părăsiră Luxembourgul (în 30 ploios anul VIII), pentru a se duce la Palatul guvernului, escortaţi de fiul unui hangiu, ajuns cumnat al lui Bonaparte, cei ce văzură trecând cortegiul nu mai gândiră decât să-l admire şi să-l aplaude.

Şi, la drept vorbind, cortegii ca cele ce aveau în fruntea lor un erou ca Bonaparte şi în rândurile lor bărbaţi ca Murat, Moreau, Brune, Lannes, Junot, Duroc, Augereau şi Masséna erau demne de admirat şi meritau aplauze.

O mare trecere în revistă fusese ordonată pentru ziua aceea în curtea Caroussel: doamna Bonaparte trebuia să ia parte, dar nu de la balconul Orologiului, balconul Orologiului era prea regal, ci din apartamentele ocupate de Lebrun, cu alte cuvinte din pavilionul Florei.

Bonaparte plecă la ora unu precis din palatul Luxembourg, escortat de trei mii de oameni de elită, printre care se afla şi superbul regiment al călăuzelor, înfiinţat abia de trei ani, cu prilejul unei primejdii în care se aflase Bonaparte în timpul campaniilor sale din Italia: după trecerea râului Mincio se odihnea, sleit de puteri, într-un castel mic şi tocmai se pregătea să facă o baie, când un detaşament austriac, ce se retrăgea, greşise direcţia şi năvăli m castelul păzit doar de sentinele. Bonaparte abia de avu timpul să fugă, în cămaşă!

O încurcătură care merită truda de a fi povestită s-a ivit în dimineaţa acelei zile cu data de 30 ploios.

Generalii aveau caii lor, miniştrii aveau vehiculele lor, dar ceilalţi funcţionari nu socotiseră c-ar fi potrivit să facă asemenea cheltuială.

Aşa că nu existau trăsuri.

Situaţia s-a mai îmbunătăţit cumva, închiriindu-se nişte birje de piaţă ale căror numere fură acoperite cu hârtie de aceeaşi culoare cu coşul trăsurilor.

Numai trăsura primului consul era trasă de şase cai albi, dar cum cei trei consuli erau în aceeaşi trăsură, Bonaparte şi Cambacérès în fund şi Lebrun în faţă, în total nu erau decât doi cai de fiecare consul.

De altfel, cei şase cai albi dăruiţi de împăratul Francisc generalului şef Bonaparte după tratatul de la Campo-Formio, nu erau oare şi ei tot un trofeu?

Trăsura străbătu o parte a Parisului, trecând pe strada Thionville, cheiul Voltaire şi podul Regal.

De la poarta mică a pieţei Carrousel până la poarta cea mare a palatului Tuileries, garda consulilor era aşezată în şir.

Trecând pe sub poarta mică, Bonaparte ridică capul şi citi inscripţia care se afla acolo.

Inscripţia suna aşa:

10 august 1792
Regalitatea a fost abolită în Franţa şi nu se va mai
Reinstaura niciodată

Un zâmbet imperceptibil contractă buzele primului consul. La poarta palatului Tuileries, Bonaparte coborî din trăsură şi încalecă pentru ca să treacă trupă în revistă.

Când fu văzut pe calu-i de bătălie, aplauzele izbucniră din toate părţile.

După ce termină trecerea în revistă, veni de se aşeză în faţa pavilionului Orologiului, avându-l pe Murat la dreapta pe Lannes la stânga, iar în spatele lui tot gloriosul stat-major din Italia.

Atunci începu defilarea.

Şi-acolo găsi el o inspiraţie din cele ce se sapă adânc în inima soldatului.

Când îi trecură prin faţa drapelele brigăzilor 96, 30 şi 33. Înjumătăţite în lupte şi văzu drapelele din care nu mai rama şese decât câte-o coadă, având în capăt câteva zdrenţe sfîrtecate şi ciuruite de gloanţe şi înnegrite de pulberea de puşcă, Bonapatte îşi scoase pălăria şi îşi înclină capul.

Apoi, după terminarea defilării, coborî de pe cal şi urcă cu pas plin de cutezanţă scara familiilor Valois şi Bourbon.

Seara, când rămase singur cu Bourrienne, fu întrebat de secretar:

— Ei, generale, sunteţi mulţumit?

— Da, răspunse vag Bonaparte. Totul s-a petrecut bine, nu-i aşa?

— De minune!

— Te-am văzut alături de doamna Bonaparte la fereastra de la parterul pavilionului Flora.

— Şi eu v-am văzut, generale, când citeaţi inscripţia de sub poarta mică de la Carrousel.

— Da, răspunse Bonaparte: *10 august 1792. Regalitatea a fost abolită în Franţa şi nu se va mai reinstaura niciodată.*

— Trebuie s-o scoatem generale? întrebă Bourrienne.

— Inutil, răspunse primul consul. Are să cadă singură, de la sine.

Apoi, cu un suspin, îl întrebă:

— Ştii dumneata, Bourrienne, omul care mi-a lipsit astăzi?

— Nu, generale.

— Roland... Ce dracul poate face de nu ne dă nici o veste?

Ce făcea Roland avem să aflăm noi.

Capitolul XLV În căutarea urmelor

Cititorul n-a uitat în ce hal fusese găsită diligenţa de Chambèry de către escorta regimentului 7 de vânători.

Primul lucru pe care-l făcură fu să caute ce piedică îi tăiase ieşirea lui Roland. Se constată prezenţa unui lacăt şi portiera vehiculului fu sfărâmată.

Roland ţâşni din diligenţă ca un tigru din cuşcă.

Am spus că pământul era acoperit de zăpadă.

Roland, vânător şi soldat, n-avea decât un singur gând: să pornească pe urmele confraţilor lui Iehu.

Îi văzuse dispărând în direcţia Thoirsey, dar se gândise că n-ar fi putut să-şi continue drumul în direcţia aceea, pentru că între micuţul orăşel şi ei curgea râul Saône şi nu era pod de trecere peste apă decât la Belleville şi la Mâcon.

Dădu ordin escortei şi conductorului să-l aştepte în şosea şi, pe jos, singur, fără nici măcar să se gândească să-şi încarce iarăşi pistoalele, o apucă pe urmele lui Morgan şi a însoţitorilor lui.

Nu se înşelase: la un sfert de leghe de drum, fugarii dăduseră peste râul Saône. Acolo se opriseră, se sfătuiseră o clipă — se vedea după urmele copitelor cailor — pe urmă se despărţiseră în două cete: una o apucă în susul apei, înspre Mâcon, cealaltă coborî în josul apei, înspre Belleville.

Despărţirea în două grupuri avusese de scop, evident, să pună în încurcătură pe cei ce i-ar fi urmărit, dacă ar fi fost urmăriţi.

Roland auzise strigătul de convocare al şefului: "Mâine seară, acolo unde ştiţi."

Nu mai avea aşadar nici o îndoială: orice pistă ar fi urmat, fie cea ce urca, fie cea ce cobora cursul râului Saône, l-ar fi dus — dacă zăpada nu se topea prea repede -— la locul de întâlnire pentru că, fie împreună, fie unul câte unul, confraţii lui Iehu trebuiau să ajungă în acelaşi punct final.

Se întoarse pe propriile-i urme, porunci conductorului să încalţe cizmele lepădate în mijlocul şoselei de falsul surugiu, să încalece şi să mâne furgonul poştal până la staţia următoare, adică până la Belleville. Subofiţerul de vânători şi patru soldaţi care ştiau să scrie trebuiau să-l însoţească pe conductor, ca să semneze, alături de el, procesul verbal.

Li se interzise cu desăvârşire să scoată vreo vorbă despre el, Roland, nici despre ceea ce se întâmplase cu el, pentru că nimic nu trebuia să le dea de gândit tâlharilor care prădau diligentele ce planuri pusese el la cale.

Restul escortei va duce trupul şefului de brigadă la Mâcon şi vor face şi ei, la rândul lor, un proces verbal, care să concorde cu cel al conductorului şi în care să nu se pomenească nimic despre Roland, ca şi în primul.

După ce dădu ordinele de mai sus, tânărul nostru îl puse pe un vânător să descalice, alegând din toată escorta calul ce-i păru mai voinic. Apoi îşi încărcă pistoalele, pe care le vâri în coburii de la şa, în locul pistoalelor vânătorului descălecat.

După care, făgăduind conductorului şi soldaţilor o răzbunare grabnică, în funcţie totuşi de felul cum vor şti să-i păstreze taina, încalecă şi dispăru în aceeaşi direcţie în care o pornise pe jos.

Ajuns la locul unde cele două cete se despărţiseră, trebui să se hotărască pentru una din piste.

O alese pe cea care cobora cursul acei Saône şi care se îndrepta către Belleville. Ca să facă asemenea alegere, care poate că-l îndepărta cu două sau trei leghe, avusese motive pe deplin justificate.

În primul rând, era mai aproape de Belleville decât de Mâcon.

Apoi, şezuse douăzeci şi patru de ceasuri la Mâcon şi-ar fi putut fi recunoscut, pe câtă vreme la Belleville nu se oprise încă niciodată, decât timpul de schimbare a căilor, când din întâmplare trecuse cu diligenţa pe acolo.

Toate întâmplările şi faptele pe care vi le-am povestit duraseră abia un ceas, aşa că la orologiul din Thoissey bătea tocmai opt ceasuri de seară când Roland o porni pe urmele fugarilor.

Drumul tot era plin de urme. Cinci sau şase cai îşi lăsaseră amprentele pe zăpadă. Unul din cai mergea în buiestru.

Roland trecu cele două, trei râuşoare care brăzdează fâneaţa pe care tocmai o străbătea ca să ajungă la Belleville.

La vreo sută de paşi de Belleville se opri. Acolo avusese loc o nouă împărţire: doi din cei şase călăreţi o apucaseră la dreapta, ceea ce înseamnă că se îndepărtară de râul Saône; patru o apucaseră spre stânga, adică îşi urmaseră drumul spre Belleville.

La primele case din Belleville, o a treia despărţire se petrecuse: trei călăreţi ocoliseră oraşul, unul singur o apucase pe stradă care ducea în centru.

Roland se luă după cel ce o apucase pe stradă, sigur fiind că va da şi peste urma celorlalţi.

Cel ce-o apucase pe stradă, se oprise şi el la o casă frumoasă, situată între o curte şi o grădină, purtând numărul 67. Acolo sunase. Cineva venise să-i deschidă. Se vedea prin grilajul porţii paşii celui care venise să-i deschidă, apoi, alături de paşii aceia, altă urmă, cea a calului, pe care-l dusese la grajd.

Era evident că unul dintre confraţii lui Iehu se oprise acolo.

Roland l-ar fi putut aresta pe loc dacă s-ar fi dus la primar să se legitimeze, să-şi arate îndreptările şi să ceară asistenţa jandarmeriei.

Dar nu ăsta îi era scopul. Nu voia să aresteze un individ izolat, ţinea să prindă roată bandă în aceeaşi plasă.

Îşi săpa adânc în memorie numărul 67 şi-şi urmă drumul.

Străbătu tot oraşul, mai făcu vreo sută de paşi dincolo de cea din urmă casă, fără să mai dea peste vreo urmă.

Voia să se întoarcă pe unde venise, dar se gândi că urmele, dacă trebuiau să se ivească iarăşi, nu se puteau ivi decât la capul podului.

Într-adevăr, la capul podului Roland recunoscu urmele celor trei cai. Era desigur aceeaşi: unul din cai mergea în buiestru.

Roland o luă la galop chiar pe calea celor pe care-i urmărea. Sosind la Monceaux, aceeaşi precauţie: cei trei călăreţi codiseră satul, dar Roland era prea bun copoi ca să se nelinişteasc numai de-atâta lucru. Îşi urmă calea şi, la celălalt capăt al satului, regăsi urmele fugarilor.

Puţin înainte de Châtillon, unul din cei trei cai părăsise drumul, o apucase la dreapta şi se îndreptase către un castel mic, înălţat pe o colină, la câţiva paşi de drumul dintre Châtillon şi Trévoux.

De data asta, călăreţii care mai rămăseseră, crezând că au făcut destule ca să-i inducă în eroare pe cei care ar fi avut poftă să-i urmărească, au trecut liniştiţi prin Châtillon şi-au luat-o pe drumul spre Neuville.

Direcţia în care se îndreptaseră fugarii îl bucura tare mult pe Roland. Ei se duceau evident la Bourg. Dacă nu s-ar fi dus într-acolo, ar fi apucat-o pe drumul spre Marlieux.

Ori, Bourg era tocmai cartierul general pe care şi-l alesese chiar Roland ca centru al operaţiilor sale. Bourg era tocmai oraşul lui şi, cu acea siguranţă a amintirilor din copilărie, cunoştea şi cel mai neînsemnat tufiş şi cea mai păcătoasa magherniţă şi cea mai banală peşteră din împrejurimi.

La Neuville, fugarii ocoliseră satul.

Roland nu se îngrijoră de asemenea şiretenie cunoscută şi răsuflata, numai că la capătul celălalt al satului nu mai găsi decât urma unui singur cal.

Dar n-avea cum să se înşele: era cel ce mergea în buiestru.

Încredinţat că va regăsi urma pe care o părăsea pentru o clipă, Roland se întoarse pe drumul fugarilor.

Cei doi amici se despărţiră la drumul ce ducea la Vonnas: unul din ei o apucase pe el, celălalt continuase să ocolească satul şi, aşa cum am mai spus, se întorsese ca s-o ia pe drumul spre Bourg.

Pe acela trebuia să-l urmărească. De altfel, mersul calului său adăuga o uşurinţă în plus celui ce-l urmărea, pentru că pasul lui nu putea fi confundat cu călcătura altui cal.

Apoi, o apuca pe drumul spre Bourg, iar, de la Neuville până la Bourg, nu mai era nici o localitate în afară de satul Saint-Denis.

De altfel, nu părea cu putinţă ca ultimul fugar să meargă mai departe de Bourg.

Roland o porni la drum cu atât mai multă îndârjire cu cât vedea că se apropie de ţel. Într-adevăr, călăreţul nostru nu ocolise oraşul ci intrase cu curaj în Bourg.

Acolo, îi păru lui Roland că fugarul şovăise pe ce drum s-o apuce, doar dacă şovăirea nu fusese decât şiretenie curată, ca să i se piardă urma.

Dar după zece minute, folosite să desluşească şi să urmărească toate ocolişurile şi înverteguşurile, Roland se încredinţă de cele ce se-ntâmplaseră. Nu fusese vorba de şiretenie, ci doar de şovăială.

Paşii unui om mergând pe jos veneau de pe o stradă lăturalnică. Pietonul şi călăreţul se sfătuiră o bucată de timp, pe armă călăreţul căpătase de la pieton încuviinţarea de a-i sluji de călăuză. Din momentul acela se văzură paşii omului mergând pe lângă paşii calului.

Şi unii şi alţii duceau la hanul *Frumoasa Alianţă*.

Roland îşi aminti că aici, la hanul ăsta, fusese adus calul rănit, după atacul de la Carronnières.

După cum părea, se vedea că există o înţelegere tainică între hangiu şi confraţii lui Iehu.

De altfel, tot după cum părea, călătorul de la *Frumoasa Alianţă* avea să rămână acolo până a doua zi seara. Roland simţea, după propria lui oboseală, că şi fugarul avusese nevoie să se odihnească.

Şi, pe de o parte ca să nu-şi forţeze calul, cât şi ca să poată merge în recunoaştere pe drumul urmărit, lui Roland îi trebuiseră şase ceasuri ca să facă douăsprezece leghe.

Trei ceasuri băteau tocmai în clopotniţa trunchiată a bisericii Notre-Dame.

Ce-avea să facă Roland? Să se oprească într-un han al oraşului? Cu neputinţă: era prea cunoscut la Bourg. De altfel, calul lui, echipat cu o pătură cazonă, ar fi dat de bănuit.

Una din condiţiile reuşitei sale era să nu se ştie cumva că se află la Bourg.

S-ar fi putut ascunde la castelul Negrelor-Fântâni şi acolo să stea în observaţie, dar putea fi sigur de discreţia slujitorilor?

Midiei şi Jacques vor tăcea, de ei Roland era sigur. Amélie va tăcea şi ea. Dar Charlotte, fiica temnicerului, n-avea să flecărească oare?

Era ceasul trei de noapte. Toată lumea dormea. Cel mai sigur lucru pentru tânărul nostru ar fi fost să intre în legătură cu Michel.

Michel va găsi cu siguranţă mijlocul să-l ascundă.

Spre marea părere de rău a animalului pe care-l călărea şi care, fără îndoială, adulmecase un han, Roland îl întoarse din hăţuri şi-o luă pe drumul spre Pont-d'Ain.

Trecând prin faţa bisericii din Brou, aruncă o privire asupra cazărmii jandarmilor. După toate probabilităţile, jandarmii, împreună cu căpitanul lor, dormeau duşi.

Roland străbătu aripa mică de pădure care încăleca drumul. Zăpada domolea zgomotul tropotelor calului său.

Ieşind în luminiş de partea cealaltă, văzu doi oameni mergând pe lângă şanţ, ducând o căprioara spânzurata cu cele patru labe de-un trunchi de copac.

I se păru că-i recunoaşte pe oamenii aceia după înfăţişare.

Dădu pinteni calului ca să-i ajungă din urmă.

Cei doi oameni mergeau cu urechile ciulite. Se întoarseră, văzură un călăreţ ce părea că le caută pricină, aruncară animalul în şanţ şi o rupseră la goană peste câmpuri, ca să ajungă în pădurea Seillon.

— Hei! Michel! strigă Roland, încredinţat din ce în ce mai tare că are de-a face cu grădinarul său.

Michel se opri. Celălalt ins continuă să alerge peste câmpuri.

— Hei! Jacques! strigă iarăşi Roland. Se opri şi celălalt om.

Devreme ce fuseseră recunoscuţi, zadarnic să mai fugă. De altfel, chemarea n-avea nimica duşmănos: vocea era mai curând prietenească decât ameninţătoare.

— Na! făcu Jacques, parc-ar fi domnul Roland.

— Ba e chiar el! exclamă şi Michel.

Şi cei doi bărbaţi, în loc să mai fugă spre pădure, se îndreptară spre şosea.

Roland, n-auzise nicidecum ce-şi ziseseră cei doi braconieri, dar ghicise.

— Ei! Dar bineînţeles că-s eu! strigă el. Într-o clipă, Michel şi Jacques fură lângă el.

Întrebările tatălui şi ale fiului se încrucişau şi trebuie să recunoaştem că erau îndreptăţite.

Roland, în costum de târgoveţ, călare pe-un cal cazon de vânător, la ceasurile trei de noapte, pe drumul de la Bourg, spre Negrele-Fântâni!

Tânărul ofiţer le-o tăie scurt cu-ntrebările.

— Tăcere, braconierilor! zise el. Puneţi căprioara pe crupa calului, în spatele meu şi să mergem spre casă. Nimeni nu trebuie să afle că sunt la Negrele-Fântâni, nici chiar sora mea.

Roland vorbea cu autoritatea cazonă a militarului şi toată lumea ştia că, dacă apucă să dea un ordin, nu răbda nici o replică.

Cei doi ridicară căprioara, o puseră pe crupa calului în spatele lui Roland, după care, luând-o în trap mare, se ţinură de trapul mic al calului.

Nu le mai rămăsese de făcut decât vreun sfert de leghe.

Şi-l făcură în zece minute.

La o sută de paşi de castel, Roland se opri.

Cei doi oameni fură trimişi înainte că cercetaşi, să se asigure că peste tot domnea liniştea.

De cum terminară explorarea, îi făcură semn lui Roland să vină.

Roland veni, descăleca, găsi uşa pavilionului deschisă şi intră.

Michel duse calul la grajd şi căprioara în oficiu, căci Michel făcea parte din acea onorabilă clasă de braconieri care ucid vânatul pentru plăcerea de a-l ucide, nu cu scopul de-al vinde.

Nu aveau de ce să fie îngrijoraţi nici în privinţa calului şi nici a căprioarei. Amélie habar n-avea nici ce se petrecea la grajd şi nici ce i se dădea să mănânce.

În timpul acesta, Jacques aprinse focul.

Când se întoarse, Michel aduse un rest dintr-un but şi vreo şase ouă sortite unei omlete. Jacques pregăti un pai într-o odăiţă mică.

Roland se încălzi şi mânca fără să scoată o vorbă.

Cei doi bărbaţi îl priveau cu o uimire ce nu era lipsită de oarecare îngrijorare.

Zvonul expediţiei de la Seillon se răspândise şi se spunea în şoaptă că Roland o comandase.

Era limpede că se întorsese pentru vreo altă expediţie de acelaşi fel.

După ce Roland isprăvi de mâncat, ridică încet capul şi-l strigă pe Michel.

— A! Erai aici? făcu Roland.

— Aşteptam poruncile domniei-voastre.

— Iată poruncile mele. Ascultă bine.

— Sunt numai urechi.

— E vorba de viaţă şi de moarte. E vorba de mai mult încă, e vorba de onoarea mea!

— Spuneţi, domnule Roland. Roland scoase ceasul.

— E ora cinci. Când se va deschide hanul *Frumoasa-Alianţă* să fii pe-acolo, ca şi cum ai trece din întâmplare, ai să te opreşti ca să stai de vorbă cu cel ce deschide hanul.

Are să fie Pierre, se vede.

— Pierre sau altul, ai să afli de la el cine e călătorul cara a sosit la stăpânul lui pe un cal mergând în buiestru. Ştii ce-i aceea în buiestru?

— Ei asta-i! Un cal care merge că urşii, cu amândouă picioarele într-o parte în acelaşi timp.

— Bravo!... Ai mai putea afla, nu-i aşa, dacă acel călător e hotărât să plece în dimineaţa asta, sau dacă dă semne că-şi va petrece ziua la han?

— Sigur c-am să aflu.

— Ei, atunci, când ai să ştii toate câte ţi-am înşirat, să vil să mi le spui. Dar, cea mai mare taină în privinţa şederii mele aici. Dacă vei fi întrebat ce noutăţi ştii despre mine, să spui că s-a primit o scrisoare de la mine ieri, că sunt la Paris îa preajma primului consul.

— Ne-am înţeles.

Michel plecă. Roland se culcă şi adormi, lăsând în seama lui Jacques paza pavilionului.

Când Roland se trezi, Michel se întorsese.

Ştia toate câte-i ceruse stăpânul său să afle.

Călăreţul sosit în timpul nopţii trebuia să plece mai departe către înserat şi pe registrul călătorilor, pe care fiecare hangiu era obligat să-l ţină la zi în epoca aceea, fusese înscris:

*"Sămbătă, 30 ploiosul, **ceasurile 10 seara**, cetăţeanul Valensolle, sosit dinspre Lyon, pleacă la Geneva."*

Aşadar, alibiul era gata pregătit, fiindcă registrul făcea dovadă legală că cetăţeanul Valensolle sosise la orele zece scara şi era, aşadar, cu neputinţă să fi oprit la opt şi jumătate, în aceeaşi seară, furgonul poştal la Casa-Albă şi să fi intrat la zece seara în hanul *Frumoasa-Alianţă.*

Ceea ce îl preocupa cel mai mult pe Roland e însă că cel pe care-l urmărise o parte din noapte şi al cărui ascunziş şi nume i-l aflase, era tocmai martorul lui Alfred de Barjols, ucis de el în duel la fântâna din Vaucluse, martor care, după toate probabilităţile, jucase şi rolul fantomei în mânăstirea de la Seillon.

Confraţii lui Iehu nu erau aşadar nişte tâlhari de rând ci, dimpotrivă, cum se şi zvonise, nişte gentilomi de familie bună care, alături de nobilii bretoni ce îşi riscau viaţa în apus, pentru cauza regalistă, înfruntau eşafodul, ca să le treacă luptătorilor banii adunaţi în celălalt capăt al Franţei prin atacurile lor îndrăzneţe.

Capitolul XLVI O inspiraţie

Am văzut că în urmărirea pe care o înfăptuise cu o noapte mai înainte, Roland ar fi putut să aresteze pe unul sau chiar doi din cei pe care-i urmărea.

Putea să facă aceiaşi lucru şi cu domnul de Valensolle, care se vede că făcea ceea ce făcuse şi Roland, adică se odihnea o zi după o noapte de oboseală.

I-ar fi fost de ajuns pentru aşa ceva să scrie un cuvânt căpitanului de jandarmi sau şefului brigăzii de dragoni, care făcuse cu el expediţia de la Seillon. Onoarea lor era angajată în povestea asta, l-ar fi împresurat pe domnul de Valensolle în pat, s-ar fi ales

doar cu două focuri de pistol şi cu doi oameni ucişi sau răniţi şi domnul de Valensolle ar fi fost prins.

Dar arestarea domnului de Valensolle ar fi deştept at atenţia restului bandei, care s-ar fi pus pe dată la adăpost, trecând frontiera.

Era aşadar de preferat să se rămână la prima soluţie a lui Roland, adică să se temporizeze, să se urmărească feluritele piste ce trebuiau să ducă într-un singur punct şi, cu riscul unei adevărate lupte, să arunce plasa asupra întregii organizaţii.

Pentru asta nu trebuia să fie arestat domnul de Valensolle. Trebuia să se continue urmărirea lui în pretinsa-i călătorie la Geneva care nu era, după cât se părea, decât un pretext ca să deruteze investigaţiile de pe calea cea bună.

De data asta s-a hotărât ca Roland, care, oricât de bine deghizat ar fi fost, putea fi recunoscut, să rămână în pavilion, iar Michel şi Jacques să ademenească ei vânatul în noaptea aceea.

După toate probabilităţile, domnul de Valensolle nu va porni în călătorie decât după căderea nopţii.

Roland căută să afle ce viaţă ducea sora lui de la plecarea maică-si.

De la plecarea doamnei de Montrevel, Amélie nu părăsise nici măcar o dată castelul Negrelor-Fântâni.

Obiceiurile îi erau aceleaşi, în afara plimbărilor pe care le făcea cu doamna de Montrevel.

Se scula la ceasurile şapte sau opt dimineaţa, desena sau făcea muzică până la prânz. După-amiaza citea sau lucra la vreo tapiserie, sau uneori se bucura de-o rază de soare şi cobora până la râu cu Charlotte. Câteodată îl chema pe Michel, desprindea bărcuţa şi, bine înfăşurată în blănuri, urca în sus pe apa Reysousse până la Montagnat, său cobora până la Saint-Just, pe urmă se întorcea, fără să fi vorbit vreodată cu cineva. În sfârşit, îşi lua cina. După cină, urca în camera ei cu Charlotte şi din clipa aceea nu se mai arăta.

La şase ceasuri şi jumătate, Michel şi Jacques pentru aşadar s-o ia din loc, fără ca nimeni pe lume să se intereseze ce se-ntâmplase cu ei.

Aşadar la ceasurile şase, Michel şi Jacques îşi luară hainele, tolbele de vânătoare, puştile şi plecară.

Îşi primiseră instrucţiunile.

Să urmărească acel cal ce mergea în buiestru până ce vor afla unde-şi ducea călăreţul, sau până când îi vor fi pierdut urma.

Michel trebuia să stea la pândă în faţa fermei de la *Frumoasa-Alianţă*, Jacques, să se aşeze la labă de gâscă pe care-o alcătuiesc, la ieşirea din Bourg, cele trei drumuri înspre Saint-Amour, Saint-Claude şi Nantua.

Acesta din urmă e în acelaşi timp şi cel ce duce la Geneva.

Era evident că domnul de Vallensolle o va apuca pe unul din cele trei drumuri, afară doar de n-ar fi vrut să facă o cale întoarsă, ceea ce nu prea era de crezut.

Tatăl o apucă într-o parte, fiul în alta.

Michel urcă spre oraş pe drumul dinspre Pont-d'Ain, trecând prin faţa bisericii din Brou.

Jacques trecu peste râuşorul Reyssouse, merse pe malul drept şi ajunse, ţinându-se cu vreo sută de paşi în afara cartierului, la unghiul ascuţit pe care-l făceau cele trei drumuri intrând în oraş.

În acelaşi moment, sau aproape, când fiul îşi luă postul în primire, tatăl trebuia să fi ajuns şi el la al său.

Şi, tot cam în acelaşi moment, adică spre ceasurile şapte seara, întrerupând obişnuita singurătate şi linişte ce-nvăluia castelul Negrelor-Fântâni, un vehicul de poştă se opri în faţa grilajului şi un slujitor îmbrăcat în livrea trase de lanţul soneriei.

Asta era treaba lui Michel să deschidă, dar Michel era acolo unde ştiţi cu toţii.

Amélie şi Charlotte se vede treaba că se bizuiau pe el, căci clinchetul clopoţelului se repetă de trei ori fără ca nimeni să se fi dus să deschidă.

În sfârşit, camerista se arătă în capul scărilor. Ea se apropie sfios, strigându-l pe Michel.

Michel nu răspunse, bineînţeles.

În sfârşit, adăpostită de grilaj, Charlotte se încumetă să se apropie.

Cu tot întunericul, îl recunoscu pe slujitor.

— A! Dumneata erai, domnule James? exclamă ea, ceva mai liniştită.

James era slujitorul de încredere al lui *sir* John.

— O! Da, răspunse servitorul, eu erai, domnişoară Charlotte, sau mai curând milord erai.

În aceeaşi clipă, portiera se deschise şi se auzi vocea lui *sir* John zicând:

— Domnişoară Charlotte, binevoiţi a spune stăpânei dumneavoastră că sosesc din Paris şi vin să mă înscriu ca să-i cer îngăduinţa nu de a fi primit în seara asta, ci de a mă prezenta în faţa domniei-sale în cursul zilei de mâine, numai dacă binevoieşte să-mi acorde asemenea favoare. Rugaţi-o să spună ora la care aş fi mai puţin supărător.

Domnişoara Charlotte avea o deosebită consideraţie pentru milord, de aceea se grăbi să-i facă serviciul cerut.

După cinci minute se întorcea să-i spună lui milord că va fi primit a doua zi, de la amiază până la ora unu.

Roland ştia ce venise să facă milord. În cugetul său, căsătoria era hotărâtă, iar *sir* John era cumnatul său.

Şovăi o clipă, gândindu-se dacă să se ducă să se-ntâlnească cu el şi să-l amestece pe jumătate în planurile lui. Dar îşi dădu seama că lordul Tanlay nu era omul care să-l lase să opereze singur. Avea şi el să le plătească o poliţă confraţilor lui Iehu. Vă voi, aşadar, să-l însoţească pe Roland în expediţie, oricare ar fi fost. Expediţia oricare ar fi fost avea să fie primejdioasă şi s-ar putea să i se întâmple o nenorocire.

Norocul care-l însoţea pe Roland — şi Roland îl încercase — nu se întindea şi asupra prietenilor săi. *Sir* John, grav rănit, îşi revenise cu multă greutate. Şeful de brigadă al vânătorilor fusese ucis pe loc.

Îl lăsă aşadar pe *sir* John să se depărteze, fără să-i dea vreun semn de viaţă.

Cât despre Charlotte, ea nu păru deloc mirată că Michel nu fusese acolo să deschidă. Erau cu toţii deprinşi cu absenţele sale, asemenea absenţe nu le dădea de gândit nici femeii din casă, nici stăpânei.

De altfel, Roland îşi explică un asemenea soi de nepăsare: Amélie, slăbită, având a înfrunta o durere morală, necunoscută lui Roland, care atribuia toate schimbările de dispoziţie ale surorii lui unor simple crize nervoase, Amélie ar fi fost bravă şi puternică în faţa unei primejdii adevărate.

De aici venea, nu mai încape îndoială, puţina teamă a celor două fete să stea singure într-un castel singuratec, fără altă pază decât cei doi oameni care-şi petreceau nopţile la braconaj.

Cât despre noi, ştim cum plecările lui Michel şi ale fiului lui slujeau dorinţelor Améliei cu mult mai bine decât dac-ai fi rămas la castel; lipsa lor lăsa cale liberă lui Morgan şi doar atâta lucru voia Amélie.

Scara şi o parte din noapte se scurseră fără ca Roland să mai capete vreo veste.

Încercă să doarmă, dar dormi prost. La fiecare clipă i se părea că aude uşa deschizându-se.

Ziua începuse de-a binelea să străbată prin obloane când se deschise uşa.

Michel şi Jacques se întorceau.

Iată ce se petrecuse.

Fiecare se dusese la postul său de observaţie: Michel la uşa hanului, Jacques la labă de gâscă.

La douăzeci de paşi de han, Michel întâlnise pe Pierre. Din trei cuvinte se încredinţase că domnul de Valensolle era încă la han. De altfel, el le dăduse de ştire că, întrucât avea un drum lung de făcut, are să-şi lase calul să se odihnească şi n-are să plece decât în cursul nopţii.

Pierre nu se îndoia nici o clipă că drumeţul nostru n-ar pleca la Geneva, aşa cum spusese.

Michel îl îmbie pe Pierre la un pahar de vin. Dacă avea să piardă pânda vânatului de seară, îi rămânea pânda vânatului de dimineaţă.

Pierre primi. Din clipa aceea, Michel era sigur că va fi vestit. Pierre era grăjdar: nimic nu s-ar fi putut petrece în sectorul pe care-l avea în grijă fără ca el să nu prindă de veste.

Vestea avea să i-o dea, după cum i-o făgăduise, un băiat în slujbă la han, care primise drept răsplată, de la Michel, trei încărcături de praf de puşcă, pentru ca să facă cu de nişte focuri de artificii.

La miezul nopţii, călătorul încă nu plecase. Băuseră patru sticle de vin, dar Michel se cruţase: din cele patru sticle, găsise mijlocul să golească trei în paharul lui Pierre unde, bineînţeles, nu stătuseră multă vreme.

La miezul nopţii, Pierre se duse la han să afle veşti. Dar ce-avea să facă atunci Michel? Cârciuma se închidea şi Michel mai avea încă patru ceasuri de aşteptat până la pândă de dimineaţă.

Pierre îl pofti pe Michel să rămână, că-i dă în grajd un culcuş de paie; cald are să-i fie şi de culcat are să se culce binişor.

Michel primi.

Cei doi amici intrară pe poarta mare, la braţ. Pierre se tot poticnea. Michel se făcea şi el că se poticneşte.

Pe la trei ceasuri de noapte, slujitorul hotelului îl chemă pe Pierre.

Călătorul voia să plece.

Michel se folosi de prilej ca să spună că se făcuse vremea de pândă şi se sculă şi el.

Pregătitul lui nu ţinu mult; n-avu alta de făcut decât să scuture paiele care i s-ar fi putut prinde de haine sau i-ar fi putut intra în tolbă sau prin păr.

După care Michel îşi luă rămas bun de la Pierre şi se aşeză la pândă într-un colţ de stradă.

După vreun sfert de oră poarta se deschise şi-un călăreţ ieşi din curtea hotelului: calul călăreţului mergea în buiestru.

Era desigur domnul de Valensolle.

O apuca pe străzile ce duceau spre drumul Genevei.

Michel îl urmărea, fără să se prefacă, fluierând un cântec de vânătoare.

Numai că Michel nu putea alerga, căci s-ar fi dat de gol. Din asemenea încurcătură reieşea că într-o clipită-două l-ar putea pierde din ochi pe domnul de Valensolle.

Rămânea Jacques, care trebuia să-l aştepte pe tânăr la faimoasa labă de gâscă.

Dar Jacques şedea la labă de gâscă de mai bine de şase ceasuri, pe-o noapte de iarnă, cu un frig de cinci sau şase grade sub zero.

Cutezase oare Jacques să stea şase ceasuri cu picioarele în zăpadă, izbindu-şi tălpile încălţărilor de arborii de pe marginea drumului?

Michel o luă la galop pe uliţe şi străduţe, scurtând drumul, dar calul şi călăreţul, oricâtă osteneală şi-ar fi dat, fuseseră mai iuţi decât el.

Ajunse la labă de gâscă. Drumul era pustiu.

Zăpada, călcată în picioare şi bătătorită toată ziua din ajun, care fusese duminecă, nu mai îngăduia aflarea urmelor calului, pierdute în noroiul drumului.

De aceea, Michel nu-şi mai bătu capul deloc cu urmele calului. Era ceva de prisos, o pierdere zadarnică de vreme.

Căută să afle ce făcuse Jacques.

Ochiul lui de braconier îl puse curând pe cale.

Jacques stătuse la rădăcina unui copac. Câtă vreme? Aşa ceva era greu de spus, în orice caz destul de mult, până ce i se făcu frig. Zăpada era bătătorită de cizmele lui mari de vânătoare.

Încercase să se încălzească mergând în sus şi în jos.

Pe urmă, dintr-o dată, îşi aminti, se vede treaba, că pe partea cealaltă a drumului se afla un bordei din cele mici, făcut în pământ, în care cantonierii se duc de caută adăpost împotriva ploii.

Coborâse în şanţ, trecuse de partea cealaltă a drumului, pe marginea căruia se putea desluşi urma ce se pierdea puţin prin mijloc.

Urma ducea, în diagonală, de-a dreptul la bordei. Era limpede că Jacques îşi petrecuse noaptea în bordeiul acela.

Acum se punea întrebarea, de când ieşise din el? Şi de ce ieşise?

De când ieşise? Asemenea lucru nu se putea aprecia, pe câtă vreme, dimpotrivă şi cel mai neîndemânatec rândaş şi-ar fi dat seama de ce ieşise.

Ieşise să-l urmărească pe domnul de Valensolle.

Acelaşi pas care ajunsese la bordei, ieşea şi se-ndepărta, apucând-o în direcţia Ceyzériat.

Călăreţul o luase într-adevăr pe drumul dinspre Geneva. Paşii lui Jacques o arătau limpede.

Paşii lui se lungeau, ca cei ai unui om ce aleargă şi mergeau, afară din şanţ, pe marginea câmpiei, furişându-se pe după arborii care puteau să-l ascundă privirii călătorului.

În faţa unui han c-o înfăţişare jalnică, unul dintr-acelea deasupra porţii cărora stau scrise cuvintele următoare: *Aici se dă de băut şi de mâncat şi pot să doarmă şi cei pe jos şi cei călări, paşii se opreau.*

Era limpede că drumeţul se oprise la hanul acela pentru că la douăzeci de paşi de acolo, Jacques se oprise şi el în dosul unui copac.

Numai că, după vreo clipă, se vede treaba după ce se închisese poarta în spatele călăreţului şi a calului, Jacques îşi părăsise postul din dosul copacului, trecuse drumul, de data asta cu şovăieli şi cu paşi mărunţi şi se îndreptase nu către uşă ci către fereastră.

Michel calcă pe urmele fiului său şi ajunse la fereastră. Prin îmbucătura oblonului ce nu se-mpreuna, se putea vedea când înăuntru era lumină, dar acum, înăuntru era întuneric şi nu se vedea nimic.

Totuşi, Jacques se apropiase de fereastră să vadă ce se petrecea înăuntru. Fără îndoială, înăuntru se făcuse luminai o clipă şi Jacques văzuse.

Dar încotro o apucase el când plecase de la fereastră?

Ocolise casa mergând pe lângă pereţi. Putea lesne fi urmărit în mersul său, zăpada fiind proaspătă.

Cât despre scopul său ocolind casa, nu era greu de ghicit. Jacques, ca un băiat cu bun simţ ce era, se gândise că drumeţul nu plecase el noaptea pe la trei, zicând că se duce la Geneva ca să se oprească la un sfert de leghe de orăşel, într-un asemenea han.

Numai că ieşise, se vede, pe vreo poartă de din dos.

Jacques ocoli aşadar zidul casei, în nădejdea de a găsi iarăşi, de partea cealaltă, urma calului său cel puţin pe cea a călăreţului.

Într-adevăr, de la o portiţă de din dos, care dădea înspre pădurea ce se-ntinde de la Cotrez până la Ceyzériat, se putea merge pe-o urmă de pas înaintând în linie dreaptă către marginea pădurii.

Paşii aceia erau ai unui om încălţat elegant cu cizme da călăreţ.

Pintenii lăsaseră urme pe zăpadă.

Jacques nu se codise. O luase pe urma paşilor.

Se vedea călcătura bocancului său grosolan lângă cea a botinei fine, a piciorului mare de ţăran lângă piciorul delicat al orăşeanului.

Se făcuseră ceasurile cinci de dimineaţă. Avea să se ivească ziua. Michel hotărî să nu se ducă mai departe.

De vreme ce Jacques era pe urma cea bună, tânărul braconier era tot atât de dibaci cât şi bătrânul. Michel făcu un ocol mare peste câmpie, ca şi cum s-ar fi întors de la Ceyzériat şi se hotărî să intre în han şi să-l aştepte acolo pe Jacques.

Jacques va înţelege că taică-său îl urmărise şi se oprise la casa aceea izolată.

Michel bătu în oblon şi ceru să i se deschidă. Îl cunoştea pe hangiu care era deprins să-l vadă în practicile lui nocturne, îi ceru o sticlă de vin, se plânse că bătuse drumul degeaba.

Şi ceru, în timp ce bea, îngăduinţa de a-şi aştepta fiul care şi el era la pândă şi care poate o fi fost mai fericit decât el.

De la sine înţeles că îngăduinţa îi fu lesne dată.

Michel avusese grijă să deschidă obloanele ca să poată vedea drumul.

Nu trecuse o clipă şi cineva bătu într-un ochi de geam. Era Jacques. Taică-său îl strigă.

Şi Jacques fusese la fel de nenorocos ca şi taică-său. Nu ucisese nimic.

Şi era îngheţat.

Un braţ de lemne fu aruncat pe foc, încă un pahar fu adus. Jacques se încălzi şi bău.

Apoi, dat fiind că trebuiau să se întoarcă la castelul Negrelor-Fântâni o dată cu ziua, că nu cumva să se afle de lipsa celor doi braconieri, Michel plăti sticla de vin şi braţul de lemne pus pe foc şi plecară amândoi.

Nici unul nici celălalt nu scosese nici un cuvânt în faţa hangiului despre cele ce-i frământau. Nu trebuia să dea de bănuit c-ar fi căutat altceva decât vânat.

Dar, de cum s-au văzut de partea cealaltă a pragului, Michel se apropie cu grabă de fiul său.

Atunci, Jacques îi povesti că mersese pe urmele cu pricina până destul de departe, în inima pădurii, dar, ajuns la o răspântie, văzuse dintr-o dată un om înarmat cu o puşcă cum se ridică în faţa lui şi-l întreabă ce venise să facă la asemenea ceas în pădure.

Jacques îi răspunse că venise la pândă, după vânat.

— Atunci, du-te mai departe, îi răspunsese omul, căci, după cum vezi, locul de-aici e oc-upat.

Jacques recunoscuse cu câtă îndreptăţire i se ceruse să plece şi se dusese într-adevăr la vreo sută de paşi mai departe.

Dar în clipa în care o apucase pieziş spre stânga ca să intre iarăşi în incinta de unde fusese îndepărtat, un alt om, înarmat ca şi cel dintâi, se ridicase tot aşa fără de veste înaintea lui, punându-i aceeaşi întrebare.

Jacques n-avea alt răspuns de dat decât cel pe care-l mai dăduse:

— Caut un loc de pândă.

Bărbatul îi arătase atunci cu degetul marginea pădurii şi, cu un glas aproape amenin-ţător, îi spusese:

— Am să-ţi dau un sfat, tinere amice, să te duci într-acolo cât mai repede. Cred că-ţi va fi cu mult mai bine acolo decât aici.

Jacques îi urmase sfatul, sau cel puţin se prefăcuse că i-l urmează, căci, ajuns la locul arătat, se strecurase de-a lungul şanţului şi, încredinţat că-i va fi cu neputinţă să regăsească, în momentul acela cel puţin, urma domnului de Valensolle, ieşise la lumină, o apucase apoi spre şosea străbătând câmpurile şi se-ntorsese la cârciumă, unde nădăjduia să-l regăsească pe taică-său şi unde îl regăsise într-adevăr.

Sosiseră amândoi la castelul Negrelor-Fântâni, se ştie doar, în clipa în care primele raze ale zilei pătrundeau înăuntru printre obloane.

Toate cele pe care vi le-am spus i-au fost povestite lui Roland cu sumedenie de amănunte, pe care le lăsăm la o parte şi care n-avură drept rezultat decât să-l încredinţeze pe tânărul ofiţer că cei doi oameni, înarmaţi cu puşti, care se sculaseră la apropierea lui

Jacques, nu erau alţii decât nişte confraţi de-ai lui Iehu, oricât ar fi părut ei că sunt braconieri.

Dar, care putea să le fie bârlogul? În partea aceea nu exista nici mânăstire părăsită, nici alte ruine.

Dintr-o dată Roland se plesni cu mâna peste frunte.

— Vai! Gogoman ce sunt! exclamă el. Cum dracul de nu m-am gândit la asta?

Un surâs triumfător îi trecu pe buze şi, întorcându-se către cei doi oameni deznădăjduiţi că nu-i aduseseră veşti mai precise, le spuse:

— Mă băieţi, ştiu acum tot ce voiam să ştiu. Culcaţi-vă şi dormiţi liniştiţi. Vi se cuvine, zău, din plin!

Şi, dând exemplu chiar el, Roland adormi ca omul care a dezlegat o problemă de cea mai mare importanţă, pe care multă vreme o adâncise zadarnic.

Îi venise în gând că toţi confraţii lui Iehu părăsiseră mânăstirea Seillon, schimbând-o pe grotele de la Ceyzériat şi, în acelaşi timp, îşi aminti de calea subterană ce leagă peştera cu biserica din Brou.

Capitolul XLVII O recunoaştere

În aceeaşi zi, folosindu-se de îngăduinţa ce-i fusese acordată în ajun, *sir* John se înfăţişă între ora amiezii şi prima oră a după-amiezii domnişoarei de Montrevel.

Totul se petrecu potrivit dorinţei lui Morgan. *Sir* John fu primit ca un prieten al familiei, lordul Tanlay fu primit ca un pretendent a cărui solicitare cinstea.

La dorinţa fratelui şi maicăi sale, sau la ordinele primului consul, Amélie nu făcu nici un soi de împotrivire afară doar de starea sănătăţii sale. Asta cerea timp. Lordul Tanlay se înclină. Căpăta de fapt atât cât nădăjduise să capete, era agreat.

Totuşi înţelese că rămânerea lui la Bourg un timp prea îndelungat ar fi necuviincioasă, Amélie găsindu-se departe de maică-sa şi de frate-său, tot din aceeaşi pricină a sănătăţii.

Ca atare, îi ceru îngăduinţa s-o vadă şi a doua zi, spunându-i că va pleca în aceeaşi zi spre seară.

Va aştepta s-o revadă când Amélie va veni la Paris, sau când doamna de Montrevel se va înapoia la Bourg. Ipoteza a doua era cea mai probabilă, Amélie spunând că are nevoie de primăvară şi de aerul din locul ei de baştină ca s-o ajute să-şi recapete sănătatea.

Datorită delicateţei fără de pereche a lui *sir* John, dorinţele Améliei şi ale lui Morgan s-au împlinit, cei doi îndrăgostiţi aveau înaintea lor timp şi singurătate.

Michel află amănuntele de mai sus de la Charlotte, iar Roland le află de la Michel.

Roland se hotărî să-l lase pe *sir* John să plece, înainte de-a face vreo încercare.

Aşa ceva însă nu-l împiedică să încerce să înlăture o ultimă îndoială.

După ce se înnopta, luă un costum de vânătoare, peste costumul acela îmbrăcă bluza lui Michel, îşi ocroti faţa sub o pălărie cu borurile mari, îşi petrecu o pereche de pistoale în centura cuţitului de vânătoare şi se aventură pe drumul ce ducea de la Negrele-Fântâni la Bourg.

Se opri la cazarmă jandarmilor şi ceru să vorbească cu căpitanul.

Căpitanul era în cameră la el. Roland urcă şi spuse cine e. Apoi, cum nu era decât ceasul opt seara şi deoarece ar fi putut fi recunoscut de cine ştie ce trecător, stinse lampa.

Cei doi bărbaţi rămaseră pe întuneric.

Căpitanul ştia ceea ce se petrecuse cu trei zile mai înainte pe drumul dinspre Lyon şi, fiind sigur că Roland nu fusese ucis, se aştepta că are să vină.

Spre marea lui uimire, Roland nu venise să-i ceară decât un singur lucru, sau mai curând două: cheia de la biserica din Brou şi un cleşte.

Căpitanul îi înmână cele două obiecte cerute şi-i propuse lui Roland să-l însoţească în excursie. Roland însă nu primi. Era evident că fusese trădat de careva când cu incursiunea de la Casa-Albă. Nu voia să se expună la un nou eşec.

De aceea, îi ceru căpitanului să nu spună nimănui că el, Roland, se afla la faţa locului şi să-l aştepte până se întoarce chiar de-ar fi să întârzie un ceas-două.

Căpitanul primi.

Roland, cu cheia în mâna dreaptă, cu cleştele în mâna stânga ajunse pe nesimţite la uşa laterală a bisericii, o deschise, o închise după el şi se pomeni în faţa mormanului de nutreţ.

Ascultă. Liniştea cea mai adâncă domnea în biserica pustie.

Atunci îşi chemă amintirile din copilărie, se orientă, puse cheia în buzunar şi escaladă povârnişul de fân, care măsura vreo cincisprezece picioare şi forma sus un soi de platformă. Apoi, se lăsă să alunece pe un fel de pantă până la solul pietruit în întregime cu lespezi mortuare, aşa cum te-ai lăsa să aluneci de pe un meterez pe un povârniş.

Corul era gol datorită amvonului care îl apăra dintr-o parte şi datorită zidurilor care îl încercuia din dreapta şi din stânga.

Uşa de la amvon era deschisă. Roland pătrunse aşadar fără nici o greutate până dinaintea altarului.

Ajunse în faţa mormântului lui Philibert cel Frumos.

La creştetul principelui se afla o mare lespede pătrată, prin care se cobora în cavourile subterane.

Roland cunoştea taina trecerii, căci, ajuns lângă lespede, îngenunche, căutând cu mâna îmbucătura pietrei.

O găsi, se ridică, vâri cleştele în crestătură şi ridică lespedea.

Cu o mână o susţinu deasupra capului, în timp ce cobora în cavou.

Pe urmă, încetişor, o lăsă să cadă.

Ai fi zis că vizitatorul nocturn de bună voie se despărţea de lumea celor vii şi cobora în lumea celor morţi.

Iar nepăsarea omului care ocolea morţii ca să-i descopere pe cei vii şi care, cu toată întunecimea, singurătatea, tăcerea, nu se înfiora nici măcar la atingerea marmurelor funerare, nepăsarea lui trebuie să fi părut ciudată chiar şi aceluia care pătrunde lumina şi întunericul şi vede lucrurile de pe faţa pământului şi cele de dedesubt.

Înainta bâjbâind printre morminte, până recunoscu grilajul ce dădea în subterană.

Cercetă broasca uşii. Era închisă numai cu zăvorul.

Vârî capătul cleştelui între zăvor şi ivăr şi împinse uşurel.

Grilajul se deschise.

Trase uşa fără s-o închidă, ca să se poată întoarce şi puse cleştele în dosul ei.

Apoi, cu urechea ciulită, cu pupilele dilatate, cu toate simţurile supra-încordate de dorinţa de a auzi, de nevoia de a răsufla şi neputinţa de a vedea, înainta încetişor, cu un pistol gata încărcat într-o mână şi cu cealaltă mână sprijinindu-se de faţa zidului.

Merse aşa vreun sfert de oră.

Câteva picături de apă rece ca gheaţa străbătând bolta subteranei şi căzându-i pe mâini şi pe umeri îl vestiră că în momentul acela trecea pe sub râul Reyssouse.

După ce merse vreun sfert de ceas dădu peste poarta ce despărţea subterana de carieră. Se opri locului o clipită. Răsufla mai în voie şi, pe lângă asta, i se păru că aude

nişte zgomote depărtate şi că vede, pe stâlpii de piatră ce susţineau bolta, ivindu-se de parcă pluteau, nişte luciri ca scânteierile de pe mlaştini.

Desluşindu-i doar forma acelui pândar sumbru ai fi putut crede că şovăie, dar, dacă i-ai fi văzut chipul, ai fi înţeles că nădăjduieşte.

O porni iar la drum, îndreptându-se spre lucirile pe care crezuse că le zăreşte, spre zgomotele pe care crezuse că le aude.

Pe măsură ce se apropia, zgomotul îi ajungea la urechi mai limpede, iar lumina îi părea mai vie.

Nu mai încăpea îndoială că cineva locuia în carieră. Cine însă? Încă nu ştia nimic, dar avea să afle.

Nu mai era decât la zece paşi de răscrucea de granit pe care am semnalat-o cu prilejul primei noastre coborâri în grota de la Ceyzériat. Roland se lipi de perete, înaintând pe nesimţite. Ai fi zis că-i un basorelief mobil în inima întunericului.

În sfârşit, capu-i ajunse să depăşească un unghi şi privirea-i căzu împlântându-se în ceea ce s-ar putea numi tabăra confraţilor lui Iehu.

Erau doisprezece sau cincisprezece şi se îndeletniceau cu masa de seară.

Lui Roland îi veni o poftă nebună să se repeadă în mijlocul tuturor oamenilor acelora, să-i atace singur şi să se lupte cu ei până la moarte.

Dar îşi stăpâni dorinţa-i nesăbuită, îşi înălţă capul cu aceeaşi încetineală cu care şi-l aplecase şi, cu ochii plini de lumină, cu sufletul plin de bucurie, fără să fi fost auzit, fără să fi fost bănuit, se întoarse, reluând drumul pe care-l făcuse.

Aşadar, totul i se explica: părăsirea mânăstirii Seillon, dispariţia domnului de Valensolle, falşii braconieri postaţi în preajma gurii grotei de la Ceyzériat.

De data asta se va răzbuna şi se va răzbuna cumplit, se va răzbuna cu moartea.

Cu moartea, căci, după cum bănuia că pe el îl cruţaseră, tot aşa va porunci să fie şi ei cruţaţi. Numai că pe el îl cruţaseră de moarte, pe ei însă îi va cruţa pentru moarte.

Cam pe la jumătatea drumului de întoarcere i se păru că aude un zgomot în spatele lui. Se întoarse şi i se păru că vede licărul unei lumini.

Mări pasul. De cum va trece poarta, nu mai avea cum să se rătăcească. Nu se va mai afla într-o carieră cu mii de cotituri, ci sub o boltă îngustă, dreaptă, ce ducea la un grilaj funerar.

După vreo zece minute trecu din nou pe sub râu. Încă un minut sau două şi, cu mâna întinsă, dădu peste grilaj.

Îşi luă cleştele de unde îl lăsase, intră în cavou, trase portiţa grilajului după el, o închise cu băgare de seamă şi, fără zgomot, călăuzit de morminte, regăsi scara, împinse lespedea cu capul şi se regăsi pe pământul vieţuitoarelor.

Aici, era oarecum lumină.

Ieşi dintre strane, împinse la loc uşa amvonului, ca s-o lase în aceeaşi stare în care o găsise, se căţăra pe povârniş, străbătu platforma şi coborî de cealaltă parte.

Păstrase cheia. Deschise uşa şi ieşi afară.

Căpitanul de jandarmi îl aştepta. Discută câteva clipe cu el. pe urmă ieşiră amândoi împreună.

Amândoi se întoarseră la Bourg pe drumul de strajă, ca să nu fie văzuţi, se îndreptară spre poarta halelor, apoi pe strada Revoluţiei, pe strada Libertăţii, pe strada Spaniei, acum strada Simonneau. După aceea, Roland pătrunse într-un ungher al străzii Greffe şi aşteptă.

Căpitanul de jandarmi îşi urmă singur drumul.

Se duse în strada Ursulelor, care de şapte ani împliniţi poartă numele de strada Cazărmilor. Acolo îşi avea locuinţa şeful de brigadă al dră goni lor, care tocmai se culcase în clipa când căpitanul intră în camera lui. Căpitanul îi spuse două vorbe la ureche şi şeful de brigadă se îmbrăcă în grabă mare şi ieşi.

În momentul când şeful de brigadă al dragonilor şi căpitanul de jandarmi se arătară în piaţă, o formă omenească se desprinse din umbra zidurilor şi se apropie de ei.

Era Roland.

Cei trei bărbaţi statură la sfat zece minute, Roland dând ordine, ceilalţi doi ascultând şi încuviinţând. Pe urmă se despărţiră.

Şeful de brigadă se întoarse la el acasă. Roland şi căpitanul de jandarmi, apueînd-o pe strada stelei, treptele Iacobinilor şi strada Bourgneuf, ajunseră iarăşi la drumul de strajă, apoi, pieziş, dădură de-a dreptul în drumul spre Pont-d'Ain.

Roland îl lăsă în trecere pe căpitanul de jandarmi la cazarmă şi îşi urmă drumul.

După douăzeci de minute, ca să n-o deştepte pe Amélie, în loc să sune la poartă, bătu în oblonul camerei lui Michel. Michel deschise oblonul şi, dintr-un singur salt, Roland — sfâşiat de febră ce-l cuprindea ori de câte ori înfrunta sau pur şi simplu visa vreo primejdie — sări în pavilionul paznicului.

Chiar de-ar fi sunat la poartă, tot n-ar fi trezit-o pe Amélie, căci fata nu dormea.

Charlotte, care şi ea se întorsese din oraş sub pretext că se dusese să-l vadă pe taică-său, dar de fapt să-i ducă o scrisoare lui Morgan, îl găsise pe Morgan şi-i adusese răspuns stăpânei sale.

Amélie citea răspunsul, conceput în termenii următori:

"Dragostea mea!

Da, totul s-a petrecut cu bine în ceea ce te priveşte, pentru că tu eşti îngerul, dar, tare mă tem să nu cadă totul pe mine, care sunt demonul.

Trebuie numaidecât să te văd, să te strâng în braţe, să te ţin la pieptul meu. Nu ştiu ce presimţire pluteşte deasupră-mi, sunt deznădăjduit de moarte.

Trimite-o mâine pe Charlotte să vadă dacă sir John a plecat într-adevăr. Apoi, după ce vei fi sigură c-a plecat, dă-mi de veste că de obicei.

Nu-ţi fie frică, nu-mi mai vorbi de zăpadă, nu-mi mai spune c-au să mi se vadă paşii.

De data asta nu eu voi veni la tine, ci tu vei veni la mine. Mă-nţelegi bine? Tu poţi şi te plimbi prin parc, nimeni nu se va duce pe urma paşilor tăi.

Să-ţi iei şalul cel mai călduros, să îmbraci blănurile cele mai groase. Pe urmă, cu barca legată la mal sub sălcii, vom petrece un ceas, schimbând rolurile.

Numai să cobori de cum vei vedea semnalul. Am să te aştept la Montagnat, iar de la Montagnat până la râul Reyssouse nu sunt pentru mine, care te iubesc, nici cinci minute de drum.

La bună vedere, sărmana mea Amélie! De nu m-ai fi întâlnit ai fi fost fericită fericitelor.

Fatalitatea m-a scos în calea ta şi tare mă tem că n-am izbutit să fac din ţine decât o martiră.

Al tău Charles

Pe mâine, nu-i aşa? Afară doar de nişte piedici supraomeneşti."

Capitolul XLVIII În care presimţirile lui Morgan se adeveresc

Adeseori nimic nu este mai calm şi mai senin decât ceasurile premergătoare marilor furtuni.

Ziua fusese frumoasă şi senină, una din acele zile de februarie când, cu tot gerul înţepător din aer, cu tot giulgiul alb care acoperă pământul, soarele surâde oamenilor, făgăduindu-le primăvara.

Către amiază, *sir* John veni să-i facă Améliei vizita de rămas bun. *Sir* John avea, sau credea că arc, consimţământul Améliei. Asemenea consimţământ îi era de ajuns. Nerăbdarea tui îl privea numai pe el. Dar Amélie, primindu-i cererea cu toate că lăsase data unirii lor într-un viitor nedesluşit, îl copleşise în tot ceea ce nădăjduise.

În rest, se lăsa pe seama dorinţei primului consul şi a prieteniei lui Roland.

Se întorcea aşadar la Paris, să facă pe curtenitorul pe lângă doamna de Montrevel, pentru că nu putea rămâne pe lângă Amélie.

La un sfert de ceas după ieşirea lui *sir* John din Castelul Negrelor-Fântâni, Charlotte o apucă şi că pe drumul dinspre Bourg.

Către ceasurile patru se întoarse să-i spună Améliei că-l văzuse chiar cu ochii ei pe *sir* John urcându-se în trăsură la uşa hotelului Franţei şi plecând pe drumul ce duce la Mâcon.

Amélie putea aşadar să fie pe deplin liniştită în această privinţă. Şi răsuflă uşurată.

Amélie încercase să-i insufle lui Morgan o linişte pe care ea n-o avea nici pe departe. Din ziua în care Charlotte îi destăinuise că Roland se afla la Bourg, presimţise, ca şi Morgan, că se apropia un deznodământ înfricoşător. Ştia toate amănuntele evenimentelor întâmplate la mânăstirea Seillon. Vedea lupta ce se încinsese între fratele şi iubitul ei şi, liniştită în privinţa sorţii fratelui ei, datorită hotărârii dictate de şeful confraţilor lui Iehu, tremura pentru viaţa iubitului ei Mai mult, aflase despre prădarea furgonului poştal de Chambèry şi despre moartea şefului de brigadă a vânătorilor din Mâcon. Ştia că fratele ei scăpase, dar că, după aceea, dispăruse.

Nu primise nici o scrisoare de la el.

Dispariţia lui şi tăcerea erau, pentru ea, care-l cunoştea pe Roland, mai rele decât un război deschis şi declarat.

Cât despre Morgan, nu-l mai văzuse de când cu scena pe care v-am povestit-o şi în care ea făcuse legământ să-i trimită arme oriunde s-ar afla el, dacă va fi cumva condamnat la moarte.

Întrevederea cerută de Morgan era aşadar aşteptată de Amélie cu aceeaşi nerăbdare ca a celui ce o ceruse.

De aceea, de îndată ce îşi închipui că Michel şi cu feciorul său se culcaseră, aprinse la cele patru ferestre luminările ce trebuiau să-i servească de semnal lui Morgan.

Apoi, aşa cum o sfătuise iubitul ei, se înfăşură într-un şal de caşmir, adus de fratele ei de pe câmpul de luptă de la Piramide şi pe care el singur îl desfăşurase de pe capul unui bei ucis de dânsul. Pe deasupra şalului îşi trase o haină de blană, o lăsă pe Charlotte să-i dea de ştire despre cele ce s-ar putea întâmpla şi, nădăjduind că n-are să se întâmple nimic, deschise poarta parcului şi se îndreptă către râu.

În timpul zilei fusese de două-trei ori până la Reyssouse şi se întorsese, anume ca să ţeasă o reţea de paşi, printre care să nu fie recunoscuţi paşii din timpul nopţii.

Coborî aşadar, dacă nu liniştită, cel puţin curajoasă, panta ce duce până la Reyssouse. Ajunsă pe malul râului, căută cu ochii barca legată sub sălcii.

Un bărbat o aştepta acolo. Era Morgan.

Din două bătăi de vâsle, ajunse la un loc pe unde se putea lesne coborî. Amélie se repezi, el o prinse în braţe.

Primul lucru pe care-l văzu faţa, fu strălucirea veselă ce ilumina, ca să zicem aşa, chipul iubitului ei.

— Ah! exclamă ea, ai să-mi vesteşti o fericire.

— De ce, scumpa mea? întrebă Morgan cu cel mai duios zâmbet.

— Pe faţa ta, dragul meu Charles, se vede ceva ce-i moi mult decât fericirea de a mă întâlni.

— Ai dreptate, răspunse Morgan, încolăcind lanţul bărcii pe după trunchiul sălciei şi lăsând vâslele să se izbească de marginile bărcii.

Apoi, luând-o pe Amélie în braţe, spuse mai departe:

— Ai dreptate, Amélie, draga mea şi presimţirile mele mă înşelau. Vai! Slabi şi orbi ce suntem. Tocmai în clipa când omul e gata să apuce fericirea cu mâna, atunci se lasă pradă disperării şi îndoielilor.

— Ah! Spune, spune! zise Amélie. Ce s-a întâmplat?

— Îţi aminteşti tu, Amélie, scumpa mea, ceea ce mi-ai răspuns când ne-am văzut ultima oară, când vorbeam să fugim şi îţi spuneam că mă tem de şovăirile tale?

— O! Da, sigur că-mi amintesc. Şi eu, Charles, ţi-am răspuns că sunt a ta şi că de voi avea şovăiri, le voi învinge.

— Iar eu ţi-am răspuns că am angajamente ce mă împiedică să fug. Că aşa cum sunt de legate de mine, la fel sunt şi eu legat de ele. Că există un om de care depindem şi căruia îi datorăm ascultare deplină şi că omul acela e Ludovic al XVIII-lea, viitorul rege al Franţei.

— Da, mi-ai spus toate astea.

— Ei bine, suntem dezlegaţi de jurământul de supunere, Amélie, nu numai de către regele Ludovic al XVIII-lea ci şi de către generalul nostru, Georges Cadoudal.

— Vai! Sufletul meu, ai să fii iarăşi un om ca toţi ceilalţi şi deasupra tuturor celorlalţi!

— Voi fi un simplu proscris, Amélie. Noi n-avem a nădăjdui o amnistie, ca cea din Vendeea sau din Bretania.

— Şi de ce?

— Noi nu suntem soldaţi, noi, copila mea scumpă, nu suntem nici măcar rebeli. Noi suntem *confraţii lui Iehu*.

Amélie scoase un suspin adânc.

— Suntem bandiţi, tâlhari, hoţi de diligente la drumul mare, apăsă Morgan pe cuvinte cu vădită intenţie.

— Stt! Taci! exclamă Amélie punând mâna pe gura iubitului ei. Taci! Să nu vorbim despre asta. Spune-mi, cum de v-a dezlegat regele de jurământul de supunere, cum de v-a eliberat generalul vostru?

— Primul consul a vrut să-l vadă pe Cadoudal. Mai întâi l-a trimis pe fratele tău să-i facă propuneri. Cadoudal a refuzat să intre în tratative. Dar, ca şi noi, Cadoudal a primit de la Ludovic al XVIII-lea ordinul de-a înceta ostilităţile. O dată cu ordinul regelui a sosit un nou mesaj din partea primului consul. E vorba de-un permis de liberă trecere pentru generalul din Vendeea, o invitaţie să vină la Paris. În sfârşit, un tratat de la putere la putere. Cadoudal a primit şi, în ceasul de faţa trebuie să fie pe drumul spre Paris. Aşadar, dacă nu e pace, cel puţin e armistiţiu.

— Vai! Ce bucurie, Charles, scumpul meu!

— Nu te bucura prea tare, dragostea mea.

— Dar de ce?

— Pentru că ordinul de încetare a ostilităţilor a venit ştii tu de ce?

— Nu.

— Ei, află că domnul Fouché e un om foarte puternic. A înţeles că, dacă nu ne poate învinge, trebuie să ne dezonoreze. A instruit un număr de falşi confraţi ai lui Iehu, pe care i-a răspândit în ţinuturile Mâine şi Anjou şi care nu se mulţumesc să ia numai banii guvernământului, ci pradă şi jefuiesc călătorii, intră noaptea în castele şi prin ferme, pun pe stăpânii fermelor şi ai castelelor cu tălpile pe cărbuni aprinşi şi, cu fel de fel de torturi, le smulg taina locului unde ţin ascunşi banii. Ei, află că oamenii aceia, mizerabilii, tâlharii, instigatorii aceia poartă aceleaşi nume ca şi noi şi sunt socotiţi că luptă pentru acelaşi principiu, până într-atât încât poliţia domnului Fouché nu numai că ne scoate de sub scutul legii, dar şi de sub acela al onoarei.

— Vai!

— Iată ce-aveam să-ţi spun, Amélie, scumpa mea, înainte de a-ţi propune pentru a doua oară să fugim împreună. În ochii Franţei, în ochii străinătăţii, chiar în ochii principelui

pe care l-am slujit şi pentru care ne-am pus în primejdie de-a ne sfârşi viaţa pe eşafod, în viitor nu vom fi, ba poate chiar acum nu suntem decât nişte păcătoşi ce merită eşafodul.

— Da... dar pentru mine, dragul şi scumpul meu Charles, tu nu eşti decât bărbatul devotat, omul de convingere, regalistul îndârjit care a continuat să se lupte când toată lumea pusese armele jos. Pentru mine, tu eşti cinstitul baron de Sainte-Hermine. Pentru mine, dacă-ţi place mai mult, eşti nobilul, curajosul şi neînvinsul Morgan.

— Ah! Iată tot ceea ce voiam să aflu, dragostea mea! N-aj să şovăi aşadar nici o clipă, cu tot norul infam ce se încearcă să se ridice între noi şi onoare, n-ai să şovăi aşadar — nu zic să mi te dăruieşti, fiindcă mi te-ai dăruit" — ci să-mi fii soţie?

— Ce spui tu? Nici o clipă, nici o secundă. Asta ar fi bucuria sufletului meu, fericirea vieţii mele! Soţia ta! Sunt soţia ta în faţa lui Dumnezeu. Dumnezeu îmi va împlini toate dorinţele în ziua în care va îngădui să-ţi fiu soţie şi în faţa oamenilor.

Morgan căzu în genunchi.

— Atunci, zise el, iată-mă la picioarele tale! Amélie, cu mâinile împreunate, cu glas de rugă fierbinte, din adâncul inimii vin să te întreb: "Amélie, vrei să fugi? Amélie, vrei să părăseşti Franţa? Amélie, vrei să-mi fii soţie?"

Amélie se ridică dintr-o dată în picioare, îşi cuprinse fruntea cu amândouă mâinile, ca şi cum sângele ce i se urca cu atâta sălbăticie la creier avea să-i crape capul.

— Şovăi? întrebă el cu glas surd, înfiorat, aproape pierit.

— Nu! Vai, nu! Nici o clipă, exclamă cu hotărâre Amélie. Sunt a ta atât în trecut cât şi în viitor, de tot şi pretutindeni. Numai că lovitura este cu atât mai puternică cu cât era neaşteptată.

— Gândeşte-te bine, Amélie. Ceea ce-ţi propun înseamnă să-ţi părăseşti patria şi familia, adică tot ceea ce ţi-e scump, tot ceea ce ţi-e sfânt. Venind cu mine, părăseşti castelul unde te-ai născut, pe mama care te-a zămislit şi care te-a hrănit, pe fratele care te iubeşte şi care, atunci când va afla că eşti soţia unui tâlhar, te va urî poate, te va dispreţul cu siguranţă.

Şi, vorbind astfel, Morgan întreba, plin de îngrijorare, chipul Améliei.

Chipul ei se lumină treptat într-un zâmbet dulce şi, ca şi cum s-ar fi lăsat din cer pe pământ, aplecându-se asupra tânărului încă în genunchi, fata zise cu vocea-i blândă ca murmurul râului ce curgea strălucitor şi limpede la picioarele ei:

— O! Charles! Dragostea trebuie să fie un simţământ grozav de puternic, ce vine de-a dreptul de la Dumnezeu! Pentru că, în ciuda cuvintelor teribile pe care chiar acum le-ai rostii, fără teamă, fără şovăire, aproape fără păreri de rău, îţi spun: "Charles, iată-mă. Charles sunt a ta. Charles, când plecăm?"

— Amélie, soarta noastră nu-i dintr-acelea cu care poţi să te tocmeşti şi să te-nvoieşti. Dacă plecăm, dacă mă urmezi, o facem chiar acum. Mâine trebuie să fim de cealaltă parte a frontierei.

— Şi ce mijloace avem să fugim?

— La Montagnat am doi cai gata înşeuaţi, unul pentru tine Amélie, unul pentru mine. Am scrisori de credit de două sute de mii de franci, pentru Londra sau pentru Viena. Acolo unde vei voi tu, acolo avem să mergem.

— Unde ai să fii tu, Charles, am să fiu şi eu. Ce-mi pasă de ţară! Ce-mi pasă de oraş!

— Atunci, hai!

— Cinci minute, Charles, e prea mult?

— Unde te duci?

— Să-mi iau rămas bun de la multe lucruri, să iau scrisorile scumpe de la tine, să iau mătăniile de fildeş de la prima mea împărtăşanie, mai am câteva amintiri dragi, la care ţin cu pietate şi cu evlavie, amintiri din copilărie care-mi vor fi acolo tot ceea ce-mi va fi rămas de la mama, de la ai mei, din Franţa. Mă duc să le iau şi mă întorc.

— Amélie!

— Ce e, iubitule?

— N-aş vrea să te părăsesc. Mi se pare că-n clipa în care ne-am unit în sfârşit, a mă despărţi de tine o clipă înseamnă a te pierde pe vecie. Amélie, mă laşi să te-nsoţesc?

— O! Vino. Ce importanţă mai are acum că ţi se vor vedea urmele paşilor! Mâine în ziuă vom fi departe! Hai, vino!

Tânărul sări din barcă, îi întinse mâna Améliei, apoi o cuprinse cu braţul şi amândoi o apucară pe cărarea dinspre castel.

Pe peron Charles se opri.

— Du-te singură, zise el, crezul amintirilor îşi are o pudoare a lui. Chiar dacă-l înţeleg, te-aş stingheri. Te aştept aici, de aici te păzesc. De vreme ce n-am decât să întind mâna ca să te iau, sunt foarte sigur că n-ai să-mi mai scapi. Du-te, Amélie, iubita mea, dar întoarce-te repede.

Amélie răspunse întinzându-i tânărului buzele. Pe urmă urcă repede scara, intră în camera ei, luă o casetă mică de stejar sculptat, ferecat cu cercuri de fier, în care se afla comoara ei, scrisorile de la Charles, de la cea dintâi pân-la cea din urmă. Desprinse de la oglindă căminului, de unde era agăţat, şiragul de mătănii de fildeş, alb şi feciorelnic şi prinse de cordon un ceas pe care i-l dăduse tatăl ei. Pe urmă trecu în camera maică-si, se aplecă la căpătâiul patului şi sărută perna pe care se odihnise capul doamnei de Montrevel, îngenunche în faţa chipului lui Cristos ce veghea la picioarele patului, începu o rugăciune de mulţumiri fierbinţi, pe care nu îndrăzni s-o continue, o întrerupse ca să-şi încredinţeze sufletul Celui de Sus, pe urmă, dintr-o dată se opri. I se păruse că o strigase Charles.

Plecă urechea şi auzi a doua oară numele ei rostit cu un accent de spaimă pe care n-o putu desluşi.

Tresări, se ridică şi coborî scara cât putu de repede.

Charles era tot în acelaşi loc, dar, aplecat înainte, cu urechile ciulite, părea că ascultă cu spaimă un zgomot îndepărtat.

— Ce e? întrebă Amélie, apucând mâna tânărului.

— Ascultă, ascultă, răspunse el.

Amélie îşi încorda auzul şi ea.

I se păru că aude detunături unele după altele, ca nişte pocnituri de muschete.

Zgomotele veneau dinspre Ceyzériat.

— Vai! exclamă Morgan, aveam mare dreptate să mă îndoiesc până în ultima clipă de fericirea mea! Prietenii mei sunt atacaţi! Amélie, adio, adio!

— Cum! Adio? Izbucni Amelia pălind. Mă părăseşti?

Detunăturile ajunseseră să fie mai limpezi.

— Tu nu auzi? Se bat şi eu nu-s acolo ca să mă bat alături de ei!

Fiică şi soră de soldat, Amélie înţelese totul şi nu încercă să se împotrivească câtuşi de puţin.

— Du-te, şopti ea lăsând să-i cadă braţele. Aveai dreptate, suntem pierduţi.

Tânărul scoase un răcnet de mânie, o cuprinse din nou pe fată, o strânse la piept de parcă ar fi vrut s-o înăbuşe. Apoi, repezindu-se de sus de pe peron în jos, o rupse la fugă în direcţia împuşcăturilor, cu iuţeala unei ciute urmărite de vânători.

— Iată-mă, prieteni! strigă el. Iată-mă, vin!

Şi dispăru ca o umbră sub copacii mari ai parcului.

Amélie căzu în genunchi, cu braţele întinse spre el, dar fără să aibă puterea de a-l rechema. Sau, poate l-o fi rechemat cumva, dar cu o voce atât de stinsă, că Morgan nu-i răspunse şi nici nu-şi încetini goană ca să-i răspundă.

Capitolul XLIX Răzbunarea lui Roland

Aţi ghicit ce se întâmplase.

Roland nu-şi pierduse nicidecum timpul cu căpitanul de jandarmi şi cu colonelul dragonilor.

Şi aceştia, la rândul lor, nu uitaseră că aveau a-şi lua o revanşă.

Roland îi spusese căpitanului de jandarmi că există o trecere subterană ce leagă biserica din Brou cu grota Ceyzériat.

La ceasurile nouă seara, căpitanul, împreună cu optsprezece oameni pe care-i avea sub ordine, trebuiau să intre în biserică, să coboare prin cavoul ducilor de Savoia şi să închidă cu baionetele trecerea din carieră în subterană.

Roland, în fruntea a douăzeci de dragoni, trebuia să împresure pădurea, apei s-o cutreiere strângând semicercul, aşa încât cele două aripi ale semicercului să se adune şi să ajungă la grota Ceyzériat.

La ceasurile nouă, prima mişcare trebuia să fie făcută în sectorul acela, urmând să se îmbine cu cea a căpitanului de jandarmi.

S-a văzut, din vorbele schimbate între Amélie şi Morgan, care era în acel timp starea de spirit a confraţilor lui Iehu.

Veştile sosite în acelaşi timp şi din Mitau şi din Bretania liniştiseră pe toată lumea. Fiecare se simţea liber şi, înţelegând că se purta un război pe viaţă şi pe moarte, se bucura de libertatea lui.

Aşadar, se ţinea o întrunire a tuturor în grota Ceyzériat, aproape o sărbătoare. La miezul nopţii toţi aveau să se despartă şi, fiecare, potrivit cu înlesnirile pe care le avea să treacă frontieră, va porni la drum părăsind Franţa.

S-a văzut cum îşi petrecuse ultimele clipe şeful lor.

Ceilalţi, care n-aveau aceleaşi legături sufleteşti, făceau împreună, la răscrucea carierelor minunat luminată, o masă de despărţire şi de rămas bun. Căci, o dată ieşiţi din Franţa, cu Vendeea şi Bretania împăciuite, cu armata lui Condé distrusă, unde aveau să se mai regăsească ei, pribegi în ţară străina? Dumnezeu singur ştia.

Deodată, o detunătură de puşcă se auzi până la ei. Ca printr-un şoc electric, toţi se ridicară în picioare.

Un al doilea foc de puşcă se auzi.

Pe urmă, în adâncurile carierei pătrunseră cele două cuvinte, înfiorându-i ca aripile unei păsări funebre:

— La arme!...

Pentru confraţii lui Iehu, supuşi tuturor vitregiilor unei vieţi de bandiţi, odihna de o clipă nu însemna nicidecum pacea.

Pumnale, pistoale, carabine erau totdeauna la îndemână.

La strigătul dat după cât se părea de sentinelă, fiecare sări deşi apucă armele şi rămase cu gâtul încordat, cu pieptul gâfâind şi cu urechile ciulite.

În tăcerea încremenită, se auzi tropotul unui pas repede cât putea îngădui întunecimea în care se înfunda.

Pe urmă, în raza luminii aruncată de torţe şi de luminări, se arătă un om.

— La arme! strigă el a doua oară. Suntem atacaţi!

Cele două împuşcături ce se auziseră erau cele două focuri ale puştii de vânătoare pe care o avea sentinela. Ea venea acum în fugă, cu puşca fumegându-i încă în mână.

— Unde-i Morgan? strigară douăzeci de voci.

— Lipsă, răspunse Montbar şi, ca atare, eu comand! Stingeţi tot şi, în pas de retragere, spre biserică. O luptă e de prisos acum şi sângele vărsat ar fi sânge zadarnic pierdut.

Cu toţii ascultară cu o repeziciune ce arăta că fiecare înţelegea primejdia.

Pe urmă, se strânseră în întuneric.

Montbar, care ştia cotloanele tunelului la fel de bine ca şi Morgan, îşi luă sarcina de a îndruma ceaţa şi se afundă, urmat de confraţi, în adâncurile carierei.

Deodată i se păru că aude, la vreo cincizeci de paşi înaintea lui, o comandă rostită cu glas şoptit, pe urmă pocnetul unui oarecare număr de puşti ce se încărcau.

Întinse amândouă braţele, şoptind la rândul său: "Opriţi-vă!"

În aceeaşi clipă se auzi limpede comanda: "Foc!" Nici nu se isprăvise de rostit comanda şi tunelul se lumină de cumplita detunătură.

Zece carabine se descărcaseră în acelaşi timp.

La lumina acelui fulger, Montbar şi confraţii putură zări şi recunoaşte uniforma jandarmilor.

— Foc! strigă la rândul său Montbar.

Şapte sau opt focuri de puşcă se descărcară la comanda lui.

Bolta întunecoasă se mai lumină o dată.

Doi confraţi ai lui Iehu zăceau la pământ, unul ucis pe loc, celălalt rănit de moarte.

— Retragerea e tăiată, zise Montbar. Întoarceţi-vă, prieteni dragi, singura noastră scăpare e înspre pădure.

Mişcarea se făcu cu exactitatea unei manevre militare.

Montbar se aşeză iarăşi în fruntea confraţilor şi se întoarse pe unde venise.

Tot atunci, jandarmii deschiseră focul a doua oară.

Nimenea nu ripostă. Cei care-şi descărcaseră armele le încărcară iarăşi. Cei ce nu trăseseră erau gata pentru adevărata luptă care avea să aibă loc la intrarea grotei.

Doar un suspin, două arătau că nouă ripostă a jandarmilor nu rămăsese fără rezultate. După vreo cinci minute, Montbar se opri. Ajunseră iarăşi cam prin dreptul răscrucii din carieră.

— V-aţi încărcat toate puştile şi pistoalele? întrebă Montbar.

— Toate, răspunseră vreo douăsprezece voci.

— Să ţineţi minte cuvântul de ordine pentru aceia dintre noi care vor cădea pe mâna justiţiei: facem parte din cetele domnului de Teyssonnet. Am venit să recrutăm oameni pentru cauza regalistă. Nu ştim ce vor să spună când vorbesc despre furgoane şi diligente jefuite.

— Am înţeles.

— Şi-ntr-un caz şi-n celălalt ne aşteaptă moartea, o ştim prea bine, dar e moartea soldatului şi nu a tâlharului, împuşcaţi şi nu ghilotinaţi.

— Şi împuşcatul, făcu o voce glumeaţă, ştim noi ce înseamnă! Trăiască împuşcatul!

— Înainte, dragi prieteni, urmă Montbar şi să le vindem viaţa pe cât face, adică cât mai scump cu putinţă!

— Înainte! repetară confraţii.

Şi ceata mică îşi reluă marşul, pe cât de repede cu putinţă prin întuneric, avându-l în frunte tot pe Montbar.

Pe măsură ce înaintau, Montbar simţea în nări un miros de fum ce îl îngrijora.

În acelaşi timp, pe pereţii galeriilor şi la colţurile stâlpilor se răsfrângeau unele luciri ce arătau că ceva neobişnuit se petrecea la intrarea în grotă.

— Mi se pare că ticăloşii ăştia ne afumă, zise Montbar.

— Mă tem că-i aşa, răspunse Adler.

— Cred că au de-a face cu vulpile.

— Vai! răspunse aceeaşi voce. Au să vadă ei după ghearele noastre că suntem lei.

Fumul se îngroşa din ce în ce mai tare, iar lumina se făcea din ce în ce mai vie.

Ajunseră la ultima cotitură.

Un morman de uscaturi fusese aprins în interiorul carierei, la vreo cincizeci de paşi de deschiderea ei, nu ca să afume, ci ca să lumineze.

La lumina răspândită de focarul incandescent se vedeau strălucind la intrarea peşterii armele dragonilor.

La zece paşi în faţa lor, un ofiţer aştepta, sprijinit în carabină, nu numai expus oricărui foc de puşcă, dar părând că le provoacă.

Era Roland.

De altfel era uşor de recunoscut. Aruncase departe de el pălăria, stătea cu capul descoperit, iar răsfrângerile flăcărilor se jucau în tremur pe faţa lui.

Dar tocmai ceea ce ar fi trebuit să-l piardă, îl salva.

Montbar îl recunoscu şi se trase un pas înapoi.

— Roland de Montrevel! exclamă el. Amintiţi-vă ce v-a cerut Morgan.

— Bine, răspunseră confraţii cu glas înfundat.

— Şi acum, strigă Montbar, să murim dar să şi ucidem!

Şi se repezi cel dintâi pe locul luminat de flăcările vîlvătaiei, descarcă unul din focurile puştii sale cu două ţevi asupra dragonilor care răspunseră cu o salvă generală.

Ar fi cu neputinţă de povestit ce se petrecu atunci. Grota se umplu de fum şi fiecare împuşcătură înăuntrul ei strălucea ca fulgerul. Cele două trupe se ciocniră şi se atacară într-o luptă corp la corp. Veni rândul pistoalelor şi al pumnalelor. La vacarmul luptei, jandarmeria alergă şi ea, dar îi fu cu neputinţă să tragă, până într-atât erau de învălmăşiţi între ei amicii cu inamicii.

Doar câţiva demoni în plus părură că se amestecă în asemenea încăierare de demoni.

Se vedeau grupuri nedesluşite luptând în mijlocul acelei ambianţe roşii şi pline de fum, plecându-se, ridicându-se, prăbuşindu-se iar. Se auzea un urlet de furie, un răcnet de agonie: era cel de pe urmă suspin al unui om.

Supravieţuitorul căuta un nou adversar, începea o nouă luptă.

Măcelul dură un sfert de ceas sau poate douăzeci de minute.

Când se încheiară cele douăzeci de minute, în peştera Ceyzériat se puteau număra douăzeci şi două de cadavre.

Treisprezece erau ale dragonilor şi-ale jandarmilor, nouă ale confraţilor lui Iehu.

Cinci dintre ei mai supravieţuiau. Copleşiţi de număr, ciuruiţi de răni, fuseseră prinşi vii.

Jandarmii şi dragonii, douăzeci şi cinci la număr, îi înconjuraseră.

Căpitanul de jandarmi se alesese cu braţul stâng rupt, iar şeful de brigadă al dragonilor încasase un glonte ce-i străbătuse coapsă.

Numai Roland, plin de sânge, dar de-un sânge ce nu era al lui, nu se alesese nici măcar cu o zgârietură.

Doi dintre prizonieri erau atât de grav răniţi, încât n-au fost în stare să umble. A trebuit să fie transportaţi pe tărgi.

Aprinseră torţe pregătite anume pentru asemenea scop şi-o apucară pe drumul spre oraş.

În clipa în care ieşeau din pădure ca s-o ia pe şosea se auzi un galop de cal.

Galopul se apropia cu repeziciune.

— Vedeţi-vă de drum, spuse Roland. Rămân eu în urmă, să văd ce e.

Era un călăreţ care, aşa cum v-am spus, gonea de mânca pământul.

— Stai! Cine-i? strigă Roland când călăreţul nu mai era decât la douăzeci de paşi de el.

Şi îşi pregăti carabina.

— Încă un prizonier, domnule de Montrevel, răspunse călăreţul. N-am putut lua parte la luptă, vreau cel puţin să fiu la eşafod. Unde sunt prietenii mei?

— Înainte, domnule, răspunse Roland care recunoscuse nu faţa, ci glasul tânărului, glas pe care-l auzea acum pentru a treia oară.

Şi arătă cu mâna grupul ce se afla în centrul trupei mici, care mergea pe drumul ce duce de la Ceyzériat la Bourg.

— Sunt fericit să văd că nu vi s-a întâmplat nimic, domnule de Montrevel, zise tânărul cu o curtoazie fără cusur şi de aceea mă bucur din suflet, vă jur.

Şi, dând pinteni calului, din câteva salturi ajunse lângă dragoni şi jandarmi.

— Să-mi fie cu iertare, domnilor, zise el descălecând, dar cer un loc în mijlocul celor trei prieteni ai mei: vicontele de Jahiat, contele de Valensolle şi marchizul de Ribier.

Cei trei prizonieri scoaseră un strigăt de admiraţie şi întinseră mâinile spre prietenul lor.

Cei doi răniţi se ridicară pe tărgile lor şi şoptiră:

— Bine, Sainte-Hermine,... bine!

— Cred, ierte-mă Domnul, exclamă Roland, că până la urmă latura frumoasă a poveştii acesteia va rămâne de partea bandiţilor!

Capitolul L Cadoudal la palatul Tuileries

A treia zi după ziua sau, mai curând, după noaptea în care se petrecuseră întâmplările pe care tocmai vi le-am povestit, doi bărbaţi mergeau unul lângă altul prin salonul mare din palatul Tuileries, cel ce dă spre grădină.

Vorbeau pătimaş. Şi de-o parte şi de cealaltă vorbele erau întovărăşite de gesturi repezi şi însufleţite.

Cei doi bărbaţi erau primul consul Bonaparte şi Georges Cadoudal.

Georges Cadoudal, înduioşat de nenorocirile pe care le putea aduce bretonilor o rezistenţă prelungită, semnase tocmai pacea cu Brune.

După semnarea acelei păci, îi dezlegase de jurământul lor pe confraţii lui Iehu.

Din nenorocire, eliberarea pe care le-o acorda sosise, după cum am văzut, cu douăzeci şi patru de ceasuri prea târziu.

Încheind tratativele cu Brune, Georges Cadoudal nu ceruse nimic pentru el decât libertatea de a trece pe dată în Anglia.

Brune stăruise însă atât de mult, încât şeful răsculaţilor din Vendeea consimţise să aibă o întrevedere cu primul consul.

Ca atare, plecase spre Paris.

Chiar în dimineaţa sosirii sale se prezentase la palatul Tuileries, îşi spusese numele şi fusese primit.

În lipsa lui Roland, îl introdusese Rapp.

Retrăgându-se, aghiotantul lăsase amândouă uşile deschise, ca să poată vedea totul din cabinetul lui Bourrienne şi să sară în ajutor primului consul dacă ar fi fost cumva nevoie.

Dar Bonaparte, care înţelesese gândurile lui Rapp, se duse să închidă uşa.

Apoi, întorcându-se repede spre Cadoudal, îi spuse:

— A! Dumneata, în sfârşit! Sunt foarte bucuros să te văd. Unul dintre duşmanii dumitale, aghiotantul meu, Roland de Montrevel, mi-a spus cele mai frumoase lucruri despre dumneata.

— Asta nu mă miră deloc, răspunse Cadoudal. Scurtă vreme cât l-am văzut pe domnul de Montrevel mi-a părut că e însufleţit de simţămintele cele mai cavalereşti.

— Da şi aşa ceva te-a mişcat, urmă primul consul.

Apoi, fixându-şi asupra şefului regalist privirea lui de vultur, îi spuse:

— Ascultă, Georges, am nevoie de oameni energici ca să duc la bun sfârşit opera pe care o înfăptuiesc. Vrei să fii alături de mine? Ţi-am oferit gradul de colonel. Meriţi mai mult decât atât. Ţi-l ofer pe cel de general de divizie.

— Îţi mulţumesc din adâncul inimii, cetăţene prim consul, răspunse Georges, dar dacă aş primi, dumneata m-ai dispreţul.

— De ce? întrebă grăbit Bonaparte.

— Pentru că am depus jurământ să slujesc casa Bourbonilor şi, oricum, îi voi rămâne credincios.

— Ia să vedem, urmă primul consul, chiar nu-i nici un mijloc să te uneşti cu mine?

— Generale, răspunse ofiţerul regalist, mi-este îngăduit să-ţi repet cele ce mi s-au spus?

— Şi de ce nu?

— Pentru că sunt legate de cele mai adânci taine ale politicii.

— Nu! Cine ştie ce gogomănie, zise primul consul cu un zâmbet plin de nelinişte.

Cadoudal se opri şi se uită ţintă la interlocutorul său.

— Se spune că ar exista un acord încheiat la Alexandria, între dumneata şi comandorul Sidney Smith. Acordul cu pricina ar fi avut ca obiect să-ţi lase libera întoarcere în Franţa cu condiţia acceptată de dumneata, de a-i detrona pe vechii noştri regi.

Bonaparte izbucni în râs.

— Grozavi mai sunteţi voi, plebeii, zise el, cu dragostea voastră fierbinte pentru vechii voştri regi! Închipuie-ţi că le-aş reinstaura domnia — lucru pentru care n-am nici o poftă, ţi-o mărturisesc. Cu ce-ai să te alegi dumneata, care ţi-ai vărsat sângele pentru instaurarea acelei domnii? Nici măcar confirmarea gradului pe care ţi l-ai câştigat, colonele! Şi unde ai mai văzut dumneata în armatele regale un colonel care să nu fie nobil? Ai auzit dumneata spunându-se că pe lângă oamenii aceia s-a ridicat vreo dată careva pe propriu-i merit? Pe câtă vreme lângă mine, Georges, poţi să ajungi oricât de sus, deoarece cu cât m-oi înălţa mai sus, cu atât voi ridica o dată cu mine pe cei ce mă-nconjură. Iar de crezi c-ai să mă vezi jucând rolul lui Monk, nu-ţi fă iluzii. Monk a trăit într-un secol în care prejudecăţile, pe care le-am combătut şi răsturnat în 1789, erau în plină putere. Monk, de-ar fi voit să se facă rege, n-ar fi putut. Dictator, nici atâta! Pentru aşa ceva trebuia să fie un Cromwell. Richard, fiul marelui Cromwell, n-a putut rezista, fiindcă era un adevărat fiu de om mare, adică un dobitoc. De-aş fi vrut bă mă fac rege, nimic nu m-ar fi putut împiedica şi dacă vreodată m-ar apuca poftă să mă fac, nimic n-are să mă împiedice. Iată, mai ai ceva să-mi răspunzi? Răspunde-mi!

— Dumneata spui, cetăţene prim consul, că situaţia din Franţa din 1800 nu-i deloc aceeaşi cu cea din Anglia, din 1660. Eu însă nu văd nici o deosebire. Carol I a fost scurtat de cap în 1649, Ludovic al XVI-lea a fost în 1793. Unsprezece ani s-au scurs în Anglia între mo-artea tatălui şi restaurarea fiului. În Franţa s-au şi scurs şapte ani de la moartea lui Ludovic al XVI-lea. S-ar putea să-mi spui că revoluţia engleza a fost o revoluţie religioasă, pe câtă vreme revoluţia franceză e o revoluţie politică. Ei bine, am să-ţi răspund că o constituţie e la fel de uşor de făcut ca şi o abjuraţie.

Bonaparte surâse.

— Nu, urmă el, n-am să-ţi spun aşa ceva. Am să-ţi spun doar ca Cromwell avea cincizeci de ani când Carol I a fost executat. Eu n-aveam decât douăzeci şi patru la moartea lui Ludovic al XVI-lea. Cromwell a murit în 1658, adică la cincizeci şi nouă de ani. În cei zece ani cât a fost la putere, a avut timp să întreprindă multe, dar să înfăptuiască puţine. Şi, de aii fel, întreprinsese o reformă completă, o reformă politică, înlocuind guvernul monarhic cu un guvern republican. Ei bine, îngăduie-mi şi mie să trăiesc anii lui Cromwell, cincizeci şi nouă de ani nici nu-i mult măcar. Aş mai avea încă douăzeci de ani de viaţă, tocmai de două ori mai mult decât Cromwell şi, bagă de seamă, nu schimb nimic, ci duc doar lucrurile mai departe. Nu răstorn, ci înalţ. Presupune că la vârsta de treizeci de ani Cezar ar fi fost primul cetăţean al Romei în loc de cel mai desfrânat. Presupune că războiul său împotriva galilor ar fi fost făcut, campania sa din Egipt terminată, campania din Spania dusă la bun sfârşit. Presupune car fi avut treizeci de ani în loc de cincizeci. Crezi oare că n-ar fi fost în acelaşi timp şi Cezar şi Augustus?

— Da, dacă nu i-ar fi ieşit în cale Brutus, Casius sau Casca.

— Aşadar, exclamă Bonaparte cu melancolie, prietenii mei trag nădejde dintr-un asasinări la asemenea caz le va fi uşor şi dumitale, care mi-eşti duşman, în primul rând, căci cine te împiedică,. În clipa de faţă, dacă ai crezul lui Brutus, să mă loveşti aşa cum l-a

lovit el pe Cezar? Sunt singur cu dumneata. Uşile sunt închise. Ai avea timpul să mă loveşti mai înainte de a fi lovit.

Cadoudal se dădu un pas înapoi.

— Nu, răspunse el, noi nu ne-am pus speranţele în asasinat şi cred c-ar trebui să fim într-o situaţie extrem de gravă pentru că vreunul dintre noi să se hotărască să se facă asasin. Dar avem şansele războiului. O singură înfrângere te poate face să-ţi pierzi prestigiul. Doar o bătălie pierdută şi te pomeneşti cu duşmanul în inima Franţei. De la graniţele Provenţei se pot vedea focurile din bivuacurile austriace. O ghiulea îţi poate reteza capul, ca mareşalului de Berwick. Atunci, ce se întâmpla în Franţa? Copii n-ai şi fraţii dumitale...

— O! Din acest punct de vedere ai dreptate. Dar dacă dumneata nu crezi în puterile Providenţei, eu cred. Cred că nimic nu se face la voia întâmplării. Cred că dacă Providenţa a îngăduit, la 15 august 1769 — adică la un an, zi cu zi, după ce Ludovic al XV-lea dăduse edictul prin care Corsica se unea cu Franţa — să se nască la Ajaccio un copil ce-avea să fie autorul lui 13 vendemiar şi al lui 18 brumar, avea ea planuri mari cu băiatul acela, proiecte măreţe. Băiatul acela sunt eu. Dacă am o misiune de împlinit, nu mi-e frică de nimic. Misiunea îmi slujeşte de scut. Dacă n-o am, dacă mă înşel, dacă în loc să trăiesc cei douăzeci şi cinci sau treizeci de ani de care am nevoie ca să-mi desăvârşesc opera, voi fi lovit de un pumnal, ca Cezar, sau de-o ghiulea, ca Berwick, înseamnă numai că Providenţa va fi având motivele ei să procedeze aşa şi atunci ea va trebui să aibă grijă de cele de care are nevoie Franţa... Mai adineaori vorbeam despre Cezar, când Roma urma cernită funeraliile dictatorului şi ardea casele ucigaşilor săi; când în cele patru puncte cardinale ale lumii, oraşul etern se uita întrebându-se de unde are să-i vină geniul ce avea să pună capăt războaielor civile; când tremura văzându-l pe beţivul Antonius, sau pe ipocritul Lepidus, nici prin minte nu-i trecea să se gândească la şcolarul din Apollonia, la nepotul lui Cezar, la tânărul Octavius. Cine s-ar fi gândit la fiul bancherului din Velletria, alb din creştet până-n tălpi de făina strămoşilor săi? Cine l-ar fi ghicit, văzându-l cum vine şchiopătând şi clipind din ochi, să treacă în revistă bandele străvechi ale lui Cezar? Nici chiar prevăzătorul Cicero: *Ornandum et tollendum*, zicea el. Ei bine, tinerelul a păcălit toate bărbile cărunte din senat şi a domnit aproape tot atât de mult cât Ludovic al XIV-lea. Georges, Georges, nu te lupta cu Providenţa care mă îmboldeşte, căci Providenţa are să te răpună.

— Voi fi răpus urmând calea şi crezul strămoşilor mei, răspunse Cadoudal înclinându-se şi nădăjduiesc că Domnul îmi va ierta greşeala, căci ea va fi făcută de un creştin zelos şi de un fiu pios.

Bonaparte puse mâna pe umărul tânărului şef şi îi spuse:

— Fie, dar măcar rămâi neutru. Lasă evenimentele să se desfăşoare. Priveşte la tronuri cum se năruie, uită-te cum se rostogolesc coroanele. De obicei, spectatorii plătesc. În cazul de faţă te-aş plăti eu ca să stai şi să priveşti la cele ce se-ntâmplă.

— Şi cât mi-ai da pentru aşa ceva, cetăţene prim consul? întrebă râzând Cadoudal.

— O sută de mii de franci pe an, domnule, răspunse Bonaparte.

— Dacă dai o sută de mii de franci pe an unui simplu şef de rebeli, urmă Cadoudal, cât ai să-i oferi principelui pentru care a luptat acel şef de rebeli?

— Nimic, domnule. Ceea ce plătesc în dumneata e curajul şi nu principiul pentru care ai pornit la luptă. Îţi dovedesc cu asta că pentru mine, fruct al operelor mele, oamenii nu există decât prin operele lor. Hai, primeşte, Georges, te rog!

— Şi dacă nu primesc?

— Vei greşi.

— Fi-voi totuşi liber să mă retrag unde-mi va conveni?

Bonaparte se duse la uşă şi-o deschise:

-— Aghiotantul de serviciu! Chemă el.

Se aştepta să-l vadă pe Rapp apărând.

Dar îl văzu pe Roland.

— A! exclamă el, tu eşti?

Apoi, întorcându-se spre Cadoudal, îi spuse:

— Nu mai am nevoie, colonele, să ţi-l prezint pe aghiotantul meu, Roland de Montrevel. E o veche cunoştinţă de-a dumitale. Roland! Spune-i colonelului că e tot aşa de liber la Paris, cum ai fost şi tu în tabăra lui de la Muzillac şi că, dacă doreşte un paşaport pentru orice tăia din lume, Fouché are ordin de la mine să i-l dea.

— Cuvântul dumitale mi-e destul, cetăţene prim consul, răspunse Cadoudal. Deseară plec.

— Şi pot să te întreb încotro pleci?

— La Londra, generale.

— Cu atât mai bine.

— De ce cu atât mai bine?

— Pentru că acolo ai să vezi de-aproape oamenii pentru care te-ai bătut.

— Şi-apoi?

— Când îi vei fi văzut...

— Ei?

— Ai să-i pui în cântar cu cei împotriva cărora te-ai bătut... Numai că, o dată ieşit din Franţa, colonele...

Bonaparte se opri.

— Aştept, zise Cadoudal.

— Ei bine, să nu te mai întorci decât după ce mă vei fi vestit sau, de nu, să nu te miri de vei fi socotit că duşman.

— Va fi o cinste pentru mine, generale, căci socotindu-mă ca atare, îmi veţi dovedi că sunt un om de temut.

Şi Georges îl salută pe primul consul şi se retrase.

— Ei, ce ziceţi, generale, întrebă Roland după ce uşa se închise în urma lui Cadoudal, e omul pe care vi l-am zugrăvit?

— Da, răspunse Bonaparte pe gânduri. Numai că vede greşit starea de lucruri. Exagerarea principiilor sale îşi are însă izvoarele în sentimente nobile care nici vorbă că-i asigură o mare înrâurire printre oamenii săi.

Apoi, cu glas şoptit, adăugă:

— Totuşi, va trebui să se isprăvească o dată cu toate lucrurile astea.

Pe urmă, adresându-se lui Roland, îl întrebă:

— Şi tu?

— Eu? răspunse Roland. Am terminat.

— A! A! Aşa că domnii confraţi ai lui Iehu...?

— Nu mai există, generale. Trei sferturi din ei sunt morţi, iar restul prizonieri.

— Şi tu, teafăr şi nevătămat?

— Să nu mai vorbim, generale. Am început a crede că fără să ştiu am încheiat un pact cu Satana.

În aceeaşi seară, aşa cum îi spusese primului consul, Cadoudal porni spre Anglia.

La vestea că şeful breton sosise în sfârşit la Londra, Ludovic al XVIII-lea îi scrise:

"Am aflat cu cea mai vie satisfacţie, generale, că aţi scăpat în sfârşit din mâinile tiranului care v-a subestimat până într-atât încât v-a propus să-l slujiţi. Am deplâns nefericitele întâmplări care v-au silit să purtaţi tratative cu el, dar nicicând n-am încercat nici cea mai mică îngrijorare. Inima credincioşilor mei bretoni şi a dumneavoastră mai cu seamă îmi sunt prea bine cunoscute. Astăzi sunteţi liber, sunteţi lângă fratele meu. Toată speranţa mea renaşte: n-am nevoie să spun mai mult unui francez ca dumneavoastră.

Ludovic"

La scrisoare erau anexate brevetul de locotenent general şi marele cordon al decoraţiei Sfântul-Ludovic.

Capitolul LI Armata de rezervă

Primul consul ajunsese la punctul pe care-l dorea: confraţii lui Iehu erau nimiciţi, Vendeea pacificată.

Cerând pace Angliei, nădăjduise războiul. Înţelegea foarte bine că, zămislit din război, nu putea creşte decât prin război. Parcă ghicea că într-o zi un poet îl va numi *uriaşul bătăliilor*.

Dar războiul acesta, cum avea să-l facă?

Un articol din constituţia anului al VIII-lea se împotrivea ca primul consul să comande armatele în persoană şi să părăsească Franţa.

În constituţii totdeauna se găseşte câte un articol absurd. Fericite constituţiile care n-au decât unul.

Primul consul găsi un mijloc.

Aşeză o tabăra la Dijon. Armată ce trebuia să intre în tabăra de-acolo se va numi armata de rezervă.

Nucleul armatei aceleia fu alcătuit din tot ceea ce s-a putut scoate din Vendeeea şi Bretania, în jur de treizeci de roii de oameni. Au mai fost încorporaţi şi douăzeci de mii de recruţi. Generalul Berthier fu numit comandant şef.

Planul pe care într-o zi, în cabinetul său de lucru de la palatul Luxembourg, Bonaparte i-l explicase lui Roland, rămăsese întocmai în mintea sa.

Socotea să recucerească Italia cu o singură bătălie şi bătălia aceea trebuia să se încheie cu o mare victorie.

Moreau, drept răsplată pentru cooperarea lui din 18 brumar, căpătase comandamentul militar pe care-l dorise. Era generalul şef al armatei de pe Rin şi avea optzeci de mii de oameni sub ordinele sale.

Augereau comanda armata galo-batavică, dispunând de douăzeci şi cinci de mii de oameni.

În sfârşit, Masséna comanda armata Italiei, refugiată în ţinutul Genova şi susţinea cu îndârjire asediul capitalei acelui ţinut, ce era blocată dinspre continent de generalul austriac Ott şi dinspre mare de amiralul Keith.

În timp ce în Italia se operau asemenea mişcări, Moreau pornise ofensiva pe Rin şi bătuse duşmanul la Stockach şi Moeskirch. Pentru armata de rezervă, o singură victorie trebuia să fie semnalul de a intra şi ea în linie, la rândui ci, iar două victorii nu mai lăsau nici pic de îndoială cât de bine venite ar fi operaţiunile ei.

Numai, cum să coboare armata aceea în Italia?

Primul gând al lui Bonaparte fusese, să urce prin cantonul Valais şi să iasă prin Simplon. În felul acesta ar fi ocolit Piemontul şi ar fi intrat în Milan. Dar operaţia era lungă şi trebuia făcută ziua în amiaza mare.

Bonaparte renunţă la ea. În planul său intră surprinderea austriecilor şi prezenţa lui cu toată armata în câmpiile Piemontului mai înainte de a-i fi trecut cuiva prin minte că el şi trecuse Alpii.

Aşadar, se hotărî să întreprindă trecerea prin defileul marelui Saint-Bernard.

Atunci trimisese călugărilor, care slujeau în mânăstirea de pe vârful muntelui, cei cincizeci de mii tic franci pe care puseseră mâna confraţii lui Iehu.

Alţi cincizeci de mii fură trimişi care, din fericire, ajunseseră la destinaţie.

Cu Cei cincizeci de mii de franci, călugării trebuiau să-şi facă rost din belşug de hrana necesară unei armate de cincizeci de mii de inşi ce-aveau să facă o oprire de o zi.

Ca atare, către sfârşitul lui april, toată artileria fu îndreptată înspre Lausanne, Villeneuve, Martigny şi Saint-Pierre.

Generalul Marmont, comandantul artileriei, fusese trimis înainte să vegheze la transportul armamentului greu.

Dar transportul acelui armament era un lucru aproape imposibil de efectuat. Totuşi, trebuia să se facă.

Nu exista nici un antecedent pe care să se poată sprijini. Hanibal cu elefanţii, numizii şi galii, Carol cel Mare cu francii n-avuseseră de înfruntat nici pe departe greutăţi de asemenea proporţie.

Cu prilejul celei dintâi campanii din Italia, în 1796, nu trecuseră peste Alpi, ci îi ocoliseră. Coborâseră de la Nişa la Cherasco, pe ruta Corniche.

De data asta, aveau de întreprins o operă într-adevăr gigantică.

Mai întâi de toate, trebuiau să se încredinţeze că munţii nu-s ocupaţi. Munţii, fără austrieci, erau şi aşa nişte duşmani foarte greu de învins!

Lannes fu trimis, în chip de copil pierdut, cu o divizie întreagă. Trecu pasul Saint-Bernard, fără artilerie, fără bagaje şi ocupă Châtillon.

Austriecii nu lăsaseră nimic în Piemont decât o parte sedentară a cavaleriei şi câteva posturi de observaţie. Aşadar, nu mai erau alte obstacole de învins în afară de cele ale naturii. Operaţiile începură.

Se construiseră sănii pentru transportul tunurilor, dar, oricât de înguste erau, se văzu că vor fi prea late.

Trebuiră să se hotărască pentru alt mijloc.

S-au scobit trunchiuri de brazi, s-au încastrat în ei tunurile. La capetele de sus s-au fixat cabluri pentru tras, la capetele de jos câte-o rangă pentru îndrumare.

Câte douăzeci de grenadieri se înhămau la câte un cablu. Alţi douăzeci duceau şi bagajele lor şi bagajele celor ce trăgeau tunurile. Un artilerist comanda fiecare detaşament şi avea asupra lui putere absolută, la nevoie dreptul de viaţă şi de moarte asupra oamenilor.

Bronzul, în asemenea împrejurare, era cu totul altcum preţios decât carnea!

Înaintea plecării se dădu fiecărui om o pereche de încălţări noi nouţe şi douăzeci de pesmeţi.

Toţi îşi traseră încălţările în picioare şi-şi atârnară pesmeţii de gât.

Primul consul, instalat la poalele muntelui, dădea fiecărui cablu semnalul de plecare.

Ar trebui să fi străbătut ca simplu turist aceleaşi drumuri pe jos sau cu catârii, să fi măsurat cu ochii aceleaşi prăpăstii ca să-ţi faci o idee de ce a însemnat asemenea drum. Să te caţări într-una pe suişuri pieptişe, pe nişte cărări înguste, să calci tot pe pietre ascuţite ce-ţi sfârtecau mai întâi încălţările şi apoi îţi tăiau picioarele!

Din timp în timp se opreau, îşi trăgeau sufletul şi-o porneau iarăşi la drum, fără nici un geamăt.

Ajunseră la gheţuri. Înainte de a le înfrunta, oamenii primiră alte încălţări: cele de dimineaţă erau flenduri. Fărâmară câte un pesmet, traseră pe rând câte un gât de rachiu din ploscă şi o porniră iarăşi la drum.

Nu ştiau unde urcă. Unii întrebau, câte zile vor mai avea de dus aşa. Alţii, dacă li s-ar îngădui să se oprească o clipă cu faţa la lună.

În sfârşit atinseră zăpezile veşnice.

Acolo, munca fu mai lesne. Brazii alunecau pe zăpadă şi mergeau mai repede.

Un fapt ar putea arăta ce limită atingea puterea şi autoritatea cu care era investit artileristul ce conducea fiecare cablu.

Generalul Chamberlhac trecea pe acelaşi drum. Găsind că nu se mergea destul de repede şi vrând să-i facă să grăbească pasul, se apropie de tunar şi luă faţă de el un ton de superior.

— Nu dumneavoastră comandaţi aici, răspunse artileristul, ci eu! Eu răspund de tun, eu îl conduc. Vedeţi-vă de drum!

Generalul se repezi la tunar de parcă ar fi vrut să-i pună mâna în gât.

Dar el, făcând un pas îndărăt, îi spuse:

— Generale, să nu puneţi mâna pe mine, căci vă dobor c-o lovitură de rangă şi v-arunc în prăpastie.

Generalul se retrase.

După o trudă de necrezut, au ajuns la poalele urcuşului în vârful căruia se ridica mânăstirea.

Acolo dădură de urmele lăsate de trecerea diviziei lui Lannes. Cum urcuşul e foarte pieptiş, soldaţii înjghebară un soi de scară uriaşă.

S-au căţărat pe ea şi au trecut dincolo.

Călugării de la Saint-Bernard aşteptau sus pe podiş. Îndrumară rând pe rând la arhondaricul mânăstirii fiecare pluton ce purta câte un cablu. Mese fuseseră puse pe lungile coridoare, iar pe mese se afla pâine, brânză de Gruyere şi vin.

La plecarea din mânăstire, soldaţii strângeau mâinile călugărilor şi le îmbrăţişau câinii.

Coborâşul la început părea mai uşor decât urcuşul, de aceea ofiţerii declarară că lor le venise rândul să tragă tunurile. Dar, de data asta, tunurile târau după de pe cei înhămaţi şi unele coborau cu mult mai repede decât ar fi vrut ei.

Generalul Lannes cu divizia sa înainta tot în avangardă. Coborâse în vale înaintea restului armatei. Intrase în Aosta şi primise ordinul să se îndrepte spre Ivrée, la intrarea în câmpiile Piemontului.

Acolo dădu însă peste un obstacol pe care nimeni nu-l prevăzuse: fortul Bard.

Satul Bard e aşezat la opt leghe de Aosta. Coborând drumul dinspre Ivrée, puţin în spatele satului, o măgură închide aproape ermetic valea. Apa Doire curge între măgura aceea şi muntele din dreapta.

Râul sau mai curând torentul umple tot spaţiul dintre cele două înălţimi.

Muntele din stânga are cam aceeaşi înfăţişare, numai că, în loc de un curs de apă, pe vale trecea drumul.

Pe partea drumului a fost clădit fortul Bard, care se întinde pe tot vârful măgurei şi coboară până la jumătatea distanţei dintre vârf şi poale.

Cum de nu s-a gândit nimeni la asemenea obstacol pur şi simplu de netrecut?

Nu exista nici un mijloc ca să-l bată cu tunul de la poalele văii şi era cu neputinţă să se caţere careva pe stâncile de deasupra lui.

Totuşi, tot căutând, s-a dat peste o cărare ce fu nivelată, pe care putea trece infanteria şi cavaleria. Dar zadarnice rămaseră încercările de a se căţăra pe ea cu artileria chiar demontând-o piesă cu piesă, ca la Saint-Bernard.

Bonaparte aşează două tunuri pe drum şi deschise focul împotriva fortăreţei. Curând însă îşi dădu seama că tunurile n-aveau nici un efect. De altfel, o ghiulea trimisă din fort se prăvăli peste unul din cele două tunuri, pe care îl fărâma şi-l nimici.

Primul consul ordonă un asalt prin căţărare. Coloane ce se formaseră în sat, înzestrate cu scări, se repeziră în pas alergător şi se fixară în mai multe puncte. Ca să reuşească, era nevoie nu numai de iuţeală dar şi de linişte mormântală. Toată problema era să-i ia prin surprindere. În loc de aşa ceva, colonelul Dufour, care comanda una din coloane, porunci să se sune semnalul de atac şi-o porni în marş, vitejeşte, la asalt.

Coloana fu respinsă, iar comandantul primi un glonte ce-i străbătu trupul.

După aceea se alese un grup dintre cei mai buni trăgători. Fură aprovizionaţi cu alimente şi cartuşe. Se strecurară printre stânci şi ajunseră la un mic podiş de unde dominau fortul.

Din vârful podişului aceluia fu descoperit altul, mai puţin înalt, dar care totuşi era de asemenea deasupra fortului. Cu multă trudă au cocoţat acolo două tunuri ce au fost aşezate în poziţie de bătaie.

Cele două tunuri de-o parte şi tiraliorii de cealaltă parte începură să-i îngrijoreze pe duşmani.

În timpul acesta, generalul Marmont propunea primului consul un plan atât de îndrăzneţ, încât nu era cu putinţă ca inamicul să-l bănuiască.

Adică, a pune artileria să treacă pur şi simplu noaptea pe drumul mare, cu toate că fortul era la mare apropiere.

Împrăştiară pe drum gunoiul şi lină din toate saltelele pe care le găsiră în sat. Pe urmă, înveliră roţile, lanţurile şi toate părţile ce sună ale căruţelor cu mănunchiuri de fin răsucit.

În sfârşit dezhămară caii de la tunuri şi de la chesoane şi-i înlocuiră la fiecare tun cu câte cincizeci de oameni legaţi ca la galere.

Un asemenea atelaj se bucura de două avantaje considerabile: mai întâi, caii puteau să necheze, pe când oamenii aveau tot interesul să păstreze liniştea cea mai adâncă; apoi, un cal ucis oprea tot convoiul, pe câtă vreme omul ucis nu oprea vehiculul: el era dat în lături, înlocuit cu altul, fără să împiedice mersul.

În fruntea fiecărui vehicul fu pus câte un ofiţer şi un subofiţer de artilerie şi li se făgăduiră oamenilor câte şase sute de franci de fiecare vehicul transportat fără să fie văzut din fort.

Generalul Marmont, care avusese ideea, conducea el însuşi prima operaţie.

Din fericire, o vijelie întunecase noaptea, de-o făcuse beznă.

Primele şase tunuri şi primele şase chesoane ajunseră la destinaţie fără să se fi tras vreun foc de puşcă din fort.

Se întoarseră pe-acelaşi drum în vârful picioarelor, înşiraţi unii după alţii. Dar, de data asta, duşmanul auzi nişte zgomote şi, voind să cunoască pricina, lansă nişte grenade.

Din fericire, grenadele căzură de partea cealaltă a drumului.

De ce însă oamenii care trecuseră o dată se mai întorceau de unde plecaseră?

Ca să-şi ia puştile şi efectele. Ar fi putut fi scutiţi de asemenea trudă şi primejdie aşezând efectele şi puştile pe chesoane, dar nu te gândeşti niciodată la toate. Ca dovadă, nici la fortul Bard nu se gândise nimenea.

De îndată ce putinţa trecerii fusese demonstrată, transportul artileriei deveni o operaţiune ca oricare alta. Numai că inamicul deveni şi el mai primejdios de îndată ce aflase. Fortul părea un adevărat vulcan cu flăcările pe care le stupea şi fumul pe care-l împrăştia, dar, datorită faptului că era silit să tragă în jos, mai mare era scandalul decât pierderile pricinuite.

De la fiecare atelaj pieriră câte cinci-şase oameni, adică a zecea parte din cincizeci de inşi, dar artileria trecu şi soarta campaniei pe asta se bizuia!

Mai târziu îşi dădură seama că pasul micului Saint-Bernard era lesne de trecut, că pe acolo s-ar fi putut scurge toată artileria fără să demonteze nici un tun.

Ce-i drept că trecerea ar fi fost mai puţin spectaculoasă, dar şi mai puţin grea.

În sfârşit, ajunseră în minunatele şesuri ale Piemontului.

Pe râul Tessin întâlniră un corp de douăsprezece mii de oameni, detaşat din armata Rinului de către generalul Moreau, care, după cele două victorii câştigate, putea împrumuta armatei Italiei un asemenea supliment de soldaţi. Ieşise din strânsoarea munţilor prin Saint-Golhard, iar acum, primul consul, cu întăriturile acestor douăsprezece mii de oameni, intră în Milan fără nici o greutate.

Dar, fiindcă veni vorba, cum a făcut primul consul care, potrivit unui articol din constituţia anului VIII, nu putea ieşi din Franţa şi nu se putea pune în fruntea armatelor?

Avem să v-o spunem.

În ajunul zilei când trebuia să părăsească Parisul, adică în 5 mai sau, după calendarul timpului, în 15 floreal, chemă la el pe ceilalţi doi consuli şi pe miniştri şi-i spuse lui Lucien:

— Pregăteşte pentru ziua de mâine o circulară către prefecţi.

Apoi, lui Fouché:

— Dumneata să publici circulară în gazete. În ea se va spune că am plecat la Dijon să inspectez armata de rezervă. Veţi adăuga, dar fără să afirmaţi cumva, că poate am să merg până la Geneva. În orice caz, menţionaţi limpede că nu voi lipsi mai mult de cincisprezece zile. Dacă s-ar petrece ceva neaşteptat, mă voi întoarce ca fulgerul. Vă las în seamă tuturor să aveţi în grijă marile interese ale Franţei. Nădăjduiesc că se va vorbi curând despre mine la Viena şi la Londra.

Şi în ziua de 6 plecase.

Din clipa aceea, gândul lui nestrămutat a fost să coboare în câmpiile Piemontului şi să dea acolo o mare bătălie. Apoi, cum nu se-ndoia nicidecum de victorie, avea să răspundă că şi Scipio învinuit, celor ce i-ar fi imputat că a călcat constituţia: "În ziua cutare, la ceasul cutare, i-am bătut pe cartaginezi. Să urcăm la Capitoliu şi să aducem mulţumiri zeilor!"

Plecat din Paris în ziua de 6 mai, în ziua de 26 ale aceleiaşi luni, generalul şef se afla în campament cu armata între Torino şi Casai. Toată ziua plouase. Către seară, vijelia se potolise, iar cerul, cum se întâmplă în Italia, trecu în câteva clipe de la tonurile cele mai sumbre la cel mai frumos azuriu şi stelele se arătară, scânteind.

Primul consul îi făcu semn lui Roland să-l urmeze. Amândoi ieşiră din târguşorul Chivasso şi-o apucară pe malurile fluviului. La vreo sută de paşi dincolo de ultimele case, un copac prăbuşit de furtună îi îmbie pe cei doi prieteni să stea jos. Bonaparte se aşează şi-i făcu semn lui Roland să ia loc lângă el.

Evident că generalul şef avea să-i încredinţeze aghiotantului sau o taină intimă.

O clipă amândoi păstrară tăcerea. Bonaparte o rupse cel dintâi.

— Îţi mai aduci aminte, Roland, de cele ce-am vorbit noi împreună odată la Luxembourg?

— Generale, răspunse Roland râzând, am stat de multe ori de vorbă împreună la Luxembourg, între altele o dată când îmi vesteaţi că vom coborî în Italia în primăvară şi că-l vom bate pe generalul Mélas la Torre di Garofolo sau la San-Giu-liano. Planul a rămas neschimbat?

— Da, dar nu despre asta voiam să vorbim.

— N-aţi vrea atunci să mă puneţi pe calea cea bună, generale?

— Era vorba de o căsătorie.

— A! Da, de căsătoria surorii mele. Cred că acuma lucrul s-a lămurit, generale.

— Nu, nu de căsătoria surorii tale, Roland, ci de a ta.

— Aha! Bun! exclamă Roland cu surâsu-i amar. Credeam că problema asta e lichidată definitiv între noi, generale.

Şi făcu o mişcare ca să se ridice. Bonaparte îl opri ţinându-l de braţ.

— Când am vorbit cu tine despre asta, Roland, urmă el cu un ton serios ce vădea dorinţa lui de-a fi ascultat, ştii tu că îţi hotărâsem destinul?

— Nu, generale.

— Află că ţi-o hărăzisem pe sora mea Caroline.

— Pe sora dumneavoastră?

— Da. Te miră aşa ceva?

— N-aş fi crezut vreodată că v-aţi gândit să-mi faceţi asemenea cinste.

— Eşti ingrat, Roland, sau nu-mi spui ceea ce gândeşti. Ştii doar că-mi eşti drag.

— O! Generale! exclamă Roland.

Şi-i prinse amândouă mâinile primului consul şi le strânse cu adâncă recunoştinţă.

— Să ştii că aş fi vrut să-mi fii cumnat.

— Sora dumneavoastră şi Murat se iubesc, generale, zise Roland. Mai bine aşadar că planul dumneavoastră nu s-a înfăptuit. De altfel, adăugă el cu glas surd, cred că v-am şi spus, generale, că n-am să mă însor niciodată.

Bonaparte zâmbi.

— De ce nu-mi spui acum, pe loc, c-ai să te călugăreşti şi c-ai să pleci la mânăstirea Trappe.

— Pe cuvântul meu, generale, reînfiinţaţi mânăstirile şi înlăturaţi-mi prilejurile de a înfrunta moartea care, slavă Domnului, n-au să ne lipsească după câte nădăjduiesc şi s-ar putea prea bine să fi ghicit felul în care am să-mi închei viaţa.

— Vreo durere din dragoste? Te-a înşelat vreo femeie?

— Ei! exclamă Roland, mă credeţi îndrăgostit! Nu-mi mai lipsea decât atât ca să fiu categorisit cu demnitate în cugetul dumneavoastră.

— Plânge-te de locul pe care te-am aşezat, pe tine, căruia voiam să-i dau pe sora mea.

— Da, însă, din nenorocire, iată că lucrul a ajuns cu neputinţă! Cele trei surori ale dumneavoastră sunt măritate, generale. Cea mai tânăra s-a căsătorit cu generalul Leclerc. A doua s-a căsătorit cu prinţul Bacciochi şi cea mai mare cu Murat.

— Aşa că, spuse Bonaparte râzând, iată-te liniştit şi fericit. Te crezi scăpat de o înrudire cu mine.

— O! Generale!... exclamă Roland.

— După cât se pare, nu eşti ambiţios?

— Generale, lăsaţi-mă să vă iubesc pentru binele pe care mi l-aţi făcut şi nu pentru cel pe care voiţi să mi-l faceţi.

— Şi dacă din egoism aş dori să mi te-apropii mai mult, nu numai prin legături de prietenie, ci şi prin cele de rudenie, dacă ţi-aş spune: "în planurile mele de viitor, prea puţin mă sprijin în fraţii mei, pe câtă vreme nici o clipă nu m-aş îndoi de tine?"

— În privinţa sufletului, aţi avea multă dreptate.

— În toate privinţele! Ce vrei tu să fac cu Leclerc? E un om mediocru. Cu Bacciochi, care nu-i francez? Cu Murat, inimă de leu dar cap nechibzuit? Va trebui într-o zi să-i fac prinţi fiindcă sunt soţii surorilor mele. Atunci, ce-am să fac din tine?

— Aveţi să faceţi din mine un mareşal al Franţei.

— Şi după acea?

— Cum, după aceea? Găsesc că-i grozav de frumos şi atât.

— Atunci vei fi un al doisprezecelea în loc să fii unic.

— Lăsaţi-mă să vă fiu pur şi simplu prieten. Lăsaţi-mă să vă spun în vecii vecilor ade-vărul şi vă încredinţez că mă veţi fi ridicat deasupra mulţimii.

— Poate că atât e destul pentru tine, Roland, dar nu-i nici pe departe destul pentru mine, stărui Bonaparte.

Apoi, fiindcă Roland tăcea, urmă:

— Nu mai am nici o soră, e drept, dar am visat pentru tine ceva mai bun decât să-mi fii frate.

Roland tăcu mai departe.

— Se afla în lume, Roland, o copilă fermecătoare pe care-o iubesc de parc-ar fi fiică mea. A împlinit şaptesprezece ani. Tu ai douăzeci şi şase şi eşti de fapt general de brigadă, La încheierea campaniei vei fi general de divizie. Ei, ascultă Roland, la sfârşitul campaniei ne întoarcem la Paris şi ai să te căsătoreşti cu...

— Generale, întrerupse Roland, iată-l pe Bourrienne care vă caută, cred.

Şi, într-adevăr, secretarul primului consul se afla la doi paşi abia de cei doi ce stau la sfat în taină.

— Tu eşti, Bourrienne? întrebă Bonaparte cu oarecare neastâmpăr.

— Da, generale... Un curier din Franţa.

— A!

— Şi o scrisoare de la doamna Bonaparte.

— Bun! zise primul consul ridicându-se repede. Dă-mi-o!

Şi aproape că-i smulse scrisoarea din mână.

— Şi pentru mine, întrebă Roland, nimic?

— Nimic.

— Ciudat! exclamă tânărul, dus cu totul pe gânduri. Luna răsărise şi, la lumina lunii, atât de frumoasă în Italia, Bonaparte putea citi şi chiar şi citi.

În timpul primelor două pagini, chipul său arăta cea mai desăvârşită seninătate. Bonaparte îşi adoră soţia. Scrisorile publicate de regina Hortense stau mărturie dragostei sale. Roland urmărea pe chipul generalului impresiile ce i se desprindeau din suflet.

Dar către sfârşitul scrisorii, obrazul i se întunecă, sprânceana i se încruntă şi pe furiş aruncă o privire către Roland.

— Ah! exclamă tânărul, s-ar părea că-i vorba de mine în scrisoare.

Bonaparte nu răspunse nici un cuvânt şi-şi termină cititul.

După ce-o încheie de citit, împături scrisoarea şi-o puse în buzunarul dintr-o parte al hainei. Apoi, întorcându-se către Bourrienne, îi zise:

— Bine, hai să ne-ntoarcem. Cred că am să expediez nişte scrisori cu un curier. Du-te înainte de m-aşteaptă şi taie-mi nişte pene.

Bourrienne salută şi o apucă îndărăt pe drumul spre Chivasso.

Bonaparte se apropie atunci de Roland şi, punându-i mâna pe umăr, îi zise:

— N-am noroc cu căsătoriile pe care le doresc.

— De ce? întrebă Roland.

— Căsătoria surorii tale a eşuat.

— N-a vrut ea?

— Nu, nu ea.

— Cum! Nu ea? O fi din întâmplare lordul Tanlay?

— Da.

— N-a mai vrut-o pe soră-mea după ce ne-a cerut-o mie, mamei, dumneavoastră şi ei?

— Ia hai, nu începe să-ţi ieşi din fire şi încearcă să înţelegi că o fi vreo taină cu dedesubturi.

— Nu văd nici o taină, văd doar o insultă.

— Aha! Iată cine mi-e omul! Acum înţeleg de ce nici maică-ta, nici soră-ta n-au vrut să-ţi scrie. Dar Joséphine a socotit că situaţia fiind gravă, tu trebuie să ai cunoştinţă de ea. Ea îmi trimite aşadar ştirea, poftindu-mă să ţi-o comunic dacă socot eu că-i nevoie. Vezi bine că n-am şovăit.

— Vă mulţumesc din suflet, generale... Şi lordul Tanlay invocă vreun motiv pentru care refuză?

— Un motiv care nu stă în picioare.

— Care?

— Aşa ceva nu poate fi cauza adevărată.

— Dar care?

— Trebuie să vezi omul şi să stai de vorbă cu el cinci minute, ca să-l judeci sub asemenea raport.

— Dar în sfârşit, generale, ce spune el ca să se dezlege de cuvântul dat?

— Că sora ta e mai puţin bogată decât credea.

Roland izbucni în râsul lui nervos, care la el arăta cea mai dezlănţuită nelinişte.

— Vai! Izbucni el, tocmai ăsta a fost primul lucru pe care i l-am spus.

— Care?

— Că sora mea e săracă lipită pământului. Ce? Noi, copil de generali republicani, sunt-em bogaţi?

— Şi ce ţi-a răspuns?

— Că e destul de bogat pentru amândoi.

— Vezi aşadar că nu ăsta poate fi motivul refuzului său.

— Şi cred că sunteţi de părere că unul dintre aghiotanţii dumneavoastră nu poate primi o insultă adresată surorii sale, fără să întrebe de ce?

— În asemenea situaţii, dragul meu Roland, numai persoana ofensată are căderea să socotească ce şi cum.

— Generale, în câteva zile credeţi că se va hotărî situaţia aici?

Bonaparte socoti.

— Nu mai devreme de cincisprezece zile sau chiar trei săptămâni, răspunse el.

— Geserale, vă cer un concediu de cincisprezece zile.

— Cu o condiţie.

— Care?

— Că vei trece prin Bourg şi c-o vei întreba pe sora ta, ca să ştii de la ea din ce parte vine refuzul.

— Asta era şi intenţia mea.

— În asemenea caz, nu mai ai nici o clipă de pierdut.

— Vedeţi doar că nu pierd nici o clipă, spuse tânărul, făcând câţiva paşi ca să se-ntoarcă în sat.

— Un minut încă. Iei şi depeşele mele pentru Paris, nu-i aşa.

— Înţeleg. Sunt curierul despre care vorbeaţi mai adineaori cu Bourrienne.

— Întocmai.

— Atunci, haideţi.

— Mai aşteaptă. Tinerii pe care i-ai arestat...

— Confraţii lui Iehu?

— Da... Ei bine, se pare că fac cu toţii parte din nobilime. Sunt mai curând fanatici decât vinovaţi. Se pare, de asemenea, că maică-ta, victimă a nu ştiu cărui soi de sforărie judiciară, a fost martoră în procesul lor şi a fost pricina condamnării lor.

— Se prea poate. Mama, aşa cum ştiţi, fusese oprită de ei şi văzuse chipul şefului lor.

— Ei, află că maică-ta mă imploră, prin mijlocirea Joséphinei, să-i graţiez pe acei băieţi zăpăciţi. Sunt cuvintele de care se slujeşte ea. Au făcut recurs la casaţie. Ai să ajungi înainte de respingerea recursului şi, dacă crezi că se cuvine, spune-i ministrului de justiţie din partea mea să suspende execuţia. La întoarcerea ta vom vedea ce e de făcut definitiv cu ei.

— Vă mulţumesc generale... Nu mai aveţi nimic alta să-mi spuneţi?

— Nu, doar să te mai gândeşti la convorbirea pe care-am avut-o.

— În privinţa?

— În privinţa căsătoriei.

Capitolul LII Judecata

— Atunci, să vă spun şi eu, aşa cum îmi spuneaţi dumneavoastră mai adineaori: vom mai vorbi despre asta la întoarcerea mea, dacă mă mai întorc.

— Ei! Doamne! exclamă Bonaparte, ai să-l ucizi şi pe-acela cum i-ai ucis şi pe ceilalţi, sunt foarte liniştit în privinţa asta. Totuşi, trebuie să-ţi mărturisesc că are să-mi pară rău dacă-l ucizi.

— Dacă e să vă pară chiar atât de rău, generale, e destul de uşor să fiu eu cel ucis în locul lui.

— Doar n-ai să faci o prostie ca asta, nerodule! Protestă cu aprindere primul consul. După tine mi-ar părea cu mult mai rău.

— La drept vorbind, scumpul meu general, zise Roland cu râsul său sacadat, sunteţi omul cel mai greu de mulţumit din toţi câţi cunosc eu.

Şi, cu aceste cuvinte, porni îndărăt pe drumul spre Chivasso, fără ca generalul să-l mai oprească.

După o jumătate de ceas, Roland gonea într-o diligenţă pe drumul spre Ivrée. Avea să călătorească aşa până la Aosta. La Aosta avea să ia un catâr, să străbată Saint-Bernard, să coboare la Martigny şi, prin Geneva, să ajungă la Bourg şi, de la Bourg, la Paris.

Pe când Roland mergea în galopul cailor, să vedem ce se petrecuse în Franţa şi să lămurim punctele ce-au putut rămâne obscure pentru cititorii noştri, în convorbirea dintre Bonaparte şi aghiotantul său, convorbire pe care tocmai am relatat-o.

Prizonierii făcuţi de Roland în grota Ceyzériat nu petrecuseră decât numai o noapte în închisoarea din Bourg şi fuseseră numaidecât transferaţi în cea din Besançon, unde trebuiau să fie aduşi în faţa unui consiliu de război.

Vă mai amintiţi, desigur, că doi dintre prizonieri fuseseră atât de grav răniţi, c-au trebuit să fie transportaţi pe targă. Unul muri în seara aceleiaşi zile, celălalt la trei zile după sosirea lui la Besançon.

Numărul prizonierilor se împuţinase, reducându-se la patru. Morgan, care se predase de bună voie şi care era teafăr şi nevătămat, precum şi Montbar, Adler şi d'Assas, care fuseseră în timpul luptei răniţi mai mult sau mai puţin, dar fără ca vreunul din ei să fi avut vreo tană primejdioasă.

Cele patru pseudonime ascundeau, vă amintiţi, numele baronului de Sainte-Hermine, contelui de Jahiat, vicontelui de Valensolle şi marchizului de Ribier.

În timp ce în faţa comisiei militare de la Besançon se făcea instrucţia procesului celor patru prizonieri, se împlini termenul de expirare a legii care supunea tribunalelor militare delictele de oprire şi prădare a diligentelor la drumul mare.

Din clipa aceea, prizonierii căzeau sub jurisdicţia tribunalelor civile.

Pentru ei era o mare deosebire, nu în privinţa pedepsei, ci a modului de executare a pedepsei.

Condamnaţi de tribunalele militare, ar fi fost împuşcaţi; condamnaţi de tribunalele civile, ar fi fost ghilotinaţi.

Împuşcarea nu era deloc infamantă; ghilotinarea era.

De vreme ce trebuiau să fie judecaţi de un juriu, procesul lor cădea în competenţa juriului din Bourg.

Către sfârşitul lui martie, acuzaţii fuseseră aşadar transferaţi din închisoarea din Besançon în cea din Bourg şi instrucţia începuse.

Cei patru acuzaţi adoptaseră însă un sistem care n-avea altă ţintă decât să-l pună în încurcătură pe judecătorul de instrucţie.

Declarară că se numesc baronul de Sainte-Hermine, contele de Jahiat, vicontele de Valensolle şi marchizul de Ribier, dar că n-au avut niciodată nici un fel de legătură cu tâlharii de diligente ce se numeau Morgan, Montbar, Adler şi d'Assas.

Mărturiseau, bine înţeles, că făcuseră parte dintr-o ceată de bărbaţi înarmaţi, dar ceaţa făcea la rândui ei parte din bandele domnului de Teyssonnet şi era o ramificare a armatei din Bretania, menită să opereze în sud şi în est, pe când armata din Bretania, care tocmai semnase pacea, avea menirea şa opereze în vest.

N-aşteptau şi ei decât supunerea lui Cadoudal ca să se supună la rândul lor şi hotărârea şefului lor avea, fără îndoială, să le sosească tocmai când fuseseră atacaţi şi prinşi.

Dovada contrară era greu de făcut, Prădăciunile diligentelor fuseseră totdeauna făcute de oameni mascaţi şi, în afară de doamna de Montrevel şi de *sir* John, nimeni nu văzuse chipul vreunuia din aventurierii noştri.

Ne amintim în ce împrejurări: *sir* John în noaptea în cart fusese judecat, condamnat şi lovit de ei; doamna de Montrevel cu prilejul opririi diligentei când, zbătându-se, cuprinsă de-o criză de nervi, făcuse să-i cadă masca lui Morgan.

Amândoi fuseseră chemaţi în faţa judecătorului de instrucţie, amândoi fuseseră confruntaţi cu cei patru acuzaţi, dar *sir* John şi doamna de Montrevel declaraseră că nu recunosc pe nici unul dintre ei.

De unde venea asemenea reţinere?

La doamna de Montrevel era uşor de înţeles. Doamna de Montrevel păstrase o îndoită recunoştinţă omului care îl ocrotise pe 1 douard, fiul ei şi care îi sărise în ajutor.

La *sir* John, tăcerea era mai greu de explicat, căci, far! De nici o îndoială, printre cei patru arestaţi, *sir* John recunoştea cel puţin doi dintre asasinii lui.

Li îl recunoscuseră şi un oarecare fior le trecuse prin vini când l-au văzut, dar asta nu i-a împiedicat să-şi fixeze cu hotărâre privirile asupra lui când, spre marea lor uimire, *sir* John, cu toată stăruinţa judecătorului, răspunsese cu încăpăţânare:

— *N-am cinstea să recunosc pe nici unul dintre domnii aici de faţă.*

Amélie — n-am vorbit deloc de ea: sunt dureri pe cară până nu trebuie nici măcar să-ncerce să le zugrăvească — Amélie, pierită la faţă, nelinişţită, înfricoşată de moarte din noaptea fatală în care Morgan fusese arestat, Amélie aştepta cu spaimă întoarcerea maică-şi şi a lordului Tanlay de la judecătorul de instrucţie.

Cel dintâi se întoarse lordul Tanlay. Doamna de Montrevel rămăsese puţin în urmă să dea nişte porunci lui Michel.

De cum îl zări pe *sir* John, Amélie se repezi spre el, exclamând:

— Ei?

Sir John privi jur-împrejurul lui să se încredinţeze că doamna de Montrevel n-avea nici cum să-l vadă, nici cum să-l audă.

— Nici mama dumneavoastră nici eu n-am recunoscut pe rumeni, răspunse el.

— O! Cât sunteţi de nobil! Cât sunteţi de generos! Cât sunteţi de bun, milord! Izbucni faţă încercând să-i sărute mâna lui *sir* John.

Dar el, trăgându-şi mâna, zise:

— N-am făcut nimic decât să-mi ţin făgăduiala pe care v-am făcut-o. Dar tăcere î lat-o şi pe mama dumneavoastră!

Amélie se trase un pas îndărăt.

— Aşadar, doamnă, spuse ea, n-aţi contribuit cu nimic la compromiterea nenorociţilor acelora?

— Cum, răspunse doamna de Montrevel, ai fi vrut să trimit la eşafod un om care mi-a sărit în ajutor şi care, în loc să-l lovească pe Edouard, l-a îmbrăţişat?

— Şi totuşi, doamnă, întrebă Amélie, tremurând din tot trupul, l-aţi recunoscut?

— Cât se poate de bine, răspunse doamna de Montrevel, e cel blond, cu sprâncene şi ochi negri, cel ce se numeşte Charles de Sainte-Hermine.

Amélie scoase un strigăt înăbuşit. Apoi, stăpânindu-se, spuse:

— Aşadar s-a terminat totul pentru domnia-ta şi pentru milord şi nu veţi mai fi chemaţi?

— Se pare că nu, răspunse doamna de Montrevel.

— În tot cazul, răspunse *sir* John, cred că doamna de Montrevel, ca şi mine, care efectiv n-am recunoscut pe nimeni, va stărui în depoziţia sa.

— Vai! Dar bineînţeles, exclamă doamna de Montrevel. Ferească-mă Dumnezeu să ajung să fiu pricina morţii tânărului aceluia nenorocit: nu mi-aş mai ierta-o niciodată. E destul că el şi toţi camarazii lui au fost arestaţi de Roland.

Amélie scoase un suspin. Puţină linişte i se răspândi pe faţă.

Aruncă o privire plină de recunoştinţă lui *sir* John şi urcă în camera ei unde o aştepta Charlotte.

Charlotte ajunsese să fie pentru Amélie mai mult decât o cameristă, îi devenise aproape ca o prietenă.

În fiecare zi de când arestaţii fuseseră readuşi la închisoarea din Bourg, Charlotte se ducea să petreacă aproape un ceas lângă tatăl ei.

În timpul acelui ceas nu mai era vorba decât de arestaţi, pe care domnul temnicer, în calitatea-i de regalist, îi plângea din tot sufletul.

Charlotte căuta să afle chiar şi cuvintele cele mai neînsemnate şi în fiecare zi îi aducea Améliei veşti despre împricinaţi.

Tocmai în asemenea momente sosise la castelul Negrelor-Fântâni doamna de Montrevel şi *sir* John.

Înainte de a părăsi Parisul, primul consul îi trimisese vorbă doamnei de Montrevel prin Roland şi apoi încă o dată prin Joséphine, că dorea ca în lipsa lui şi cât mai repede cu putinţă, să aibă loc căsătoria.

Sir John, plecând cu doamna de Montrevel la castelul Negrelor-Fântâni, mărturisise că dorinţele lui cele mai fierbinţi vor fi îndeplinite prin unirea lui cu Amélie şi că nu mai aştepta decât porunca ei, ca să devină cel mai fericit om din lume.

Lucrurile ajungând în asemenea stadiu, doamna de Montrevel — chiar în dimineaţa zilei în care *sir* John şi ea trebuiau să depună ca martori — încuviinţase ca *sir* John şi fiica ci să aibă o întrevedere între patru ochi.

Întrevederea durase mai mult de-un ceas şi *sir* John, de cum a părăsit-o pe Amélie, se urcă în trăsură cu doamna de Montrevel şi se duse să depună mărturia.

Am văzut că depoziţia lui fusese în întregime în favoarea acuzaţilor. Ba am mai văzut cum fusese primit *sir* John de Amélie la întoarcerea lui.

Seara, doamna de Montrevel, la rândul ei, avu şi ea o discuţie cu fiică-sa.

La stăruinţele insistente ale maică-si, Amélie se mulţumise doar să răspundă că starea de suferinţă în care se afla o silea să ceară aminarea căsătoriei, dar că în asemenea privinţă ea se sprijină pe delicateţea lordului Tanlay.

A doua zi, doamna de Montrevel se văzu silită să părăsească Bourg-ul şi să se întoarcă la Paris, locul ci pe lângă doamna Bonaparte neîngăduindu-i o lipsă prelungită.

În dimineaţa plecării stăruise iar din toate puterile ca Amélie s-o însoţească la Paris. Dar Amélie se sprijinea iarăşi şi-n această privinţă, pe starea de slăbiciune a sănătăţii sale. Lunile dulci şi înviorătoare ale anului, aprilie şi măi, erau pe cale să vină, Amélie cerea să petreacă aceste două luni la ţară, sigură fiind, zicea ea, că numai lunile acelea îi vor face bine.

Doamna de Montrevel nu-i putea refuza nimic Améliei, mai ales când era vorba de sănătatea ei.

Aşadar, noul termen îi fu acordat bolnavei.

Iar doamna de Montrevel, după cum călătorise cu lordul Tanlay ca să vină la Bourg, tot aşa călători cu el ca să se-ntoarcă la Paris. Dar, spre marea ei uimire, în timpul celor două zile cât ţinu călătoria, nu-i mai spuse nici un cuvânt despre căsătoria lui cu Amélie.

Însă doamna Bonaparte, când dădu ochi cu prietena ei, îi făcu întrebarea obişnuită:

— Ei, când o căsătorim pe Amélie cu *sir* John? Ştii că primul consul doreşte cu deosebire să se facă această căsătorie!

La care doamna de Montrevel răspunse:

— Lucrul nu mai depinde decât de lordul Tanlay.

Răspunsul doamnei de Montrevel o puse multă vreme pe gânduri pe doamna Bonaparte. Cum oare, după ce păruse la început atât de grăbit, lordul Tanlay ajunsese să fie atât de indiferent?

Numai timpul putea lămuri asemenea taină.

Timpul se scurgea şi procesul arestaţilor era în faza instrucţiei.

Fuseseră confruntaţi cu toţi călătorii care semnaseră diferitele procese verbale pe care le-am văzut în mâinile ministrului poliţiei, dar nici unul dintre călători nu-i putu recunoaşte, întrucât nici unul nu-i văzuse cu chipurile descoperite.

Pe lângă asta, călătorii mărturisiseră că nici un obiect ce le aparţinea, bani sau bijuterii, nu le fuseseră luate.

Jean Picot mărturisise şi el că i se înapoiaseră cei două sute de ludovici luaţi din eroare.

Instrucţia dură două luni şi, la capătul celor două luni, acuzaţii, a căror identitate nimenea nu le-o putuse constata, rămâneau doar sub învinuirea propriilor lor mărturisiri. Cu alte cuvinte, afiliaţi ai răscoalelor din Vendeea şi Bretania, făceau doar parte din cetele înarmate care străbăteau Jura sub ordinele domnului de Teyssonnet.

Judecătorii, pe cât putură, întârziaseră deschiderea dezbaterilor, nădăjduind într-una că se va ivi vreun martor al acuzării. Dar speranţa lor fusese înşelată.

De fapt, nimeni nu suferise de pe urma faptelor imputate celor patru tineri, cu excepţia visteriei, de necazurile căreia nu-i păsa nimănui.

Trebuia până la urmă să se înceapă dezbaterile.

Acuzaţii, la rândul lor, căutară să tragă cât mai mult folos din scurgerea timpului.

S-a văzut că datorită unui dibaci schimb al permiselor de liberă trecere, Morgan călătorea sub numele de Ribier, Ribier sub cel al lui Sainte-Hermine şi la fel şi cu ceilalţi. Ieşise ca atare din mărturiile hangiilor o zăpăceală pe care registrele lor veniseră să o sporească încă şi mai mult.

Sosirea călătorilor, consemnată în registre cu un ceas mai curând sau cu un ceas mai târziu, sprijinea alibiurile cu neputinţă de înlăturat.

Judecătorii erau încredinţaţi în cugetul lor de vinovăţia împricinaţilor. Numai că asemenea convingere era neputincioasă în faţa mărturiilor.

Apoi, trebuie s-o spunem pe de altă parte, acuzaţii se bucurau de întreaga simpatie a publicului.

Dezbaterile începură.

Închisoarea din Bourg era vecină cu tribunalul. Prin coridoarele lăuntrice, arestaţii puteau fi duşi direct în sala de şedinţe.

Oricât de mare era sala de şedinţe, în ziua deschiderii dezbaterilor era tixită de lume. Tot oraşul Bourg se înghesuia la uşile tribunalului şi veniseră şi oameni din Mâcon, Lons-le-Saulnier, Besançon şi Nantua, până într-atâta stârnise vâlva prădarea diligenţelor, până într-atâta de populare ajunseseră isprăvile confraţilor lui Iehu.

Intrarea celor patra inculpaţi fu salutată cu o rumoare care nu avea nici urmă de ură. Se vădeau curiozitatea şi simpatia aproape în părţi egale.

Iar înfăţişarea lor era bine pusă la punct, trebuie s-o spunem, ca să trezească asemenea sentimente. Frumoşi fără cusur, îmbrăcaţi după ultima modă a epocii, siguri de sine fără să fie aroganţi, cu surâsul pe buze faţă de asistenţă, curtenitori faţă de judecătorii lor, deşi uneori zeflemitori, apărarea lor cea mai bună sta în propria lor înfăţişare.

Cel mai vârstnic din toţi patru avea abia treizeci de ani.

Interogaţi în privinţa numelui, prenumelui, vârstei şi locului de naştere, ei răspunseră că se numeau respectiv:

Charles de Sainte-Hermine, născut la Tours, departamentul Indre-et-Loire, în vârstă de douăzeci şi patru de ani.

Louis-André de Jahiat, născut la Bagé-le-Château, departamentul Ain, în vârstă de douăzeci şi nouă de ani.

Raoul-Frédéric-Auguste de Valensolle, născut la Sainte-Colombe, departamentul Rhône, în vârstă de douăzeci şi şapte de ani.

Pierre-Hector de Ribier, născut la Bollène, departamentul Vaucluse, în vârstă de douăzeci şi şase de ani.

Întrebaţi despre situaţia şi starea lor, toţi patru declarară că fac parte din nobilime şi că sunt regalişti.

Cei patru tineri chipeşi, care se apărau împotriva ghilotinei, dar nu împotriva împuşcării, care cereau moartea declarând că li se cuvine, dar care voiau să moară ca soldaţii, alcătuiau un grup minunat al tinereţii, curajului şi generozităţii.

De aceea, judecătorii înţelegeau că, sub simpla acuzare de răzvrătire cu arme, Vendeea fiind supusă şi Bretania pacificată, împricinuiţii aveau să fie achitaţi.

Şi ministrul poliţiei nu dorea aşa ceva. Lui nu i-ar fi fost de ajuns nici măcar moartea rostită de un consiliu de război. Lui îi trebuia moartea dezonorantă, moartea răufăcătorilor, moartea celor infami.

Dezbaterile începuseră de trei zile şi nu izbutiseră să facă nici un pas către ţelul urmărit de procuror. Charlotte, care prin închisoare putea pătrunde cea dintâi în sala de şedinţe, era de faţă în fiecare zi la dezbateri şi în fiecare seară venea să-i aducă Améliei câte-un cuvânt de îmbărbătare.

În ziua a patra, Amélie nu mai putu răbda. Îşi făcuse o rochie exact la fel cu cea a Charlottei, numai că dantela neagră ce învăluia pălăria era mai lungă şi mai deasă ca cele de la pălăriile obişnuite.

Ţinea loc de voal şi nu lăsa să i se vadă faţa.

Charlotte o duse şi o prezentă pe Amélie lui taică-său, ca pe una dintre tinerele ei prietene, curioasă să vadă cum merg dezbaterile. Naivul Courtois nici vorbă să recunoască pe domnişoara Montrevel şi, ca amândouă să vadă bine acuzaţii, le aşează pe coridorul pe unde aveau să treacă ei, coridor ce conducea de la camera portarului tribunalului în sala de şedinţe.

Coridorul se strâmta atât de tare în partea pe care se afla trecerea din camera portarului la locul cunoscut sub numele de rug, încât cei patru jandarmi care însoţeau arestaţii trebuiau să treacă mai întâi doi, apoi veneau arestaţii unul câte unul şi în sfârşit cei doi jandarmi din urmă.

În intrândul uşii rugului se aşezară Charlotte şi Amélie.

Când auzi deschizându-se uşile, Amélie se văzu silită să se sprijine de umărul Charlottei. I se păru că-i fuge pământul de sub picioare şi zidul din spatele ei.

Auzi tropotul paşilor, apoi cum răsunau săbiile jandarmilor, în sfârşit, uşa de trecere se deschise.

Trecu un jandarm.

Apoi un al doilea.

Sainte-Hermine mergea în frunte, de parcă s-ar mai fi numit încă Morgan.

În clipa când trecu, Amélie murmură:

— Charles!

Arestatul recunoscu vocea îndrăgită, scoase un strigăt slab şi simţi că-i fu strecurat un bilet în mână.

Strânse mâna scumpă într-a lui, şopti numele Améliei şi trecu.

Ceilalţi veniră şi ei după şi nu băgară de seamă sau se făcură că nu bagă de seamă cele două fete.

Cât despre jandarmi, chiar nu văzură şi nu auziră nimic.

De cum ajunse într-un loc luminat, Morgan desfăcu biletul. Nu cuprindea decât cuvintele de mai jos:

"Fii liniştit, Charles, iubitul meu, sunt şi voi fi credincioasa ta Amélie, în viaţă ca şi în moarte. I-am mărturisit totul lordului Tanlay. E cel mai generos om de pe faţa pământului. Mi-a dat cuvântul că va desface căsătoria proiectată şi va lua pe propria-i răspundere ruptura. Mi-eşti drag!"

Morgan sărută scrisorica şi-o puse pe inimă. Pe urmă aruncă o privire înspre coridor. Amândouă tinerele fete din Bresse stăteau sprijinite de uşă.

Amélie riscase totul ca să-l mai vadă încă o dată.

De fapt, toţi nădăjduiau că şedinţa din ziua aceea va fi cea din urmă dacă nu se vor prezenta deloc noi martori ai acuzării. Era cu neputinţă să fie condamnaţi acuzaţii, datorită lipsei de probe.

Cei mai de frunte avocaţi din departament, precum şi cei din Lyon şi din Besançon, fuseseră chemaţi de acuzaţi, ca să-i apere.

Vorbiseră, fiecare la rândul său, clistrugînd unul după altul capetele de acuzare, ca într-un turnir din evul mediu când un campion dibaci şi puternic îşi lovea adversarul, dezbrăcându-l de armura bucată cu bucată.

Întreruperile măgulitoare ale publicului întâmpinaseră părţile cele mai deosebite din pledoariile lor, cu toate ameninţările aprozilor şi admonestările preşedintelui.

Amélie, cu mâinile împreunate, mulţumea lui Dumnezeu, care se arăta aşa făţiş de partea acuzaţilor. O greutate îngrozitoare i se ridica de pe pieptu-i zdrobit. Răsufla mulţumită şi se uita printre lacrimile-i de recunoştinţă la crucifixul aşezat deasupra capului preşedintelui.

Dezbaterile aveau să se închidă.

Dintr-o dată un aprod intră, se apropie de preşedinte şi-i spuse câteva cuvinte la ureche.

— Domnilor, şedinţa se suspendă. Să fie scoşi acuzaţii.

În asistenţă se produse o mişcare de nelinişte febrilă.

Ce noutate venise? Ce-avea să ne petreacă pe neaşteptate?

Fiecare se uita la vecin cu îngrijorare. O presimţire îi încleşta inima Améliei într-o strânsoare. Îşi duse mâna la piept, simţise ceva ca o spadă de gheaţă pătrunzând-o până-n izvoarele vieţii.

Jandarmii se sculară, acuzaţii îi urmară şi apucară pe drumul spre celulă.

Trecură iarăşi unii după alţii prin faţa Améliei.

Mâinile celor doi tineri se atinseră. Mâna Améliei era rece ca cea a unei moarte.

— Orice s-ar întâmpla, îţi mulţumesc, şopti Charles trecând. Amélie voi să-i răspundă, dar vorbele-i pieriră pe buze.

În timpul acesta, preşedintele se sculase şi trecuse în cameră de consiliu.

Acolo găsise o femeie voalată, care tocmai coborâse din trăsură chiar la uşa tribunalului şi fusese adusă acolo unde se afla, fără să fi schimbat nici o vorbă cu nimeni.

— Doamnă, îi spuse preşedintele, vă rog să primiţi toate scuzele mele pentru felul întrucâtva brutal prin care, în virtutea puterii mele nelimitate, v-am ridicat de la Paris şi v-am adus aici. E vorba însă de viaţa unui om şi, în faţa unui asemenea considerent, toate celelalte au trebuit să amuţească.

— Nu-i nevoie să vă cereţi scuze, domnule, răspunse doamna voalată. Cunosc prerogativele justiţiei şi iată, sunt la ordinele sale.

— Doamnă, reîncepu preşedintele, tribunalul şi eu apreciem sentimentul de distinsă delicateţe care v-a impus, în momentul confruntării dumneavoastră cu acuzaţii, să nu voiţi a-l recunoaşte pe cel care v-a dat primele îngrijiri. Atunci, acuzaţii negau că ei sunt unii şi aceiaşi cu tâlharii de diligenţe. După aceea, au mărturisit însă totul. Numai că avem nevoie să-l cunoaştem pe cel ce v-a dat acel semn de curtenie sărindu-vă în ajutor, în scopul de a solicita pentru el îndurarea primului consul.

— Cum, exclamă doamna voalată, au mărturisit?

— Da, doamnă, dar se încăpăţânează a nu-l destăinui pe cel dintre ei care v-a sărit în ajutor. Fără îndoială că ei se tem să nu vă silească să contraziceţi mărturia pe care aţi depus-o şi nici nu vor ca unul dintre ei să obţină iertarea cu-n asemenea preţ.

— Şi ce cereţi dumneavoastră de la mine, domnule?

— Să vă salvaţi salvatorul.

— Vai, foarte bucuros, zise doamna sculându-se. Ce-ar trebui să fac?

— Să răspundeţi la întrebarea ce vă va fi pusă de mine.

— Sunt gata, domnule.

— Aşteptaţi o clipă aici. Veţi fi introdusă în câteva secunde în sala de şedinţe.

Preşedintele intră.

Câte un jandarm, postat la fiecare uşă, primi ordinul de a împiedica pe oricine ar fi voit să comunice cu doamna voalată. Preşedintele îşi reluă locul.

— Domnilor, zise el, declar şedinţa deschisă.

Un puternic murmur de voci se înălţă în sală. Aprozii strigară să se facă tăcere. Tăcerea se aşternu iarăşi.

— Introduceţi martorul, ceru preşedintele.

Un aprod deschise uşa de la camera de consiliu. Doamna voalată fu introdusă.

Toate privirile se aţintiseră asupra ei.

Cine era doamna voalată? Ce căuta aici? În ce scop fusese chemată?

Ochii Améliei se ţintuiseră asupra ei înaintea tuturor celorlalţi.

— Vai! Doamne-Dumnezeule! şopti ea, poate că mă înşel!

— Doamnă, începu preşedintele să vorbească, acuzaţii au să intre în sală. Arătaţi-l justiţiei pe cel dintre ei care v-a copleşit, în chip atât de mişcător, cu risipa-i de ajutoare când a fost prădată diligenţa de Geneva.

Asistenţa fu străbătută de un fior de spaimă. Înţelesese că se întindea o cursă sinistră sub paşii acuzaţilor.

Zeci de voci erau gata să strige: "Să nu deschideţi gura!" când, la semnul preşedintelui, aprodul răcni cu vocea-i poruncitoare:

— Tăcere!

Un frig de moarte învălui inima Améliei, o sudoare îngheţată îi broboni fruntea, genunchii i se îndoiră şi prinseră a-i tremura.

— Să intre acuzaţii, ordonă preşedintele, impunând liniştea cu privirea, aşa cum făcuse aprodul cu vocea, iar dumneavoastră, doamnă, veniţi mai aproape şi ridicaţi-vă vălul.

Doamna voalată ascultă, făcând ceea ce o poftise preşedintele să facă.

— Mama! exclamă Amélie, dar cu vocea atât de surdă, încât n-o auziră decât numai cei din jurul ei.

— Doamna de Montrevel! murmură asistenţa.

În clipa aceea, la uşă se ivi primul jandarm, apoi al doilea, după ei veneau acuzaţii, dar într-altă ordine: Morgan se aşezase al treilea pentru că, despărţit cum era de jandarmii din faţă de Montbar şi Adler, care mergeau înaintea lui şi de cei din spate de d'Assas, care urma după ei, să poată strânge mai uşor mâna Améliei.

Montbar intră aşadar primul.

Doamna de Montrevel clătină din cap că nu.

Pe urmă veni Adler.

Doamna de Montrevel făcu acelaşi semn cu capul, în clipa aceea, Morgan trecu prin faţa Améliei.

— Vai! Suntem pierduţi! Rosti ea.

El o privi cu mirare. O mână i-o strânse pe-a lui ca într-un spasm.

Morgan intră.

— Domnul e, exclamă doamna de Montrevel zărindu-l pe Morgan sau, dacă binevoiţi, pe baronul Charles de Sainte-Hermine, care nu mai era decât unul şi acelaşi om cu Morgan din clipa în care doamna de Montrevel dăduse acea dovadă a identităţii.

Din întreaga asistenţă se înălţă un răcnet de durere. Montbar izbucni în râs.

— Ah! Pe cuvântul meu, exclamă el, asta are să te înveţe minte, scumpe amice, să mai faci pe galantul cu femeile care leşină.

Apoi, întorcându-se spre doamna de Montrevel îi spuse:

— Doamnă, cu cele două cuvinte pe care le-aţi rostit aţi doborât patru capete.

Se făcu o linişte înfiorătoare, dinlăuntrul căreia se auzi un singur geamăt.

— Aprod, strigă preşedintele, n-ai spus publicului că e interzis orice semn de aprobare sau dezaprobare?

Aprodul căută să afle cine nu respectase cuvântul justiţiei scoţând asemenea geamăt.

Era o femeie îmbrăcată după portul din Bresse şi care fusese dusă la portarul închisorii.

Din clipa aceea, acuzaţii nici nu mai încercară să nege. Numai că, aşa cum Morgan se unise cu ei şi ei se uniră cu el.

Capetele lor, toate patru, trebuiau să fie împreună salvate sau împreună retezate.

În aceeaşi zi, la orele zece seara, juriul declară că acuzaţii sunt vinovaţi, iar curtea pronunţă pedeapsa cu moartea.

Trei zile mai târziu, după nenumărate rugăminţi, avocaţii obţinură ca acuzaţii să facă recurs pentru casare.

Dar nu reuşiră să-i înduplece să facă cerere de graţiere.

Capitolul LIII În care Amélie îşi ţine cuvântul dat

Verdictul dat de juriul oraşului Bourg făcu o impresie teribilă nu numai în sala de şedinţe, ci chiar în tot oraşul.

Între cei patru învinuiţi se statornicise un asemenea legământ de frăţie cavalerească, o asemenea comportare plină de distincţie, o asemenea convingere în crezul pe care-l slujeau, încât până şi duşmanii lor admirau acel devotament ciudat care făcuse din nişte gentilomi din naştere şi de neam, adevăraţi tâlhari de drumul mare.

Doamna de Montrevel, în culmea disperării de partea pe care-o luase în proces şi de rolul pe care-l jucase cu totul involuntar în asemenea dramă cu un deznodământ mortal, nu văzu decât un singur mijloc de a repara răul pe care-l făcuse: să plece pe dată înapoi la Paris, să se arunce la picioarele primului consul şi să ceară graţierea celor patra condamnaţi.

Nici măcar nu mai pierdu vremea să treacă pe la castelul Negrelor-Fântâni s-o îmbrăţişeze pe Amélie. Ştia doar că plecarea lui Bonaparte era hotărâtă pentru primele zile ale lui mai şi erau în 6 ale lunii.

Când părăsise Parisul, toate pregătirile de plecare erau făcute.

Scrise un cuvânt fiicei sale şi-i explică prin ce fatală înrâurire, încercând să salveze pe unul din cei patru învinuiţi, le pricinuise condamnarea la moarte tuturor.

Pe urmă, ca şi cum i-ar fi fost ruşine că-şi călcase făgăduiala pe care-o dăduse Améliei şi mai ales pe care şi-o făcuse chiar ei, trimise după cai de poştă odihniţi, se urcă iarăşi în trăsură şi-o porni îndărăt la Paris.

Acolo sosi în ziua de 8 mai, dimineaţa.

Bonaparte plecase din 6, seara.

Plecând, spusese că nu se duce decât la Dijon, poate la Geneva, dar nu va lipsi în orice caz mai mult de trei săptămâni.

Recursul condamnaţilor, chiar de se respingea, trebuia să ia cel puţin cinci până la şase săptămâni.

Toate speranţele nu erau aşadar pierdute.

Dar de se spulberară când s-a aflat că inspecţia trupelor din Dijon nu era decât un pretext, că drumul la Geneva nu fusese nicicând adevărat şi că Bonaparte, în loc să se ducă în Elveţia, plecase în Italia.

Atunci, doamna de Montrevel, nevoind să-i ceară nimic fiului ei, ştiind jurământul pe care Roland îl făcuse în clipa când lordul Tanlay fusese asasinat şi ce rol de căpetenie jucase în arestarea confraţilor lui Iehu, atunci, spuneam, doamna de Montrevel se adresă Joséphinei. Joséphine făgădui să-i scrie lui Bonaparte.

Chiar în aceeaşi seară se ţinu de cuvânt.

Procesul făcuse însă mare vâlvă. Acuzaţii noştri nu erau deloc la fel cu acuzaţii obişnuiţi, organele judecătoreşti se dovediră vigilente şi, în a treizeci şi cincea zi după judecarea procesului, recursul în casaţie fu respins.

Hotărârea de respingere fu numaidecât expediată la Bourg, cu ordinul de-a executa pe condamnaţi în douăzeci şi patru de ore.

Dar, cu toate diligenţele făcute de ministerul de justiţie, autoritatea judiciară nu fu ea cea dintâi prevenită.

În timp ce arestaţii se plimbau în curtea interioară a închisorii, o piatră trecu pe deasupra zidurilor şi căzu la picioarele lor.

O scrisoare era legată de piatră.

Morgan, care păstrase faţă de camarazii lui şi în închisoare superioritatea şefului, ridică piatra, deschise scrisoarea şi citi.

Pe urmă, întorcându-se către cei trei, le spuse:

— Domnilor, recursul nostru a fost respins, cum de altfel era de aşteptat şi, după cât se pare, ceremonia va avea loc mâine.

Valensolle şi Ribier, care jucau, trăgând la ţintă pe bani de şase livre şi pe ludovici, încetară jocul să asculte vestea.

După ce o auziră îşi reluară partida fără să-şi dea nici o părere.

Jahiat, care citea *Noua Eloiză*, îşi reluă lectură, spunând:

— Cred că n-am să am timpul să termin capodopera domnului Jean-Jacques Rousseau, dar, pe cinstea mea, nu-mi pare rău. E cartea cea mai falsă şi mai plicticoasă din câte am citit în viaţă.

Sainte-Hermine îşi trecu mâna peste frunte şoptind:

— Sărmana Amélie!

Pe urmă, zărind-o pe Charlotte care stătea la fereastra închisorii ce da în curtea arestaţilor, se duse la ea:

— Spune-i Améliei că-n noaptea asta trebuie să-şi ţină făgăduiala pe care mi-a dat-o.

Fata temnicerului închise fereastra, îşi îmbrăţişa tatăl vestindu-l că, după cât se pare, are să-l vadă iarăşi seara.

Pe urmă, o apucă pe drumul către Negrele-Fântâni, drum pe care de două luni îl făcea în fiecare zi de câte două ori: o dată, către miezul zilei, ca să se ducă la închisoare, o dată seara, ca să se întoarcă la castel.

În fiecare seară când se-ntorcea, o găsea pe Amélie în acelaşi loc, adică aşezată la fereastra aceea care în zilele mai fericite se deschidea ca să-l lase pe iubitul ei Charles să intre.

Din ziua leşinului pricinuit de verdictul juriului, Amélie nu mai vărsase nici o lacrimă şi mai c-am putea adăuga că nu mai rostise nici o vorbă.

În loc să fie marmura din antichitate ce se-nsufleţeşte şi să devină femeie, s-ar fi putut crede că ea, fiinţa însufleţită, puţin câte puţin se împietrea.

În fiecare zi părea că se face din ce în ce mai palidă, că devine din ce în ce mai îngheţată.

Charlotte o privea cu uimire. Spiritele obişnuite, foarte impresionabile la demonstraţiile gălăgioase, adică la ţipete şi plânsete, nu înţeleg nimic dintr-o durere mută.

Se pare că pentru ei muţenia înseamnă nepăsare.

Fu aşadar uimită de liniştea cu care Amélie primi vestea pe care era împuternicită să i-o transmită.

Nu văzu că obrazul Améliei, cufundat în lumină pe jumătate umbrită a apusului, se făcea livid din palid cum era. Nu simţi strângerea de moarte care, ca un cleşte de fier, îi zdrobea inima. Nu înţelese deloc, când Amélie se îndreptă spre uşă, că o rigiditate mai automată ca de obicei îi însoţea mişcările.

Se pregăti doar s-o urmeze. Dar, ajunsă la uşă, Amélie întinse mâna.

— Aşteaptă-mă aici, spuse ea.

Charlotte o ascultă.

Amélie închise uşa în urma ei şi urcă în camera lui Roland.

Camera lui Roland era o adevărată încăpere de soldat şi de vânător, ale cărei podoabe de căpetenie erau panopliile şi trofeele.

Se aflau acolo arme de toate soiurile: indigene şi străine, de la pistoalele cu ţevi azurii făcute la Versailles, până la pistoalele cu mânerele de argint din Cairo, de la cuţitul catalan până la jungherul turcesc.

Desprinse dintre trofee patru pumnale cu lamele tăioase şi ascuţite. Scoase din panoplie opt pistoale de felurile forme.

Luă dintr-un sac cartuşe şi dintr-un corn praf de puşcă.

Pe urmă coborî în încăperea unde o lăsase pe Charlotte.

După zece minute se îmbrăcă iarăşi cu ajutorul Charlottei în costumul ci de ţărancă din Bresse.

Aşteptară noaptea. Noaptea vine târziu în luna iunie.

Amélie rămase în picioare, nemişcată, mută, sprijinită de căminul din cameră, stins, privind prin fereastra deschisă satul Ceyzériat care dispărea puţin câte puţin în umbrele crepusculare.

Când Amélie nu mai văzu nimic decât luminile ce se aprindeau din loc în loc zise:

— Să mergem, s-a făcut timpul.

Cele două fete ieşiră. Michel nu-i dădu nici o atenţie. Améliei, pe care o luă drept o prietenă de-a Charlottei ce venise s-o vadă şi pe care Charlotte se ducea s-o însoţească la plecare.

Orologiul bătea ceasurile zece când cele două fete treceau pe dinaintea bisericii din Brou.

Era ceasul zece şi un sfert când Charlotte bătu la poarta închisorii.

Bătrânul Courtois veni să deschidă.

Am spus care erau părerile politice ale onorabilului temnicer.

Bătrânul Courtois era regalist.

Fusese aşadar cuprins de-o adâncă simpatie pentru cei patru condamnaţi. Nădăjduia, la fel cu toată lumea, că doamna de Montrevel, a cărei disperare era cunoscută, să obţină graţierea lor de la primul consul şi, atât cât putuse s-o facă fără să se abată de la îndatoririle sale, îndulcise captivitatea arestaţilor, scutindu-i de toate rigorile inutile.

Pe de altă parte, e adevărat că refuzase, cu toată simpatia pe care le-o purta, şaizeci de mii franci aur — sumă care, la epoca aceea preţuia de trei ori mai mult decât preţuieşte astăzi — ca să-i salveze.

Dar, aşa cum am văzut, făcut părtaş la taină de către fie-sa Charlotte, îi îngăduise Améliei, deghizată în ţărancă din Bresse, să fie de faţă la judecarea procesului.

Ne amintim desigur de grijă şi atenţia pe care mărinimosul om le avusese faţă de Amélie pe vremea când ca însăşi fusese arestată împreună cu doamna de Montrevel.

Şi de data asta, ca şi cum n-ar fi ştiut nimic despre respingerea recursului, se lăsă lesne înduioşat.

Charlotte îi spuse că tânăra-i stăpâna avea să plece chiar în cursul nopţii la Paris, să grăbească graţierea şi că, înainte de-a pleca, venise să-şi ia rămas bun de la baronul de Sainte-Hermine şi să-i ceară explicaţii, ca să ştie ce are de făcut.

Erau cinci uşi de străbătut ca să ajungi la cea dinspre stradă; un corp de gardă în curte, o santinelă înăuntru, una afară; ca atare, moş Courtois n-avea deloc a se teme că arestaţii ar putea evada.

Îi îngădui aşadar Améliei să-l vadă pe Morgan.

Să fim iertaţi că spunem când Morgan, când Charles, când baronul de Sainte-Hermine. Cititorii noştri ştiu prea bine că prin această triplă numire, noi desemnăm unul şi acelaşi om.

Bătrânul Courtois luă o lumânare şi merse înaintea Améliei.

Fata, ca şi cum, ieşind din închisoare, trebuia să plece cu diligenţa, ţinea în mână un sac de călătorie.

Charlotte o urmă pe stăpâna sa.

— Aveţi să recunoaşteţi celulă, domnişoară de Montrevel. E cea în care aţi fost închisă împreună cu mama dumneavoastră. Şeful nenorociţilor ăstora tineri, baronul Charles de Sainte-Hermine, mi-a cerut ca o favoare, să-l pun în cuşca nr.l. Ştiţi că aşa le spunem noi celulelor. N-am avut inima să-i refuz asemenea mângâiere, ştiind că bietul băiat vă iubeşte. Vai! Fiţi pe pace, domnişoară Amélie. Asemenea taină n-are să-mi iasă niciodată din gură. Apoi mi-a pus întrebări, m-a întrebat unde era patul măicuţei dumneavoastră, unde era patul dumneavoastră. Şi i-am spus. Atunci a dorit să-i fie aşezat culcuşul chiar în acelaşi loc în care se găsea şi al dumneavoastră. N-a fost greu: nu numai că era pe acelaşi loc, dar era chiar acelaşi culcuş. Aşa că, din ziua intrării sale în celula dumneavoastră, bietul băiat a stat aproape într-una culcat.

Amélie scoase un suspin ce semăna a geamăt. Simţi, lucru pe care nu-l mai încercase de multă vreme, o lacrimă gata să-i scalde pleoapa.

Era aşadar iubită la fel cum iubea şi ea. Şi dovada îi era dată de o gură străină şi dezinteresată.

În clipa despărţirii veşnice, asemenea încredinţare era cel mai frumos diamant pe care-l putu găsi în caseta durerii.

Uşile se deschiseră unele după altele în faţa bătrânului Courtois.

Ajunsă la cea din urmă, Amélie puse mâna pe umărul temnicerului.

I se păru că aude ceva asemănător unui cântec. Ascultă cu mai multă atenţie, O voce spunea versuri.

Dar vocea aceea nu era vocea lui Morgan. Vocea aceea era necunoscută.

Era în acelaşi timp ceva trist, ca o elegie şi religios, un psalm.

Vocea spunea:

La tine, Doamne, cu sufletu-mi curat venit-am;
Tu mi-ai văzut în ochi amarul;
Ca să-ntăreşti, tot ce e slab în mine-adus-am;
Căci până-n fund eu nit-am băut paharul.

Duşmanii mei strigau în urlet de mânie:
"Cu el şi gloria-i să piară!"
Dar Dumnezeu a spus cu glas de duioşie:
"Sprijin să ai în ura lor de fiară!

Prietenilor tăi le-mprumutară ura,
Ca să-ţi înşele buna ta credinţă,
Iar cei hrăniţi de tine au întrecut măsura.
Că-ţi ponegresc biata-ţi fiinţă.

Dar Dumnezeu te-aude cum gemi, mergând spre dânsul,
Împins de mii de remuşcări
Şi-nduioşat te iartă, când îţi aude plânsul
De om pierdut, făr-de puteri.

Cu milă şi dreptate veni-voi către tine.
Tot viitorul spre a ţi-l feri,
De şiretlicul mârşav te-oi apăra cu bine,
Cinstea spre-a nu ţi-o murdări."

Fii binecuvântat, o! Doamne, că te-ai îndurat
Curăţă-mi cinste a-mi apăra.
Şi copleşit de marea-ţi bunătate m-ara încredinţat
Că lângă leşul meu vei veghea!

La dulcele banchet al vieţii din cer mă pomenii
Sosind cândva, cum astăzi mor;
Iar pe mormântul meu, în care-acum păşii,
Lacrimi să verse, ai mei nu vor,

Adio, câmpuri dragi şi tu, blândă verdeaţă.
Şi tu, ferice umbră de cu sară!
O cer, izvorul tainic din care curge dimineaţa,
Salutul meu e cea din urmă oară!

O! De-ar putea vedea splendoarea ta sfinţită,
Prietenii ce nu-mi aud salutul!
Muri-ar ei în soare şi moartea lor jelită
Le fie de amicul ce le-ngroapă lutul!

Vocea tăcu. Fără îndoială fusese spusă cea din urmă strofă.

Amélie, care nu voise să întrerupă meditaţia supremă a condamnaţilor şi care recunoscuse frumoasa odă a lui Gilbert, scrisă de el pe patul de suferinţă dintr-un spital, în ajunul morţii sale, făcu semn temnicerului că poate să-i deschidă.

Moş Courtois, care, deşi era temnicer, părea că împărtăşeşte emoţia tinerei fete, întoarse pe cât putu de încetişor cheia în broască. Uşa se deschise.

Amélie cuprinse dintr-o privire celulă întreagă şi oamenii care stăteau închişi în ea.

Valensolle, în picioare, sprijinit de zid, ţinea încă în mână cartea din care tocmai citise versurile pe care le auzise Amélie. Jahiat şedea lângă o masă, cu capul sprijinit într-o mână. Ribier şedea chiar pe masă, lângă el. În fund. Sainte-Hermine, cu ochii închişi ca şi cum ar fi fost cufundat în cel mai adânc somn, sta culcat pe pat.

Când dădură cu ochii de tânăra fată pe care o recunoscură, Jahiat şi Ribier se sculară.

Morgan rămase nemişcat. Nu auzise nimic.

Amélie se duse de-a dreptul la el şi, ca şi cum sentimentul pe care-l încerca pentru iubitul ei fusese sfinţit de apropierea morţii, fără să se sfiască de prezenţa celor trei prieteni, se apropie de Morgan şi, sărutând arestatul pe buze, şopti:

— Deşteaptă-te Charles, iubitul meu. Sunt cu, Amélie a ta, şi-am venit să-mi ţin cuvântul.

Morgan scoase un strigăt de bucurie şt cuprinse faţa cu amândouă braţele.

— Domnule Courtois, zise Montbar, eşti un om tare cumsecade. Lasă-i pe bieţii tineri împreună. Ar fi mare păcat să le tulburăm cu prezenţa noastră cele câteva clipe pe care le mai au de stat împreună pe pământul ăsta.

Bătrânul Courtois, fără să scoată nici un cuvânt, deschise uşa celulei de-alături şi Valensolle, Jahiat şi Ribier intrară acolo, apoi închise uşa după ei.

Pe urmă, făcându-i semn Charlottei să-l urmeze, ieşi şi dânsul.

Cei doi îndrăgostiţi rămaseră singuri.

Sunt scene pe care nu trebuie să ne încumetăm să le zugrăvim şi vorbe pe care nu trebuie să încercăm să le repetăm. Numai Dumnezeu, care le ascultă de pe tronul său nemuritor, ar putea spune câtă bucurie sumbră şi cită voluptate amară cuprind.

După un ceas, cei doi tineri auziră iarăşi cheia că se întoarce în încuietoarea uşii. Erau trişti, dar liniştiţi şi credinţa că despărţirea lor nu va fi lungă le dădea o dulce seninătate.

Vrednicul temnicer părea mai sumbru şi mai stânjenit acum când se arată pentru a doua oară, decât întâia oară. Morgan şi Amélie îi mulţumiră, zâmbindu-i.

El se duse la uşa celulei unde erau închişi cei trei prieteni şi o deschise, murmurând:

— Zău aşa, măcar să-şi petreacă noaptea asta împreună de vreme ce le e cea din urmă noapte.

Valensolle, Jahiat şi Ribier intrară.

Amélie, ţinându-l pe Morgan cuprins cu braţul ei stâng, ie întinse mâna la toţi trei.

Câteşitrei îi sărutară, unul după altul, mână-i rece şi umedă, apoi Morgan o întovărăşi până la uşă.

— La revedere! îi spuse Morgan.

— Pe curând! Îi răspunse Amélie.

Şi întîlnirea lor, ce urma să aibă loc în mormânt, fu pecetluită cu un zâmbet lung, după care se despărţiră cu un geamăt atât de dureros, încât s-ar fi putut spune că inimile lor se zdrobiseră în acelaşi timp.

Uşa se închise în urma Améliei, zăvoarele şi cheile scrâşniră.

— Ei? întrebară împreună Valensolle, Jahiat şi Ribier.

— Iată răspunse Morgan răsturnând şi golind pe masă sacul de călătorie.

Cei trei tineri scoaseră un strigăt de bucurie văzând pistoalele strălucitoare şi tăişurile ascuţite ale pumnalelor.

În afară de libertate doar atât îşi doreau cel mai mult: bucuria dureroasă şi supremă de a se şti stăpâni pe viaţa lor şi, la mare nevoie şi pe cea a altora.

În timpul acesta, temnicerul o însoţea pe Amélie până la uşa ce dă în stradă.

Ajuns acolo, şovăi o clipă, apoi, în sfârşit, ţinând-o de braţ, îi spuse:

— Domnişoară de Montrevel, iertaţi-mă că vă pricinuiesc asemenea durere, dar e de prisos să vă mai duceţi la Paris...

— Pentru că recursul a fost respins şi execuţia are loc mâine, nu-i aşa? zise Amélie.

Temnicerul, plin de uimire, făcu un pas îndărăt.

— Ştiam, adăugă ea.

Apoi, întorcându-se către camerista ei, îi spuse:

— Du-mă până la cea mai de-aproape biserică, Charlotte. Să vii să mă iei mâine, după ce se va fi sfârşit totul.

Biserica cea mai apropiată nu era prea departe. E vorba de biserica Sfânta-Clara.

Cam de vreo trei luni, potrivit ordinelor primului consul, biserica fusese redată cultului. Cum era foarte aproape de miezul nopţii, biserica era închisă, dar Charlotte ştia unde locuieşte paracliserul şi se duse să-l deştepte.

Amélie aşteptă în picioare, sprijinindu-se de ziduri, la fel de împietrită ca şi figurile de piatră ce împodobeau faţada lăcaşului.

După vreo jumătate de ceas veni şi paracliserul.

În timpul acelei jumătăţi de ceas, Amélie văzu trecând ceva ce-i păruse lugubru.

Trei oameni îmbrăcaţi în negru mânau o căruţă care, la lumina lunii, se putea vedea că e vopsită în roşu.

Căruţa căra nişte lucruri informe: scânduri din cale afară de lungi, scări stranii vopsite tot în roşu. Căruţa se îndreptă înspre bastionul Montrevel, adică înspre piaţa execuţiilor.

Amélie ghici ce era. Căzu în genunchi şi scoase un ţipăt.

La ţipătul ei, oamenii îmbrăcaţi în negru se întoarseră şi li se păru că una dintre sculpturile porticului se desprinsese din firida ei şi îngenunchease.

Cel ce părea să fie şeful oamenilor în negru făcu câţiva paşi spre Amélie.

— Nu v-apropiaţi, domnule! strigă ea. Nu v-apropiaţi!

Omul trecu umil la locul său şi-şi urmă drumul.

Căruţa dispăru după colţul străzii închisorilor, dar duruitul roţilor se auzi încă multă vreme pe pavaj şi hurui multă vreme în inima Améliei.

Când paracliserul şi Charlotte se întoarseră, o găsiră pe tânăra noastră în genunchi.

Paracliserul făcu oarecari greutăţi să deschidă biserică la asemenea ceas, dar o monedă de aur şi numele domnişoarei de Montrevel îi spulberară toate scrupulele.

Încă o monedă de aur îl hotărî să facă lumină la un altar mic.

Era tocmai acela unde Amélie, în copilărie, primise prima-i împărtăşanie.

După ce altarul fu luminat, Amélie îngenunche la piciorul altarului şi rugă să fie lăsată singură.

Către ceasurile trei de noapte văzu luminându-se fereastra cu vitralii colorate, care se afla deasupra altarului Fecioarei. Din întâmplare fereastra dădea spre răsărit, aşa încât cea dintâi rază de soare veni de-a dreptul la tânăra noastră ca un mesaj al Domnului.

Puţin câte puţin oraşul se trezi. Amélie băgă de scamă că era mai zgomotos ca de obicei. Nu mult după aceea, până şi boitele bisericii se cutremurară de tropotul unei cete de călăreţi. Ceata se ducea înspre închisoare.

Cu puţin înainte de ceasurile nouă, tânăra auzi o mare rumoare şi i se păru că toţi oamenii se repezeau în aceeaşi parte.

Încercă să se cufunde mai adânc în rugăciune ca să nu mai audă feluritele zgomote care vorbeau cu inima ei într-un grai necunoscut, dar ale cărei spaime, pe care le încerca, îi spuneau totuşi că înţelege fiecare cuvânt rostit.

Într-adevăr, la închisoare se petrecea un lucru teribil şi merita ca toată lumea să alerge să-l vadă.

Când, către ceasurile nouă de dimineaţă, bătrânul Courtois intrase în celulă să le vestească condamnaţilor în acelaşi timp că recursul le fusese respins şi că trebuiau să se pregătească să moară, îi găsise pe toţi patru înarmaţi până-n dinţi.

Temnicerul, luat pe nepregătite, fu atras în celulă. În urma lui uşa fu închisă. Apoi, fără să mai fi încercat să se apere, atât îi fusese uimirea de nemaiînchipuită, tinerii îi smulseră legătura cu chei şi, deschizând şi închizând uşa din faţa celei prin care intrase temnicerul, îl lăsară închis în locul lor, iar ei intrară în celula vecină unde în ajun, Valensolle, Jahiat şi Ribier aşteptaseră să se termine întâlnirea dintre Morgan şi Amélie.

Cu una dintre cheile din legătură deschiseră a doua uşă, a celeilalte celule. Uşa aceea dădea în curtea arestaţilor.

Curtea arestaţilor era şi ea închisă cu trei porţi masivă care, toate trei, dădeau într-un soi de culoar care ducea şi el la ghereta portarului tribunalului.

Din ghereta portarului tribunalului se cobora pe cincisprezece trepte în curtea interioară a parchetului, curte mare, închisă cu un grilaj.

De obicei, grilajul nu era închis decât în timpul nopţii.

Dacă, din întâmplare, în împrejurările de faţă n-ar fi foit încuiat şi ziua, ar fi fost cu putinţă că deschiderea lui să le înlesnească scăparea spre fuga.

Morgan găsi cheia de la curtea arestaţilor, o deschise, se repezi cu prietenii lui din curte în ghereta portarului tribunalului şi se avânta pe platforma curţii interioare a tribunalului.

Din înaltul acelei platforme, cei patru tineri văzură că orice speranţă e pierdută.

Grilajul curţii interioare era ferecat şi cam vreo optzeci de bărbaţi, atât jandarmi cât şi dragoni, erau postaţi în faţa grilajului.

La vederea celor patru condamnaţi liberi, ţâşnind din ghereta portarului pe platformă, un strigăt uriaş, strigăt de uimire şi de groază în acelaşi timp se înălţă din mulţime.

Într-adevăr, înfăţişarea lor era uluitoare.

Ca să-şi asigure deplină libertate a mişcărilor şi poate ca să-şi ascundă răspândirea sângelui care se întinde atât de repede şi se arată atât de limpede sub pânză albă a cămăşilor, erau goi până la mijloc.

Năframa legată în jurul mijlocului părea zbârlită de armele de tot soiul strecurate sub ea.

Dintr-o singură privire înţeleseră că erau stăpâni pe viaţa lor, dar nu şi pe libertate.

În toiul strigătelor ce se înălţau din mijlocul mulţimii şi al zăngănitului săbiilor scoase din teacă, ţinură sfat o clipă.

Apoi, după ce le strânse mâna, Montbar se desprinse de camarazii săi, coborî cele cincisprezece trepte şi înainta spre grilaj.

Ajuns la patru paşi de grilajul curţii, le mai aruncă o ultimă privire şi un ultim zâmbet camarazilor lui, salută curtenitor mulţimea care amuţise şi, adresându-se soldaţilor, le spuse:

— Foarte bine, domnilor jandarmi! Foarte bine, domnilor dragoni!

Şi, vârând în gură capătul ţevii unuia din pistoalele sale, îşi zbură creierii.

Strigăte de nedumerire şi ţipete aproape nebuneşti urmară exploziei, dar încetară aproape numaidecât.

Valensolle coborî şi el, la rândul său. Ţinea în mâna doar un pumnal cu lama dreaptă, ascuţită, tăioasă.

Pistoalele lui, de care nu părea că vrea să se slujească, stăteau înfipte în cingătoare.

Înainta către un soi de şopron mic, sprijinit pe trei stâlpi, se opri la primul stâlp, potrivi pe el mânerul pumnalului, îi îndreptă vârful către inimă, cuprinse stâlpul cu braţele, îşi salută o ultimă oară prietenii şi strânse stâlpul până ce lama pumnalului dispăru cu totul în pieptul lui.

Mai stătu încă o clipă în picioare, dar o paloare mortală i se întinse pe faţă. Pe urmă, braţele i se desprinseră şi se prăbuşi mort lângă piciorul stâlp ului.

De data asta mulţimea rămase mută. Îngheţase de spaimă.

Veni rândul lui Ribier. Ţinea în mâini amândouă pistoalele.

Înainta până la grilaj, pe urmă, ajuns acolo, îndreptă ţevile pistoalelor asupra jandarmilor.

Nu trase, dar traseră jandarmii.

Trei sau patru împuşcături se auziră şi Ribier căzu străpuns de două gloanţe.

Un soi de admiraţie luase locul feluritelor sentimente ale celor din mulţime, sentimente ce se perindaseră în inimile lor la vederea celor trei catastrofe succesive.

Mulţimea înţelegea că tinerii aceia voiau să moară, dar ţineau să moară cum înţelegeau ei şi, mai cu seamă, să moară frumos, ca gladiatorii din antichitate.

De aceea tăcu când Morgan, rămas singur, coborî zâmbind treptele platformei şi făcu semn că vrea să vorbească.

De altfel, ce-i mai lipsea oare mulţimii avide de sânge? I se dădea mai mult decât i se făgăduise.

I se făgăduise patru morţi, dar patru morţi uniforme, patru capete tăiate. Şi i se da patru morţi felurite, pitoreşti, neaşteptate. Era aşadar firesc să facă tăcere când îl văzu pe Morgan că înaintează.

Morgan nu ţinea în mâna nici pistoale, nici pumnal. Pumnalul şi pistoalele şedeau paşnic în cingătoarea lui.

Trecu pe lângă cadavrul lui Valensolle şi veni să se aşeze între cele ale lui Jahiat şi Ribier.

— Domnilor, spuse el, să facem o învoială.

Se făcu linişte de parcă şi răsuflarea tuturor celor de faţă se oprise în loc.

— Aţi avut un ins care şi-a zburat creierii (şi-l arătă pe Jahiat). Altul care şi-a străpuns inima cu pumnalul (şi-l arătă pe Valensolle). Al treilea a fost împuşcat (şi-l arătă pe Ribier). Pe-al patrulea aţi dori să-l vedeţi ghilotinat. Vă înţeleg pofta.

Un freamăt teribil străbătu prin mulţime.

— Ei bine, urmă Morgan, nu cer altceva decât să vă dau asemenea satisfacţie. Sunt gata să mă las ghilotinat, dar doresc să merg la eşafod după propriul meu plac şi nu cumva să pună cineva mâna pe mine. Pe cel care ar încerca să se apropie de mine, *îl împuşc*... În afară de domnul, urmă Morgan arătându-l pe călău. E o treabă pe care avem a o face împreună şi care de-o parte şi de alta nu cere decât metodă.

Bineînţeles, asemenea cerere nu păru mulţimii că întrece măsura, căci din toate părţile se auziră strigăte:

— Da! Da! Da!

Ofiţerul de jandarmi înţelese că cea mai scurtă cale, ca s-o încheie mai repede, era să-i facă pe plac lui Morgan.

— Îmi făgăduieşti, întrebă el, că, dacă te las cu picioarele şi mâinile slobode n-ai să încerci cumva s-o ştergi?

— Îmi dau cuvântul meu de cinste, răspunse Morgan.

— Ţi atunci, urmă ofiţerul de jandarmi, dă-te la o parte şi lasă-ne să ridicăm cadavrele camarazilor dumitale.

— Nici că se poate mai firesc, spuse Morgan.

Şi se trase la vreo zece paşi de unde se afla, ca să se sprijine de zid.

Grilajul se deschise.

Cei trei oameni îmbrăcaţi în negru intrară în curte, adunară unul după altul cele trei trupuri.

Ribier încă nu murise de tot. Deschise ochii şi păru că-l caută pe Morgan.

— Iată-mă, zise Morgan, fii liniştit, dragă prietene, *sunt aici*.

Ribier închise ochii fără să scoată nici o vorbă. După ce cele trei trupuri fură scoase, ofiţerul de jandarmi îl întrebă pe Morgan:

— Domnule, eşti gata?

— Da, domnule, răspunse Morgan salutând cu o politeţe plină de distincţie.

— Atunci, vino!

— Iată-mă, răspunse Morgan.

Şi se duse să ia loc între plutonul de jandarmi şi detaşamentul de dragoni.

— Doreşti să te urci în şaretă sau să mergi pe jos, domnule? întrebă căpitanul.

— Pe jos, pe jos, domnule. Ţin mult să se ştie că, lăsându-mă ghilotinat, îmi satisfac o fantezie, dar frică nu mi-e!

Sinistrul cortegiu străbătu piaţa Arenelor şi o apucă pe lângă zidurile grădinii castelului Montbazon.

Şareta, cărând cele trei cadavre, mergea în frunte, apoi veneau dragonii, apoi Morgan, mergând singur într-un spaţiu liber de doisprezece paşi şi, în sfârşit, jandarmii, în frunte cu căpitanul lor.

La capătul zidului cortegiul o cârmi spre stânga.

Deodată, prin spărtura dintre grădină şi hala cea mare, Morgan zări eşafodul care-şi înălţa spre cer cei doi stâlpi roşii, ca două braţe însângerate.

— Ptiu! făcu el, n-am văzut încă ghilotină până acuma şi n-am ştiut că poate fi atât de urâtă.

Şi, fără să mai spună ceva, scoţându-şi pumnalul din cingătoare şi-l împlântă în piept până-n plăsele.

Căpitanul de jandarmi văzu mişcarea fără s-o poată împiedica şi-şi îndemnă calul înspre Morgan rămas în picioare, spre marea uimire a tuturor şi chiar a lui.

Dar Morgan, scoţând unul din pistoalele de la cingătoare şi ridicându-i piedica, spuse:

— Opreşte! Ne-am înţeles că nimeni nu pune mâna pe mine. Am să mor singur, sau murim trei, rămâne de ales.

Căpitanul îşi dădu calul cu un pas înapoi.

— Să mergem, zise Morgan.

Şi într-adevăr, o porni mai departe.

Ajuns la piciorul ghilotinei, Morgan îşi scoase pumnalul din rană şi şi-l împlânta a doua oară, tot atât de adânc ca şi întâia oară.

Un răcnet de furie mai curând decât de durere îi scăpă din gâtlej.

— Se vede că mi-e sufletul zăvorât în trup, exclamă el.

Apoi, pe când ajutoarele voiau să-l sprijine ca să urce scara în vârful căreia îl aştepta călăul, adăugă:

— Ei! Vă mai spun o dată: nu puneţi mâna pe mine! Şi urcă cele şase trepte fără să se clatine.

Ajuns pe platformă, îşi scoase pumnalul din rană şi-şi dădu o a treia lovitură.

Atunci, din gură îi izbucni un înspăimântător hohot de râs şi aruncând la picioarele călăului pumnalul pe care-l scosese din a treia rană, tot atât de zadarnică cât şi primele două, îi spuse:

— Pe cuvântul meu, mi-e de-ajuns. E rândul tău acuma şi scoate-o la capăt cum ai să poţi.

La un minut după aceea, capul cutezătorului tânăr căzu pe eşafod şi, printr-un fenomen al implacabilei vitalităţi ce se vădise în el, sări şi se rostogoli afară din maşinăria de supliciu.

Duceţi-vă la Bourg, aşa cum am fost şi eu şi are să vi se spună că, pe când sărea şi se rostogolea, capul acela a rostit numele Améliei.

Morţii fură şi ei executaţi după cel viu, aşa încât cei care au fost să privească, nu numai că n-au pierdut nimic din cele ce v-am povestit, dar au avut două spectacole în loc de unul.

Capitolul LIV Mărturisirea

La trei zile după evenimentele a căror povestire aţi citit-o, către ceasurile şapte seara, o trăsură acoperită de praf şi trasă de doi cai de poştă albi de spumă se opri la grilajul castelului Negrelor-Fântâni.

Spre marea uimire a celui ce părea atât de nerăbdător să ajungă, poarta era larg deschisă, lumea sărmană umpluse curtea, iar peronul era plin de bărbaţi şi femei în genunchi.

Apoi, simţul auzului trezindu-se pe măsură ce uimirea îi ascuţea mai mult văzul, călătorul crezu că aude clinchetul unui clopoţel.

Deschise în pripă portiera vehiculului, sări jos din trăsură, străbătu curtea în grabă, se urcă pe terasă şi văzu scara ce ducea la primul etaj înţesată de lume.

Urcă scara aşa cum urcase treptele spre terasă şi auzi o şoaptă de slujbă religioasă ce-i păru că vine din camera Améliei.

Se îndreptă spre camera aceea. Era deschisă.

La căpătâi şedeau îngenunchiaţi doamna de Montrevel şi micuţul Edouard, ceva mai departe Charlotte, Michel şi fiul său.

Parohul bisericii Sfânta-Clara îi dădea cea din urmă împărtăşanie Améliei. Scena lugubră era luminată doar de pâlpâitul luminărilor.

Cei de faţă îl recunoscură pe Roland în călătorul al cărui vehicul se oprise în faţa porţii grilajului. Lumea se feri din cale la trecerea lui iar el, cu capul descoperit, intră şi merse de îngenunche alături de maică-sa.

Muribunda, întinsă pe spate, cu mâinile împreunate, cu capul înălţat pe perină, cu ochii ţintuiţi spre cer într-un soi de extaz, nu păru că-şi dă seama de sosirea lui Roland.

Ai fi zis că trupul îi mai era pe lumea asta, dar sufletul îi şi plutea între cer şi pământ.

Mâna doamnei de Montrevel o căută pe cea a lui Roland şi sărmana mamă, găsind-o, lăsă să-i cadă capul, în hohote de plâns, pe umărul fiului ei.

Suspinele materne, fără îndoială nu fură nici de auzite de Amélie, cum nici prezenţa lui Roland nu fusese observată, căci tânăra fată rămase nemişcată ca o stană. Numai când împărtăşania muribunzilor îi fu dată, când fericirea veşnică îi fu făgăduită prin cuvintele mângâietoare ale preotului, buzele ei ca de marmură părură că se însufleţesc şi şopti cu vocea stinsă, dar răspicat:

— Amin!

Atunci, clopoţelul sună din nou. Băiatul care-l ţinea ieşi cel dintâi, apoi cei doi dascăli ce duceau luminările, pe urmă cel ce purta crucea... pe urmă, în sfârşit, preotul care ţinea în mâini potirul cu sfânta împărtăşanie.

Toţi străinii de casă plecară după cortegiu, cei ai casei şi membri familiei rămaseră singuri.

Casa, cu o clipă mai înainte plină de freamăt şi de lume, rămase tăcută, aproape pustie.

Muribunda nu se mişcase, buzele i se închiseseră iarăşi, mâinile îi rămăseseră împreunate, ochii înălţaţi spre cer.

După câteva minute, Roland se plecă la urechea doamnei de Montrevel şi-i spuse pe şoptite:

— Vino mamă, am să stau de vorbă cu dumneata.

Doamna de Montrevel se ridică, îl împinse pe micuţul Edouard către patul surorii lui. Copilul se înălţă în vârful picioarelor şi o sărută pe Amélie pe frunte.

Apoi, după el veni doamna de Montrevel, se aplecă asupra fiicei sale şi, în sughiţuri de plâns, depuse şi ea un sărut pe fruntea fetei, în acelaşi loc.

La rândul său veni şi Roland, cu inima zdrobită dar cu ochii uscaţi. Ar fi dat mult să poată vărsa lacrimile ce-i înecau inima.

O sărută şi el pe Amélie aşa cum făcuse fratele lui şi maică-sa. Amélie păru la fel de nesimţitoare la sărutul lui cât fusese şi la celelalte două de mai înainte.

Băiatul, mergând în frunte, doamna de Montrevel şi Roland venind în urma lui Edouard, cu toţii se îndreptară spre uşă.

În clipa când să treacă pragul, toţi trei se opriră, tresărind.

Auziseră numele lui Roland, rostit limpede.

Roland se întoarse.

Amélie rosti a doua oară numele fratelui ei.

— M-ai strigat, Amélie? întrebă Roland.

— Da, răspunse vocea muribundei.

— Singur, sau cu mama?

— Singur.

Vocea aceea fără de nici un accent, dar cu toate acestea desăvârşit de clară, avea ceva îngheţat în ca. Părea un ecou din altă lume.

— Du-te mamă, spuse Roland. Vezi că Amélie vrea să vorbească numai cu mine.

— Oh! Doamne, Dumnezeule! şopti doamna de Montrevel. Mai rămâne oare vreo speranţă?

Oricât de încet fuseseră rostite vorbele de mai sus, muribunda le auzi.

— Nu, mamă, îi răspunse ca. Dumnezeu a îngăduit să-mi mai revăd fratele, dar în noaptea asta voi fi la sânul său.

Doamna de Montrevel scoase un geamăt adânc.

— Roland! Roland! murmură ea, oare n-ai spune că a şi ajuns acolo?

Roland îi făcu semn să-l lase singur. Doamna de Montrevel plecă cu Edouard.

Roland se întoarse, închise uşa şi, cu o negrăită emoţie, se îndreptă spre căpătâiul patului Améliei.

Tot trupul ei era pradă înţepenirii cadaverice, suflarea-i de-abia ar fi aburit o oglindă atât îi era de stinsă. Numai ochii, peste măsură de căscaţi, priveau lix şi străluceau, ca şi cum tot ceea ce mai rămăsese din existenţa acelui trup, pedepsit înainte de vreme, s-ar fi concentrat în ei.

Roland auzise vorbindu-se de strania stare denumită extaz şi care nu-i altceva decât catalepsie.

Înţelese că Amélie era în ghearele acelei morţi anticipate.

— Iată-mă surioară. Ce vrei să-mi spui?

— Ştiam c-ai să soseşti, răspunse tânăra tot nemişcată şi te-aşteptam.

— De unde ştiai c-am să vin? întrebă Roland.

— Te-am văzut venind.
Roland fu cuprins de un tremur.
— Şi, întrebă el, ştiai tu de ce-am venit?
— Da. De-aceea m-am rugat atât de mult lui Dumnezeii, din adâncul sufletului, încât mi-a îngăduit să mă scol şi să scriu.
— Când?
— Noaptea trecută.
— Şi unde-i scrisoarea?
— Sub perna mea. Ia-o şi citeşte o.
Roland şovăi o clipă. Sora lui nu era oare cuprinsă de delir?
— Sărmană Amélie! şopti Roland.
— Nu trebuie să mă plângi, răspunse tânăra fată, mă duc să-l întâlnesc.
— Pe cine? întrebă Roland.
— Pe cel pe care l-am iubit şi pe care tu l-ai ucis.
Roland scoase un geamăt. Sora lui delira. Despre cine voia să vorbească?
— Amélie, venisem să te întreb...
— Despre lordul Tanlay, ştiu, răspunse tânăra fată.
— Ştii! Dar cum?
— Nu ţi-am spus că te-am văzut venind şi că ştiam de ce vii?
— Atunci, răspunde-mi.
— Nu mă întoarce din drumul meu spre Dumnezeu şi spre el, Roland. Ţi-am scris, citeşte-mi scrisoarea.
Roland vârî mâna sub pernă, încredinţat că sora lui era în delir.
Spre marea lui uimire, dădu cu mâna de o hârtie pe care o scoase.
Era o scrisoare pusă într-un plic. Pe plic erau scrise următoarele cuvinte:

"Lui Roland, care soseşte mâine."

Se apropie de lampa de căpătâi, ca să citească mai uşor. Scrisoarea era datată din ajun, la ceasurile unsprezece seara.
Roland citi:

"Frate, fiecare din noi doi avem a ne ierta câte un lucru înspăimântător..."

Roland îşi îndreptă privirile spre sora lui: era tot nemişcată.
Citi mai departe:

"Mi-a fost drag Charles de Sainte-Hermine. Dar mi-a fost mai mult decât drag, m-am însoţit cu el..."

— Vai! şopti tânărul printre dinţi. Are să moară!
— A murit! îi spuse Amélie.
Roland scoase un strigăt de uimire.
Atât de încet rostise cuvintele la care răspunsese Amélie încât abia de le auzise el singur.
Ochii i se aplecară iarăşi pe scrisoare:

"Nu era cu putinţă nici un soi de unire între sora lui Roland de Montrevel şi şeful confraţilor lui Iehu. Iată taina teribilă pe care n-o puteam rosti şi care mă mistuia.
O singură fiinţă trebuia s-o ştie şi a aflat-o. Fiinţa aceea e sir John Tanlay.
Dumnezeu să-l binecuvânteze pe omul acela cu suflet leal, care-mi făgăduise să strice proiectele unei căsătorii imposibile şi care s-a ţinut de cuvânt.

Viaţa lordului Tanlay să-ţi fie scumpă şi sfânta, o, Roland! E singurul prieten pe care l-am avut în durerea mea, singurul om ale cărui lacrimi s-au amestecat cu ale mele.

Mi-a fost drag Charles de Sainte-Hermine. Am fost iubita lui. Iată lucrul cumplit pe care-l ai a mi-l ierta.

Dar, în schimb, tu eşti pricina morţii sale: iată lucrul cumplit pe care ţi-l iert.

Şi acum, vino repede, o, Roland, pentru că nu trebuie să mor decât când tu vei fi sosit.

Murind, am să-l revăd. Murind, am să-l întâlnesc ca să nu mă mai despart niciodată de el. Sunt fericită că mor."

Totul era limpede şi precis, era evident că în scrisoarea aceea nu exista nici urmă de delir.

Roland o reciti încă de două ori şi rămase o clipă nemişcat, mut, gâfâind, plin de îngrijorare. Dar, în sfârşit, mila birui mânia.

Se apropie de Amélie, întinse mâna deasupra ei şi cu glas blând îi spuse:

— Surioară, te iert.

O uşoară tresărire scutură trupul muribundei:

— Şi acum, spuse ea, cheam-o pe mama. În braţele ei trebuie să mor.

Roland se duse la uşă şi o strigă pe doamna de Montrevel. Camera ei era deschisă. Aştepta, bine înţeles şi alergă la chemare.

— Ce-i? întrebă ea, nerăbdătoare.

— Nimic, răspunse Roland, afară doar că Amélie doreşte să moară în braţele dumitale.

Doamna de Montrevel intră şi se duse să îngenuncheze în faţa patului fiicei sale.

Atunci, ca şi cum un braţ nevăzut dezlegase legăturile ce păruseră c-o ţintuiesc în culcuşul morţii, Amélie, săltându-se încetişor, desprinzându-şi mâinile din împreunarea lor pe piept şi lăsând să-i alunece o mână în mâna maicii sale, zise:

— Mamă, mi-ai dat viaţa şi tu mi-o ridici. Fii binecuvântată. E tot ce-ai putut să faci ca mamă pentru mine, fiindcă pentru faţa dumitale nu mai era fericire cu putinţă pe lumea asta.

Pe urmă, deoarece Roland trecuse să-ngenunche de partea cealaltă a patului, lăsând să-i cadă cealaltă mână în mâna lui, aşa cum făcuse şi cu maică-sa, îi spuse:

— Ne-am iertat amândoi unul pe altul, frate.

— Da, biata mea Amélie, răspunse Roland şi trag nădejde c-am făcut-o din adâncul sufletelor noastre.

— Nu mai am a-ţi cere decât un ultim lucru.

— Care?

— Să nu uiţi că lordul Tanlay a fost cel mai bun prieten al meu.

— Fii liniştită, răspunse Roland, viaţa lordului Tanlay mi-e sfânta.

Amélie îşi trase suflarea.

Apoi, cu o voce în care ar fi fost cu neputinţă de recunoscut altă schimbare afară de o slăbire din ce în ce mai accentuată, ea spuse:

— Adio, Roland! Adio mamă. Să-l îmbrăţişaţi pe Edouard din parte-mi.

Apoi, cu un strigăt smuls din inimă, în care era mai multă bucurie decât tristeţe, exclamă:

— Iată-mă, Charles, iată-mă...

Şi recăzu pe pat, trăgând cu ea, în mişcarea pe care-o făcuse, amândouă mâinile, care i se împreunară pe piept.

Roland şi doamna de Montrevel se ridicară şi se aplecară asupra ei, fiecare din câte o parte.

Amélie îşi reluase poziţia pe care o avusese dintr-un început. Numai că pleoapele i se închiseră şi slaba răsuflare ce-i ieşea din piept i se stinsese.

Martiriul se împlinise.

Amélie murise.

Capitolul LV Invulnerabilul

Amélie murise în noaptea de luni spre marţi, adică de 2 spre 3 iunie 1800.

În seara zilei de joi, adică la 5 iunie, sala operei mari, unde se da a doua reprezentaţie a operei *Ossian*, sau *Barzii*, era tixită de lume.

Se ştia ce admiraţie profundă avea primul consul pentru cântecele culese de Macpherson şi, atât din adulaţie, cât şi pentru calitatea alegerii literare, Academia naţională de muzică comandase o operă care, cu toate stăruinţele făcute, nu sosise decât la vreo lună după ce generalul Bonaparte părăsise Parisul ca să se întâlnească cu armata de rezervă.

La balconul din stânga, un amator de muzică se deosebea de rest prin atenţia concentrată cu care urmărea spectacolul, când, în pauză de după actul întâi, plasatoarea, strecurându-se printre cele două rânduri de fotolii, se apropie de el şi-l întrebă în şoaptă:

— Iertaţi-mă, domnule, nu sunteţi dumneavoastră cumva lordul Tanlay?

— Ba da, răspunse amatorul de muzică.

— În cazul acesta, milord, un tânăr care ar avea să vă facă, zice el, o comunicare de cea mai mare importanţă, vă roagă să 1 iţi atât de bun să veniţi să vă întâlniţi cu el pe culoar.

— O! O! exclamă *sir* John. Un ofiţer?

— E îmbrăcat ca burghez, milord, dar ţinuta lui s-ar părea că e într-adevăr a unui militar.

— Bine! zise *sir* John, ştiu despre ce. E vorba. Se ridică şi se duse după plasatoare.

La capătul culoarului aştepta Roland.

Lordul Tanlay nu păru deloc surprins că-l vede. Numai că înfăţişarea severă a tânărului înăbuşi în el primul elan de prietenie adâncă ce l-ar fi făcut să se arunce la pieptul celui ce-l chemase.

— Iată-mă, domnule, spuse *sir* John. Roland se înclină.

— Vin de la hotelul dumneavoastră, milord, începu să vorbească Roland. După cât se pare, de-o bucată de vreme aţi luat precauţiunea de-a spune portarului unde vă duceţi, pentru ca cei ce ar avea treburi cu dumneavoastră să ştie unde să vă întâlnească.

— E-adevărat, domnule.

— Precauţia e bună, mai ales pentru oamenii care, venind de departe şi fiind grăbiţi ca mine, n-au răgaz să-şi piardă vremea.

— Atunci, întrebă *sir* John, aţi părăsit armata şi aţi venit la Paris numai ca să mă vedeţi pe mine?

— Numai pentru asemenea cinste, milord. Şi nădăjduiesc că veţi ghici pricina grabei mele şi mă veţi scuti de alte explicaţii!

— Domnule, răspunse *sir* John, din clipa de faţă stau la dispoziţia dumneavoastră.

— Mâine, la ce oră se vor putea înfăţişa domniei-voastre doi prieteni de-ai mei, milord?

— De la ora şapte de dimineaţă până la miezul nopţii, domnule. Afară doar de nu v-ar conveni mai mult să facem asta numaidecât?

— Nu, milord. Abia am sosit şi-mi trebuie un timp să-i găsesc pe cei doi prieteni şi să le dau instrucţiunile necesare. Aşa că, după toate probabilităţile, nu vă vor stingheri decât mâine între ceasurile unsprezece şi amiază. Dar v-aş rămâne foarte îndatorat dacă chestiunile pe care le avem de lichidat prin mijlocirea lor s-ar putea lichida în cursul aceleiaşi zile.

— Cred că lucrul e cu putinţă, domnule şi de vreme ce e, vorba de a împlini dorinţa dumneavoastră, întârzierea nu va fi pricinuită de mine.

— Asta e tot ce doream să ştiu, milord. Aş fi tare mâhnit să vă stingheresc mai mult.

Şi Roland salută.

Sir John îi răspunse la salut. Şi, în timp ce tânărul nostru se depărta, el se întoarse la balcon şi se duse să-şi reia locul.

Toate vorbele schimbate fuseseră şi de-o parte şi de alta rostite cu glas stăpânit şi cu chip atât de indiferent, încât persoanele de prin preajmă nici n-ar fi putut bănui c-ar exista nici cea mai mică neînţelegere între doi inşi ce se salutaseră cu atâta curtenie.

Era ziua când ministrul de război primea audienţe. Roland se înapoie la hotelul său, şterse toate urmele călătoriei pe care-o făcuse, se urcă la trăsură şi, la orele zece fără câteva minute, mai putu încă să se anunţe la cetăţeanul Carnot.

Două pricini îl mânaseră acolo: mai întâi o comunicare verbală pe care-o avea de făcut ministrului de război din partea primului consul; apoi, speranţa de a găsi în salonul de aşteptare de la minister pe cei doi martori de care avea nevoie pentru a pune la punct întâlnirea sa pe teren cu *sir* John.

Totul se petrecu aşa cum sperase Roland. Ministrul de război primi prin el amănuntele cele mai exacte în privinţa trecerii peste Saint-Bernard şi a situaţiei armatei, iar Roland găsi în saloanele ministeriale cei doi prieteni pe care-i căuta.

Câteva cuvinte au fost de ajuns ca să-i pună la curent. Militarii, de altfel, sunt înţelegători în asemenea soiuri de destăinuiri.

Roland vorbi de-o insultă gravă, care va rămâne tainică chiar pentru cei ce-ar trebui să asiste la pedepsirea ei. Declară a fi cel ofensat şi ceru alegerea armelor şi, în reglementarea luptei, toate avantajele destinate celor ofensaţi.

Cei doi tineri aveau misiunea de a se înfăţişa a doua zi la ceasurile nouă de dimineaţă la hotelul Mirabeau, în strada Richelieu şi să se-nţeleagă cu cei doi martori ai lordului Tanlay, după care ar urma să vină să-l întâlnească pe Roland la hotelul Paris, pe aceeaşi stradă.

Roland se întoarse la el pe la unsprezece, scrise timp de un ceas, sau cam aşa ceva, se culcă şi adormi.

La nouă şi jumătate cei doi prieteni ai săi veniră la el. Se despărţiseră tocmai de *sir* John.

Sir John recunoscuse toate drepturile lui Roland, declarase că nu va discuta nici una din condiţiile duelului şi că, de vreme ce Roland se socotea cel ofensat, el avea a dicta condiţiile.

Când ei îşi arătară mirarea că discută cu el şi nu cu doi prieteni de-ai lui cu care crezuseră că vor avea de-a face, lordul Tanlay le răspunse că la Paris nu cunoştea pe nimeni destul de apropiat ca să-i încredinţeze asemenea chestiune şi nădăjduia aşadar că, pe teren, unul din cei doi prieteni ai lui Roland va trece de partea lui şi-l va asista. În sfârşit, în toate privinţele au găsit că lordul Tanlay s-a comportat ca un gentilom desăvârşit.

Roland declară că cererea adversarului, în privinţa unuia din martorii săi, era nu numai justă, dar şi firească şi împuternici pe unul dintre cei doi tineri să-l asiste pe *sir* John şi să-l reprezinte.

Mai rămânea, din partea lui Roland, de dictat condiţiile luptei.

Duelul avea să se facă cu pistoale.

După ce se vor încărca cele două pistoale, adversarii aveau să se aşeze la cinci paşi unul de altul. La a treia lovitură bătută din mâini de către martori, vor trage.

Era, după cum se vede, un duel pe moarte, în care cel ce nu va ucide, însemna că-şi ierta evident adversarul.

De aceea, cei doi tineri îşi sporiră obiecţiunile, dar Roland stărui, declarând că, fiind singurul în măsură să judece gravitatea ofensei ce-i fusese făcută, o socotea destul de gravă pentru că repararea ei să aibă loc aşa şi nu altfel.

Trebuiră să cedeze în faţa unei asemenea încăpăţânări.

Totuşi, cel dintre prietenii lui Roland care trebuia să-l asiste pe *sir* John, făcu toate rezervele cu putinţă, declarând că el nu se angaja nicidecum pentru clientul său şi că, de nu va avea un ordin absolut din partea lui, nu va îngădui nicicând un asemenea măcel.

— Nu te înfierbânta, dragă prietene, îi spuse Roland. Îl cunosc pe *sir* John şi cred că va fi mai înţelegător decât dumneata.

Cei doi tineri plecară şi se înfăţişară iarăşi lui *sir* John.

Îl găsiră luându-şi prânzul după moda englezească, adică cu un biftec, cartofi şi ceai.

La vederea lor, *sir* John se ridică şi-i pofti să ia masa cu el, dar, la refuzul lor, le spuse că le stă la dispoziţie.

Cei doi prieteni ai lui Roland începură prin a-l vesti pe lordul Tanlay că putea conta pe unul din ei ca să-l asiste.

Pe urmă, cel care rămăsese de partea lui Roland, stabili condiţiile luptei.

La fiecare cerere a lui Roland, *sir* John înclina capul în semn de consimţire şi se mulţumea să răspundă:

— Foarte bine.

Cel dintre tineri ce-şi luase sarcina să-l reprezinte, voi să facă unele observaţii asupra modului de luptă care trebuia, afară doar de o întâmplare imposibilă, să se încheie cu moartea ambilor combatanţi. Dar lordul Tanlay îl rugă să nu mai stăruie.

— Domnul de Montrevel este un bărbat civilizat. Nu doresc să-l contrariez în nici un fel. Ceea ce face, e bine făcut.

Mai rămânea ora la care aveau să se întâlnească pe teren.

Asupra acelui punct, ca şi asupra celorlalte, lordul Tanlay se ţinea cu totul la dispoziţia lui Roland.

Cei doi martori îl părăsiră pe *sir* John încă şi mai încântaţi de el la această a doua întâlnire decât la cea dinţii.

Roland îi aştepta. Ei îi povestiră totul.

— Ce v-am spus eu? exclamă Roland.

Îl întrebară de ceas şi de loc. Roland hotărî ceasurile şapte seara, în aleea la Muette: la timpul acela pădurea era aproape pustie, iar lumina va fi încă destul de bună — să nu uităm că era în luna iunie — pentru ca doi adversari să se poată bate cu oricare armă ar fi fost.

Nimeni nu vorbise de pistoale. Cei doi tineri îi propuseră lui Roland să ia pistoale de la un armurier.

— Nu, răspunse Roland. Lordul Tanlay are o pereche de pistoale minunate de care m-am şi slujit o dată. Dacă nu i-e silă să se bată cu pistoalele acelea, le prefer tuturor celorlalte.

Cel dintre tinerii ce trebuia să-i slujească de martor lui *sir* John plecă să-şi găsească clientul şi îi puse ultimele trei întrebări şi anume: dacă ceasul şi locul întâlnirii pe teren îi conveneau şi dacă voia să se slujească în luptă de pistoalele sale.

Lordul Tanlay, potrivindu-şi ceasul după cel al martorului şi dându-i cutia cu pistoalele, răspunse că este de acord.

— Să vin să vă iau, milord? întrebă tânărul. *Sir* John zâmbi cu melancolie.

— De prisos, răspunse el. Sunteţi prietenul domnului de Montrevel, drumul are să vă fie mai plăcut cu el decât cu mine. Aşa că, duceţi-vă cu el. Eu voi veni călare, cu slujitorul meu şi mă veţi găsi la locul întâlnirii.

Tânărul ofiţer îi raportă răspunsul lui Roland.

— Ce v-am spus cu? exclamă el.

Era amiază. Mai aveau şapte ceasuri înaintea lor. Roland îi lăsă pe cei doi prieteni ai săi să plece după treburile lor.

La şase şi jumătate precis, trebuiau să fie în faţa uşii lui Roland, cu trei cai şi doi slujitori.

Ca să nu fie tulburaţi în vreun fel, era nevoie să se dea tuturor pregătirilor duelului aspectul unei plimbări.

Exact când bătu ceasul şase şi jumătate, slujitorul de la hotel îl vesti pe Roland că e aşteptat în faţa uşii dinspre stradă.

Erau cei doi martori şi cei doi slujitori. Unul dintre aceştia din urmă ţinea de căpăstru un cal.

Roland le făcu un semn de afectuoasă prietenie celor doi ofiţeri şi încalecă.

Pe urmă, trecând pe bulevarde, ajunseră în piaţa Ludovic al XV-lea şi în sfârşit la Champs-Elysées.

În timpul drumului se repetă iarăşi fenomenul acela ciudat care-l uimise în aşa măsură pe *sir* John când Roland se bătuse în duel cu domnul de Barjols.

Roland fu de-o veselie ce s-ar fi putut crede exagerată dacă, bineînţeles, n-ar fi fost atât de sinceră.

Cei doi tineri, care ştiau ce înseamnă curajul, rămaseră uimiţi în faţa unei asemenea nepăsări. Ar fi înţeles-o într-un duel obişnuit, în care sângele rece şi dibăcia dau speranţă celui ce le are că-şi va răpune adversarul. Dar într-o luptă ca aceea spre care se îndreptau, nici sângele rece şi nici dibăcia nu-i putea salva pe luptători dacă nu de moarte, cel puţin de-o rănire înfricoşătoare.

În afară de asta, Roland dădea pinteni calului ca unul ce are mare zor să ajungă, aşa că ajunse la unul din capetele aleii la Muette cu cinci minute înainte de ora fixată.

Un bărbat se plimba pe alee.

Roland îl recunoscu pe *sir* John.

Cei doi tineri cercetară amândoi deodată expresia de pe faţa lui Roland la vederea adversarului său.

Spre marca lor uimire, singura expresie ce se arătă pe faţa tânărului nostru fu cea a unei bunevoinţi aproape duioase.

Cât ai clipi le fu de-ajuns celor patru actori principali ai scenei ce-avea să se desfăşoare, să se unească şi să se salute.

Sir John era de un calm desăvârşit, dar chipul lui păstra o urmă adâncă de melancolie.

Era evident că întâlnirea aceea i se părea tot atât de dureroasă pe cât îi părea de plăcută lui Roland.

Descălecară. Unul din martori luă cutia cu pistoale din mâinile unui slujitor, poruncindu-le celorlalţi să meargă mai departe pe alee, ca şi cum ar plimba caii stăpânilor lor. Nu trebuiau să se întoarcă decât la auzul focurilor de pistoale. Slujitorul lui *sir* John trebuia şi el să se unească cu ceilalţi şi să facă acelaşi lucru ca şi ei.

Cei doi adversari şi cei doi martori intrară în pădure, înfundându-se în adâncul desişului, ca să găsească un loc potrivit.

De altfel, aşa cum prevăzuse Roland, pădurea era pustie. Ceasul cinei îi întorseseră la ei acasă pe toţi cei ce ieşiseră să se plimbe.

Găsiră un soi de poiană ce părea făcută anume pentru împrejurarea în care se aflau.

Martorii se uitară la Roland şi la *sir* John. Aceştia făcură un semn de încuviinţare cu capul.

— Nici o schimbare? întrebă unul din martori adresându-se lordului Tanlay.

— Întrebaţi-l pe domnul de Montrevel, răspunse lordul Tanlay. Mă aflu aici în deplină dependenţă de el.

— Nici una, spuse Roland.

Pistoalele fură scoase din cutie şi trecură la Încărcarea lor.

Sir John se ţinea la o parte, scotocind prin ierburile înalte cu cravaşa.

Roland se uită la el şi păru că şovăie o clipă. Apoi, luând o hotărâre, se îndreptă spre el. *Sir* John înălţă capul şi aşteptă cu vădită speranţă.

— Milord, începu Roland să vorbească, aş putea avea de ce să mă plâng de dumnea-voastră în anumite privinţe, dar totuşi vă cred om de cuvânt.

— Şi aveţi dreptate, domnule, răspunse *sir* John.

— Sunteţi în stare, dacă-mi veţi supravieţui, să vă ţineţi de promisiunea pe care mi-aţi dat-o la Avignon?

— Nu văd nici o probabilitate să vă supravieţuiesc, domnule, răspunse lordul Tanlay. Dar puteţi dispune de mine cum veţi voi aţâţa timp cât îmi va mai rămâne o suflare de viaţă în trup.

— E vorba de ultimele dispoziţii de luat în privinţa trupului meu.

— Fi-vor de aceleaşi aici ca şi la Avignon?

— Aceleaşi aici ca şi acolo, milord.

— Bine... puteţi fi liniştit cu desăvârşire.

Roland îl salută pe *sir* John şi se întoarse la cei doi prieteni ai săi.

— În caz de nenorocire, ai a ne face vreo recomandare specială, întrebă unul din ei.

— Una singură.

— Fă-o.

— Să nu vă împotriviţi în nici un fel la cele ce va hotărî milord Tanlay în privinţa trupului şi înmormântării mele. De altfel, iată în mâna stingă un bilet care îi e destinat în cazul în care aş fi ucis fără să fi avut timpul de a rosti câteva cuvinte. Aveţi să-mi desfaceţi mâna şi să-i daţi biletul.

— Asta-i tot?

— Tot.

— Pistoalele sunt încărcate.

— Ei, atunci, daţi-i de ştire lordului Tanlay.

Unul dintre cei doi tineri se desprinse de grup şi se îndreptă spre *sir* John.

Celălalt măsură cinci paşi.

Roland văzu că distanţa era mai mare decât crezuse.

— Iertare, am spus trei paşi.

— Cinci, răspunse ofiţerul care măsura distanţa.

— Nicidecum, dragă prietene, te înşeli.

Se întoarse către *sir* John şi martorul său, întrebându-i din ochi.

— Trei paşi e foarte bine, răspunse *sir* John înclinându-se.

Nu se mai putea spune nimic de vreme ce adversarii erau de aceeaşi părere.

Cei cinci paşi fură reduşi la trei.

Apoi, două săbii fură culcate pe pământ, ca să hotărnicească distanţa.

Sir John şi Roland se apropiară, fiecare de partea sa, până ce atinseră lama săbiilor cu vârfurile încălţărilor lor.

Atunci li se puseră fiecăruia câte-un pistol încărcat în mână.

Amândoi se salutară, ca să arate că erau gata. Martorii se îndepărtară. Trebuiau să bată de trei ori din palme.

La bătaia întâia, adversarii ridicau piedica, la a doua se ocheau, la a treia descărcau pistoalele.

Cele trei bătăi din mâini răsunară la distanţă egală împresuraţi de liniştea cea mai adâncă. S-ar fi zis că şi vântul tăcuse, că până şi frunzele copacilor amuţiseră.

Adversarii erau calmi, dar o spaimă vădită se întipărea pe feţele celor doi martori.

La bătaia a treia, cele două împuşcături răsunară cu atâta simultaneitate, încât nu se auzi decât una singură.

Dar, spre marea uimire a martorilor, amândoi luptătorii rămaseră în picioare.

În clipa când să tragă, Roland îşi abătu pistolul de la ţintă, aplecându-l spre pământ.

Lordul Tanlay îl ridicase pe al lui şi frânsese o creangă în spatele lui Roland, la trei picioare deasupra capului său.

Fiecare din cei doi duelişti era evident uimit de un lucru: că era încă viu după ce-şi cruţase adversarul.

Roland fu primul care prinse a vorbi:

— Milord! exclamă el. Sora mea mi-a spus răspicat că sunteţi cel mai generos om de pe faţa pământului.

Şi, aruncând pistolul departe de el, întinse braţele către *sir* John.

Sir John se repezi.

— Ah! Înţeleg, zise el. Şi de data asta ai dorit să mori, dar, din fericire, Dumnezeu n-a îngăduit să fiu tocmai eu ucigaşul dumitale!

Cei doi martori se apropiară.

— Ce s-a-ntâmplat? întrebară ei.

— Nimic, răspunse Roland, numai că, hotărât să mor, voiam cel puţin să cad doborât de mâna omului pe care-l iubesc cel mai tare pe lume. Din nenorocire, aşa cum aţi văzut, a dorit să moară mai curând el decât să mă ucidă. Haidem, adăugă Roland cu glas surd, văd că treaba asta trebuie s-o las în seama austriecilor.

Apoi, aruncându-se iarăşi în braţele lordului Tanlay şi strângând mâinile celor doi prieteni, mai spuse:

— Iertaţi-mă, domnilor, dar primul consul va să dea o mare bătălie în Italia şi n-am timp de pierdut dacă mai vreau să iau parte la ca.

Şi, lăsându-l pe *sir* John să dea lămuririle pe care ofiţerii socoteau că se cuvine să le ceară, Roland o apucă spre alee, sări pe calul său şi se întoarse spre Paris în galop.

Posedat încă de fatala-i manie de-a muri, v-am spus care-i era cea din urmă nădejde.

Capitolul LVI Încheiere

Între timp, armata franceză îşi continuase marşul şi, la 2 iunie, intrase în Milan.

Întâmpinase o slabă rezistenţă: fortul Milan fusese blocat. Murat, trimis la Plaisance, cucerise localitatea fără nici o greutate. În sfârşit, Lannes îl bătuse pe generalul Ott la Montebello.

Pe noile poziţii, se aflau în spatele armatei austriece fără ca aceasta să fi bănuit.

În noaptea de 8 iunie sosise un curier de la Murat care, aşa cum am spus mai sus, ocupase Plaisance. Murat interceptase o depeşă a generalului Mélas şi o trimitea primului consul.

Depeşa vestea capitularea Genovei, Masséna, după ce-şi mâncase caii, câinii, pisicile şi şoarecii, se văzuse silit să se predea.

Mélas, de altfel, vorbea despre armată de rezervă cu cel mai profund dispreţ. Spunea că prezenţa lui Bonaparte în Italia este pur şi simplu o născocire, el ştiind din sursă sigură că primul consul era tot la Paris.

Erau toate veşti ce trebuiau comunicate fără întârziere lui Bonaparte, capitularea Genovei situându-le printre cele de categorie proastă.

În consecinţă, Bourrienne îl trezi pe general la orele trei noaptea şi-i traduse telegrama.

Cel dintâi cuvânt al lui Bonaparte fu:

— Bourrienne, nu ştii nemţeşte!

Dar Bourrienne reîncepu traducerea vorba cu vorbă.

După această lectură de-a doua, generalul se sculă, trezi pe toată lumea, dădu ordinele pe care le avea de dat, pe urmă se culcă din nou şi adormi.

În aceeaşi zi părăsi Milanul, îşi stabili cartierul general la Stradella, rămase acolo până la 12 iunie, plecă de-acolo în 13 şi, mergând spre Scrivia, străbătu Montebello, unde văzu cîmpui de bătălie încă sângerând şi încă sfâşiat de victoria lui Lannes. Urmele morţii se vedeau pretutindeni. Biserica era plină ochi de morţi şi de răniţi.

–— Drace! exclamă primul consul adresându-se învingătorului, se pare că aici a fost măcel grozav!

— Atât de înfierbântat, generale, încât oasele pârâiau în divizia mea ca grindina ce cade în geamlâc.

La 11 iunie, în timp ce generalul era la Stradella, Desaix făcu joncţiunea cu el.

Eliberat, în virtutea capitulării localităţii El-Arich, sosise la Toulon în 6 mai, adică tocmai în ziua în care Bonaparte plecase din Paris.

La poalele masivului Saint-Bernard, primul consul primise o scrisoare de la Desaix, prin care îl întreba dacă trebuia să plece spre Paris sau să facă joncţiunea cu armata.

— Ei da, sigur. Să plece la Paris! răspunse Bonaparte. Scrieţi-i să se-ntâlnească cu noi în Italia, oriunde ani fi, la cartierul general.

Bourrienne îi scrisese şi, aşa cum v-am spus, Desaix sosise în 11 iunie la Stradella.

Primul consul îl primise cu îndoită bucurie. Mai întâi regăsea un om lipsit de ambiţie, un ofiţer inteligent şi un prieten devotat. Apoi, Desaix sosea tocmai la timp ca să-l înlocuiască în comandamentul diviziei sale pe Boubet, care fusese ucis.

Pe baza unui fals raport al generalului Gardanne, primul consul crezuse că duşmanul refuza lupta şi se retrăgea către Genova. Îl trimise pe Desaix cu divizia lui pe drumul către Novi ca să-i taie retragerea.

Noaptea din 13 spre 14 se petrecuse cum nu se poate mai liniştit. În ajun, cu toate că se dezlănţuise o furtună, fusese o încăierare din care austriecii ieşiră bătuţi. S-ar fi zis că natura şi oamenii erau osteniţi şi se odihneau.

Bonaparte era liniştit: un singur pod exista peste Bormida, dar i se spusese că podul fusese tăiat.

Avanposturi fuseseră aşezate cât mai înaintate cu putinţă înspre Bormida, ţinându-se legătura prin grupuri de câte patru oameni.

Toată noaptea inamicul şi-o petrecu trecând râul.

La ceasurile două de noapte, două din grupurile de câte patru oameni fură surprinse. Şapte oameni fură măcelăriţi, al optulea se întoarse şi strigând: "La arme"! Se năpusti într-unui din avanposturi.

În aceeaşi clipă un curier fu trimis la primul consul care se culcase în noaptea aceea la Torre-di-Garofolo.

Dar, în aşteptarea ordinelor ce-aveau să sosească, alarma sună pe tot frontul.

Trebuie să fi fost de faţă la o asemenea scenă ca să-ţi faci o idee despre efectul pe care-l produce asupra unei armate adormite bătaia tobelor ce cheamă soldatul la arme la ceasurile trei în puterea nopţii.

Până şi cei mai viteji sunt cuprinşi de înfiorare.

Soldaţii se culcaseră îmbrăcaţi. Toţi se sculară şi alergară să-şi apuce armele aşezate în piramide.

Pe întinsa câmpie de la Marengo se formară liniile de luptă. Bătaia tobelor se întindea ca o dâră lungă de praf, iar prin semiobscuritate se zărea alergând şi frământându-se avangarda.

Când se lumină de ziuă, trupele noastre ocupau poziţiile următoare:

Divizia Gardanne şi divizia Chamberlhac, formând avangarda înaintată, erau în campament la ferma Petra-Bona, adică în unghiul pe care-l face drumul de la Marengo la Tortone cu apa Bormidei ce taie drumul, trecând mai departe, să se verse în Tanaro.

Corpul de armată, comandat de generalul Lannes, era în faţa satului San-Giuliano, acelaşi pe care primul consul, cu trei luni mai înainte, i-l arătase pe hartă lui Roland, spunându-i că acolo se va hotărî soarta viitoarei campanii.

Garda consulilor era aşezată în spatele trupelor generalului Lannes, la o depărtare de vreo cinci sute de stânjeni.

Brigada de cavalerie, sub ordinele generalului Kellermann şi câteva escadroane de husari şi de vânători formau aripa stângă şi umpleau în prima linie intervalele dintre diviziile Gardanne şi Chamberlhac.

O a doua brigadă de cavalerie, comandată de generalul Champeaux, forma aripa dreaptă şi completă în linia a doua intervalele cavaleriei lui Lannes.

În sfârşit, regimentul al 12-lea de husari şi al 2l-lea de vânători, trecute de Murat sub ordinele generalului Rivaud, ocupau gura văii Salo, situată în extrema dreaptă a poziţiei generale.

Toate unităţile la un loc puteau număra douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de mii de oameni, fără a socoti cei vreo zece mii de oameni din diviziile Monnier şi Boudet, comandate de Desaix şi despărţite de armată deoarece plecaseră să taie retragerea inamicului pe drumul dinspre Genova.

Numai că, în loc să bată în retragere, inamicul ataca.

Într-adevăr, în timpul zilei de 13, generalul Mélas, generalul şef al armatei austriece, terminase de adunat trupele generalilor Haddick, Kaim şi Ott, trecuse peste râul Tanaro şi venise să-şi aşeze tabăra în faţa localităţii Alexandria, cu treizeci şi şase de mii de infanterişti, şapte mii de călăraşi şi o artilerie numeroasă, cu tunuri multe şi cai buni.

Pe la orele patru de dimineaţă, schimburi de locuri se angajară pe frontul din dreapta şi generalul Victor fixa fiecăruia linia de bătaie.

La ceasurile cinci, Bonaparte fu deşteptat de bătaia tunurilor.

În clipa în care se îmbrăca în mare grabă, un aghiotant al generalului Victor alergă să-l vestească cum că duşmanul trecuse apa Bormidei şi bătălia începuse pe tot frontul.

Primul consul îşi ceru calul, sări în şa şi-o porni în galop spre locul unde se angajase bătălia.

De pe vârful unei coline văzu poziţia celor două armate.

Inamicul era în formaţie de trei coloane: cea din stânga, alcătuită din toată cavaleria şi infanteria uşoară, se îndrepta spre Castel-Ceriolo, pe drumul dinspre Salo; în timp ce coloanele din centru şi din dreapta, sprijinindu-se una pe cealaltă şi cuprinzând corpurile de infanterie ale generalilor Haddick, Kaim şi O'Reilly, precum şi rezerva de grenadieri de sub ordinele generalului Ott, înaintau pe drumul dinspre Tortona, spre izvoarele Bormidei.

La primii paşi făcuţi dincolo de râu, cele două coloane din urmă se ciocniseră cu trupele generalului Gardanne, care, aşa cum am spus mai sus, erau postate la fermă şi pe viroaga de la Petra-Bona. Zgomotul artileriei, ce mergea în fruntea celor două coloane, îl atrăsese pe Bonaparte pe câmpul de bătaie.

Sosi tocmai în clipa când divizia lui Gardanne, zdrobită de focul artileriei inamice, începuse să se retragă şi când generalul Victor pornise cu divizia Chamberlhac în ajutorul ei.

Sprijiniţi de mişcarea trupelor generalului Victor, oamenii lui Gardanne îşi organizau retragerea în ordine şi ocupau satul Marengo.

Situaţia era gravă. Toate combinaţiile generalului şef fuseseră răsturnate. În loc să atace, aşa cum îi stătea în obicei, cu forţele masate în chip savant, se vedea el însuşi atacat mai înainte de a fi putut să-şi concentreze trupele.

Profitând de terenul care se lărgea în faţa lor, austriecii nu mai mergeau în coloană ci se desfăşurau în linii paralele cu cele ale generalilor Gardanne şi Chamberlhac. Numai că erau doi contra unul!

Linia întâia a duşmanilor era comandată de generalul Haddick. A doua de generalul Mélas. A treia de generalul Ott.

La o foarte mică depărtare, în faţa râului Bormida, se află un pârâiaş numit Fontanone. Pârâiaşul acela curge prin fundul unei râpi adânci ce formează un semicerc în jurul satului Marengo şi-l apără.

Generalul Victor băgase de seamă ce folos se putea trage din asemenea fortificaţie naturală şi se slujise de ca că să regrupeze diviziile lui Gardanne şi Chamberlhac.

Bonaparte, aprobând hotărârile generalului Victor, îi trimise vorbă să apere Marengo până la limita posibilităţilor: lui îi trebuia timp ca să-şi poată recunoaşte jocul pe marea tablă de şah cuprinsă între Bormida, Fontanonc şi Marengo.

Primă măsură de luat avea să fie rechemarea corpului comandat de Desaix, ce se afla în marş, aşa cum am mai spus, ca să taie drumul spre Genova.

Bonaparte trimise doi sau trei aghiotanţi, ordonându-le să nu se oprească până nu dau de corpul de armată al lui Desaix.

Apoi aşteptă, înţelegând că nu era nimic altceva de făcut decât să bată în retragere cât mai organizat cu putinţă, până în clipa când o armată alcătuită dintr-o masă compactă i-ar îngădui nu numai să oprească retragerea, ci chiar să ordone înaintarea.

Numai că aşteptarea era cumplită.

Într-o clipă acţiunea fusese din nou angajată, pe toată linia. Austriecii ajunseră până la marginea Fontanonci, dar celălalt mal al apei era în mâinile francezilor. Se trăgeau focuri de puşcă de ambele părţi ale râpei. Îşi trimiteau unii altora gloanţe la o bătaie de pistol.

Apărat de o artilerie grozavă, duşmanul, superior ca număr, n-avea decât să se întindă ca să ne încercuiască.

Generalul Rivaud, din divizia lui Gardanne, vede că duşmanul se pregăteşte să opereze asemenea mişcare.

Atunci iese din satul Marengo, aşază un batalion în câmpia netedă şi descoperită şi-i ordonă să moară până la unul, dar să nu dea înapoi nici măcar un pas. Apoi, în timp ce batalionul nostru slujeşte de ţintă artileriei inamice, îşi orânduieşte cavaleria în coloană, înconjură batalionul şi cade în spatele a trei mii de austrieci care înaintau în pas de şarja, îi respinge, îi împrăştie şi, cu toate că este rănit de un localnic din Biscaya, îi sileşte să se retragă, ca să se regrupeze în dosul liniilor.

După care, vine să se aşeze la dreapta batalionului care nu se clintise din loc.

Dar, în timpul acesta, divizia lui Gardanne, care de dimineaţa lupta contra duşmanului, fu respinsa în Marengo, unde este urmată de prima linie a austriecilor, care forţă curând şi divizia lui Chamberlhac să se retragă în spatele satului.

Acolo, un aghiotant al generalului şef dă ordin celor două divizii să se unească şi cu orice preţ să recucerească Marengo.

Generalul Victor îi regrupează, se aşază în fruntea lor, pătrunde pe străzile pe care austriecii n-avuseseră timp să le baricadeze, recucereşte satul, îl pierde iarăşi, apoi iar îi recâştigă. Pe urmă, zdrobit de numărul duşmanilor, îl pierde pentru ultima oară.

E drept că nu-i decât unsprezece dimineaţa şi că, la ceasul acela, Desaix, ajuns de aghiotanţii lui Bonaparte, vine-ntr-o goană de mănâncă pământul.

În timpul acesta, cele două divizii ale lui Lannes au sosit în ajutorul diviziilor prinse în luptă. Ajutorul lor îi înlesnesc lui Gardanne şi Chamberlhac să-şi refacă liniile în paralelă cu inamicul care năvăleşte în acelaşi timp şi prin Marengo şi prin dreapta şi prin stânga satului.

Austriecii sunt pe cale să ne încercuiască.

Lannes, alcătuindu-şi centrul din cele două divizii reunite ale generalului Victor, se întinde în flanc cu cele două divizii ale sale mai puţin trudite, ca să le opună celor două aripi austriece. Cele două corpuri, unul exaltat de un început de victorie, celălalt reîmprospătat de odihnă, se izbesc cu furie în inamic şi încăierarea, întreruptă o clipă de îndoita manevră a armatei, reîncepe pe toată linia.

După o luptă de-un ceas, piept la piept, baionetă la baionetă, corpul de armată a generalului Kaim se dă bătut şi se retrage. Generalul Champeaux, în fruntea regimentului 1 şi 8 de dragoni, îl atacă în şarjă cu toată violenţa şi sporeşte dezordinea. Generalul Watrin, cu al 6-lea de infanterie uşoară, al 22-lea şi al 40-lea de linie se ia după ei şi-i alungă cam la vreo mie de stânjeni dincolo de pârâiaş. Dar mişcarea pe care a făcut-o l-a despărţit de corpul său de armată. Diviziile din centru vor fi primejduite de victoria aripei drepte, aşa.

Că generalii Champeaux şi Watrin sunt siliţi, să se întoarcă să-şi reia postul pe care îl lăsase descoperit.

În clipa aceea, Kellermann făcea în aripa stângă ceea ce făcuseră în aripa dreaptă Watrin şi Champeaux. Două şarje de cavalerie străpunseră frontul duşmanului, lucind în el găuri mari şi multe. Dar în spatele primei linii găsi şi o a doua linie şi, necutezând să meargă mai departe din pricina superiorităţii numărului, îşi pierdu fructul victoriei sale de o clipă.

Se făcuse ceasul amiezii.

Linia franceză, ce şerpuia ca o reptilă de flăcări pe-o lungime de aproape o leghe, fu zdrobită spre centru, de unde, retrăgându-se, se desprindea de aripi, părăsindu-le. Aripile se văzură aşadar silite să urmeze mişcarea de regres. Kellermann la stânga, Watrin la dreapta dădură ordine oamenilor lor să se retragă.

Retragerea s-a operat în zig-zag, sub focul celor optzeci de tunuri care mergeau în fruntea batalioanelor austriece. Rândurile se ştirbeau văzând cu ochii. Unde te întorceai nu se mai zăreau decât răniţi aduşi la ambulanţă de camarazii lor, dintre care cei mai mulţi nici nu se mai întorceau.

O divizie bătea în retragere peste-un câmp de grâu copt. Un obuz explodă şi aprinse paiele griului uscate la vremea aceea, aşa că dintr-o dată două-trei mii de oameni se aflară în mijlocul unui incendiu. Cartuşierele luară foc şi prinseră a exploda. O neorânduială imensă se făcu în rândurile soldaţilor.

Atunci Bonaparte vâri în luptă garda consulară. Ea sosi în pas alergător, se desfăşură în linie de bătaie şi opri înaintarea duşmanului. Totodată se repeziră în galop şi grenadierii călare şi dădură peste cap cavaleria austriacă.

În timpul acesta, divizia scăpată de incendiu, se regrupa, primi muniţii noi şi reintră în linia întâia.

Dar, toată mişcarea n-avu alt rezultat decât să împiedice retragerea de a se preface în debandadă.

Se făcură ceasurile două.

Bonaparte privea retragerea, de pe marginea şanţului şoselei către Alexandria, unde se afla aşezat. Era singur, trecuse frâul calului pe după braţ şi arunca pietricele, plesnindu-le cu vârful cravaşei. Ghiulele brăzdau pământul de jur împrejurul său.

Părea nepăsător în faţa acelei drame mari, de deznodământul căreia erau totuşi legate toate speranţele sale.

Niciodată nu mai jucase o partidă atât de cumplită: de o parte şase ani de victorii, de alta coroana Franţei!

Dintr-o dată păru că iese din starea aceea de visare. În mijlocul zgomotului înspăimântător al împuşcăturilor şi al tunurilor i se păru că aude tropotul unui cal în galop. Îşi înălţă capul. Într-adevăr, dinspre Novi şosea un călăreţ în goana mare, pe un cal alb de spumă.

Când călăreţul nu mai fu decât la vreo cincizeci de paşi, Bonaparte scoase un strigăt:

— Roland! exclamă el. Roland striga şi el cât putea:

— Desaix! Desaix! Desaix!

Bonaparte îşi desfăcu braţele. Roland sări jos de pe cal şi se aruncă de gâtul primului consul.

Două bucurii încerca Bonaparte prin sosirea lui: aceea de a vedea omul pe care-l ştia devotat până la moarte şi aceea iscată de vestea adusă de el.

— Aşadar, Desaix...? întrebă primul consul.

— Desaix se află cam la vreo leghe. Unul dintre aghiotanţii domniei-voastre l-a întâlnit întorcându-se şi venind cu o iuţeală de mânca pământul.

— Nu mai spune! exclamă Bonaparte. Poate că soseşte încă la timp.

— Cum, la timp?

— Priveşte!

Roland aruncă o privire asupra câmpului de luptă şi înţelese situaţia.

În timpul celor câteva minute cât Bonaparte îşi întorsese ochii de la încăierare, situaţia se agravase.

Prima coloană austriacă, ce se îndreptase spre Castel-Cariolo şi care nu intrase încă în foc, încercuia aripa dreaptă franceză.

Dacă intra în linia întâia, în loc de retragere, ar fi fost curată debandadă.

Desaix ar fi sosit prea tîrziti.

— Ia ultimele două regimente de grenadieri, zise Bonaparte, adună şi garda consulară şi du-te cu ei în extrema dreaptă... înţelegi? În careu, Roland! Şi opreşte coloana aceea, ca şi cum ai fi o redută de granit.

Nu era nici o clipă de pierdut. Roland sări pe cal, luă cele două regimente de grenadieri, adună garda consulară şi se repezi în extrema dreaptă.

Ajuns la cincizeci de paşi de coloană generalului Elsmtz, Roland strigă:

— În careu! Primul consul e cu ochii pe noi!

Careul se formă şi fiecare om păru că prinde rădăcină pe locul unde se afla.

În loc să-şi continue drumul ca să vină în ajutorul generalilor Mélas şi Kaim, în loc să nu-i ia în seamă pe cei nouă sute de oameni care nu erau deloc de temut în spatele unei armate victorioase, generalul Elsnitz îşi puse mintea cu ci.

Asta fu greşeala şi greşeala aceea salvă armata franceză.

Cei nouă sute de oameni fură într-adevăr reduta de granit pe care-o sperase Bonaparte. Artileria, puştile, baionetele, toate slăbiră dând piept cu că.

Căci oamenii nu dădură nici un pas îndărăt.

Bonaparte îi privea cu admiraţie când, întorcând în sfârşit ochii spre drumul dinspre Novi, văzu apărând cele dimii baionete ale lui Desaix.

Aşezat pe punctul cel mai înalt al platoului, vedea ceea ce inamicul nu putea vedea.

Făcu semn unui grup de ofiţeri ce stăteau la câţiva paşi de el gata să-i ducă ordinele.

În spatele ofiţerilor se găseau doi-trei grăjdari ţinând de frâie câţiva cai.

Ofiţerii şi grăjdarii se apropiară.

Bonaparte arătă unuia dintre ofiţeri pădurea de baionete ce strălucea în soare.

— În galop către baionetele de colo şi să se grăbească! Cât despre Desaix, să-i spui că sunt aici şi că-l aştept.

Ofiţerul o porni în galop.

Bonaparte îşi întoarse iarăşi ochii asupra câmpului de luptă.

Retragerea continuă, dar generalul Elsnitz şi coloana sa fusese oprită de Roland şi de cei nouă sute de oameni ai săi.

Reduta de granit se schimbase în vulcan. Arunca foc pe cele patru laturi ale sale.

Atunci, întorcându-se către ceilalţi trei ofiţeri, Bonaparte zise:

— Unul din voi la centru, ceilalţi doi la aripi. Vestiţi peste tot sosirea rezervei şi reluarea ofensivei.

Cei trei ofiţeri plecară ca trei săgeţi, aruncate de aceiaşi arc, depărtându-se de punctul de plecare pe măsură ce se apropiau de ţelul respectiv.

În clipa în care, după ce-i urmări cu privirea, Bonaparte se întoarse, un călăreţ purtând uniforma de general nu mai era decât la cincizeci de paşi de el.

Era Desaix.

Desaix, de care se despărţise pe pământul Egiptului şi care, chiar în dimineaţa aceea, spunea râzând:

— Ghiulele din Europa nu mă cunosc; are să mi se-ntâmple o nenorocire.

O strângere de mână le fu destul celor doi prieteni ca să-şi arate calda prietenie.

Apoi Bonaparte întinse braţul către câmpul de bătaie.

Simpla înfăţişare lăsa să se înţeleagă mai mult decât toate vorbele din lume.

Din cei douăzeci de mii de oameni care începuseră lupta către ceasurile cinci de dimineaţă pe-o rază de două leghe, abia de mai rămăseseră vreo nouă mii de infanterişti, o mie de cai şi zece tunuri în stare de a bombarda. Un sfert din armată era scos din luptă.

Celălalt sfert ocupat cu transportul răniţilor pe care primul consul dăduse ordine să nu-i părăsească. Toate unităţile se trăgeau înapoi, în afară de Roland cu cei nouă sute de oameni ai săi.

Vastul spaţiu cuprins între Bormida şi punctul de retragere unde se ajunsese era acoperit de hoituri de oameni şi de cai, de tunuri demontate şi de chesoane sfărâmate.

Din loc în loc se înălţau coloane de flăcări şi fum. Erau ogoarele de grâu ce ardeau.

Desaix cuprinse toate amănuntele acelea dintr-o privire.

— Ce crezi despre bătălie? îl întrebă Bonaparte.

— Cred că-i pierdută, răspunse Desaix. Dar, cum nu-i încă decât ceasul trei al după-amiezii, avem timp să câştigăm alta.

— Numai că aveţi nevoie de tunuri, se amestecă o voce. Era vocea lui Marmont, care comanda ca şef artileria.

— Ai dreptate, Marmont, dar de unde vei lua tunurile?

— Cinci bucăţi pe care le pot retrage de pe câmpul de bătălie, încă intacte, cinci altele pe care le-am lăsat pe Seri vi a şi care tocmai au sosit.

— Şi opt bucăţi pe care le-am adus eu, spuse Desaix.

— Optsprezece tunuri e tocmai ceea ce-mi trebuie, adăugă Marmont.

Un aghiotant plecă să grăbească sosirea tunurilor lui Desaix.

Rezerva s-apropia într-una. Nu mai era decât la un sfert de leghe.

Poziţia, de altfel, părea aleasă dinainte. La stânga drumului se înălţa un gigantic gard viu, perpendicular pe drum şi apărat de un povârniş.

Acolo fu strecurată infanteria pe măsură ce şosea. Şi cavaleria izbuti să se ascundă aco-lo, în spatele acelei perdele uriaşe.

În acest timp, Marmont adunase cele optsprezece tunuri şi le orânduise în baterie pe frontul drept al armatei.

Deodată, pe neaşteptate, explodară şi vărsară asupra austriecilor un potop de schije.

În rândurile inamicului fu o clipă de şovăială.

Bonaparte profită de ca că să treacă de-a lungul întregului front francez.

— Camarazi, exclamă el, destul cu toţi paşii pe care i-aţi făcut înapoi. Amintiţi-vă că-mi stă în obicei să mă culc pe câmpul de luptă.

În acelaşi timp, ca şi cum ar fi însoţit comanda lui Marmont, împuşcături din plutoane porniră din stânga, luând austriecii în flanc.

Desaix şi divizia lui îi trăzniră de la mică distanţa şi în plin.

Toată armata înţelese că rezervă intrase în foc şi că trebuie ajutată cu o sforţare supremă.

Cuvântul "Înainte!" răsună din extrema stingă până în extrema dreaptă.

Tobele prind a bate atacul!

Austriecii, care nu văzură întăriturile ce tocmai sosiseră şi care, crezând că victoria e a lor, mergeau cu puşca pe. Umăr ca la plimbare, simt că în rândurile noastre se petrecuse ceva ciudat şi vor din răsputeri să-şi păstreze victoria pe care o văd cum le scapă printre degete.

Dar francezii reiau ofensiva pe tot frontul, iar pasul teribil de atac şi *Marsilieza* victorioasă se aud pe tot frontul. Bateria lui Marmont scuipă foc. Kellermann şi cuirasierii lui străpung cele două linii duşmane.

Desaix sare şanţurile, trece peste obstacole, ajunge pe o mică înălţime şi cade în clipa în care se întorsese să vadă dacă divizia lui îl urmează, dar moartea lui, în loc să scadă înflăcărarea soldaţilor săi, o sporeşte. Cu toţii se reped cu baionetele asupra coloanei generalului Zach.

Atunci, Kellermann, care străpunsese cele două linii duşmane, vede divizia lui Desaix încăierată cu un bloc compact şi nemişcat, atacă în flanc, pătrunde printr-o spărtură, o măreşte, apoi îl sfărâma şi îl sfârteca. În mai puţin de-un sfert de ceas, cei cinci mii de grenadieri austrieci, care alcătuiau blocul acela, sunt străpunşi, daţi peste cap, împrăştiaţi,

trăzniţi, nimiciţi şi austriecii se topesc ca un fun, generalul Zach cu statul său major sunt făcuţi prizonieri. Doar atâta mai rămăsese din ei.

Atunci, la rândul său, duşmanul vrea să intre cu imensa-i cavalerie, dar focurile neîntrerupte ale muschetelor, gloanţele sfâşietoare şi teribilă baionetă o opreşte din scurt.

Murat operează pe flancuri cu două tunuri de artilerie uşoară şi un obuzier care împrăştie moartea pe unde trece.

O clipă se opreşte să-l degajeze pe Roland cu cei nouă sute de oameni ai săi. Un obuz cade în rândurile austriecilor şi explodează, făcând o spărtură asemenea unui abis de flăcări. Roland se repede cu-n pistol într-o mână şi cu sabia în cealaltă. Toată garda consulară îl urmează, spărgând liniile austriece, aşa cura un coli de fier despica un stejar. Pătrunde până la un cheson sfărâmat, încercuit de trupele duşmane masate. Roland îşi vâra braţul cu pistolul în deschizătura chesonului şi trage.

O detunătură înspăimântătoare se aude, un vulcan se deschide şi-i nimiceşte pe toţi cei ce se aflau în juru-i.

Corpul de armata al generalului Elsnitz este în plină derută.

Atunci, toţi duşmanii încep să se retragă, s-o ia la fugă. Să se împrăştie în debandadă. În zadar generalii austrieci încearcă să susţină retragerea. Într-o jumătate de ceas, armata franceză străbate câmpia pe care o apărase pas cu pas timp de opt ceasuri.

Duşmanul nu se mai opreşte până la Marengo, unde zadarnic încearcă să se regrupeze sub focul artileriştilor lui Carra-Saint-Cyr, uitaţi la Castel-Ceriolo şi regăsiţi tocmai la dezno-dămăntul acelei zile. Dar sosesc în pas alergător şi diviziile lui Desaix, Gardanne şi Chamberlhac, care-i urmăresc pe austrieci din stradă în stradă.

Marengo este cucerit. Duşmanul se retrage pe poziţia de la Petra-Bona, care e şi ea cucerită după Marengo.

Austriecii se năpustesc spre podurile de peste Bormida, dar Carra-Saint-Cyr ajunsese acolo înaintea lor. Atunci, mulţimea de fugari caută vadurile şi se aruncă în Bormida, sul) focul întregului nostru front, care nu încetează decât către ceasurile zece seara.

Resturile armatei austriece se întorc în tabăra lor de la Alexandria. Armata franceză îşi aşază tabăra în faţa capetelor de pod.

Ziua aceea îi costase pe austrieci patru mii cinci sute de morţi, şase mii de răniţi, cinci mii de prizonieri, douăsprezece drapele şi treizeci de tunuri.

Nicicând norocul nu se arătase sub două feţe atât de potrivnice.

La ceasurile două de după-amiază, Bonaparte suferea o înfrângere cu toate urmârilc-i dezastruoase. La ceasurile cinci, Italia era recucerită dintr-o dată şi tronul Franţei în perspectivă.

În aceeaşi seară, primul consul îi scria doamnei de Montrevel rândurile de mai jos:

"Doamnă,

Am câştigat astăzi cea mai frumoasă victorie. Dar victoria asta m-a costat cele două jumătăţi ale inimii mele: Desaix şi Roland.

Să nu-l plângeţi, doamnă. De multă vreme fiul dumneavoastră voia să moară şi nu se putea să moară mai glorios.

Bonaparte."

Se făcură cercetări zadarnice să se regăsească trupul neînsufleţit al tânărului aghiotant. Ca şi Romulus, dispăruse într-o furtună.

Nimeni n-a ştiut vreodată ce pricină îl făcuse să caute cu atâta râvnă moartea, pe care s-a trudit atât de mult ca s-o întâlnească.

Sfârşit

* * *

Versiune e-book realizată după: Alexandre Dumas, Conjuraţii vol.2
Editura Cartea Românească, 1973
Traducere: Costache Popa
Ediţie românească făcută după: Alexandre Dumas, Les Compagnons de Jehu
Tome II. Ed. Nelson, Paris, 1929

* * *

Scanare făcută de: geocv.

* * *

O formatare unitară făcută de BlankCd. Pentru a fi evidenţiată de alte formatări, fiecare volum va purta pe lângă numele fişierului şi menţiunea: [v. BlankCd]. În aceeaşi formatare unitară veţi mai putea citi:

- Alexandre Dumas — Cavalerul Reginei [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Cei Patruzeci şi Cinci vol.1 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Cei Patruzeci şi Cinci vol.2 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Cei trei muşchetari [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Contele de Monte-Cristo vol.1 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Contele de Monte-Cristo vol.2 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Contele de Monte-Cristo vol.3 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — După douăzeci de ani [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Familia de'Medici [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Laleaua neagră [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Marchiza de Brinvilliers [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Masca de fier [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Mână de mort [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Otrava şi pumnalul familiei Borgia [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Robin Hood [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Vicontele de Bragelonne vol.1 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Vicontele de Bragelonne vol.2 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Vicontele de Bragelonne vol.3 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Vicontele de Bragelonne vol.4 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas-fiul — Dama cu camelii [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Cele două Diane [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Doctorul misterios vol.1[v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Doctorul misterios vol.2 — Fiica marchizului [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Nero şi Acteea [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Răzbunatorul [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Othon arcaşul [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas — Conjuraţii vol.1 [v. BlankCd]

➢ Alexandre Dumas — Conjuraţii vol.2 [v. BlankCd]

În pregătire:

➢ Colierul Reginei vol.1[v. BlankCd]

Notă: Dacă ţi-a plăcut formatarea şi îţi lipseşte una sau mai multe cărţi formatate unitar, le poţi găsi (cu ctrl+click-stânga) aici.

Atenţie: Pentru a vă deplasa mai uşor prin e-book, plasaţi cursorul mouse-ului în Cuprins e-book pe un anumit capitol, apoi apăsaţi tasta ctrl apoi click-stânga.

Cuprins e-book Conjuraţii vol.2:

Capitolul XXIX Poştalionul de Geneva....- 1 -
Capitolul XXX Raportul cetăţeanului Fouché....- 8 -
Capitolul XXXI Fiul morarului din Le Guérno....- 13 -
Capitolul XXXII Alb şi albastru....- 17 -
Capitolul XXXIII Legea talionului....- 20 -
Capitolul XXXIV Diplomaţia lui Georges Cadoudal....- 30 -
Capitolul XXXV Propunere de căsătorie....- 41 -
Capitolul XXXVI Sculptură şi pictură....- 45 -
Capitolul XXXVII Ambasadorul....- 53 -
Capitolul XXXVIII Cele două semnale....- 61 -
Capitolul XXXIX Peştera Ceyzériat....- 67 -
Capitolul XL Desiş pustiu....- 75 -
Capitolul XLI Hotelul Poştei....- 80 -
Capitolul XLII Furgonul poştal de Chambéry....- 89 -
Capitolul XLIII Răspunsul lordului Grenville....- 92 -
Capitolul XLIV Mutare....- 99 -
Capitolul XLV În căutarea urmelor....- 105 -
Capitolul XLVI O inspiraţie....- 110 -
Capitolul XLVII O recunoaştere....- 116 -
Capitolul XLVIII În care presimţirile lui Morgan se adeveresc....- 119 -
Capitolul XLIX Răzbunarea lui Roland....- 123 -
Capitolul L Cadoudal la palatul Tuileries....- 126 -
Capitolul LI Armata de rezervă....- 130 -

Capitolul LII Judecata.....- 138 -
Capitolul LIII În care Amélie îşi ţine cuvântul dat.....- 145 -
Capitolul LIV Mărturisirea.....- 154 -
Capitolul LVI Încheiere.....- 163 -